

आचार्यभीष्मीवदेवमुरिरचितः

ममुद्रमूरिरचितया पद्धिण्या सहितः

जिन-स्नात्र-विधिः ।

तथा

वादिबेताळ-भीशाम्भिमूरि-पिरचितः

शीलाचार्य(वत्सवादिन्य)रचितया पद्धिण्योपेतः

अर्हदभिषेकविधिः ।

॥

गूर्जरानुवाद-प्रस्तावना-विषयप्रदर्शन-परिशिष्टादिभिः

परिष्कृत सम्पादकः-

भगवान्भेषितनुजः पण्डितोपाध्वो लालचन्द्रः ।

प्रयोचकः-

मेष्ट्री श्री अमृतलाल फाडिवास दोशी, पी. ए.

प्रकाशकम्—

जैनसाहित्य-विकास-मण्डलम्

पीठ्यासले, मुंबई-५६ (A. S.)

प्रकाशकः

सुबोधचन्द्र नानाলাल शाह

मन्थी, भीमैन साहित्य विकास मण्डल

११२, स्वामि विवेकानंदमार्ग,

वीलेपारले (पश्चिम) मुंबई-५६ (A. S.)

प्रथमं संस्करणम्-५०० प्रतयः

मूल्यम् रु. २-००

विक्रमसंवत् २०२१

ख्रिस्ताब्द १९६५

मुद्रकः

शाह गिरधरलाल फूलचन्द

साधना मुद्रणालय

दाणापीठ, माधनगर (सीराष्ट्र)

પ્રકાશકીય નિવેદન

શ્રી લેન સાહિત્ય વિદ્યા મંડળના સભ્યશ્રી બ્ર-
જિનાભિષેક-‘શ્રીજિનસ્નાત્રવિધિ તથા શ્રીઅદંતિરોરિધિ’
પ્રકાશન કરતાં અમોને અત્યન્ત આનન્દ થાય છે.

‘શ્રીજિનસ્નાત્રવિધિ તથા શ્રીઅદંતિરોરિધિ’ એ
ઉભય બ્ર-યોનો સમાવેશ કરતી આ પુસ્તિકા નાની દે-
છતાંય પરમતારક શ્રીજિનેશ્વર ભગવતેન્દ્ર સુત્ર-પ્રમુદ-
આલંકારિક વર્ણન સાથે પ્રાચીન વિધિ પરસ્પર સંદેશ પ્રાપ્ત
પાટે છે અને અનેક યંત્રાઓનાં સચિત્ર દર્શનને આપે છે.

મૂળ ‘શ્રીજિનસ્નાત્ર-વિધિ’ એ ૪૪ સ્વા-પ્રમાણનો
બ્ર-ય પ્રાકૃતભાષામાં છે અને ‘શ્રીઅદંતિરોરિધિ’ એ ૬૮
ગાથા-પ્રમાણનો બ્ર-ય સંસ્કૃતભાષામાં છે. અને તે બન્ને
બ્ર-યો પ્રાચીન સંસ્કૃત પંજિકાએ રૂપે તથા વૃજરાત્રી
ભાષાંતર સાથે પ્રકટ થાય છે. ઉભય કચેરું નિર્માણ થયે
એક હાથર વર્ણમીય વધુ વર્ણો રૂપે રજાં છે.

—ઉપર્યુક્ત બ્ર-યોનો કન્ધાર્ય અને પંજિકાકાર
સાથેનો તલસ્પર્શી પરિચય, અન્વયન મુદ્રાકર, અનુવાદ

પ્રાચ્યવિદ્યા-મન્દિર, વડોદરાના નિવૃત્ત 'જૈનપણ્ડિત' શ્રીયુત્તમ લાલચન્દ્ર ભગવાન ગાંધીજી વિસ્તૃત પ્રસ્તાવના દ્વારા આપ્યો છે. અન્યનું વાચન શરૂ કરતાં પહેલાં તે વાંચી જવાની ખાસ વિનંતિ કરીએ છીએ.

—આ પુસ્તિકાની વસ્તુ એટલી ઉત્તમ કેાટિની છે કે જે કેાઈ ભવ્યાત્મા તેમાં દર્શાવેલ ઉપાસનાનું રહસ્ય પોતાના જીવનમાં ઉતારશે, તો તે દીર્ઘ સંસારને અવશ્ય દૂંડેા કરશે.

તા. ૭-૧-૧૯૬૫
વીસેપારસે
મુ'બ્ર-૫૬

સિ. સેવક,
મુખ્યોપચન્દ્ર નાનાલાલ શાહ
મંત્રી, જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ

શ્રીજિનામિષેક-પતિકૃતિઃ ।

“અમિષેકપયોધારા, ધારેવ ધ્યાનમણ્ડલામસ્ય ।
મવમવનમિત્તિમાગાન્, મ્યોડપિ મિનસુ મગવતી ॥”

—વાદિવેતાલ શ્રીશાન્તિપૂરિ.

[—જુઓ અર્દદમિષેકવિધિ પૃ. ૭૪]

ધ્યાનરૂપી ખડ્ગની ધાર જેવી, લગવંતના અભિષેક-
જલની ધારા, સંસારરૂપી લવનની (ફરી ફરી જન્મ-જરા-
મરણ-ધારણની) ભંતિને (કમેને) બેદનારી બને.

પ્રસ્તાવના

અમુજથી ૧૧ વર્ષો પહેલાં-વિ. સં. ૨૦૦૬ માં આ સંસ્થા તરફથી પ્રકાશિત પ્રતિકબલ્લ સૂત્ર-પ્રબોધકીશના ત્રીજા ભાગમાં નિવેદન [પૃ. ૧૧]માં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ‘જિતાભિષેક’ નામનું એક બીજું પુસ્તક તૈયાર થઈ રહ્યું છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક ફક્ત પછી હાલમાં પ્રકાશિત થઈ જિજ્ઞાસુઓના હૃદ-કમલમાં સાદર યાપ છે-એથી પણ વાગકોને પ્રસન્નતા થશે. ‘ઐવંસિ મહુવિજ્ઞાનિ’ એ અનુભવી વચનની આમાં પ્રતીતિ યાપ છે. કાલ-પરિપાક થતાં વર્ગોનો સંકલ્પ સિદ્ધ થાય છે-એથી આનંદ થાય-એ સ્વાભાવિક છે.

તાડપત્રીય પ્રતિ-પરિચય.

આ અંશમાં એક જ વિષયની છતાં જૂદી જૂદી શૈલીથી રચાયેલી, હજાર વર્ષથી અધિક પ્રાચીન પ્રાકૃત, સંસ્કૃત બે કૃતિઓને સંપૂર્ણ કરી મૂકવામાં આવી છે, તે સ્પષ્ટતાથી વર્ષ નેટલી જૂની જણાતી હર્ષ-શીર્ષક યત્તાં સદ્ભાગ્યે મુશ્કિલ રહેલી આધારમૂળ મુખ્યત્વે એક જ તાડપત્રીય પ્રતિ પરથી ધણા પરિશ્રમથી, સાવધાનતાથી ઉદ્ધૃત થઈ પ્રથમવાર પ્રકાશમાં આવે છે-એ પ્રતિનો પરિચય આ પ્રમાણે છે:—

છાણ્ડી(વડોદરા)ના જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં, સદ્ગન પ્રવર્તકશ્રી શાન્તિવિજયજી મહારાજના શાસ્ત્ર-સંગ્રહમાં (નં. ૧૧૨૨માં) રહેલી લીલા મખમલ-મદેલા તેના માપના સુદર ડાઘડામાં સુરક્ષિત આ તાડપત્રીય પ્રતિ, ૧૩"×૧૧" ઈંચ નેટલાં લંબાઈ-પહોળાઈવાળાં ૮૭ પત્રોમાં મનોહર સ્પષ્ટ અક્ષરોથી લખાયેલી છે.

તેના પ્રત્યેક પત્રમાં જન્મે જાળૂની મળી ૬ થી ૮ પંક્તિઓમાં પડીમાત્રા(અઅમાત્રા)વાળાં દેવનાગરી લિપિમાં લેખન છે. કેટલાંક પત્રોની

પહેલાઈ સરજ ઝાછી હોવાથી ૬ પંક્તિઓમાં અને બીજામાં ૮ પંક્તિઓનો સમાવેશ છે. કેટલાંક પત્રોમાં ૭મી; ૮મી પંક્તિ રથલ-સ કાચને લીધે અર્ધા અર્ધા ઉપર-નીચે સમાવેલી છે.

તેમાં પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ ૫૨ થી ૫૪ અક્ષરો સમાવ્યા છે. આરે બાજુ થોડી થોડી જગ્યા ખાલી રાખેલી છે. પત્રોમાં વચ્ચે દોરો પરાંની શકાય માટે એકેક છિદ્ર કરેલ છે, પરન્તુ હાલમાં તે દોરાથી પરાંવેલ નથી, તેમ જ તાડપત્રીય પોથીઓમાં આગળ-પાછળ બન્ને બાજુ હોય છે, તેવી લાકડાની પટ્ટીઓ સાથે નથી, પરન્તુ સાદા કામળથી વેશિત છે. કેટલાંક પત્રોમાં છિદ્રની આસપાસ કમલ(પત્ર ૧૬), સ્વરિતક (પત્ર ૧૭) વગેરે મંગલ કલાકૃતિ પણ આલેખેલી છે. આ પ્રતિને નં. ૧૧૨૧ની તેવા માપની બીજી પોથી સાથે રાખેલી છે.

આ પ્રતિનાં પ્રારંભનાં થોડાં પાનાં કિનારથી ખંડિત થઈ ગયાં હોવાથી કેટલોક અક્ષરોવાળો કામ પણ ગંધેલ છે. પ્રથમનાં ૩ પત્રોની કિનાર ૧૧ ઈંચ જેટલી ખંડિત છે, પહેલા પાનાના બે કકડાને પારદર્શક કામળથી જોડવામાં આવેલ છે અને જીર્ણ શીર્ણ કિનારોના અક્ષરોને જોડેલી કામળ-કાપલી ઉપર ઉતારેલ છે.

પ્રાચીન જ્ઞાન-ધનના મહાન્ સંરક્ષક, સંગ્રાહક સહમત પ્રવર્તકજી શ્રીકીર્તિવિજયજી મહારાજના સાહિત્ય-સંશોધક વિદ્વાન્ સિધ્ધરત્ન સ્વ. અતુલવિજયજી મહારાજની જન્મશૂભિ છાણી હોઇ, તેમના સ્તુત્ય પ્રયત્નથી આ પ્રતિ આવી રીતે ત્યાં સુરક્ષિત છે. તેમના સિધ્ધરત્ન વિદ્વદ્વર્ચ પુણ્યવિજયજી મહારાજ પણ ગુરુવર્યોના સાહિત્ય-સંશોધન-સંરક્ષણના પુણ્યકાર્યમાં સહકાર આપતા આવ્યા છે. વડોદરા, જાણી, લિંગડી, જામનગર, પાટણ, ખંભાત, જેસલમેર, અમદાવાદ આદિસ્થળોના પ્રાચીન જ્ઞાન(ગ્રંથ)-ભંડારોની રક્ષા-સુવ્યવસ્થા સાથે ચતાધિક પ્રાચીન ગ્રંથ-રત્નોત્તુ સંપાદન-પ્રકાશનત્તુ પ્રયત્નનીય કાર્ય એ ત્રિપુરી ગુરુ-શિષ્ય-પ્રશિષ્યના આજીવન પ્રયત્નને આભારી છે-એમ પ્રાસંગિક કહી શકાય.

—પ્રસ્તુત તાકપત્રીય પ્રતિ આ મંથ-પ્રકાશન-સદુપયોગ માટે ધીરતા માટે ઉપર્યુક્ત આમમપ્રમાકર મુનિરાજ શ્રીપુત્રવિદ્યપટ્ટનો, તથા છાબી-જેન જ્ઞાનમંદિરના વ્યવસ્થાપક, જ્ઞાનિસ્તાવ, પ્રતિજ્ઞ-વિધિ આદિ ક્રિયાના વિધિય શાક સોમચંદ્રમાર્ગ દરગોવિદ્યાસનો આ સંસ્થા આભાર માને છે.

—આ પ્રતિના અંતમાં સેખન-સંવત્, સખાવતાર કે સખનાર સંબંધમાં કાર્ક પ્રસસિત, પુરિષદા કે માદિતી જોવામાં આવતી નથી, તેમ છતાં તેના બીજી પ્રતિયો સાથે સરખાવતાં આ પ્રતિ અનુમાનથી જ્ઞાતસો વર્ષો જેટલી પ્રાચીન જન્મ્ય છે. વિક્રમની ચૌદમી સદીમાં થયેલા પ્રભાવક શ્રીજિનપ્રમથરિએ દેવધિદેવ-પૂર્ણવિધિમાં આ પ્રતિનો ઉપયોગ કર્યો હતો તેના કાપના થાય છે; કારણ કે તેમાં સુચવેલ પદો આ મંથમાંનાં છે, તે અદિ પરિચિટ [૫] જોવાથી જન્મી. વિશેષમાં, આ પ્રતિમાં પત્રની બીજી બાજુ કાચી તરફ જે અંક-સંખ્યા સૂચિતિક વિશ્વજ્ઞ સિધિમાં દર્શાવી છે, તે પણ તેની તેની પ્રાચીનતા સુચવે છે. તેમાં ૪ અંક માટે ૧૦, ૫ માટે ૧૦, ૬ માટે ૧૦, ૭ માટે ૧૦, ૮ માટે ૧૦, ૯ માટે ૧૦, ૧૦ માટે ૧૦, ૧૧ માટે ૧૦, ૧૨ માટે ૧૦, ૧૩ માટે ૧૦, ૧૪ માટે ૧૦, ૧૫ માટે ૧૦, ૧૬ માટે ૧૦, ૧૭ માટે ૧૦, ૧૮ માટે ૧૦, ૧૯ માટે ૧૦, ૨૦ માટે (૫) ૨૧ માટે ૫ તથા ૮૭ માટે ૦૭ ચિહ્ન દર્શાવેલ છે. વધાયેલ દર્શાવતા માટે તેના ટાકપો મળતા મુરકેલ છે, તેમ છતાં સામાન્ય ખ્યાલ માટે આના ચિહ્નો દર્શાવ્યા છે.

સેખકની સેવી સામાન્ય રીતે સંસ્કૃતશબ્દોમાં પંચમ અક્ષર-અનુ-નાસિકને બદલે અનુસ્વાર દર્શાવવાની છે, તેમજ અંતના મૂને બદલે અનુસ્વાર લખવાની છે.

તાડપત્રીય પ્રતિભા તાલવ્ય શ જોષ્યે ત્યાં દત્ત્ય સ હખેલો જોવાય છે. જેમકે:—

શાશ્વત	જોષ્યે	ત્યાં	સાશ્વત	શરદ્	જોષ્યે	ત્યાં	શરદ્
શિલા	"	"	સિલા	શોમન	"	"	શોમન
દ્વાલ	"	"	સીલ	દ્વાથ્રુ	"	"	દ્વાથ્રુ
શાર્દૂલ	"	"	સાર્દૂલ	ઝચ્છલંતી	"	"	ઝચ્છલંતી
શંશિત:	"	"	શંશિત:	નિઃશ્વાસ	"	"	નિઃશ્વાસ
શુદ્ધ	"	"	શુદ્ધ	પંચાશત્	"	"	પંચાશત્
				(સને બદલે શ) —			
				છંદસા	"	"	છંદસા

એવી રીતે ય જોષ્યે, ત્યાં ષ અથવા ષ વંચાય છે. ડયદ્ ને બદલે ડવદ્ જોવાય છે. ડવવેક્ષા ને બદલે ડવવેક્ષા જોવાય છે. ત્રિ ને બદલે ત્રુ હખાયેલ છે. ત્રિમુવન ને બદલે ત્રુમુ હખેલ છે. આરવિક ને બદલે આરવુક હખેલ છે.

ઓ પછીના જ ને શુભ (ક) ન દર્શાવતાં અ હખેલ છે—રાગો અરતં હખેલ છે.

રે પછીના છ, મ, મ, વ વગેરે વધેનિ કર્ણ, શુતોગુર્વ, ધર્મ, પવ્ય, સર્વ એવી રીતે દ્વિર્માવ કરીને હખેલ છે.

તાડપત્ર ૩૦ (૧) પંક્તિમાં જિન-સ્નાત્રવિધિ અંથ પૂરો થયા પછી, તે જ પંક્તિમાં 'ૐ નમઃ સર્વજ્ઞાય' મંત્રસાચરણથી ખીર્મ અંથ અહુર્દસિપેક-વિધિનો આરંભ કરેલ છે.

આ તાડપત્રીય પ્રતિભા પત્ર [૧], [૨૧], [૨૦] અને પત્ર ૮૭નો ફોટો નાના કદમાં લેવરાવી, જ્યોત્ક કરાવી ફોટો આ સાથે જોડવામાં આવેલ છે, તે પરથી મૂળ પ્રતિભા ખ્યાલ આવશે.

ਜਿ. ਨਾ. ੨੫੨

ਜਿ. ਨਾ. ੨੫੨ [੨]

ਜਿ. ਨਾ. ੨੦੬੪ [੩]

ਗੁਰੂ ਨਾ. ੮੭ [੨]

બીજી નકલ

આ તાડપત્રીય પ્રતિની સં. ૧૯૬૪માં કામગી ઉપર જણાવેલી-જાને મંથની જૂદી કરાવેલી નકલ વડોદરામાં શ્રીઆત્મારામજી જેન યાન-મંદિરમાં-પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મના સાન્ન-સંમદમાં છે. ત્યાં [૧] નં. ૧૮૨૭ સ્નાત્રવિધિ (પ્રા.) ધૂમાવલિકા વૃત્તિ-સહિત પત્ર ૮ મૂ. જીવદેવસૂરિ, ૯૦ સમુદસૂરિ, મ્તો. ૨૫૦ જણાવેલ છે. અને [૨] નં. ૧૮૨૮ પર્વપંચાશિકા પંજિકાસહિત પત્ર ૧૪ (સં.) મૂ. સાંતિધરિ, પંજિકા-શીલાચાર્ય, મ્તો. ૬૦૦ નોંધ સાથે ત્યાંના સમિપત્રમાં જણાવેલ છે. એ જાને પ્રતિયોનો ઉપયોગ કરતા હેવા માટે શ્રીઆત્મારામજી જેન યાનમંદિર, વડોદરાના અવરયાપકોના અમે આભારી છીએ.

પહેલાં પ્રેસકોપી આ નકલ(કામગી-પ્રતિ)ના આધારે કરી હતી, પરન્તુ પાછળથી મૂળ તાડપત્રીય પ્રતિ મળી જતાં મુખ્યત્વે તેના આધારે ફરી પ્રેસકોપી કરી આ બન્ને મંથોનું સારવાનનાથી સંશોધન-સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે.

જેન મ્તો. ૩૧. મુબઈ તરફથી સન્ ૧૯૦૪-૫માં ૫. દી. ૬. દ્વારા જેસલમેર-જાંઘારની પોથીઓનું જે સિરદ કરાવ્યું હતું, તેમાં નં. ૭૨૨ થી ૭૬૨માં જણાવેલા ૪૦ મંથોનું સૂચન સદમન ચી. ડા. હસાને સન્ ૧૯૧૬માં બડા જાંઘાર પોથી નં. ૧૫૦માં પટ્ટાવલી વમેરે સજ્જથી હતું હતું, વિશેષ માદિની આપી ન હતી. સન્ ૧૯૨૭માં જેસલમેર-જાંઘારનીય મંથ-સમિપત્ર (મા. ઓ. સિ. નં. ૨૧)નું સંપાદન કરતાં અપ્રસિદ્ધ-મ-મંથપરિચય (પૃ. ૬૫)માં એ મંથોનો નામાદિ-નિર્દેશ મેં ૫. દી. ૬. ના ઉપર્યુક્ત સિરદમાંથી કરાવ્યો હતો. ત્યાં મે. સં. ૧૧૧૫ (૧) સંક્ષિત છે, તેમાં એવી રીતે નોંધ છે કે—

ધૂમાવલિકા	જયજીવજીસૂરિ	પત્ર ૮, મ્તો. ૨૦૦
સ્નાત્ર-પંચાશિકા		" " " "
આદ્યદ્વિવેકવિધિ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિ	" ૫	" ૧૦૦
જિનસ્નાત્રવિધિ	" ૩	" ૬૦

જૈન મ્વે. ૩૧ દ્વારા સન્ ૧૯૦૬ માં પ્રકાશિત જૈન મંથાવલી (પૃ. ૧૪૬)માં ધૂમાવલિકા જયભૂપણ-કૃત, તથા તેની વૃત્તિને સમુદ્ર-સુરિની જણાવી છે, તથા ત્યાં (પૃ. ૧૫૩ માં) અહંદ્ભિષેકવિધિ મંથનું નામ સૂચવેલ છે.

બૃહદ્વિપનિકા—પ્રાચીન જૈનપ્રથમસૂત્રી, જે સન્ ૧૯૨૫ માં પૂનાથી સાક્ષરચર્ચા શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્ય-સંશોધક ત્રેમાસિકમાં (વર્ષ ૧, અં. ૨ માં) પ્રકાશિત થયેલ છે, ત્યાં નં. ૬૩૭ થી ૬૩૯ માં વાદિવેતાજી શાંતિસુરિની પર્વપંચાશિકાની વૃત્તિ શીલાચાર્યની, તથા ટીકા (૧) ધૂમાવલિકા અને ટી. (૨) કુમ્ભાંજલિ સમુદ્રસુરિની એવા નામ સાથે ઉલ્લેખ છે.

પ્રો. હરિ દામોદર વેલંબુકર-સંપાદિત, પૂના ભાં. ઓ. રિ. ૪. દ્વારા સન્ ૧૯૪૪ માં પ્રકાશિત જિનરત્નસમાં ધૂમાવલિકા પર્વપંચાશિકા, પર્વપંજિકા એવા નામથી આ બન્ને મંથાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

ડૉ. બાંકારકરના સન્ ૧૯૮૭-૮૧ ના હ. લિ. પ્ર. ના રિપોર્ટ ૬ માં, નં. ૧૦૦૩ માં જોને જિનાભિષેકવિધિ નામે જણાવેલ છે, તથા પ્રો. પિટર્સનના સન્ ૧૯૬૨-૬૫ ના હ. લિ. પ્ર. ના રિપોર્ટ (૫)માં નં. ૬૨૫માં અહંદ્દેવ-મહાભિષેક-વિધિ જણાવેલ છે, તે અહીં પ્રકાશિત થતો [૨] મંથ જણાય છે. પ્રપત્ત કરવા છતાં પૂના-ભાં. ઓ. રિ. ૪. ની પ્રતિ મળી શકી નથી.

[૧]

આચાર્ય શ્રીજીવદેવની જિન-રત્નાત્ર-વિધિ

અહીં પ્રકાશિત થતા પ્રથમ મંથ જિનરત્નાત્ર-વિધિ (મૂળ)ના કર્તાત્વ મામ કવિએ સ્વયં દર્શાવ્યું નથી, પરન્તુ પંજિકાકારના કથન પ્રમાણે આચાર્ય જીવદેવ વાસ્તવિક સમન્વય છે. પં. હી. અને એને અનુસરી તેને જણાવેલ ‘જયભૂપણ’ નામ યોગ્ય જણાવું નથી. આ મંથની

પંચિકા-આખ્યાના પ્રારંભમાં અને પ્રાંતમાં એની રચના કરેલી હોવાથી વાચકો એ વાંચી-વિચારી શકશે.

આ આચાર્ય જીવદેવ કોણ ? એ ક્યારે થયા ? તેનો પરિચય ક્યાં મળે છે કે કેમ ? આ અંચની રચના ક્યારે થઈ ? તે સંબંધમાં અન્વેષણ કરતાં જણાય છે કે-આગવાના વિદ્યાપ્રેમી પ્રસિદ્ધ મદારાગ્ન મુંજ અને ક્ષોજના સમકાલીન, તેમની કવિ-સત્તાના જૂજાજૂપ માનનીય મદાકવિ ધનપાસે સુપ્રસિદ્ધ મદાકવિ વ્યાજુ ભટ્ટની સં. મઘનદ કાંબરી કથા સાથે સંબંધ કરતી જે તિલકમંજરી કથાની રચના કરેલી છે, જે નિ. સા. પ્રેસ, મુંબઈની કાબજાદા નં. ૮૫માં સન્ ૧૯૦૭માં પ્રકાશિત છે. તેના પ્રારંભમાં પૂર્વકવિઓની રચનાઓનું સંસ્મરણ કરતાં ૨૪મું પદ આ પ્રમાણે ઉચ્ચારેલું જોવાય છે:—

“ પ્રાકૃતેષુ પ્રવચ્ચેષુ, રસ-નિષ્પન્દિમિઃ વરૈઃ ।

રાગ્નતે જીવદેવસ્ય, લાચઃ પદ્ધિતા દ્વય ॥ ”

‘ જીવદેવ ’—પ્રાકૃત પ્રવંચેમાં રસ કરતાં પદો વડે, જીવદેવની વાચાઓ (વાણી) પદ્ધતિ થઈ હોય, તેથી થાય છે.

એવી રીતે વિ. સંવત્ ૧૧૬૨માં કુમારપાલ મદારાગ્નના રાજ્ય-પ્રારંભમાં માંડલમાં પ્રાકૃતભાષામાં દસદગ્ગર મ્લેક-પ્રમાણ રચેલા વિસ્તૃત સુપાર્શનાથ-ચરિત્ર(સુપાસનાદ-ચરિત્ર)માં દસમજાણિએ પણ પૂર્વકવિઓનું સંસ્મરણ કરતાં પ્રાકૃત પ્રવંચ-કવિ શ્રીશંકરદેવની વાણીની પ્રશંસા કરતાં જણાવ્યું છે કે—

“ મંદાર-મંજરિ પિવ, સુરા વિ સવળાવયં સયં જિતિ ।

વાગય-વવંચ-કણ્ઠો, વાણિ સિરિજીવદેવસ્ય ॥ ”

—સુપાસનાદ-ચરિત્ર ભા. ૧, ગા. ૧૧

[પં. દરગોવિદ્દાસ-સંપાદિત જૈન વિવિધ સાહિત્ય-શાસ્ત્રમાલામાં સં. ૧૯૭૪માં પ્ર.]

ભાવાર્થ:—પ્રાકૃત પ્રજાધોના કવિ શ્રીજીવદેવની વાણીને દેવો પશુ મંદાર(કદપવૃક્ષ)ની મંજરી જેવી જાણીને રચ્યં શ્રવણ-પદ પર સર્જ જાય છે—શ્રવણ પર ચડાવે છે—સાંભળે છે.

વિક્રમની ૧૧મી સદીના પ્રૌદ મહાકવિ ધનપાલ દ્વારા અને બારમી સદીના મહાકવિ ભદ્રમણ્ણ ગણિ દ્વારા પ્રચલિત—તે પૂર્વે મધેસા આચાર્ય શ્રીજીવદેવના પ્રાકૃત પ્રજાધો વર્તમાનકાળમાં ઉપલબ્ધ થતા નથી, તેમ છતાં પ્રાપ્ત થયેલ પદ ગાથા—પ્રમાણ આ સધુકૃતિ—જિન-રનાત્ર—વિધિ પણ તેમની શ્રેષ્ઠ કવિત્વ—રક્તિને—ઉચ્ચ પ્રતિભાને સ્પષ્ટિત કરે છે.

કવિએ જાગવાનું મહાવીર જિનના રનાત્ર-પ્રસંગનું વર્ણન પ્રાકૃત ભાષામાં વિવિધ પદોમાં વિવિધ શબ્દસંકારો અને અર્થાસંકારોથી સરસ ઘેલીથી કર્યું છે. એ વાંચતાં—વિચારતાં મર્મશ સુજોને તેમની પ્રતિભા માટે અને દેવભક્તિ માટે જાદુમાન ઉત્પન્ન થાય તેવું છે. આ પ્રાકૃત સધુકાવ્યના સંસ્કૃત બ્યાખ્યાકાર-પંજિકાકાર આચાર્ય શ્રી સમુદ્રસૂરિના પ્રારંભ-પ્રાંતના સૂચનથી આપણે કવિનું નામ 'આચાર્ય શ્રીજીવદેવ' એવું જાણીએ છીએ.

બ્યાખ્યાકાર સમુદ્રસૂરિએ પોતાને ચંદ્રકુલમાં થઈ મધેસા જાગ્યાના ચાર્ધના સૂત્ર(શિખ) તરીકે જણાવેલ છે. પ્રાકૃતભાષામાં 'સુવનસુંદરી-કથાના રચનાર વિજયસિંહસૂરિના ગુરુનું નામ સમુદ્રસૂરિ હતું, પરંતુ તેઓ નાકદેહ(નાગિત્વ) કુલના હોવાથી ચંદ્રકુલીન આ પંજિકાકાર સમુદ્રસૂરિ તેમનાથી જિન બ્યક્તિ જણાય છે.

પંજિકા-રચના-સંવત

આ જિન-રનાત્ર-વિધિના વિષય પદોના અર્થને દર્શાવતી આ પંજિકા-બ્યાખ્યાની રચના પંજિકાકારે છ વર્ષો અધિક પસાર થતાં—

' " દહ આસિ જય-પસિદ્ધો, નિમ્મલ નાદહ્મકુલ-મમુન્મૂઓ ।

તવ-સીલ-સંબમ-રઓ, સમુદસરિ સિ આચરિઓ ॥ "

કાશ્યપ યુ. ૮ના દિવસે ધ્રુવસપુરીમાં કરી જણાવી છે. એ ૭ વર્ષો અનુમાનથી એક હજાર વર્ષ ઉપરનાં સમજાય છે. પંજિકાના અંતમાં તેનું શ્લોક-પ્રમાણ સખદા દ્વારા અને અંક દ્વારા ૨૫૦ જણાવ્યું છે.

તેના અંતમાં ‘ધ્રુમાવલિકા-વૃત્તિઃ સમાપ્તા’ લખેલું હોવાથી આ પ્રાચીન પ્રસિદ્ધિ તેવા નામે યદ્ જણાય છે.

આ પંજિકામાં ૫૬-વ્યુત્પત્તિ માટે જણાવેલાં સૂત્રો પ્રાચીન વ્યાકરણ પાણિનીયનાં જણાય છે, તેમ જ ગાથા ૩૨ ની વ્યાખ્યામાં ‘પાણિનીય પ્રાકૃત-લક્ષણ’ એવા નામનો નિર્દેશ કર્યો છે, જે કાલ જોવામાં આવતું નથી. સુપ્રસિદ્ધ જૈનાગમ-વ્યાખ્યાકાર મહાવિગિરિ જોવાંએ પણ તેનો નામ-નિર્દેશ કર્યો છે.

આ પંજિકામાં ગાથા ૨૯ ની વ્યાખ્યા કરતાં પ્રાચીન ઇન્દ્રસાસ્ત્ર-કાર જપદેવના નામ-નિર્દેશ સાથે તેનું અવતરણ પણ કર્યું છે. જપદેવ-ઇન્દ્રસાસ્ત્ર (તાડપત્રીય પ્રતિ લે. સં. ૧૧૯૦)નો પરિચય અમે જેસલમેર-આંડામારીય-મંથ-સુચી (ગ્રા. ઓ. સિ. નં. ૨૧ માં, પ્ર. સન્ ૧૯૨૩)માં કરાવ્યો હતો, તે પ્રો. હરિ દામોદર વેલ્લણકરના પ્રખ્યાત ‘જયદામન’માં પાછળથી પ્રકાશિત થઈ ગયેલ છે.

પંજિકાકાર સમુદ્રસરિના ગુરુનું નામ ઐશ્વર્યાચાર્ય આસ જાણીતું નથી, તે પ્રાચીન સમયનું જણાય છે. એ વગેરે વિચારતાં પંજિકાકાર વિક્રમની ૧૧મી સદીના પ્રારંભમાં વિદ્યમાન હોવા જોઈએ. એથી આ પંજિકાને આજથી એક હજાર વર્ષો પહેલાંની પ્રાચીન માનવી જોઈએ અને મૂળ કૃતિને એથી પણ પ્રાચીન સમજવી જોઈએ.

નિઘ-હૃત્ય-દિક્ષિણેણં, સીસેણં ળણુવમગુણમ ।

સિરિચિત્રયસીહ-નામેણ, સૂરિણા વિરહ્યા એમા ॥ ”

—અંભાત-શ્રીધાન્તિનાથ-ભંડારની તાડપત્રીય પોથી નં. ૬૦ [પિટર્સન રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૩૮માં આ પ્રાકૃતકથાને માગધી(૧) જણાવી છે.]

પંજિકા-રચના-રચણ-ધ્રુવલપુરી

પંજિકાની રચના પંજિકાકારે ધ્રુવલપુરીમાં જાણાવી છે, તે સં. માં ધ્રુવલકક અને વર્તમાનમાં ધોળાકા નામથી જાણીતું ગૂજરાતનું નગર જાણાય છે. પ્રાચીન સમયમાં આસપાસનાં એ મામેમાં તેની મુખ્યતા હતી. જૈનસમાજના ઇતિહાસમાં એ રથાન પ્રાચીન સમયથી સદાએ મુખી મહત્ત્વનું રહ્યું છે.

મુખ્યસિદ્ધ નવાંગી-વૃત્તિકાર અબમદેવસૂરિએ વિરહાંક હરિભદ્રસૂરિના પંચાશકમંથની વૃત્તિ વિ. સં. ૧૧૨૪ માં આ જ નગરમાં રચી જાણાવી છે, તેમણે રચેલી આગમોની વૃત્તિની અનેક પ્રતિયો આ જ રચણમાં લખાઈ હતી.

મુખ્યસિદ્ધ ખરતરમચ્છીય જૈનાચાર્ય જિનહતસૂરિએ જન્મ વિ. સં. ૧૧૩૨ માં આ જ ધ્રુવલકક નગરમાં રચેલ હતો.

વિ. સં. ૧૧૬૦ માં આબરદેવસૂરિએ આખ્યાનમણિકાસની વિસ્તૃત વૃત્તિ આ જ ધ્રુવલકકપુરમાં રચી હતી.

વિ. સં. ૧૧૯૧ માં સિકરાજ જયસિંહના રાજ્ય-સમયમાં મણિની દેવસિરિ-યોગ્ય પુષ્પવતી-કયા વગેરેની પોથી આ જ ધ્રુવલકકમાં તાક-પત્રો પર લખાઈ હતી-જેની ફોટોકોપી સાથેના ઉદ્દેશ્ય અમે પતનરથ-પ્રાચ્ય જૈનગ્રંથમંચારીવ-અન્યમુચી ભા. ૧ (ગા. એ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૮૩)માં દર્શાવેલ છે.

તથા વિ. સં. ૧૧૯૪ માં મલધારી બીચંદ્રસૂરિએ રચેલ પ્રા મુનિમુવતચરિત્રની રચના માટે પ્રેરણા મુનિમુવતસ્વામીના રમણીય મંદિરવાળા આ જ ધ્રુવલક નગરના પૌરવાક આવક ધ્રુવલની હતી. એ વિસ્તૃત પ્રચલિત ઉપર્યુક્ત સૂચી(પૃ. ૩૧૪ થી ૩૨૩)માં અમે દર્શાવી છે.

સર્વાણંદસૂરિએ શ્રીપાર્શ્વનાથ-ચરિત્ર મહાકાવ્ય આ જ ધ્વજકક નગરમાં વિ. સં. ૧૨૯૨ માં રચ્યું હતું. વિશેષ માટે જુઓ-પાટણ જૈનમંડાર-ગ્રંથસૂચી (મા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૭૨-૭૩)

વિક્રમની તેરમી સદીના અંતમાં-અંવત્ ૧૨૬૬ માં નાગેન્દ્રગચ્છીય ઉદયપ્રભસૂરિએ ધર્મદાસમણિની પ્રા. ઉપદેશમાલાની બાર દ્વાર મોક્ષ-પ્રમાણ કલ્પિતરૂપિને આ જ ધ્વજકકપુરમાં નૃપતીર(વીરધવલ)ના વીર મંત્રીશ્વર(વસ્તુપાલ તેજપાલ)ની પુત્ર વસતિરાણી વસનિમાં વસતાં રચી હતી. એની પ્રશન્તિ પણ અમે ઉપર્યુક્ત પદ. જૈ. ભં.ની ગ્રંથ-સૂચી(પૃ. ૨૪૫ થી ૨૪૮)માં દર્શાવેલ છે.

મહારાણા વીરધવલની રાજધાની તરીકે અને રાજનીતિફલ કર્તવ્ય-પરાયણ મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલ-તેજપાલની કર્તવ્યશ્રુતિ તરીકે આ નગરની મહત્તા અને યશઃ-પ્રતિષ્ઠામાં શુદ્ધિ થઈ હતી. એ સમયમાં કેટલાય જૈનાચાર્યોએ, કવિઓએ અને વિદ્વાનોએ આ નગરમાં ગ્રંથરચના, લેખન, પકન-પાકન આદિ અનેક પ્રકારે સાહિત્યોપાસના કર્યાના ઉલ્લેખો મળે છે.

હંડનાપક વિજયી વીર મંત્રીશ્વર તેજપાલે ગોધરાના મહાન્મત રાજ ધુધુક્તને યુદ્ધમાં હરાવી, જીવતા પકડી, બાંધી, પાંજરામાં પૂરી, આ જ નગરમાં (ધોળકામાં) લાવી મહારાણા વીરધવલને સમર્પણ કરી ગૂજરાતના ઔરવની રક્ષા કરી હતી.^૧

વિક્રમની ચૌદમી સદીના પ્રારંભમાં આ જ નગરમાં મહારાજા વીસલદેવની રાજસભામાં કવિઓની ગોષ્ઠી થતી હતી. કાવ્યોની સમસ્યા-પૂર્તિ વગેરે કવિ-વિનોદો ચાલુ હતા, તેમાં વાણટગચ્છીય જૈનાચાર્ય

^૧ વિશેષ વૃત્તાન્ત માટે વાંચો-અમારો જી. નિળન્ધ-ગૂજરાતના વીર મંત્રી 'તેજપાલને વિજય'.

કવિ અમરચંદ્રસૂરિએ પણ અનેક સમસ્યા-પૂર્તિ કરી પોતાની વિચિત્ર પ્રતિભાવાળી શાંકરચિત્ર-ચક્રિતનો સરસ પરિચય કરાવ્યો હતો.

વિ. સં. ૧૩૦૬ માં દેવેન્દ્રસૂરિ અને વિજયચંદ્રસૂરિની દેશનાયી પ્રેરાઈ વાગ્દેવતા-આંકગાર માટે આગમાદિ પુસ્તકો લખાવનારાઓમાં આ ધવલકંક નગરના શ્રાવકોનાં પણ નામો મળે છે. (વિશેષ માટે જુઓ પાટણ-જૈન ભં. ગ્રંથસૂચી ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૫૨)

ચંદ્રકલ-ચંદ્ર શ્રીશાંતિસૂરિએ રચેલી ધર્મરત્ન-લઘુવૃત્તિવાળી પ્રકરણ-પુરિલક્ષ સં. ૧૩૦૬ માં આ જ ધવલકંકમાં શ્રે. સદજ્યે લખાવી હતી. તે ઉપરાંત અમે જોસમ્મેર-ભાં. ગ્રંથસૂચી (પૃ. ૫૨ માં, ગા. ઓ. સિ. નં. ૨૧)માં દર્શાવેલ છે.

વિ. સં. ૧૩૪૬ માં જમરાસિનો તત્ત્વોપધ્યય આ જ ધવલકંકમાં લખાયો હતો (વિશેષ માટે જુઓ પાટણ-જૈન ભં. ગ્રંથસૂચી ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૬૫)

અક્ષાત્રીનના આક્રમણથી ગૂજરાતનાં મુખ્ય નગરો પર અસર થઈ હતી, તેમાં આ ધોળકાનો પણ સમાવેશ થાય છે. તેનું સૂચન કવિ પદ્મનાભે વિ. સં. ૧૫૧૨ માં રચેલા કૌ-કક્ટે-મનધર્મા કપુ' છે. ('તેજપાલનો વિજય'ના પ્રાસ્તાવિક પૃ. ૩૬-૩૭ માં મેં એ કડી ૬૬-૬૮ દર્શાવી છે.)

આચાર્ય જીવદેવ કયા ?

ગૂજરાતનું પ્રાચીન ઐતિહાસિક મહારથાન વાયટ વાગ્દેવતાના સ્થાન નરીકે પ્રસિદ્ધ છે-જે, રીસા(ગનાસકાંકા) પાસે આવેલ છે, એ નગરમાં વસતા બ્રાહ્મણો અને વણિકોની યાત્રિ એ નગરના નામે વાયટ-વાયટીય (વાયડા) નામથી જાણીતી છે, એ જ રીતે ત્યાંથી પ્રકટ થયેલા જૈન-મુનિઓનાં મણુ-મન્ન 'વાયટીય' નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એ મન્નમાં પુરકાય-પ્રવેશ આદિ વિદ્યામાં કુશલ મહાન પ્રભાવક ચમત્કારી એક

જેનાચાલ' જીવદેવસૂરિ વિદ્યાભક્તિ-સમગ્રાવીન યદ્ય અથા જાણાય છે, જેમજે વાપડ રથા-માં જામવાન મદાવીરજિનના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, એમના પ્રભાવે જાણજો અને જેનો વચ્ચે એકથ સ્થપાયું હતું. તેઓએ કુત્તિસન જાણજો અને કુટ્ટ થોગીના ઉપદ્રવથી સમાજની રક્ષા કરી હતી. અમરચંદ્ર કવિનાં કાવ્યોની પ્રચલિતથી, તથા અન્ય ઉદ્દેશોથી એ જાણાય છે. તેમનું ચરિત્ર વિ. સં. ૧૩૩૪ માં પ્રભાચંદ્રસૂરિએ પ્રભાવક-ચરિત્રમાં ૭ મા પ્રગથ તરીકે રજાવ્યું છે. વિદ્યેય જિજ્ઞાસુએ વિશેષ જ્ઞાતાન્ત તે પરથી જાણવો જોઈએ.

વાપડ-અર્થ ૧ જિનદત્તસૂરિ, ૨ રાશિજ(દસ)સૂરિ અને ૩ જીવ-દેવસૂરિ-એ ૩ નામોને અમર કથાં જાણાય છે. એ અર્થમાં પદ્ધત આચાર્યોનાં એવાં ૩ નામો અનુક્રમે સમજાવી પ્રથા-પરંપરા પ્રચલિત જાણાય છે. પૂર્વે યદ્ય અથેલા વિરહાક દ્વરિમદસૂરિ વિદ્યાધરકુલ-નિલક આચાર્ય જિનદત્તના સિધ્ધ હતા. અરતરમઅર્થમાં ખીલ જિનદત્તસૂરિ 'મડાદાદા' નામથી મુખસિદ્ધ છે. સમાન નામો હોવાથી કદર્થાક વાર ખાનિથી એક-ખીલની કૃતિ એક-ખીલ પર ચડી અથેલી જાણાય છે એથી ઇતિહાસ-સંશોધકોએ સાવધાન રહેવું જોઈએ.

વિક્રમની તેરમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં યથેલા પૂર્વોક્ત વાપડીવમઅર્થના જિનદત્તસૂરિ, મંત્રીધર વસ્તુપાલના તીર્થ-યાત્રા-સંઘમાં પધાપાં હતા, તેઓએ જાણસિપુર(જાતોર)ના ચૌદાજી મહારાજ ઉદ્દેવસિદ્ધના પ્રીતિ-પાત્ર કોશામાર-રક્ષક મદામાત્ય દેવપાલના પ્રતિપત્ત પુત્ર ધનપાલ (વાપડાન્વથી)ના સતેલ મટે જીવનોપયોગી વિવિધ જ્ઞાન આપતા 'વિવેકવિદ્યાસ' જેવા ગ્રંથની રચના કરી હતી.

એ જિનદત્તસૂરિના સિધ્ધ સિદ્ધચારસત શીઘ્રકવિ મડાકવિ અમરચંદ્ર-સૂરિએ વાપડાન્વથી કોશામારિક મંત્રી પદ્મના આનંદ મટે રચેલ જિનેન્દ્ર-ચરિત્ર પદ્માનન્દ-મદાકાવ્ય નામથી પ્રસિદ્ધ છે (મા. ઓ. સિ. નં. ૫૮).

તેની પ્રાંત પ્રશસ્તિ (ગ્લો. ૩૫)માં પોતાના પૂર્વજોનાં એ ૩ નામોનો ઉલ્લેખ કરતાં તેમના અન્વયમાં તેના પ્રભાવક તે ૩ નામના ધનુ સુરિઓ મયાનું તેઓએ જણાવ્યું છે કે—

“અમીધિસ્ત્રિભિરેષ શીજિનદત્તાદિનામભિઃ ।

સૂરયો મૂરયોઽમૂર્યન્, તત્પ્રભાવાસ્તદન્વયે ॥”

તેઓએ રચેલા ૪૪ સર્ગોવાળા વીરાંક બાસભારત મહાકાવ્યની અંતિમ પ્રશસ્તિમાં પણ તે જ શ્લોક ૩૭મો છે.

ગુર્જરેશ્વર વીસપ્રદેવની રાજસભાને શાખાવનાર, સમરયાપૂર્તિ, શીઘ્રકવિત્વશક્તિથી મહારાજાના અને કવિઓનાં ચિત્તને રંગિત કરનાર એ અમરચંદ્રકવિએ કાવ્ય-કલ્પસના (કવિશિક્ષા-શૃતિ), છંદોશનાવલી, અસંકારપ્રભોધ, રચ્યાદિશબ્દસમુચ્ચય વગેરે બીજી પણ અનેક રચનાઓ કરી હતી, તથા પોતાના કસાયુરુ કવિરાજ અરિસિંહે રચેલા મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલના ‘સુદૃનસંકીર્તન’ નામના કાવ્યના પ્રત્યેક સર્ગના અંતમાં ચાર ચાર શ્લોકો આ અમરચંદ્ર કવિએ રચ્યા હતા.

પ્રસ્તુત આસંકારિક પ્રા. જિનસ્નાત્રવિધિના કર્તા જીવદેવસુરિ પણ એ વાચકીયમગ્ધ પરંપરાના ઉપમુક્ત આચાર્યોના પૂર્વજ પ્રભાવક આચાર્ય જણાય છે. એ ક્યારે થઈ ગયા ? એ નિશ્ચય કરવાનું સાધન નથી, તેમ છતાં તેમની કૃતિ પર પંજિકા-બ્યાખ્યાની રચના વિ. સં. ૧૦૦૧ માં થયેલી હોવાથી તેઓ તે પહેલાં-એક બે સદી પહેલાં-થવા હશે-એવું અનુમાન કરી શકાય. એથી આ પ્રાકૃત રચનાને એક હજાર વર્ષો પહેલાંની કહી શકાય.

આ મન્થની સંકલનાનો ખ્યાલ વિવિધ-પ્રદર્શન વાંચવાથી આવશે.

* વિ. સંવત્ ૧૬૭૧ માં વાઘાણસીમાં આ મંથનું સંપાદન-પ્રકાશન કરતાં તેની પ્રસ્તાવનામાં મેં આ કવિનો પ્રજાધ મલધારી રાજશેખરસુરિએ વિ. સં. ૧૪૦૫ માં રચેલા સં. અતુર્વિશતિ-પ્રબન્ધ (પ્રબન્ધકોશ)માંથી ઉતાર્યો.

[૨] વાદિવેતાસની અર્હદભિષેકવિધિ

સંસ્કૃતશાસ્ત્રમાં પાંચ પર્વોમાં વિવિધ[૧૦+૧૬+૩૦+૧૮+૨૪=]૮૮ પદ્યોમાં રચાયેલી આ અર્હદભિષેક-વિધિના કર્તાએ કૃતિના અંતમાં 'વાદિવેતાસ' નામ રચી રીતે દર્શાવ્યું નથી કે પ્રચરિત-પરિચય આપ્યો નથી. પંજિકાકારે પ્રારંભના પદ્યમાં 'કૃત્વામિષેકા વ્યવન્તિ જિનાઃ ।' જંગલદ્વારા 'જિનાભિષેક' નામ-સૂચિત ક્યું છે, બીજા પદ્યમાં આ અભિષેક-વિધિને વાદિવેતાસે પર્વો દ્વારા રચેલ છે-તેમ જણાવ્યું છે. તથા ૧ પર્વની પંજિકાના અંતમાં ' ઇતિ વાદિવેતાસ ' એવો ઉલ્લેખ છે અને બીજા-ત્રીજા પર્વની પંજિકા પછી ' ઇતિ વાદિવેતાસ-પર્વશ્ચિ ' એવો ઉલ્લેખ છે. ચોથા પર્વની પંજિકાના અંતમાં 'શ્રીવાદિવેતાસ પર્વશ્ચિ તત્સવાદિત્યકૃતપંજિકાયાં ' એવો ઉલ્લેખ છે અને પાંચમા પર્વની પંજિકાના અંતમાં શ્રીશાન્તિ(?) વાદિવેતાસીય-પર્વપંજિકા સમાપ્તા ' પછી ' કૃતિરિયં શ્રીશીલાચાર્યસ્ય ' એવો ઉલ્લેખ મળે છે. સેષમાં ત્યાં વાદિને બદલે જૂલથી શાન્તિ લખેલ હશે તેવું અનુમાન થાય છે, વાસ્તવિક રીતે ત્યાં ' વાદિવેતાસ ' ઉલ્લેખ હોવો જોઈએ.

ચોથા પર્વની પંજિકાના અંતમાં પંજિકાકારનું નામ તત્સવાદિત્ય સૂચવેલ છે અને પાંચમા પર્વની પંજિકાના પ્રાંતમાં આ કૃતિ(પંજિકા)ને શીલાચાર્યની જણાવી છે-એ વિચારણીય છે. અહિં જણાવેલ શીલાચાર્ય એ જ તત્સવાદિત્ય હોવા જોઈએ, શીલાચાર્યનું અપરનામ તત્સવાદિત્ય જણાય છે. આચાર્યસૂત્રના ક્રીડાકાર-શીલાક-શીલાચાર્યનું બીજું નામ તત્સવાદિત્ય પાંચમામાં આવે છે, એ શીલાચાર્ય વિક્રમની દસમી સદીમાં વિદ્યમાન જણાય છે. આચાર્યસૂત્રની રૂતિમાં જે ઉલ્લેખ મળે છે, તે જોતાં ચક્રસંવત્ ૭૮૪=વિક્રમસંવત્ ૯૧૯માં એ રચના થયેલી માનવી જોઈએ, તેમ જ તેજ શીલાચાર્યની બીજી રચના પ્રાકૃતશાખામય ચરિત્ર-મહાપુરિસ-ચરિત્ર (ચતુષ્પંચાશ-મહાપુરુષ-ચરિત) પ્રસિદ્ધ છે, તેના રચના-સંવત્ ૯૨૫, બૃહદ્વિષ્ણુનિકાકારે જણાવેલ છે, એ શીલાચાર્યનું બીજું નામ ' વિમલમતિ ' એ જ સરિત્રના

અન્તર્ગત વિષુધાનન્દ નાટકમાં સૂચ્યું છે. એ શીલાચાર્યે નિર્વૃત્તિ-ગમ્મના માનદેવસૂરિના શિષ્ય તરીકે પોતાનો પરિચય ઉપયુક્ત પ્રા. ચરિત્રના અંતમાં આપ્યો છે.

પ્રસ્તુત અમહંદભિષેક-વિધિનું બીજું નામ જિનાભિષેક પણ જણાય છે. કવિએ બીજા પર્વના ૨૨મા પદમાં, તથા પાંચમા પર્વના ૧૫મા પદમાં ‘અમહંદભિષેક’ નામનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેમ જ બીજા પર્વના ૧૧મા પદમાં, તથા પાંચમા પર્વના ૨૩મા પદમાં ‘જિનાભિષેક’ નામનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે-“ પ્રશરપ, આયુષ્ય અને યશ માટે ક્ષિતકારી, જ્યોના સ્થાનરૂપ, સંપદાને પ્રાપ્ત કરાવનાર, સદા સૌખ્ય-પરંપરાના હેતુરૂપ આવા જિનાભિષેકને અપુષ્પ-પુષ્પહીન મનુષ્ય કરતો નથી.” [સુએ. પૃ. ૧૨૧].

વિચારવાનું એ છે કે-આ અમહંદભિષેકવિધિના કર્તા ‘વાદિવેતાલ’ કોણ ? ક્યા ? તેમનો સમય કયો ? વિ. સંવત્ ૧૩૩૪માં પ્રભાચંદ્રસૂરિએ રચેલા પ્રભાવકચરિત્રમાં ‘વાદિ-વેતાલ’ બિરુદવાલા શાંતિસૂરિનો પ્રમુખ વિરનારથી દર્શાવ્યો છે, તેમને મહારાજા લોજના સમક્ષીન, તથા મહાકવિ ધનપાલની તિલકમંજરી-કથાના સંશોધક તરીકે સૂચવી તેમનો સ્વર્ગવાસ વિ. સં. ૧૦૬૬માં જણાવેલ છે. વાદિવેતાલ એ જ. શાંતિસૂરિ વિક્રમની ૧૧મી સદીના હોય તો તેમની કૃતિ ઉપર એ પહેલાં દસમી સદીમાં થયેલા શીલાચાર્ય પંજિકા કવી રીતે રચી શકે ? વિક્રમની ૧૬મી સદીના પ્રારંભમાં વિદ્યમાન રત્નશેખરસૂરિએ વિ. સં. ૧૫૦૬માં રચેલી સ્વોચ્છ આદિવિધિ-વૃત્તિ- (વિધિઐશ્વરી) માં આ અમહંદભિષેકવિધિનાં કેટલાંક પદો દર્શાવતાં ‘યદાદુર્વાદિવેતાલ-ધીરાન્તિસૂરયઃ’-એવો ઉલ્લેખ દર્શાવ્યો છે. એ રીતે ‘વાદિવેતાલ’ બિરુદવાળા ‘શાંતિસૂરિ’ નામથી પ્રસિદ્ધ જણાય છે-એ સર્વ વિચારતાં, તેમની કૃતિની પંજિકા રચનાર શીલાચાર્ય કોઈ બીજા હોવા જોઈએ-અથવા આ અમહંદભિષેક-વિધિ રચનાર વાદિ-વેતાલ કોઈ બીજા હોવા જોઈએ. એવી વિચારણા થાય છે.

આદિવિધિની ૬૭૬૧ શ્લોક-પ્રમાણ જનિનો રચના-સમય રત્નરીખર-સૂરિએ ત્યાં વિ. સ. ૧૫૦૬ જણાવેલ છે—

“પણ શ્રીસુગુરુનાં પ્રસાદતઃ પદ-સ્વ-તિથિ-મિતે ૧૫૦૬ વર્ષે ।
આદિવિધિસૂત્ર-વૃત્તિ, વ્યવિત ધીરત્નશેઠ્ઠરઃ સૂરિઃ ॥”

—રે. શા. જૈન પુ. ૬૩ના અં. ૧૦૬ તરીકે વિ. સં. ૨૦૧૬માં પ્રકાશિત એ આદિવિધિ પ્રકરણના દ્વિતીય સંસ્કરણના પૃ. ૧૩૦માં વાદિવેતાસ વિશેષણ(ખિરુદ) સાથે શ્રીશાન્તિસૂરિનો ઉદ્દેશ્ય કર્યો છે કે—
“યદાદુર્વાદિવેગસ-ધીશાન્તિસૂરયઃ—

“આસ્નાત્ર-પરિમમાપ્તે[ર]શૂન્યમુષ્ણીપવેગમીક્ષ્ય ।
સાન્તર્ષાનાઘારાપાતં પુષ્પોષ્મૈઃ કુર્યાત્ ॥”

—આ માથા, અહિં પ્રકાશિત અર્હંદલિપેક-વિધિ પૃ. ૬૮માં ૫૪^૧ ૩ માંની માથા ૪ તરીકે સહજ પાઠાન્તર સાથે જોઈ શકાય છે.

—એ જ પ્રમાણે આદિવિધિ પ્રકરણના પૃ. ૧૨૬માં નામ-નિર્દેશ વિના ઉદ્ધૃત કરેલું ૫૪—

■ મુક્તાલંકાર-ધિકાર-સાર-સૌમ્યસ્વ-કામિત-કમનીયમ ।
સહજનિજરૂપ-નિર્જિતજગત્ત્રયં વાતુ જિનચિમ્બમ્ ॥ ■

અહિં પ્રકાશિત અર્હંદલિપેક-વિધિ પૃ. ૬૬માં, ૫૪^૧ ૩માં પ્રથમ ૫૪ જોઈ શકાય છે.

તથા આદિવિધિ પૃ. ૧૩૦માં નામ-નિર્દેશ વિના પ્રકાશિત માથા—

“અમિપેકતોયધારા, ધારેવ ધ્યાન-મણ્ડલાગ્રસ્ય ।
મવ-મવન-મિત્તિમાગાન્, મૂયોઽપિ મિનત્તુ માગવતી ॥”

અહિં પ્રકાશિત અર્હંદલિપેકવિધિ પૃ. ૭૪માં, ૫૪^૧ ૩માંની મા. ૧૨માં ‘અમિપેકપયોધારા’ તરીકે જોઈ શકાય છે.

—આ સાથે સૂચિત કરવું જોઈએ કે—અહિં પ્રકાશિત પ્રાકૃત
છત્રદેવસૂરિની જિનસ્નાત્રવિધિ પૃ. ૯ની, ૮મી ગાથા ઉપરુક્ત શ્રાદ્ધવિધિ
પ્ર.ના પૃ. ૧૨૬માં સહજ પાઠાન્તર સાથે ઉદ્ધૃત કરેલ જોવાય છે—

“અવણિથ કુસુમાદરણં, પયદ્વ-પદ્મિથ-મણોહર-ચ્છાપં ।

જિણરૂપં મલ્લજ્વળી-સંઠિથં લો સિથં વિસર ॥”

—તથા અહિં પ્રકાશિત જિનસ્નાત્રવિધિ પૃ. ૩૫માંની ૪૫મી ગાથાને
શ્રાદ્ધવિધિ પૃ. ૧૩૧માં ઉદ્ધૃત કરેલી જોઈ શકાય છે—

“લયદ્વ પદ્મિ[મ]ગ-પસરં, પયાદિણં મુણિવદ્વં કરેક્કણં ।

પદ્મ સલોજ્જે(ત્ત)ણ-સલ્લિખં લો લોણં દુખવહંમિ ॥”

—તેમ જ અહિં પ્રકાશિત પ્રા. જિનસ્નાત્રવિધિ પૃ. ૩૭ની ૪૯મી
ગાથા શ્રાદ્ધવિધિ પૃ. ૧૩૨માં ઉદ્ધૃત કરેલી જણાય છે—

“કોસંધિ-સંઠિભરસ લ, પયાદિણં કુગદ્વ મલ્લિખ-પદ્વ(યા)લો ।

જિણ ! સોમ-દંસજે(જો) દિણવરુ લલ લુદ્ધ મંગલપદ્વલો ॥”

શ્રાદ્ધવિધિ પૃ. ૧૩૨માં—અત્ર “મુક્તાલંકાર—” રૂપાદિગાથાઃ બીજી-
મદ્રસુરિક્તાઃ સંમાખ્યન્તે’ એવા ઉલ્લેખદ્વારા હરિભદ્રસૂરિ-કૃત તરીકે
સંભાવિત કરેલી ગાથાઓમાંથી ઉપર .૬માં આ પ્રમાણે ‘મુક્તાલંકાર-’
ગાથા વાદિવેતાલના અર્હંદજિનેશ્વરવિધિની જણાય છે.

વાદિ-વેતાલ શ્રીશાન્તિસૂરિનો પરિચય :

વિ. સં. ૧૩૩૪માં પ્રભાચન્દ્રસૂરિએ રચેલ સંસ્કૃત પ્રભાવક-ચરિતમાં
૧૩૨ પલો દ્વારા ૧૬મો પ્રબન્ધ ‘વાદિવેતાલ’ શાન્તિસૂરિ સંબન્ધમાં
જણાવેલ છે. તેના પ્રારંભનું પદ આ પ્રમાણે છે—

“વાતુ લો વાદિ-વેતાલઃ, કાલો દુર્મન્ત્રવાદિનામ્ ।

શાન્તિસૂરિઃ પ્રભુઃ શ્રીમાન્, પ્રસિદ્ધઃ સર્વસિદ્ધિદઃ ॥”

—તેમાં ગૂર્જરદેશના અમ્બુદિગ્ધપુર(પારણ) નગરના ભીમ રાજના વર્ણન પછી ચંદ્રમંડળમાં-મુલાદિ-સમાન ધારાપદ્મનું વર્ણન કરી, તેમાં યથેષ વિજયસિંદુરિને ત્યાં સંપત્તિ(સંપત્તર)-ચેત્ય પામેના ઉપાશ્રવમાં જન્મેને ઉપદેશ આપના જન્માચ્ચા છે.

પછી પરિચય આપે છે કે-પેતન(પારણ)ની પશ્ચિમમાં રહેલ ઉન્નતાણુ(ઉનાડી) મામમાં રહેલા શ્રીમાલ્યંજના ધનદેવચંડીને અર્ધદેવ-ગુરુના ભક્ત જન્માડી, તેની પત્ની ધનધીના પુત્ર ભીમને બહુ બુદ્ધિશાસી જણાવેલ છે. ગુરુએ તેને સર્વ લક્ષણ-સંપૂર્ણ જાગી, વિદાર કરતાં ત્યાં જઈ. ત્યાં ગદેશા કૈવર્માં શ્રીચંદ્રામરેવને પ્રણામ કરી ધનદેવ શેઠ પાસે ભીમ પુત્રની વાચના કરી હતી. પોતાને ધન્ય માનના શેઠે પણ આ શેઠ અને પરશોકના સુખ માટે પોતાનો એ પુત્ર સમર્પણ કર્યો હતો. ભીમનું શિક્ષા-નામ 'શાન્તિ' રાખવામાં આવ્યું હતું. એ સિખ્યને સકલ ક્ષા-કૃષ્ણ અને સમસ્ત સાત્ત્વ-પારમાર્થી યથેષ જ્ઞેનાં ગુરુજી તેમને પોતાના પદ પર સ્થાપી, પોતાના મંચળો બાર તેમના ઉપર સ્થાપી સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. અમ્બુદિગ્ધપુરમાં ભીમ જૂવતનો સત્તામાં શાન્તિમૂર્તિ 'કવીન્દ' અને 'વાદિ-ચાતુર્ની' તરીકે પ્રખ્યાત થયા હતા:-

“અજગદિહપુરે ક્ષીમદ્-ક્ષીમમૂપાલ-સંમદિ ।

શાન્તિમૂરિઃ કવીન્દ્રોઽમૂદ્, વાદિ-ચાતુર્ની વિશ્રુતઃ ॥”

એ જ સમયમાં માગવાના પ્રખ્યાત સિદ્ધસારસ્વત કવિ ધનપાલ મહેન્દ્રગુરિની વાણીથી પ્રતિજ્ઞા પામી જૈનધર્મમાં દૃઢ પ્રદાણ યથેષ હતા, તેમજે તિલકમંજરી કથાની રચના કરી, ગુરુજીને પૂજતાં, તેના સંગ્રાધક તરીકે આ શાન્તિમૂર્તિ નામ મુચ્ચું હતું, એથી ધનપાલ કવિ પારણ આવ્યા હતા. શ્રીશાન્તિમૂર્તિની વિદ્યા-પ્રભાવકતાથી પ્રસન્ન થઈ તેમને માગવા પધારવા વિચિન્નિ કરી હતી. શ્રીસંઘની અનુમતિથી પરિવાર સાથે માગવામાં વિદાર કરતાં બારતીએ તેમના પર પ્રસન્ન થઈ 'વાદિ-વિજય' નેત્રે વર-દાન આપ્યું હતું. ધારાનગરીમાં મદારાજન-

ભોળે તેમને ધણું માન આપ્યું હતું. ત્યાંની રાજ-સભામાં શ્રીશાન્તિ-સૂરિજીએ બિન બિન મન ધરાવતા ૮૪ વાદીઓને જિત્યા હતા. ધન-પાસે તેમનો પરિચય કરાવ્યો હતો કે—

“જાન્તિનામા પ્રસિદ્ધોઽસ્તિ, વેતાલો વાદિનાં પુનઃ ।
તતો વાદં નિપેષ્યામૌ, મમ્માન્યાતઃ પ્રહીયતે ॥”

મહારાજ ભોજની સભાને જિતી કાંઈ વાદી અખંડિત જઈ ચકતો નહિ, તેમ છતાં કવિ ધનપાત્રની કથા શુદ્ધ કરવા માટે શાંતિસૂરિને મારગવામાં રથાપ્યા હતા. મહારાજાએ આપેલા તુષ્ટિ-દાનથી ત્યાં રહીને તેમણે તે દેશમાં અનેક ચૈત્યો કરાવ્યાં હતાં અને ચારાપદ્ર(ચરાદ)માં મોઢલાવેલા દ્રવ્યથી આદિમજ્જના ચૈત્યમાં મૂલનાથકની કાળી બાજુએ દેવકુસિદા અને ગદાનૃથ કરાવ્યો હતો. કવિ ધનપાત્રની કથાને તેઓએ સારી રીતે શુદ્ધ કરી હતી, તે સમયે મહારાજા ભોળે સૂરિજીને ‘વાદિ-વેતાલ’ બિરુદ આપ્યું હતું—

“કથા ચ ધનપાત્રસ્ય, તૈરશોધ્યસ નિસ્તુષ્ઠમ્ ।
‘વાદિ-વેતાલ’ ચિરુર્વ, સૂરીણાં પ્રવદે નૃપઃ ॥ ૫૯ ॥”

ત્યાર પછી કવીશ્વર-સન્માનિત સૂરિજી ગૂજરાતમાં પત્તન(પાટણ) પધાર્યા હતા.

આ શાન્તિસૂરિજીએ ત્યાં જિનદેવ સેદના સર્પ-દષ્ટ પુત્ર પદ્મને સજ્જન કર્યો હતો. શાન્તિસૂરિજી ચૈત્યમાં રહીને ૭૨ સિંચોને પ્રમાણ-શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરાવતા હતા. મુનિચન્દ્રસરિ ચૈત્ય-પરિપાટી કરવાની મુજાથી નહકૂત(નાગેલ)પુરથી અણહિલપુર(પાટણ) આવ્યા હતા, તેઓએ ત્યાં સંપત્તિના જિનાલયમાં શ્રીમદ્ગુપ્તદેવને તથા આ શ્રેષ્ઠ સૂરિને પ્રણામ કર્યા હતા. મુનિચન્દ્રસૂરિની રમરણ શક્તિ-અવધારણ શક્તિથી પ્રસન્ન થઈને શાન્તિસૂરિએ તેમને નિવાસ માટે ટંકશાલાના પાછળના ખમાં સારું રથાન આવક પાસેથી અપાવ્યું હતું અને ૭ દર્શનોનાં

પ્રભાણુશાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરાવ્યું હતું. ત્યાર પછી નગરમાં સુવિદિત સાધુઓના ઉપાશ્રયો થયા હતા, આ શાંતિસૂરિએ ઉત્તરાધ્યયન સત્તની રીતે વાદીરૂપી નાગેન્દ્રોને વશ કરવામાં નામદમની જેવી રચી હતી, જેમાં સ્થાપન કરેલ 'સ્ત્રી-નિર્વાણ' અધિકારના બેલથી મુનિચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય દેવસૂરિએ સિદ્ધરાજની રાજ-સભામાં વાદમાં દિગંબરો પર વિજય મેળવ્યો હતો.

માળવામાં કવિ ધનપાલે જ્ઞમ નામના વાદી પર વિજય મેળવતાં, શાંતિસૂરિની પ્રશંસા કરતાં તે વાદી પત્તન(પાટણ) ગયો હતો અને ત્યાં ધારાપદ મહાયતિની સમીપમાં રહેલા શાંતસૂરિની વિદ્વતાથી પ્રસન્ન થયો હતો, તેમ જ સૂરિએ દ્રવિડદેશીય વાદીને, તેની સામે જીત પરના ઘોડાને ઓસડો કરી અમત્કારી રીતે પરાસ્ત કર્યો હતો. ધારાપદપુર (ધરાદ)માં નાગિનદિવીને પ્રભાવિત કરી હતી. સૂરિએ પોતાનો અન્તઃકાલ સમીપ જાણી કર શિષ્યોમાંથી (૧) વીરસૂરિ, (૨) શાલિભદ્રસૂરિ અને (૩) સર્વદેવસૂરિ એ ત્રણ શિષ્યોને સૂરિપદે સ્થાપ્યા હતા. વીરસૂરિની શિષ્યસન્તતિ ન હતી, રાજપુરિ ગામમાં તેમનું સાશ્વત શરીર (સ્મારક નેમિજિન છે બીજી બે શાખાઓમાં સંધોદારક વિદ્વાન સૂરિઓ ઔદમી સદીમાં-પ્રભાચન્દ્રસૂરિના સમયમાં જન્માય છે. શ્રીશાંતિસૂરિ થયેલા વાદકના પુત્ર સોદક સાથે અંતમાં ઉર્જમન્ત અમલ(ગિરનાર) પધાર્યા હતા. ત્યાં અનશન કરી નેમિજિનનું ખ્યાન થયતાં, ૨૫ દિવસે, વિક્રમ સંવત ૧૦૬૬ના શુચિ(આષાઢ) માસની શુક્લ નવમી ને મંગળવારે કૃતિકામાં સમાધિ-પૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા હતા—

“શ્રીવિક્રમવત્સરતો વર્ષસહસ્રે ગતે મયજ્ઞવતૌ (૧૦૯૬)

શુચિ-સિતિનવમી-કુવ્ર-કૃતિકાસુ શાંતિપ્રમોદમૂદસમ ॥૧૩૧॥”

—જુઓ સિંધી જૈન ગ્રંથમાળાના મં. ૧૩ તરીકે

સાંસ્તીય વિલાસવન, મુંબઈ પ્રસિદ્ધ.

ઉપયુક્ત ચરિતના અંતિમ ૧૭૧ પદમાં પણ શ્રીશાન્તિસૂરિનું
'વાદિ-વેતાલ' નામ જણાવ્યું છે—

“ इत्थं श्रीशान्तिसूरेर्धरचरितमिदं ‘वादि-वेताल’ नाम्नः,
पूर्वश्रीसिद्धसेन-प्रभृति-सुचरित-घात-जातानुकारम् । ”

—એ જ પ્રભાવક ચરિતના ૧૭૧ મહે-દ્રસરિના વિસ્તૃત ચરિત-
પ્રમંથમાં પણ મહાકવિ ધનપાસની તિલકમંજરી કથાના સંશોધક તરીકે
'વાદિ-વેતાલ' ખિરુદ સાથે પ્રસ્તુત શાન્તિવાચાર્યનું સંસ્મરણ થયું છે—

“ अथासौ गूर्जराधीश-कोविदेज-शिरोमणिः(णिम्) ।

‘वादि-वेताल’-विशदं, श्रीशान्त्याचार्यमाह्वयत् ॥ २०१ ॥

અક્ષોબ્યદિમાં વાસાયુત્સુગ્રાદિપરુપ્પાત્ ।

શબ્દ-સાહિત્યશોષાત્, સિદ્ધસારસ્વતેષુ કિમ્ ? ॥ ૨૦૨ ॥ ”

—વિશેષ ખાટે જુઓ પ્રભાવકચરિત (સિંધી જૈન મંથમાસા-
મં. ૧૩ શ્રીજિનવિજય-સંપાદિત, સં. ૧૯૯૭માં ભારતીય વિદ્યાભવન
મુંબઈથી પ્રકાશિત)

હાલમાં જાણ્યમાં આવ્યું છે કે-પં. શ્રીકલ્યાણવિજયજી મણિ-રચિત
કલ્યાણ-કલિકા (પ્રતાપર દ્વિતીય ભાગ) શ્રી કે. વિ. શાસ્ત્રસંગ્રહ-સમિતિ
ભરોર-મારવાડ(રાજસ્થાન) તરફથી સં. ૨૦૧૨માં પ્રકાશિત મંથમાં,
આ અર્ધદલિપેકવિધિ મૂળ પ્રકાશિત છે, તે તપાસતાં ત્યાં પત્ર ૧૭૫માં
૧૭ 'શ્રીશાન્તિવાદિવેતાલીય અર્ધદલિપેકવિધિ' મથાળા પછી, ૧૭૩મે
ઓક જણાવ્યો છે કે—

“ अभियेकविधिः पूर्व, कथितः शान्तिसूरिभिः ।

तमात्रित्याभियेकाणां, विषयो जक्षिरेऽखिलाः ॥ ”

—ત્યાં પત્ર ૧૭૮ થી ૧૯૦ સુધીમાં 'અર્ધદલિપેક' મથાળા નીચે
૦૨૨૦ વચ્ચે થોડી વિધિ સાથે 'અર્ધદલિપેકવિધિ'ના મૂળ પાઠ પ્રકાશિત

કર્ષો છે, પરંતુ અહિં પ્રકાશિત સંસ્કૃત પંજિકા કે ગૂર્જરાનુવાદ ત્યાં નથી, તેની પ્રસ્તાવનામાં તેના કર્તા સંબંધમાં જણાવેલ તેમનું મન્ત્રાભ્યાસ દર્શાવીશું. તેનો મૂળ પાઠ ત્યાં કઈ પ્રાચીન પ્રતિ-પુસ્તિકાના આધારે પ્રકાશિત કર્યો છે, તે સૂચ્યું નથી, પરંતુ અગ્રદારા જાણવા પ્રમાણે 'જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ' આ સંસ્થાએ પ્રકાશિત કરવા માટે ૧૧ વર્ષો પહેલાં કરાવેલી આ મંથની પ્રેસકોપીની નકલ તેમને વિદ્વદ્વર્ગ યુનિરાજ શ્રી. પુસ્તકવિજયજી દ્વારા મળી જણાય છે. તેનો તેમણે આ રીતે ઉપયોગ કર્યો જણાય છે. તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ તપાસતાં, પંજિકા સાથે વિચારતાં ત્યાં ઉપાયેલા મૂળ પાઠમાં કેટલીક અશુદ્ધિઓ જણાય છે. સુદ વાચકોને સમજવા માટે તેના અશુદ્ધ પાઠો, અહિં પ્રકાશિત મંથના શુદ્ધ પાઠો સાથે આગળ અનુક્રમે દર્શાવવામાં આવે છે -

ક્લ્યાણકલિકા (સ્કંદ ૨)	અહિં પ્રકાશિત
અર્હદમિપેક	અર્હદમિપેકવિધિ
પત્રમાં અશુદ્ધ પાઠ	પૃષ્ઠમાં શુદ્ધ પાઠ
૧૭૮(૨) * -ફલમક્કલં લક્ષ્ય-	૪૨ -ફલં મક્કલં લક્ષ્ય
" સ્વપ્નમુત્તપાત્તિ	" સ્વપ્નમુત્તપાત્તિ
૧૭૯(૧) પ્રત્યાદૃતૈઃ	૫૧ પ્રત્યાદૃતૈઃ
૧૭૯(૨) -તોત્કુટ્ટિ	૫૩ -તોત્કુટ્ટિ-
" સ્વરૂપ	" સુરૂપ
" ઉચ્ચક્ષ-	૫૪ -ચ્ચક્ષ-
" સર્વાનાવાદયેત્	૫૫ સર્વાનાવાદયેત્
૧૮૦(૧) માંન્	૫૬ સ્મર
" સફલા	" સફલા
" *સંસ્થાતા	૫૭ સંસ્થાતો
" -રસના-	" -રસના-

કલ્યાણકલિકા (સ્વર્ણ ૨)માં પૃષ્ઠા અશુદ્ધ પાઠ	પૃષ્ઠા	અહિં પ્રકાશિત શુદ્ધ પાઠ
૧૮૦(૨) સમસ્ત	૬૨	સમસ્ત
" -વિચલિત-	"	વિચલિત-
" ભવને	૬૩	ભુવને
૧૮૧(૧) -કલ્પસુત્યાઃ	"	-કલ્પતરુપાઃ
" -દ્રોણીપ્રસૂતિઃ	૬૬	-દ્રોણી પ્રસૂતિઃ
" -સત્કલ-	"	-સત્ફલ-
" -છતાનિર્વાણ-	"	-છતા નિર્વાણ-
" મહિમાસ્થામિન્પ્ર-	"	મહિમા સ્થામિન્ ! પ્ર-
" *સુસ્વાસ્તકલિકા-	"	સુસ્વાસ્તકલિકા
" ધ્યામાપિ	"	શ્યામાડપિ
"(૨) -મધિરુદ્ધ*વિભાતિ	૬૭	-મધિરુદ્ધ વિભાતિ
૧૮૨(૨) પતન્તુ	૭૬	પુનન્તુ
૧૮૩(૨) દેમાદ્રિ	"	દિમાદ્રિ-
" વિલાસિની, જન-	૭૭	વિલાસિનીજન-
" સિન્ધુ ધુની	"	સિન્ધુધુની
" જ્યુપનયંત્વ-	"	-જ્યુપનયંત્વ-
" *નાસિશ્ચન્ત્યો	૭૮	-નાસિશ્ચન્ત્યો
" *-વનાન્તો	૭૯	-વનાન્તે
૧૮૪(૧) -વતાવ-	૮૨	-વતોઽવ-
" પ્રત્યાદૃતે	૮૩	પ્રત્યાદૃતે

* આવી નિશાનીવાળા પાઠો કલ્યાણકલિકાના શુદ્ધિપૃષ્ઠામાં પાઠજથી સુધાર્યા છે.

कल्याणकलिका (खण्ड २)		अङ्किं प्रकाशित	
पत्रभा	अशुद्ध पाठ	पृष्ठभा	शुद्ध पाठ
१८४(२)	-वारिहारि	८३	-वारि हारि
"	-सम्भ्रमासम्भ्रम-	८४	-सम्भ्रमा सम्भ्रम-
"	तेगिच्छि निवास-	"	तिगिच्छि-निवास-
"	पुण्डरीकेण	८६	पौण्डरीकेण
१८५(१)	शरयानाम्	८७	-सस्याग्राम्
"	सत्सलिलैः	८८	सत्सलिलैः
"(२)	सत्यम्	९०	सत्य
"	-सोपयोगे	"	सोपयोगो
१८६(१)	-मर्षयन्ति	९३	मर्षयन्ति
"	-मदपट्टो-	९४	-मदपट्टो
"	निर्गन्ध-	९६	निर्गन्ध-
"(२)	-स्त्रीर्थकरत्वनाम-	१०२	-स्त्रीर्थकरनाम-
"	-द्वयारम्भ-	१०४	-द्वयारम्भ-
"	क्षतकलिपलि-	१०५	क्षतकलि पलि-
१८७(१)	-गीत-	१०७	-गीति-
"	-बलगन्धम्दी	"	बलगन्ध-नाम्दी
"	आरात्रिकावन-	"	आरात्रिकावता-
"	*हतानापम्	१०८	हतात् तापम्
"	जित-तिशय-	"	जित-तिशयि-
"	-यातक-	१०९	-यातक-
"(२)	गोष्ठीकपुरमुख्याणां	१११	गोष्ठी-पुर-मुख्यानां
"	आयातकि-	११२	आयात कि-
"	-निशाट-	"	-निषाट-

કલ્યાણકલિકા (સપ્ત ૨)		અર્હિ પ્રકાશિત	
પત્રમાં	અશુદ્ધ પાઠ	પૃષ્ઠમાં	શુદ્ધ પાઠ
૧૮૮(૧)	-ચન્દિતામિ-	૧૧૩	-ચન્દિતામિ-
"	કૃત્વાડોપાન્	૧૧૪	કૃત્વા ઓપાન્
"(૨)	-પરિવારાં	૧૧૫	-પરિવારાં
"	કૃતપૂજાચત્રી-	"	કૃતપૂજા ચત્રી-
"	ચલામહા:	"	-ચલા મહા:
"	યથા સ્વવારેયુ	૧૧૬	યથાસ્વં વારેયુ
"	-કલ્યાણયુજો	૧૧૭	-કલ્યાણયુજો
૧૯૦(૧)	સ્તવનવિધિ	૧૨૨	સ્તવનવિધિમર્હતો-
	વિધિમર્હતોડહસ:		ડહતો વિધિમ ।.

અર્હદમિપેકવિધિ સંબંધમાં

પં. કલ્યાણવિજયજી મ.વૃં મન્તવ્ય

કલ્યાણકલિકા(ખંડ ૨) પૃ. ૧૭૫માં માં દીઠાં જણાવેલ છે ૧ -

‘અર્હદમિપેક સર્વ પ્રથમ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરીજીય કહેલ, તેના આધારે તે પછીના આચાર્યોએ મિશ્ર મિશ્ર નામથી ઘણી અમિપેક વિધિઓ બનાવેલી.’

પં. કલ્યાણવિજયજી મહારાજે કલ્યાણકલિકા સં. ૨ માં તા. ૭-૩-૫૬ની પ્રસ્તાવનાના પત્ર ૩૪-૩૫માં જણાવ્યું છે કે—

‘‘અર્હદમિપેકવિધિ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરીજીની સંસ્કૃત કૃતિ છે, આ અમિપેકવિધિ અપ્રસિદ્ધ છે છતાં મહત્વપૂર્ણ છે, આ અમિપેકવિધિનાં ૯૯ સંસ્કૃત પદો છે જે ઘણાં જ વિદ્વત્પૂર્ણ છે.

અમે આ વિધિને માયાન્તરિન કરીને જ નહિ પણ મળાચી શકાય
 એ રીતે પ્રક્રિયાવદ્ધ વિધિની સાથે આપી છે.

આ અમિપેકવિધિનો રચનાકાલ કઈ યુગમાંથી છે તે નિર્દિષ્ટ-
 પણે કહેવું મુશ્કેલ છે છતાં પદ્યોં તો નિર્વિવાદપણે કરી શકાય
 કે આ કૃતિ ન્યમા સૈકા પહેલાંની છે, કેમ કે શીલાચાર્યા-
 પરનામધારી તત્ત્વાદિરગ્ની એના ઉપર સંસ્કૃત પંચિકા મળે છે.”

પંચિકાના પ્રારંભનાં બે પદ્યો દર્શાવ્યા પછી, ત્યાં તેના અંતનો
 ઉલ્લેખ મુચિત થયો છે—

“ઈતિ શ્રીશાન્તિવાદિવેતાલીયે મગધદર્શ[વ]મિપેકવિધો તત્ત્વા-
 દિરગ્નકૃતાયાં પશ્ચિકાયાં પંચમં પર્વ ॥ ૧૧ ॥”

—[અર્થે પૃ. ૧૨૨માં દર્શાવેલ તાડપત્રીય પ્રતિભા જૂદો ઉલ્લેખ છે.]
 એ પ્રસ્તાવનામાં આગળ જણાવ્યું છે કે—

“પંચિકાકારની લેખન ટીલિ જ વહી આપે છે કે એજો
 ૮-૧૫(આઠમા મધ્યમા) સૈકા પછીના નથી, પશ્ચિકાના સમાપ્તિ-
 હેતુ ઉપરથી જણાય છે કે અર્હદમિપેકવિધિના રચયિતા શ્રીશાન્તિ-
 સૂરિ ‘વાદિવેતાલ’ના નામથી અધિક પ્રસિદ્ધ હતા, પ્રત્યેક પર્વની
 સમાપ્તિ “ઈતિ શાન્તિવાદિવેતાલીયે” [તાડપત્રીય પ્રતિભા અત્રે
 ૫૧૬ નથી] આ જગ્ગોની માથે કરવાનો એ જ મનન્દ્ર છે.”

વિશેષમાં ત્યાં તેમની આન્યતા જણાવી છે કે—

“વિક્રમના છઠ્ઠાથી પંદરમા સૈકા મુખીનાં હજાર વર્ષમાં વ્ષોક
 શાન્તિસૂરિનાં નામો વપલબ્ધ થયાં છે તેમાં અમારી માન્યતાનુસાર
 આ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિ સર્વ પ્રથમ હોઈ શકે, માધુરી તથા
 ઘાલમી વાવનાઓના સમન્વય નિમિત્તે વલ્લભીમાં મહેલી વગ્ને

વાચનાનુયાયી ધ્રમણસંઘોની સભામાં એક ગંધર્વ ઘાદિવેતાલ શાન્તિ-સૂરિ ડરસ્થિત હતા જેમણે ચાલખ્ય સંઘના પ્રમુખ કાલકાધાર્યની સંપ્રકાર્યમાં સહાયતા કરી હતી અને ઘન્ટે વાચનાનુગત આગમોનો સમન્વય કરાવ્યો હતો, અમારી માન્યતા પ્રમાણે તે ગંધર્વ ઘાદિ-વેતાલ અને અભિપેકવિધિકાર ઘાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિ અભિષ્ઠ હોવા જોઈએ, કેટલાક ત્રિદ્વાનો ચત્તરાધ્યયનનો વાઈયટીકાકાર શાન્તિસૂરિને 'ઘાદિવેતાલ' માને છે જે ઘરાધર મધી વાઈયટીકાકાર શાન્તિસૂરિ ધારાપદ્મગચ્છીય હતા અને તે અધ્યારમા સૈકાના વિદ્વાન્ હતા અને ઘાદિવેત લ શાન્તિસૂરિથી અર્વાચીન હતા. ”

“ જિનસ્નાત્રવિધિ અને અર્હદમિપેકવિધિની સમકાલીનતા—

શ્રી જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ તરફથી જેના પ્રકાશનની જાહેરાત થઈ હતી તે 'જિનસ્નાત્રવિધિ'ની ઘાદિવેતાલીય અભિપેક-વિધિની સાથે તુલના કરી જોતાં જણાયું કે ઠક્ત ઘન્ટે વિધિઓ એક ઘીજીની અસરથી મુક્ત છે, ઘાદિવેતાલે 'સ્નાત્રવિધિ' કે સ્નાત્રવિધિકાર આચાર્ય શ્રીજીવદેવે 'અભિપેકવિધિ' જોઈ હોત તો તેની થોડી વળ અમર એક ઘીજાની કૃતિમાં આવ્યા વિના રહેત નહિ. આથી જણાય છે કે ઠક્ત ઘન્ટે કૃતિઓ લગભગ સમકાલીન હોવી જોઈએ.

અભિપેકવિધિના મૂલની કોપી તથા અભિપેકવિધિની પંજિકાનું પુસ્તક વિદ્વાન્ મુનિવર્ય શ્રીપુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી મલતાં અમે કલિકામાં ૫ વિધિ આપવા સમર્થ થયા છીએ ૫ વાતનો અમારે સ્વીકાર કરવો જોઈ.

તત્ત્વાદિત્ય શીલાચાર્ય કયા ?

આચારાંગમુત્રની ૧૨૦૦૦ શ્લોક-પ્રમાણુ દીકાની ખંજાતની સં. ૧૩૨૭માં સખાચેલી તાડપત્રીય પ્રતિનો અંતિમ ઉલ્લેખ પિટસંન રિપોર્ટ ૩, પૃ. ૮૯-૯૦માં પ્રકાશિત છે કે—

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરેષુ સપ્તસુ ચતુરશીત્યધિકેષુ પૈશાલ-
પંચમ્યાં આચારટીકા દૃષ્યેતિ ।

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગંભીરાર્યાં સ્થિતેન ટીકંવા ।

સમ્યગુપયુગ્ય શોધ્યા મારસર્યવિનાકૃતૈરાયૈઃ ॥ ”

આગમેદ્ય સમિતિ તરફથી સં. ૧૯૭૩માં પ્રકાશિત એ આચારાંગ-
દીકામાં ઉલ્લેખ છે કે—

“ મહાચર્ચાક્યશ્રુતકન્ધસ્ય નિર્વૃત્તિકુલીનધીશીલાચાર્યેણ સત્ત્વા-
દિત્યાપરનામ્ના વાહરિસાધુસહાયેન કૃતા ટીકા પરિમમાપ્તેતિ ।
મં. ૧૭૬ ”

સૂત્રમૂર્તિમુત્રની દીકાના અંતમાં પણ શીલાચાર્યના નામ સાથે
સહાયક વાહરિમણિના નામનો નિર્દેશ છે—

“ સમાપ્તા ચેયં સૂત્રકૃતાંગસૂત્રસ્ય ટીકા । કૃતા ચેયં
શીલાચાર્યેણ વાહરિગણિ-સહાયેન ॥ ” —પિ. રિ. ૩, પૃ. ૭૦

૧૨૬૦૦ શ્લોક-પ્રમાણુ પ્રાકૃતચરુષ્પન્ન-મહાપુરિસચરિય(ચતુષ્પંચાસન્-
મહાપુરુષચરિત)ની તાડપત્રીય પ્રતિ મહારાજા કુંભારપાલના રાજ્યકાલમાં-
સં. ૧૨૨૭માં સખાચેલી બેસલમેરના બકાશંકરમાં વિદ્યમાન છે, તેનો
ઉલ્લેખ અમે બેસલમેર શં. મન્યસૂચિપત્ર(પૃ. ૩૯. ગા.ઓ.સિ. નં. ૨૧
સન્ ૧૯૨૩)માં દર્શાવેલ છે, તથા ત્યાં અપ્રસિદ્ધમન્ય-મન્યમૃતપરિચય
પૃ. ૪૩-૪૪માં પરિચય કરાવતાં બૃહદ્દિપ્તનિકાનો ઉલ્લેખ દર્શાવેલો છે કે—

“ મહાપુરુષચરિત્રં પ્રા० મુ० શલાકાપુરુષવૃત્તત્રાચ્યં ૧૨૫ વર્ષે
શીલાચાર્યેઃ કૃતમ્ । ”

—તથા ત્યાં, તે ગ્રન્થની સ્વ. હંસવિશ્વલ્લ મહારાજને કરાવેલી
નકલનાં અંતિમ પાંચે દર્શાવ્યાં છે કે—

“ ચતુષ્પન્નમહાપુરિસાણ વત્ય ચરિત્રં સમત્પન્ન ઇયં ।

સુયદેવયાદ પદ્ય-કમલ-કંતિ-સોહાણુહાવેણ ॥

આસિ જસુજ્જ[લ]જોષ્ઠા-ધયલિય-નેઠ્યુયકુલંપરામોઓ ।

તુહિણકિરણો વ્જ સૂરી દ્વદ્વં સિરિ આજદેવો ત્તિ ॥

સીસેણં તાસ રહ્યં, સીલાચરિણ પાયદકુદત્થં ।

સયલજનયોદહત્થં, પાયયમાસાદ સુપસિદ્ધં ॥ ”

—એથી ૨૫૯ જાણાય છે કે-૫૪૩૫ ઉત્તરવલ્લ જ્યોત્સ્નાથી નિર્વૃત્તિ-
કુલરૂપી આકાશ-વિસ્તારને ઉત્તરવલ્લ કરનાર ચન્દ્ર-સમાન થયેલા
માનદેવસૂરિના શિષ્ય શીલાચાર્યે સકળ જનોને જોધ પમાડવા માટે
પ્રાકૃતભાષા દ્વારા એ ૫૪ મહાપુરુષોનું પ્રકટ સ્કુટ અર્થવાળું ચરિત
રમ્યું હતું, જુઓ માં જણાવ્યા પ્રમાણે એ રચના સં. ૬૨૫ માં
માન્ય રાખી શકામ, એ જ નિર્વૃત્તિકુલીન શીલાચાર્યે અંબૂતા(અંબૂ)માં
રહીને સક સં. ૭૮૪=વિક્રમ સંવત્ ૬૧૬માં આચાર્યગણપત્તની ટીકા
રચી હતી અને એ જ સમયમાં સૂત્રકૃતાગણપત્તની ટીકા પણ રચી જણાય
છે. એ બંને ટીકામાં વાહરિ શાધુ(મણિ)નો ઉલ્લેખ મળે છે

અર્હદભિષેકવિધિના કર્તાએ પોતાની આ કૃતિમાં પ્રચરિતરૂપે કે
બીજી રીતે ઉલ્લેખ કરીને ક્યાંય પોતાનો ૨૫૯ પરિચય આપ્યો નથી—
એટલું જ નહિ, પોતાના નામનો પણ પ્રકટ નિર્દેશ કર્યો નથી; તાડપત્રીય
પ્રતિમાં પાંચે પર્વની પંજિકાના અંતમાં ફક્ત ‘વાહિવેતાલ-પર્વણિ’
જેવા ઉલ્લેખ મળે છે, પંજિકાકારે પંજિકાના આરંભમાં મૂળકારને
‘વાહિવેતાલ’ એવા નામથી જ સૂચિત કર્યાં છે, તે સાથે ‘શાન્તિસૂરિ’

નામનો પણ હાથેજ કોઈ નથી. પ્રત્યક્ષઅભિપ્રાયમાં દર્શાવેલ 'વાદિવેનાથ' નિરુદ્ધવાળા શાન્તિચરિત્રો પ્રજન્ય, ઉપર સંક્ષેપમાં દર્શાવે છે.

૫. દક્ષિણવિજયલગ્ના મન્ત્રજ્ઞ પ્રભાજે આ અર્ધદંભિરેકવિધના કર્તા આ 'વાદિવેનાથ' શાન્તિચરિત્ર નહિ, પરંતુ બીજા પ્રાચીન 'મધ્ય' વાદિવેનાથની કાવના છે. અર્ધિ' કર્તા 'મધ્ય' પણ સાથે તેનો નિર્દેશ નથી.

અર્ધિ' પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિમાં યોધા પર્વની પંચિકાના અંતમાં 'હરિ વાદિવેનાથ-પરમેશ્વરેશ્વર-કૃત-વૈષ્ણવ' એવો હાથેજ લેખ છે અને હાથે પાંચમા પર્વની પંચિકાની સમાપ્તિમાં 'ભીષ્મવિજય-વૈષ્ણવ-પરમેશ્વર-કૃત-વૈષ્ણવ-કલાપ્ત' રતિ' પણ છે. બીજી પંચિકામાં 'હરિવિજય-મીઠાકલાપ' એવો હાથેજ છે [ભુજો પૃ. ૧૦૩ અને ૧૨૨].

—આવી રીતે આ મન્ત્રમાં પંચિકાકારનાં બે સ્થાને બે નામો મળે છે, તે બંને તત્ત્વાદિત્ય અને શીમાચાર્ય એક જ બંધિનાં નામો ખાનીએ, તેા પણ તત્ત્વાદિત્ય અપરનામવાળા નિર્દેશિત પ્રાચીન શીમાચાર્ય, જેમણે આચાર્યમય અને મુનુનામયની બાર બાર દબાર મોક્ષ-પ્રમાણ બાખ્યાઓ રચી હતી અને જેમણે બાર દબાર મોક્ષ-પ્રમાણ પ્રાકૃત 'મધ્ય-પન્ન-મહાપુરિષ-ચરિત્ર' (ચતુષ્પાદાગ્નિસાગરચરિત્ર)ની રચના કરી હતી, જેઓ નિઃકમની દસમી સદીમાં-વિષમ્બન નામના છે, તેમનાથી આ મન્ત્રના પંચિકાકાર અર્વાચીન બૂદ્ધાદ્ય-પંચિકા જેવી સંક્ષિપ્ત બાખ્યા-રચના તેમની નહિ દોષ-તેવું અનુમાન થાય છે.

બીજી રીતે પણ વિચારણા કરવી યોગ્ય છે. પ્રતિષ્ઠાપ્રભુત્વામાં સંસ્કૃત 'બુદ્ધ-અન્તિ' પાઠ પ્રસિદ્ધ છે, તેના કર્તા અને અર્ધિ' પ્રકાશિત 'અર્ધદંભિરેકવિધિ'ના કર્તા એક દોષ, તેમ માનવાને કારણે છે. બુદ્ધ-અન્તિમાં જે પાઠ મળે છે—'તતોર્ધ કૃત્વાનુક્રમિતિ કૃત્વા મદ્ધાત્મો દેવ મતઃ મ પન્થ્યાઃ' અને મળતો પાઠ અર્ધિ' પૃ. ૪૧માં—અર્ધદંભિરેક-વિધિના પદ્યમ-પ્રતિમાં દ્વિતીય પદ્યમાં એક મદ્ધાત્મ ને—

“ તત્ પ્રશ્નત્યેવ કૃતાનુકારં,
 પ્રત્યાદૃતૈઃ પુણ્યફલ-પ્રયુક્તૈઃ ।
 ભિતો મનુષ્યૈરપિ ધુદ્ધિમદ્ભિઃ,
 મહાજનો યેન ગતઃ સ પન્થાઃ ॥

તથા બૃહન્જાનિતા પાઠમાં મળતી-ઉચ્ચરાતી ગાથા પ્રસિદ્ધ છે ૧-

“ શ્રીસંઘ-જગજ્જનપદ-રાજાધિપ-રાજ-સન્નિવેશાનામ્ ।
 ગોપ્તિક-પુર-મુખ્યાનાં કયાદરણિર્વ્યાહરેષ્છાન્તિમ્ ॥ ”

—આ જ ગાથા, અહિં પ્રકાશિત અર્હટભિષેકવિધિમાં (પૃ. ૧૧૧માં-) પાંચમા પર્વની ૧૦મી ગાથા તરીકે સહજ પાઠાન્તર સાથે જોડ શકાય છે-

“ શ્રીસંઘ-જગજ્જનપદ-રાજાધિરાજ્ય-સન્નિવેશાનામ્ ।
 ગોપ્તી-પુર-મુખ્યાનાં કયાદરણિર્વ્યાહરેષ્છાન્તિમ્ ॥ ”

તથા બૃહન્જાનિતા અન્તિમ પદમાં જેમ ‘જિનામિષેક’ પદનો નિર્દેશ છે—

“નૃત્યન્તિ નૃ(નિ)ત્યં મણિ-પુલ્પવર્ષ,
 સૂત્રન્તિ ગાયન્તિ ચ મજ્જલાનિ ।
 સ્તોત્રાણિ ગોત્રાણિ પઠન્તિ મન્થ્રાન્,
 કસ્યાણમાજો હિ જિનામિષેકે ॥ ”

—તેમ અહિં (પૃ. ૧૨૧માં) અર્હટભિષેકવિધિના પાંચમા પર્વના અંતર્માં-૨૩મા પદમાં ‘જિનામિષેક’ પદ જોડ શકાય છે—

“ પ્રશસ્યમાયુષ્યમયો યશસ્યં,
 જયાસ્પદં સમ્પદમાવહન્તમ્ ।

દેતું સદા સૌખ્ય-પરંપરાણં

કરોત્યપુણ્યો ન વિનાભિપેક્ષમ ॥ ”

—જૈનસાહિત્ય વિકાસમંડળ—આ સંસ્થા તરફથી પ્રકાશિત પ્રતિક્રમણસૂત્ર-પ્રબોધ રીઝાના ત્રીજા કાગળમાં જૈનજ્ઞાનિના વિવેચન-પ્રસંગે આ અર્હદભિપેક્ષવિધિનાં અનેક પદો દર્શાવ્યાં છે.

—એ રીતે વિચાર કરતાં જૈનજ્ઞાનિ આ અર્હદભિપેક્ષ(જિનાભિપેક્ષ) વિધિના કર્તાની કૃતિ જણાય છે. કેટલીક પ્રતિભાં જૈનજ્ઞાનિને સ્પષ્ટ રીતે વાદિવેતાસ શાન્તિસૂરિની કૃતિ તરીકે, અર્હદભિપેક્ષના સાતમા પર્વ તરીકે જણાવેલ છે.

શ્રીશાન્ત્યાચાર્ય—વિરચિત પ્રા. ચૈત્યવંદનમહામાળ(ચૈત્યવંદનમહામાળ્ય), જે જૈન-આત્માનન્દ સમા કાવનગરથી સં. ૧૯૭૭માં પ્રકાશિત છે, તે શાન્તિસૂરિ અને આ વાદિવેતાસ શાન્તિસૂરિ એક છે કે કેમ ? એ પણ વિચારવા યોગ્ય છે. અહિં પ્રકાશિત સં. અર્હદભિપેક્ષવિધિ [૫. ૧૦૧]માં ૧૬મી ગાથા છે કે—

“ ચેત્યાલયેન કેચિત્, કેચિદ્ વિમ્બાદપાસ્તરાગાદેઃ ।

કેચિત્ પૂત્રાતિશયાદ્, મુખ્યન્તે કેચિદુપદેશાત્ ॥ ”

આ જ કાવને અનુસરતી પ્રા. ગાથા ઉપર્યુક્ત પ્રા. ચૈત્યપર્વદણ મહાકાસમાં(પૃ. ૨૬માં) ‘મણિય ચ-’ જણાવી દર્શાવી છે કે—

“ ચેદ્દહરેણ કેદ્, પસંતરુવેણ કેદ્ વિવેણ ।

પૂઆસયા જામે, મુજ્જંતિ તહોવણસેણ ॥ ”

અર્હદભિપેક્ષ-વિધિ-સાર

અર્હદભિપેક્ષવિધિ કે જેનું ખીજું નામ જિનાભિપેક્ષવિધિ પણ છે, તેના પ્રથમ પર્વમાં—અર્હત(જિન)-સ્નાત્રને મંમલ-સદ્મીકારક જણાવ્યું છે. અર્હત-સ્નાત્રમાં ઉપયોગમાં આવતાં દ્રવ્યોને સાર્થક જણાવ્યાં

છે અર્ધદલિયેકનું ફળ સુખ, સંપત્તિ અને શિવ મોક્ષ) જણાવ્યું છે. જિનેશ્વરના જન્મ-પ્રસંગે મેરુપર્વત ઉપર દેવો દ્વારા કરાતા તેમના અભિષેકનું રમરણ કરવામાં આવ્યું છે, તે સમયે ભક્ત દેવોના ઉત્સાહનું વર્ણન કર્યું છે, રક્ષા માટે અને વિરોધને રોકવા માટે એ અભિષેક કરવામાં આવે છે. આદિદેવના જન્મ-સમયે કનકાદ્રિ(મેરુપર્વત)ના શિખર ઉપર અને તેમના રાજધિરાજ્ય-પ્રસંગે ભૂ-મંડલ ઉપર સુરેન્દ્રોએ અને અસુરેન્દ્રોએ કરેલા અભિષેકનું સરેમરણ કરી ભુદિમાન મનુષ્યો વડે તેનું અનુકરણ કરવામાં આવે છે. 'મહાજન ને માર્ગે' ગયા, તે જ માર્ગે' તેમ મૂચન કર્યું છે.

ગ્રીષ્મ પર્વમાં—સારી વેદોમાં જિન-ગિજને સ્થાપન કરવાની સૂચના છે. જિન-સ્નાત્રમાં અધિકારી તે આવક ગણાય છે, જેણે સ્નાન કરી, અનુસેપન કરી, એત(ઉજ્જવલ) વસ્ત્ર ધારણ કરેલ હોય. તે સુગંધિ ધૂપ આપી, ધંતા-નાટ્યો ધોયણા કરે, તે પછી જિન-સ્નાત્રમાં સાંનિધ્ય કરવા સુરો, અસુરો વગેરેને આહવાન કરે. (૧) રાક, (૨) અગ્નિ, (૩) યમ, (૪) નિર્ઝાતિ, (૫) વરુણ, (૬) વાયુ, (૭) કુબેર, (૮) હિસાન, (૯) નાગો અને (૧૦) અસ્ત્રા-એ દસ દિશ્વાસોને આહવાન કરવાનાં પછી જણાવ્યા છે એવી રીતે દિશ્વાસોના કીર્તન દ્વારા રક્ષા કરાતાં નિર્વિપદા ધર્મ નિર્વિધને જિનાભિષેક-મંજલ કરે.

ગ્રીષ્મ પર્વમાં—અસંકારોથી રહિત સદૃજ સ્વરૂપે સુન્દર જિન-ગિજ કેવું થાય છે ? તેનું વર્ણન કર્યા પછી ધૂપ-ધૂમાવલીનું વર્ણન છે. અભિષેક કરતાં જિનેશ્વર(ગિજ)ના ઉચ્ચૈય કેશ(મરતકના ઉચ્ચ મધ્ય-ભાગ) ઉપર પુષ્પ અડાવવાનું સૂચન છે સુખનસોનું અને ભગવંતને કરેલ અભિષેકના જલની સોજાનું વર્ણન છે. વિવિધ સ્નાત્રોની વચ્ચે સુગંધી ધૂપનો ઉલ્લેખ છે. અભિષેક સંગ્રંથી (૧) ઘી, (૨) દૂધ, (૩) દહિ અને (૪) પપૌપાસ-જલ-ધાગનું વર્ણન છે.

પછી મનોહર ચીનાર્ધ વસ્ત્રના હેડાઓથી ધસીને ઉન્માર્જિત કરવામાં આવેલા જિન-ગિજનું વર્ણન છે. ક્ષીર-સાગરનાં જળનું રમરણ કર્યા

પછી ૧૪ મુખ્ય નદીઓને આદવાન કરવામાં આવે છે. (૧) મંગા નદી, (૨) સિન્ધુ નદી, (૩-૪) રોહિતા અને રોહિતાંસા, (૫-૬) હરિત અને હરિકાન્તા, (૭-૮) શીતા અને શીતોદકા, (૯-૧૦) નરકાન્તા અને નારીકાન્તા, (૧૧-૧૨) કૃષ્ણકૃષ્ણ અને મુરખ્યકૃષ્ણ, તથા (૧૩-૧૪) રક્તા અને રક્તોદા એ ૧૪ નદીઓનું પરિચય-પૂર્વક સંરમ્ભ છે.

ત્યાર પછી પણ વગેરે મહાદેવોમાં નિવાસ કરનારી ૬ દેવીઓને પદ્મો સાથે જિનાભિષેક માટે જગ સાવવા માટે આમંત્રણ છે. (૧) પદ્મદેવમાં નિવાસ કરતી પદ્માદેવી(અંદિતી), (૨) મહાપદ્મ-દેવમાં વાસ કરતી દ્વીદેવી, (૩) નિમિંછિ-દેવમાં વસનારી ધૃતિદેવી, (૪) કેસરિ દેવ-આસવવાળી કીર્તિદેવી, (૫) પૌંડરીક દેવમાં વસનારી પૌંડરીકિણી (પ્રુદિદેવી) અને (૬) મહાપૌંડરીક દેવમાં વાસ કરનારી સુકૃમ્પદેવી-એ ૬ દેવીઓને આદવાન-આમંત્રણ કરેલ છે.

ત્યાર પછી જિનાભિષેક(તીર્થ-જલ્લ) માટે પ્રભાસ, વરકામ, મામખ વગેરે તીર્થોના અધિપતિઓને આદવાન કયું છે.

પ્રથમ નદીઓ, સમુદ્રો અને તીર્થોનાં જળની ધોણા દ્વારા પૂર્વના અભિષેકને સ્મરણ કરતાં જિન-સ્નાત્ર-નિધિ કરવા માટે ઉપદેશ કર્યો છે.

ચોથા પર્વમાં—જિનને કરાનાં સર્વોપધિ-સ્નાનનું વર્ણન છે. કુંકુમ-ચંદનાદિ સૌમંધિક સ્નાત્ર-પ્રસંગે મહાજન-જલ્લને ઉત્તેજ છે. કુંકુમથી મનોદર, ચંદનથી ચર્ચિત શોભની જિન-પ્રતિમાનું, કરગરિકા-મહાપટ્ટથી દીપના જિનના મુખારવિન્દનું, તથા જિનના કપાટ પર ચંદન, સિદ્ધાર્થ અને ગોરોચનાથી કરાના તિલકનું વર્ણન છે. અસંકારમાં આદરવાળા જાણે જલ-દૂષ્ણ-સાગર તરે છે-તેમ અચલી મદનનું વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ કયું છે કે—

—સંગેનો ત્યાગ કરનાર, પવિત્ર ગાત્રવાળા, એવા વીનરામને સ્નાન-કથા પણ વિરુદ્ધ મણાવ, તેમને અભિષેક, મન્ન, ધૂપ, માલ્ય(પુષ્પ) વગેરે

તથા ભવન પશુ ઉચિત ન ગણાય; તેમ જનાં જિનની પૂર્વ અવસ્થાને સદ્ગુણ સમીપે તથા આગમ સાથે અવિસંવાદી એવા ગુરુના ઉપદેશનો આશ્રય લઇને, કરેલાના અનુકરણ તરીકે, શ્રદ્ધાના અતિશયરૂપ તથા નિરપાય(નિર્વિઘ્નતા) મહાકળને પ્રાપ્ત કરાવનાર તથા અબ્યુદય કરનાર એવો અભિષેક વગેરે જો કરવામાં આવે છે, તો વિશુદ્ધ કરવામાં(આભૂષણો ચડાવવામાં) પ્રત્યેક શા માટે ? [દિગંબરો વગેરે જેઓ વિશુદ્ધનો વિરોધ કરે છે, તેમને ઉદ્દેશો વાદિ-વેતાલનો એ પ્રશ્ન છે.]

—જિન-ભવન, જિન-ગિંજ જિન-પૂજા, જિન-યાત્રા, જિન-રનાત્ર વગેરે સંબંધમાં વિશ્રમ કરાવતાં, મિથ્યા પ્રરૂપણા કરનાર મનુષ્ય અપવર્ગ(મોક્ષ)-માર્ગનો ભંગ કરનાર થાય છે.

—અભિષેક વગેરેના મહોત્સવને પ્રાપ્ત કરીને મનુષ્યો પરમદેવ અર્હંતના ગુણ-વિશેષને જાણનારા થાય છે.

—કેટલાક મનુષ્યો(જીવો) ચૈત્યાલય(અર્હંતાલય)નાં દર્શનવડે, કેટલાક વીતરાગ-ગિંજનાં દર્શનવડે, કેટલાક પૂજાનિશ્ચયને જોવાથી, તથા કેટલાક મનુષ્યો આચાર્યો વગેરેએ કરેલા ઉપદેશથી બોધ પામે છે.

—જિન-ભવન, જિન-ગિંજ અને જિન-પૂજાનિશ્ચય સંબંધમાં યથાર્થ ઉપદેશ આપવામાં યતન કરનાર, તીર્થંકર-નામગોત્ર ઉપાજ્ઞન કરે છે. જગદ્ગુરુ અર્હંતને ધન, રત્ન, સુવસ્ત્ર, માળા, વસ્ત્ર, વિશેષન વગેરે અર્પણકારો દ્વારા આદર ઉત્પન્ન કરનાર મનુષ્ય જન્મની પરંપરા પર વિજય પ્રાપ્ત કરે છે.

પાંચમા પર્વમાં—સર્વ ધાન્યો, સર્વ પુષ્પો, પાકો, શાકો, ફળો, દધિ-પિંડો વગેરે દ્વારા બલિનું વિધાન છે. ત્રિશુવનના અધિપતિ આગળ બલિના ૩ યુગ કરવા ઉચિત છે ત્રિશુવનના અદ્વિતીય દીપ એવા જિનને મંગલ-પ્રદીપ દ્વારા નિર્વર્ધનક(સન્માન-મહત્ત્વ) કરવું ઉચિત

છે. જિનની આરતી ઉનારવી એવ માટે યામ છે, અર્હતની જલ-ધારા તાપને હરનારી યામ છે, લૂણ ઉતારવું એવ માટે છે. દિક્ષપાત્રોને બલિ આપેતાં, ચેત્ય-સમ્રાજિન-મન્દિર)ને પ્રદક્ષિણા કરતાં ચાંતિની ઉદ્દેશ્યપણા કરવી જોઈએ. 'ત્રીસંધ, જમત, જનપદ, રાજ્યાધિરાજ્ય, સંનિવેશ, મોક્ષી અને પુર-મુખ્યો'નાં ઉચ્ચારણો દ્વારા ચાંતિનું વ્યાહરણ(ઉચ્ચારણ) કરવું જોઈએ.

ચેત્ય વગેરેને વન્દન કરવા માટે આહવાન કરવું જોઈએ. અભિષેક કરાવેલા અર્હત ભગવંતના બિંબને વૃત્તો(સ્ત્રોત્રો-પદ્મો)વડે વૃદ્ધિ પામતી સારી રત્નતિઓ દ્વારા વન્દન કરીને, દેવ-મૃદમાં પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિમાઓને વન્દન કરવું જોઈએ.

એનોક્ષેપ(વજ્રો ઉખેવવાં-ધ્વજ-પતાકા ફરકાવવી), તથા પુષ્પો અને ધૂપ વગેરે દ્વારા દિક્ષપતિ(દિક્ષપાત્રો)નું સન્માન કરીને અને ખીળા દિવ્યાવતારો(દેવો)ને પશુ પોતાના અધિવાસે મોકલવા જોઈએ. તેમને કહેવું જોઈએ કે- 'અર્હંદભિષેકમાં દર્શાવેલ સાંનિધ્યવડે પાપ-રહિત અને આકૃષ્ણતાથી રહિત થયેલા હો દિવ્યો ! (દેવો !) તમે પોતાના મમાયોગ્ય સ્થાન પર જાઓ(પધારો). '

મહુ-પીઠાની ઉપશાંતિ કરવો હોય, તો નવ મહોના પરિચર (પરિવાર)વાળા પ્રજામંડલથી મંડિત પ્રતિમાને સ્નાન કરાવવું જોઈએ.

પૂજાયેલા જલવંત મહો અત્યંત અધિક જલવંત બને છે, દુર્બલ મહો સૌમ્ય બને છે તથા મધ્યસ્થ મહો જલશાલી યામ છે. પોતપોતાના વારોમાં મહોને અભિષેક કરવો જોઈએ. અર્નાત કસ્યાણોથી યુક્ત એવા અર્હતની સ્નાન-વિધિ પછી અનુક્રમે મહોને અભિષેક કરવો જોઈએ.

જે જે મહોના જેવા જેવા વર્ષ, જલિ, માલા વગેરે છે, તેને તે તે વર્ષ વિશેષને દ્વારા અને કહેલાં દક્ષિણા-દાનો વડે મહોને અનુમહ-વાળા કરીને યતિઓ(મુનિરાજો)ને પૂજે.

કે બીજી રીતે આમાં કોઈ રખાવના થઈ ચૂકે હોય, કે સ્ત્રી મધ હોય
તો તેની ક્ષમા થાયું છું.

આ ગ્રન્થના ઉત્સાહી પ્રયોગક યોગનિષ્ઠ શ્રીમાન શેઠશ્રી અમૃતલાલ
કાશિદાસ દોશી બી.એ., તથા પ્રકાશક સંસ્થાના મંત્રીની વારંવાર પ્રેરણા
છતાં આ પ્રકાશનમાં થયેલો વિવર્ણ સહેતુક હતો—એમ આ ગ્રન્થ વાંચના
—વિચારતાં સમજાશે.

આશા છે કે વિશિષ્ટ પ્રવ્રત્તયી સંસાધન-સંપાદન દ્વારા પ્રકાશમાં
આવતો અબુદય-કારક મહત્વનો આ ગ્રન્થ થીજીન-સંઘ-સમાજમાં
સર્વત્ર સન્માનનીય થઈ આદર-પૂર્વક વંચાશે-વિચારાશે અને સદુપ-
યોગમાં લેવાશે, તો અમારો પ્રવ્રત્ત સજ્જ થયો લેખારો. આ ગ્રન્થના
પઠન-પાઠન દ્વારા સર્વ કોઈ જિનાભિષેક-પૂજન-ભક્તિમાં વિશેષ
આદરવાળા થઈ સુખી થાઓ—એ જ શુભેચ્છા.

અંતમાં, જિનાભિષેક તરફ પ્રેરતો, વિશ્વપુત્ર-વિશ્વપિત્ર જિનરાજની
બંને બાજુ મંગલ કલશો લઈ ભક્તિથી બિલા રહેલા બે ભક્તો—દ્વિ-
વાળો દ્વિટો સંસ્થા તરફથી અહિં બોડવામાં આવેલ છે, તે પદ્ય
સત્જનોને ઉમિત પ્રેરણા આપનાર થાઓ.

સંવત્ ૨૦૨૦ આશ્વિન વદિ ૬
[ચિ. અ. સૌ. બહેન કૌમુદીના
અકાળ અવસાનની
૭મી સંવત્સરી તિથિ]
વડી વાડી, રાવપુરા, વડોદરા.

લાલચંદ ભગવાન ગાંધી
[નિવૃત્ત 'જૈનપંડિત'—
વડોદરા-રાજ્ય]

પ્રસ્તાવનાનું પરિશિષ્ટ

પાવના પૃ. ૨૨ના અનુસન્ધાનમાં, શાંતિમુરિના પરિચય

૬ પ્રકાશિત અર્હદલિપેકવિધિ[પર્વ ૩ગ્નન્ત પદ ૭ તરીકે]
પ્રકાશિત—

કુરુક્ષ-મદાગુરુ-સારં, સાર-સુગન્ધિ-નિશાકર-તારમ્ ।
મહામહાયોરથવિકારં, હોકુરોર્દદ્ધ ઘૂપમુદારમ્ ॥^{૧૧}

આ પદને સુપ્રસિદ્ધ કલિકાલ-સર્વગ્રીહિતમથન્દ્રાચાર્યે પરમાર્હત
પાસે જૂપાલની પ્રાર્થનાથી રચેલા યોગશાસ્ત્રના પ્રકાશ ૨,
૧૨૪ના વિવરણમાં ઉદ્ધૃત કરેલ જોવાય છે.[જુઓ શ્રીજૈનધર્મ-
૨૬ સભા, ભાવનગરથી પ્રકાશિત આવૃત્તિ, પૃ. ૨૧૧]

[૨] તથા પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬માં, પ્રભાવકચરિત્રના તિલકમંજરી-
ના ઉલ્લેખ પછી વાંચો—અહિં લક્ષ્યમાં રાખવું જોઈએ કે—તિલક-
મંજરી પર દિપ્ત રચનાર શાંતિસૂરિ તો પૂર્ણતલ્લગચ્છના
તે નસૂરિના શિષ્ય હતા, જેમણે [ન્યાયાવતારોવાર્તિક—રૂપિ તથા
ત્રિમય પાત્ર કાવ્યોની વૃત્તિયો પશુ રચી હતી—એ સંબંધમાં વિશેષ
દાખલે જા. ઓ. સિ. નં. ૨૧ જ્ઞેસલમેર લાંબ મન્થમુગી(પૃ. ૪૩),
સિદ્ધમન્થ-મન્થકૃતપરિચય(પૃ. ૫૯), તથા જા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પતનરથ-
ચળનમાંડાગારીય-મન્થમુગી(પૃ. ૮૭) વગેરે જોવું.

—લા. ભ.

—પંજિકામાં (૧) આદિત્ય, (૨) મોમ, (૩) મંગળ, (૪) શુક્ર, (૫) ગુરુ, (૬) શુક્ર, (૭) સુતેશ્વર, (૮) રાકુ અને (૯) કેતુ એ નવ પ્રદોના વર્ણ વગેરે દર્શાવ્યા છે.

શાંતિને મુશ્કેલી મનુષ્યે એવી રીતે મહોપશાંતિ કરવી નોંધ્યે. ત્યાર પછી આદરવાળા યજ્ઞ સંઘ અથવા ગચ્છની પૂજા, કરે અથવા સાંભવ પ્રમાણે યતિઓ(મુનિઓ)નું પૂજન કરે.

અંતમાં જણાવ્યું છે કે—પ્રશંસા કરવા યોગ્ય, આયુષ્ય અને યશ મારે દિતકારક, જ્યોત્સના સ્થાનરૂપ, સંપત્તિ-સમૃદ્ધિને કરનાર અને (ચક્ર-વર્તી, મન્દ્રો અને મોક્ષ સંબંધી) સદા સુખ-પરંપરાઓના હેતુ(નિમિત્ત) રૂપ એવા જિનાભિષેકને અપુષ્પ(પુષ્પકીન) જન કરતો નથી. વિપત્તિ-યોના પરાક્રમને વિનષ્ટ કરનાર, સ્તંભન(સ્નાન)—વિધિ(પૂજા)ને યોગ્ય એવા અર્ધતટી સ્તંભન(સ્નાન)—વિધિનું જે મનુષ્યો પ્રતિસમય અનુસ્મરણ કરે છે(ચિંતન કરે છે), તે લાભ્યશાલીઓ સકળ સુખો પામે છે.

—આ મથમાં સૂચવેલ નદીઓ, ક્ષેત્રો, દેવ-દેવીઓ વગેરે સંબંધમાં વિશેષ જિજ્ઞાસુઓએ જોનામ જાળુદીપપ્રગમિ(પ્રા. જાળુદીવ-પ્રગમિ) ઉપાંગ સુત્ર. તથા તેની વ્યાખ્યા-વૃત્તિ જોવી-વાંચવી-વિચારવી નોંધ્યે. તેનું વિસ્તારથી વર્ણન ત્યાં યોથા વક્ષસ્કારમાં છે. તથા જાળુદીપસમાસ, બૃહત્ ક્ષેત્રસમાસ, તત્ત્વાર્થસુત્ર-વૃત્તિ, લોકપ્રકાશ(કેન્દ્રયોગ) વગેરે પણ જોવા નોંધ્યે.

—જિનજન્માભિષેક સંબંધમાં વિશેષ જિજ્ઞાસુઓએ ઉપયુક્ત જાળુદીપપ્રગમિનો તે જ નામનો પાંચમો વક્ષસ્કાર વાંચવો વિચારવો નોંધ્યે.

* ઉ. શાંતિચંદ્ર મણિએ સંવત ૧૬૫૧માં રચેલી વિસ્તૃત પ્રમેય-સ્તંભજૂથા વૃત્તિ સાથે દે. લા. જેન પુ. ફંડના મં. ૫૨, ૫૪ તરીકે ૧૯૮૧માં પ્રગટિત.

ઉપસંદ્ધાર—પદ-પ્રમાણથી સધુ જાણ મદત્વના આજને અંચોને વિશેષ ઉપયોગી કરવા મેં યથાશક્ત્ય પ્રયત્ન કર્યો છે. અને મૂળ અંચકારો, અને પંજિકાકારો અને અંચ-વિષય-સંબંધમાં મહેત્ત્વા કરતાં અનેક અંચોનાં અવલોકનથી જે જાણી શકાયું, તે અદિ વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું છે. તાડપત્રીય પ્રાચીન પ્રતિના પરિચય સઃથે તેની પ્રતિકૃતિ (ફોટો) દર્શાવેલ છે. બીજા અંચની પંજિકામાં પદોનાં વૃત્ત નામો દર્શાવ્યાં ન હતાં, તે પણ પ્રયત્ન કરી તે તે સ્થળે દર્શાવ્યાં છે, તેમાં અથવા મૂળરાત્રી અનુવાદમાં કોઈ સ્થળે રખત્તના થઈ ગઈ હોય, તો તે સુઠ વાચકો મુધારી સેમે અને જામને સુચવવા કૃપા કરશે—એવી આશા છે.

—આ અને અંચોમાંનાં પ્રાકૃત-સંસ્કૃત પદોની વર્ણાનુક્રમથી કરેલી સૂચી અદિ પરિચિટ [૧]માં આપી છે, તથા ઇતિહાસોપયોગી વિશેષ-નામોની સૂચી પરિચિટ [૨]માં આપી છે, તથા આ અંચમાં સુચવેલ વૃત્તો- (ઈંદો)નાં નામોની સૂચી પરિચિટ [૩]માં આપી છે, તેમજ પંજિકામાં સુચવેલ બાહ્યલક્ષણ વગેરેની સૂચી પરિચિટ [૪]માં દર્શાવી છે. તથા આ અને અંચોનાં પ્રાકૃત-સંસ્કૃત પદોનો નિર્દેશ વિક્રમની ૧૪મી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં વિદ્યમાન પ્રમાણક જિનપ્રત્નસરિના દેવાધિદેવ પૂર્ણવિધિમાં જોવામાં આવતાં ત્યાંથી ઉદ્ધૃત કરી અદિ પરિચિટ [૫]માં દર્શાવેલ છે, તે જિઠામુ સંશોધક-વિચારકોને ઉપયોગી થશે—એવી આશા છે. અંતમાં શુદ્ધિપત્રક આપ્યું છે, તે પ્રમાણે મુધારવા વિગતિ છે વિશેષમાં પૃ. ૮૮, પં. ૧૭માં ઈર્ષાદિકાનિ છે, ત્યાં ઈર્ષાદિકાદિ—, ૫ ૬૪, પં. ૧૧ ગચ્છ છે, ત્યાં ગચ્છા—, પૃ. ૬૫, પં. ૧૦માં વિપ્રમો જપાયું છે ત્યાં વિપ્રમે, ૫ ૬૮, પં. ૩માં મવત્તલ્ય—છે, ત્યાં મવત્તલ્ય તથા ૫ ૬૮, પં. ૧૬માં વિશિષ્ટ—છે, ત્યાં વિશિષ્ટ—વસુ મુધારવું.

આ અંચને, જીર્ણ—શીર્ણ થતી ૭ સૈકા જેટલી પ્રાચીન તાડપત્રીય પોથી પરથી થયેલા પરિશ્રમથી, શક્ય આવધાનતાથી તૈયાર કરી સંશોધન-સંપાદન કરતાં, પ્રમાદથી, મતિ-મંદતાથી, દષ્ટિ-દોષથી, મુદ્રણાલય-દોષથી

કે ખીજી રીતે આમાં કોઈ સખધના થઈ ચૂકે હોય, કે સ્ત્રી ગર્ભ હોય તો તેની ક્ષમા થાયું છું.

આ મન્થના ઉત્સાહી પ્રયોજક યોગનિષ્ઠ શ્રીમાન શેઠશ્રી અમૃતલાલ કાશિદાસ દોશી ખી.એ., તથા પ્રકાશક સંસ્થાના મંત્રીની વારંવાર પ્રેરણા છતાં આ પ્રકાશનમાં થયેલો વિલંબ સહેતુક હતો-એમ આ મન્થ વાંચના -વિચારતાં સમજશે.

આશા છે કે વિસિષ્ટ પ્રપત્તયી સંશોધન-સંપાદન દ્વારા પ્રકાશમાં આવતો અબુદ્ધ્ય-કારક મહત્વનો આ મન્થ શ્રીજ્ઞેન-સંધ-સમાજમાં સર્વત્ર સન્માનનીય થઈ આદર-પૂર્વક વંચાશે-વિચારાશે અને સદુપ-યોગમાં લેવાશે, તો અમારો પ્રયત્ન સફળ થયો લેખાશે. આ મન્થના પકન-પાકન દ્વારા સર્વ કોઈ જિનાભિષેક-પૂજા-મહિમામાં વિશેષ આદરવાળા થઈ સુખી થાઓ-એ જ શુભેચ્છા.

અંતમાં, જિનાભિષેક તરફ પ્રેરતો, વિશ્વશુભ-વિશ્વશિવ જિનરાજની ગંને બાબૂ મંગલ કલશે સર્વ ભક્તિથી હિમા રહેલા બે ભક્તો-દ્વિત્રી-વાળો ફોટો સંસ્થા તરફથી અહિં જોડવામાં આવેલ છે, તે ખજા સન્માનોને ઉચિત પ્રેરણા આપનાર થાઓ.

સંવત્ ૨૦૨૦ આશ્વિન વદિ ૬
[ચિ. અ. સૌ. બહેન કોમુદીના
અકાળ અવસાનની
૭મી સંવત્સરી તિથિ]
વડી વાડી, રાવપુરા, વડોદરા.

લાલચંદ્ર ભગવાન ગાંધી
[નિશ્ચય જ્ઞેનપંડિત]
વડોદરા-રાજ્ય

પ્રસ્તાવનાનું પરિશિષ્ટ

[૧] પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૨ના અનુસન્ધાનમાં, શાંતિમુરિના પરિચય પહેલાં વાંચો—

—અહિં પ્રકાશિત અદ્વૈતભિવેદવિધિ[પર્વ કમળના પદ ૭ તરીકે] પૃ. ૭૧માં પ્રકાશિત—

“ મીન-કુરુક્ષ-મદાગુરુ-સારં, સાર-સુગન્ધ-નિશાકર-તારમ્ ।
તારમિહમહાસયોરવિકારં, લોકગુરોર્દદ ધૂપમુદારમ્ ॥ ”

—આ પદને સુપ્રસિદ્ધ હિમાલય-સર્વગ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યે પરમાર્હત કૃષ્ણાર્પણ શ્રુપાલની પ્રાર્થનાથી રચેલા યોગશાસ્ત્રના પ્રકાશ ૩, શ્લો. ૧૨૪ના વિવરણમાં ઉદ્ધૃત કરેલ જેવાય છે. [શ્રુત્યે શ્રીજીનંદન-પ્રસારક સભા, ભાવનગરથી પ્રકાશિત આશ્રિત, પન ૨૧૧]

[૨] તથા પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬માં, પ્રભાવકચરિત્રના તિલકમંજરી-જાળા ઉપરથી પછી વાંચો—અહિં લક્ષ્યમાં રાખવું જેમજે ૩-તિલક-જેવાનું પર દિપ્ત રચનાર શાંતિસૂરિ તે પૂર્ણતદ્વલગચ્છના છે, તે નસૂદિના સિખ્વ દત્તા, જેમજે [ન્યાયાવતાર]વાર્તિક-રૂપિ તથા અંતમય પાત્ર કાચેલી રૂપિયો પણ રચી દત્તી-એ સંબંધમાં વિશુદ્ધ જિજ્ઞાસુએ ગા. ઓ. સિ. નં. ૨૧ જેસલમેર બાં. મ-ચમ્પી(પૃ. ૪૭), અપ્રસિદ્ધમ-ચ-મ-ચમ્પીપરિચય(પૃ. ૫૬), તથા ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પેતનર-ચ-પ્રાચ્યજીનબાંઢાગારીય-મ-ચમ્પી(પૃ. ૮૭) વગેરે જેવું.

विषय-प्रदर्शनम् ।

प्रकाशकीयं निषेदनम् (गूढरभाषासाम्)

प्रस्तावना सम्पादकीया ,

[१] जिन-स्नाप-विधौ-

विषयः

पृष्ठे

सिद्ध-जिन-मङ्गलम्

१-४

जिनेन्द्र-प्रणाम प्रेरणा

४-५

मोह-मल-मात्रेण जिन-जन्म-मञ्जनम्

५-६

जिन-वन्दनार्चन-नमस्तनाभिः शुभ-संघयः

६-७

धीरस्य संगम-वधू-वटाह-प्रतिस्पर्धनम्

७-८

स्वामि-वीर-वचनेन गुणिसंवेन जितम्

८-९

स्नान-विधिः

९-१०

वीर-मञ्जनात्मने धूम-वटलम्

१०-११

मञ्जन-सलिलम्

११

घृतस्नानम्

११-१२

धूमावलिङ्गा

१३, १४

दुग्ध-स्नानम्

१४-१५

धूप-धूम-लेखा, दिक्ता

१५-१६, १९-२०,

२५-२८, ३१-३४

दध्मभियेकः

१६-१८

अपानानम् (उद्धवर्तनम्)

२०-२१

अल-स्नानम्

२१-२२

मञ्जन-कार्यम्, सलिलम्

२३-२८

चन्दन-रस-समाह्वयनम्

२६-२७

विषयः

पृष्ठे

कुंकुम-रागाङ्कितं वीर-वदनम्	२८-२९
परमपवित्राणि मञ्जन-जलानि	२९
कुंकुम-रागाङ्कितं वीरजिनेन्द्र-रूपम्	३०-३१
मञ्जने राग-रहितता	३१
रत्नाग्र-विधिः, कुंकुमादि-विलेपनम्	३१-३२
कुंकुम-विलेपने जिनेन्द्र-शोभा	३२-३३
कुसुमारोपणम्	३३
कुसुमानां महत्त्वम्	३३-३४
लयनाद्यतारणकम्	३४-३५
भाराग्रिकम्	३६
सलिल-धारा	३७
मङ्गल-प्रदीपे कौशाम्बी-संस्थित-जिनवीरस्य	
विनकरकृत-प्रदक्षिणा-संस्मरणम्	३७
षट्पुष्प-कुसुम-कनकमयविभूषण-विभूषितो	
जिनकरूपधृष्टः	३७
पार्श्वस्थित-ययाङ्कुरः शोभा	३८
विलेपनामोद-वासितानि कुसुमानि	३९
कुंकुम-रस-विलिप्तस्य नेपथ्य-भूषणभूषितस्य	
जगद्भूषण-जिनस्य नमस्करणे प्रेरणा	४०
व्याख्याकार-वचनम्, परिचयः	४१
व्याख्या-रचना-संबत्सर-स्थलादि-निर्देशः	४१-४२

[२] अर्हदमिपेकविधौ

प्रथमं पर्व

पृ. ४३-५२

पञ्चिकायां मङ्गलाभिधेयादि, ग्रन्थकर्तृ-नामसूचनम्	४३
अर्हत्-स्नात्रं मङ्गल-लक्ष्मीकारकम्	४३-४५
अर्हत्-स्नात्रोपयोगीनि द्रव्याणि सार्यकानि	४५-४७
अर्हदमिपेक-फलं सुख-सम्पदः, शिवम्	४७
जिन-स्नपनपीठस्य सुमेरोः स्मरणम्	४८
भगवतो जन्मामिपेके भक्तदेवानामुत्साहः	४९
रक्षा-विरोध-निरोधाद्यर्थं जिनजन्मदिनाभिपेकः	५०
<u>आदिदेवस्य</u> जन्मकाले, नृपाधिराज्ये च	

सुरासुरेन्द्रकृताभिपेकस्य संस्मरणम् ५०-५१

अनुकरणम्, महाजन-पन्थाः ५१-५२

जिनजन्मामिपेक-स्मारकम् "

द्वितीयं पर्व

पृ. ५३-६५

सद्देवां जिनविम्ब-स्थापनम् ५३

जिनस्नात्रेऽधिकारी स्नातानुलिप्त-सितवसनधरः श्राद्धः "

सुगन्धि धूपं दद्यात् घण्टानादेन घोषणा ५४

जिनस्नात्र-सांनिध्याय सुरासुराद्याह्वानम् ५५

दशदिक्पालाह्वानम्- ५५-६५

(१) शक्रस्य आत्मन्त्रणम् ५६-५७

(२) अग्नेः "

(३) यमस्य ५८

विषय

(४) निःश्रुतेः आमन्त्रणम्	
(५) चरुणस्य	"
(६) वायूनाम्	" ५९-
(७) शुद्धकेशर(कुपेर)स्य	"
(८) ईशानस्य	" ६०-
(९) नागानाम्	" ६२-
(१०) ब्रह्मणः	"
दिग्धिप-कीर्तन-रक्षेण निर्विषय-निर्विघ्नतया	६३-६
जिनाभिपेक-मङ्गल-करणम्	६४-६

तृतीयं पर्व

सुक्तालङ्कारं जिनचिन्मम्	पृ. ६६-८९
धूमायली	६६
वृष्णीपदेशे पुष्पारोपणम् (सुमनसानि)	६६-६७
अभिपेक-वारि	६७-६९
भगवतोऽभिपेकोदकम्	६९
विविध-स्नात्राणामन्तरालेषु सुगन्धि-धूपः	७०
अभिपेक-घृतम्	७०-७२
" —क्षीरम्	७२
" —दधि	७३
" —पयोधारा	७३-७४
रुचीनां शुक्रान्तैर्घृष्टोन्मृष्टो जिन-विम्बम्	७४
असिन्धोः जलानि	७५
	७५-७६

चतुर्दश-नदी-जलानि

७६-८३

(१)	गङ्गानदी-आङ्गवानम्	७६-७७
(२)	सिन्धुनदी "	"
(३-४)	रोहिता-रोहितांशा "	७८
(५-६)	हरित्-हरिकान्ता "	७९
(७-८)	शीता-शीतोदका "	८०
(९-१०)	नरकान्ता-नारीकान्ता "	८१
(११-१२)	रूप्यकूला-सुवर्णकूला "	८२
(१३-१४)	रक्षा-रक्षोदा "	८२-८३

पद्मैः सह जिनाभिपेकचारि-हरणाय पद्मादि-
महाह्रदस्थानां षड्वेधीनामामन्त्रणम्—

(१)	पद्मालया पद्मादेवी (श्रीदेवी)	८३
(२)	महापद्मह्रदनिवासिनी ह्रीदेवी	८४
(३)	तिर्गिच्छिह्रद " धृतिदेवी	८५
(४)	केसरिह्रदालया कीर्तिदेवी	८६
(५)	पौण्डरीकह्रदालया पौण्डरीकिणी (वृद्धिदेवी)	"
(६)	महापौण्डरीकह्रदस्था लक्ष्मीदेवी	८७-८८

जिनाभिपेकाय प्रभास-वरदाम-भाग्यदादि-

तीर्थानामभिरुचिनामाङ्कनम्

८८

प्रशस्तसरित्-ममुद्र-तीर्थोदकानां योगश्च

प्रागभिपेकं स्मरन् जिन्नात्रविदित्वाय वन्दे-

जिनस्य सर्वोपधि-स्नानम्	८९
सौगन्धिक-(कुङ्कुम-चन्दनादि)-स्नात्रम्	९०
मञ्जन-जलानि	९१
कुङ्कुम-पङ्कः (द्रवः)	९२-९३
कुङ्कुम-हृद्या चन्दन-चर्चिता प्रतिमा	९३
फस्त्रिका-मदपट्टोद्भासि जिन-मुखारविन्दम्	९४-९५
जिन-ललाटे चन्दन-सिद्धार्थक-गोरोचना-तिलकः	९५
अलङ्कार-योजनम् (समर्थनम्)-	

अलङ्कारे आदरयतां भक्त्यानां भव-दुःख-सागर-तरणम् ९६

पवित्रगात्रस्य त्यक्तसंगस्य धीतरागस्य स्नान-कथाऽपि
विरुद्धा, अभिपेक-गन्ध-धूप-मास्यादि, भवनमपि
नोचितम्; किन्तु तत् (अभिपेकादि) यत्ति जिनस्य
पूर्वोपस्थापनाय, आगमाविसंवादि गुरोर्गुरुपदेशं
चाभिरय, कृतानुकरणं, श्रद्धाऽतिशयरूपं निरपाय-
महाफलोपलम्भाभ्युद्यकार्कं क्रियते, तदा विभूषायां
प्रहेषः कः ?

९७-९९

जिन-भवन-जिन-विम्ब-जिन-पूजा-जिन-यात्रा-

जिन-स्नात्रादि-विभ्रमे सिध्याप्ररूपणाकृत

अपवगमार्गस्य भङ्ग-कारकः

१००

अभिपेकादि-महोत्सवमुपलभ्य परमदेवस्यार्हतो

गुण-विशेषविदो जायन्ते

॥

केचित् चैत्यालय(अर्हदायतन)-दर्शनेन, केचित्

धीतराग-विम्ब-दर्शनेन, केचित् पूजाऽतिशय-वीक्षणेन,

तथा केचिद् आचार्यादिकृताद् उपदेशाद् बुध्यन्ते

१०१

रित्यः

पृष्ठे

१-भयन-विश्व-पूजातिशयविषये यथार्थमुपदेष्टे

यत्मानस्तीर्थकरनामगोत्रं समारभते

१०२

द्विगुरोर्हंतो धन-रत्न-सुवर्ण-स्रग्-यन्त्र-विलेपनाद्य-

लङ्कारैर्जनितादरो जन्म-परम्परां विजयते

१०३

पञ्चमं पर्व

पृ. १०४-१२१

विधान्य-पुष्प-पाक-शाक-फल-दधिपिण्डादिभिः

बलि-विधानम्

१०४-१०५

वनप्रयाधियतेः बलि-पुष्पत्रयमुचितम्

१०५-१०६

वनप्रयैकदीपाद्य मंगलप्रदीपेन निर्वर्धनकम्

१०७

इतस्य आरात्रिकावतारणं श्रेयसे

१०७-१०८

गार्हपत्ये चारि-धारा ताप-हारिणी

॥

नेत्रेन्द्र-लक्ष्म्यावतारणं श्रेयसे

१०८-१०९

देव्याहोभ्यो बलि-दानम्

११०

बलि, क्षिपन्, वेत्यस्य (जिनमन्दिर)-प्रदक्षिणां कुर्यात्

शान्तिमुद्घोषयेत्

भीसंघ-जगत्-जनपद-राज्याधिराज्य-संनिवेशानां

गोष्ठी-पुर-मुख्यानां व्याहरणैः शान्तिं व्याहरेत्

॥११॥

वेत्यादिबन्धनार्थमाह्वानम्

॥११॥

वेदिनामिषेकं भगवतोऽर्हंतो विश्वं वृक्ष-प्रवृद्धसंस्तुतिं

११३

- चेलोत्क्षेप-पुष्प-धूपादि-दानैः सन्मान्य दिक्षपतीन्,
 शेषांश्च दिव्यावतारान् स्वाधिवासान् प्रेषयेत्—
 'अर्हदभिषेक-दर्शित-सांनिध्येन निरस्तपापा निराकुला
 दिव्याः ! यथास्थानं गच्छन्तु' सूचनम् ११४-११५
- मह-पीडोपशान्तौ कर्तव्यायां तु नवग्रहपरिचरां प्रभा-
 मण्डल-मण्डितां प्रतिमां स्तपयेत्— ११५
- कृत-पूजा घलीयांसो मद्राः सातिरेकबलाः, दुर्बलाः
 सौम्यास्तथा मध्यस्था घलशालिनो भवन्ति ११५-११६
- यथास्व' वारेषु ग्रहाभिषेक-करणम् ११६
- अनन्तकल्याणयुजोऽर्हतः स्नात्रविधेरनन्तरं क्रमशो
 ग्रहाणामभिषेकः ११७
- यथावर्ण-वलि-स्रग्मिः, यथावर्ण-विलेपनैः, यथोक्तदक्षिणा-
 दानैः ग्रहान् सानुग्रहान् कृत्वा यतीन् पूजयेत् ॥
- पञ्चिकायां— [१] आदित्य- [२] सोम- [३] अंगारक-
 [४] बुध- [५] वृहस्पति- [६] शुक्र- [७] शनैश्चर-
 [८] राहु- [९] कैतु-नवग्रहाणां वर्णादि-निर्देशः ११७-१२०
- शान्तिमिच्छता नरेण एवं ग्रहोपशान्तिः कार्या ११९
- ततश्च संधं, गच्छ वा, यथासंभवमेव वा प्रयतो यतीन्
 धस्त्र-पात्राक्ष-पानादौः पूजयेत् १२०
- प्रशस्यम्, आयुष्यं, यशस्यं, जयास्पदं, संपदमावहन्तं,
 सदा सौख्य-परंपराणां हेतुं जिनाभिषेकम् अपुण्यो
 जनो न करोति १२१

विषयः

पृष्ठे

ये विद्वत्-विषय-पराक्रमं विधिमहंतोऽर्हतः स्नपन-

विधिं प्रतिसमयमनुस्मरन्ति, ते सकलसुखास्पदतां

प्राप्नुवन्ति'-अन्तिममङ्गलाशीर्षचनम्

१२२

परिशिष्टम् [१]-मध्यद्वयस्य प्रा. सं. पद्यानां

वर्णक्रमेण सूची

१२३-१२०

" [२]-इतिहासोपयोगि-विशेषनाम-सूची

१२१

" [३]-निर्दिष्ट-वृत्त-सूची

१२२

" [४]- " व्याकरणमूत्रादि-सूची

१२३

" [५]-विक्रमीयचतुर्दशशताब्द्या उत्तरार्धे

भीमिनप्रममुरिणा उपदर्शिते देवाविदेवपूमाविधौ

प्रस्तुतग्रन्थ-पद्यानां निर्देशः

१२४-१४३

शुद्धिपत्रकम्

१४४-१४६

आचार्यश्रीजीवदेवमृरिचरितः
समुद्रमृरिचरितपञ्जिका-व्याख्या सहितः ।

जिन-स्नात्र-विधिः ।

(पञ्जिका-व्याख्या)

अशेषाघौष-हन्तारं, प्रणम्यादौ जिनेधरम् ।
श्रुतदेवी च वरदां, पद्म-पुस्तक-भूषिताम् ॥ १ ॥
आचार्यजीवदेवस्य, स्नात्र [स्य विधि-विवरणः ।]
व्याख्यायते समुद्रेण, गोगटाचार्य-मुनिना ॥ २ ॥

(वसन्ततिलकवृत्तम्)

सिद्धेहि मिद-जय-मंगल-मंगलेहि,
कलाण-संपय-परंपर-गार[परि] ।
मोहंघयार-नि]यरेक-दिवायरेहि,
संपत्त-सासय-सुहेहि निचं जिणेहि ॥ १ ॥

अस्य वसन्ततिलकस्य वृत्तस्य व्याख्या-संहिताऽऽदि [क्रमेण
[दि सर्वम्] नादृत्य विषमपदार्थानां शङ्कते, यतः पञ्जिकेयम्
याश्च लक्षणम्—

‘ विषमपद-व्याख्या आचार्य-प्रियात्वा[सी]...
त्रकेत्यभि]धीयते । ’

तत्र राग द्वेष-मोहादि-जयाजिनास्तर्जितमिति क्रिया । असा-
धारणगुणोपादानादन्यतीर्थिकासम्भवाच्च [गुणानां त एव जय]न्ति ।
ते विशेष्यन्ते सिद्धैः प्रतिष्ठितैरन्याहृतेरित्यर्थः, तैः सिद्धैः ।
तथा सिद्धानि यानि लोके मङ्गलानि दध्यक्षतः सु[वर्णादीनि,
तेभ्योऽपि मङ्गलभूतैर्जिनैस्तान्यप्यतिशयितानि मङ्गलानीत्यर्थः ।
कल्याणो मोक्षः, तत्र सम्बन्धां परस्पर-कारकाः । यतः [‘सम्यग्-
दर्शन-ज्ञान’]-चारित्राणि मोक्षमार्गः’ [तत्त्वार्थसू. भ. १, सू १]
इत्युपदेशः । तथा मोहान्धकारादिति मोहोऽज्ञानं स एवान्धकार-
स्तस्य निकरः समूह[स्तस्यैव] ‘एकशब्दस्य प्रधानवाचित्वात्’ ।
सम्प्राप्त-शाश्वत-सुखैः सम्प्राप्तं ‘शाश्वतं सुखं वैः “बहुव्रीहिः” ।
यत्तत्सुखमपि गतिष्वशाश्वतं सुखम्, पञ्चमी गतिर्मोक्षस्तत्र वैकरूपं
सुखमेव । तथाहि-शरीरं दुःख-कारणं, कर्म, च; तयोर्द्वयोरप्यभावात्
शाश्वतं सुखमेव भवति । तै[रेवं] ‘मिति । अत्राह परः—
‘सिद्धाः सर्वज्ञा इत्यत्र प्रमाणं नास्ति’ । नैतदस्यागमः स्वल्पत्र
प्रमाणम् । सर्वज्ञत्वे च प्रमाणम्—

“सूक्ष्मास्तरि[त-दूरार्थाः, प्रत्यक्षा]ः, कस्यचिद् यथा ।

अनुमेयत्वतोऽन्याविरिति सर्वज्ञ-संस्थितिः ॥ ”

अत्र च बहु वक्तव्यम्, तत्तु नोच्यते, विषय-पदार्थविधर-
[णमात्रत्वात् प्रयासस्य, इत्यलं विस्तरेण ॥ १

गुणराती अनुवाद

(पञ्चिकाभारतु भंगेलादि)

समस्त पाप-समूहने लुप्तनारा जितेन्दरने आदिभां प्रबुध
उरीने अने पञ्च-तथा पुस्तकथी विबुधित चरदा(चरे देनारी)

શ્રુતદેવીને પ્રજ્ઞામ કરીને આચાર્ય જીવદેવના સ્નાત્રવિધિ-
વિસ્તરની વ્યાખ્યા ગોચરાચાર્યના સૂત્ર(બાલક-ગ્રંથ) સમુદ્ર વડે
કરવામાં આવે છે.

મિદ્ધ (પ્રતિષ્ઠિત), લોક-પ્રસિદ્ધ મંગલ (દર્દિ, અક્ષત,
મુવર્ણ વગેરે) કરતાં પણ અતિશય ઉન્નત મંગલરૂપ, કલ્યાણ-
(મોક્ષ)ની અંપતિની પરંપરાને કરનારા, મોદ્ધ (અજ્ઞાન) રૂપી
અંધકારના સમુદ્રને દૂર કરવામાં અદ્વિતીય સૂર્ય જેવા, શાશ્વત
મુખ (મોક્ષ) પ્રાપ્ત કરનાર-એવા જિનોએ જય પ્રાપ્ત કર્યો છે.

આ વસંતનિસક વૃત્તની વ્યાખ્યા, મુદિતા વગેરે સર્વ ક્રમનો
અનાદર કરી માત્ર વિષમ પદોના અર્થરૂપ, કરવામાં આવે છે;
કારણ કે આ પંજિકા છે. આનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે-‘જે
વિષમ પદોની વ્યાખ્યારૂપ હોય અને આસાંકાના પરિહારવાળી
હોય, તે પંજિકા કહેવાય છે.’

‘રાગ, દ્રેષ, મોદ્ધ વગેરે પર જય-મેળવવાથી જિન કહેવાય
છે. અસાધારણ ગુણોને સ્વીકારવાથી અને અન્ય તીર્થિકોમાં તે
ગુણોનો અસંગવ હોવાથી તે જ જય પ્રાપ્ત કરે છે.

અમ્યગ્રદર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ મોક્ષનો માર્ગ છે.

આદે ગતિઓમાં અશાશ્વત (સદા ન રહેનારાં) મુખ હોય
છે, ત્યારે પાંચમી ગતિ-મોક્ષમાં એક સ્વચ્છ મુખ જ હોય છે.

આ વિષયમાં પર (બીજો પક્ષ) આ પ્રમાણે કહે છે-‘સિદ્ધો
સર્વજ્ઞો છે, એમાં પ્રમાણ નથી.’ [ઉ૦] એ પ્રમાણે કથન કરવું
યોગ્ય નથી, કારણ કે આ વિષયમાં આગમો અદેખર પ્રમાણ છે.
સર્વસ્વપણું પ્રમાણ-

“જેમ કોઈને સૂક્ષ્મ, અંતરિત (આંતરે રહેલ) અને દૂર
રહેલા - - - હોય છે, અનુમેયપણથી જેમ અગ્નિ વગેરે

પદાર્થો વિદ્યમાન બનાય છે, એવી રીતે સર્વજ્ઞાની સંસ્થિતિ (વિદ્યમાનતા) છે.”

આ વિષયમાં બહુ વક્તાવ્ય છે, પરંતુ તે અહિં કહેવામાં આવતું નથી; કારણ કે આ પ્રયાસ માત્ર વિષય-પ્રદાતા અર્થ-વિવરણરૂપ છે, એથી વિસ્તારથી સચું. ૧

[અ(ઓ)પચ્છન્દસિકવૃત્તમ્]

પણમહ ઘણ-[કમ્મ-]સેલ-વડજં,

જલિય-કસાપ-હુયાસ-મેઢ-વંદં ।

મથ-જલહિ-વિવિત્ત-જાણવત્તં,

[સિવ-ફલ-કપ્પ-મહાતરું] જિર્ણિદં ॥ ૨

[પં.] અ(ઓ)પચ્છન્દસિકસ્ય વૃત્તસ્ય કયાકયા-જિનેન્દ્ર પ્રજમત । તથ રાગાદિ-જેવૃત્વાત્ જિનાઃ સામાન્યકેવલિનોડપિ [.....] હ જિનાનામિન્દ્રો જિનેન્દ્રઃ ‘પણીતત્પુરુષઃ’ તે પ્રજમત । ‘હોદ્ મધ્યમપુરુષસ્ય બહુવચનમ્’ તરપયોગેતદ્ દર્શયતિ [.....મયા] પ્રણતો, યૂયમપિ પ્રજમત । કિંધિશિષ્ટં જિનમ્ ? ધનકર્મ-શૈલ-ધર્મ ધનઆસૌ કર્મ-શૈલઃ તદ્વિદાર-કર્ત્વાદ્ યમમિથ [.....] અલિતકષાય-હુતાશ-મેઢ-વૃન્દં । કપઃ સંસારઃ, તસ્યાયાઃ પ્રાપકાઃ કપાયાઃ ક્રોધાદયઃ પોદશ અલિતાઃ તે કપાયાઃ કર્મ [.....] હુતમશ્નાતિ હુતાશો વહિસ્તસ્ય મેઢ-વૃન્દમ્, તેષાં નિર્વાપકત્વાત્ ‘જિનેન્દ્રમ્’ इति વક્ષ્યતિ । મથજલહિ-વિવિત્ત્યાનપાત્રમ્ [.....] પુનઃ પ્રાપિન इति । મથઃ સંસારઃ । મૂશન્દસ્ય ‘અયદોરહ્’ [પાઃ

૨. ૩. ૫૭] इत्यलि कृते भव इति रूपम् । मय एव जलधिः समुद्रमस्य वि [.....] मिथ यानपात्रं घोहित्वरूपं प्रजमत् । शिष्यफलं कल-महातरुं । शिवो मोक्षस्तदेव फलं तस्य कल्पमहातरुम् [.....॥ २ ॥]

(૧. ૫.) ધન-કર્મરૂપી શેષ(પર્વત)નું વિહારણ કરવામાં વળા જેવા, જવસિત કયાયો (કોપાદિ) રૂપી અગ્નિને બૂઝવવામાં (શાંત કરવામાં) મેઘ-મંડલ જેવા, જવ(સંસાર)રૂપી સમુદ્રમાંથી પાર ઉતારવામાં વિશુદ્ધ વહાણ જેવા, મેઘરૂપી ફલ આપવામાં કલ્પતરુ-મહાવૃક્ષ જેવા જિનેન્દ્રને તમે પ્રજ્ઞામ કરો.

રાગાદિ જિતનાર તે જિન, તેઓમાં ધન્ધ જેવા તે જિનેન્દ્ર. ૨.

[શાર્દૂલવિકીરિતમ્]

नं देवेहिं सुमेरु-मस्त्यय-सिला-सिंहामणे हासणे,
दुःखार्णं कयमुत्तममि पुरिसे लंवालय पालय ।
अरुधंतं जियलोय-मंगलगुणे जपावणं पायणं,
निरुधं मोह-मलस्म तं कुणउ वो संमज्जणं मज्जनं ॥ ३

[વં.] ઘૃતં १શાર્દૂલવિકીરિતમ્ । ચમ્મજ્જનં સ્નાત્રે દેવેઃ કૃતં પુરુષોત્તમે તદ્ વો યુદ્ધમાકં મોહ-મલસ્ય સન્માર્જનં કરોતિ(તુ) શુદ્ધિ કરોતુ-इति क्रिया-मन्त्रः । દેવેઃ કૃતં કય ? સુમેરુ-મસ્તક-શિલાયો પાણ્ડ્વાહ્યાયાં તસ્યાં સિંહામનં તત્ર યત્ કૃતં મજ્જનં તેસિમન્ । સિંહાસને કિંચિજિષ્ટે ? દુઃસ્વાર્તા શરીર-માન-માનાં હાસને હન્તરિ । વત્તમપુરુષે કિમ્ભૂતે ? લગ્માલકે લગ્માલકા

यस्यालका ललाटोपरि केसरचनाविशेषाः, स लम्बालकः । पुनश्च विशेष्यते बालके शिशौ । तथा 'अचंचनं' इत्यादि । अत्यन्तं सुन्दरं जीवलोके मङ्गल-गुणे(णं) जीवलोकस्य प्राणिलोकस्य मङ्गलरूपो गुणो यस्य मञ्जनस्य, सम्मञ्जनं तथा पावनं पुनर्जाति पावनं पवित्रम् । मोहोऽज्ञानं तदेव 'मलः किट्टं तस्य मोह-मलस्य प्लावनं निर्वाशनं यो युष्माकं करोत्प्रज्ञान-मलस्य विध्वंसनमित्यर्थः ॥३॥

(गू. अ.) देवोऽपि सुमेरु पर्वतना शिखर उपरं रहस्यी शिला [भांडु] परं रहस्यी, [शारीरिक, मानसिक] दुःखोना नाशक एव । सिद्धासन पर, बांणा केशवाणा आलकइय उत्तम पुरुषने नं भगवन्(रत्नानं) करण्युं अने ने एव-लोकभां अत्यंत मंगल शुद्धवाणुं तथा पावन करनाइं से, ते (पवित्र भगवन्) तमाइं नित्यना भाळ (अज्ञान) इपी भजनो विध्वंस करे। ३.

किमित्येवमतिप्रयासः कियते ? नमस्कारादिना किमत्र फलम् ? तदाह—[गद्या]

जिण वदणवण-णमं-सणादिं सुह-संचयं समग्गिणह ।
किसलय-^१दल्लग-संठिय-जल-लव इव चंचलं जीयं ॥ ४

[पं.] गायेयम् । जिन-ब्रह्मनार्चन-नमंसनाभिः शुभ-सञ्चयं समार्जयत । ^१किमलय-दल्लग-संस्थित-जल-लव इव चञ्चलं जीयितमिति । तत्र ब्रह्मनाऽर्हत्-सद्भूत-गुणोत्कीर्णरूपा गुतिः । अर्चना पुष्पादिना । नमस्या 'नमो-वरिवः-तपः शिति [श्रित्रकः] क्यब् [च]' [पा. ३-१-१५] नमस्या प्रणाम-रूपा । ताभिः क्रियाभिः शुभ-सञ्चयं समार्जयत । दोषं निगद-सिद्धम् ॥ ४ ॥

(મુ. અ.) કિસલય (કુંપગિયા) પત્રના અગ્રભાગ પર રહેલા પછીના બિંદુની જોડું જીવિત (આયુષ્ય) સંચય છે; એથી જિનોને વંદના [અર્ધન્તોના વાસ્તવિક ગુણોના ઉત્કૃષ્ટરૂપ સ્તુતિ] કરીને, [પુષ્પાદિ વડે] અર્ચના કરીને, [મજામજાપ] નમસ્કાર કરીને, તમે શુભ (પુણ્ય)નો સંચય સારી રીતે ઉપાર્જિત કરો. ૪

[हृदयकम्]

आयुष्ण-[आयुष्ण] विसद्विषा(ज्जिष्या) वि,
 तद तिभस-विभिन्न-दिभव(य)या,
 कुमुमाउद-वाणय' ध्व, संगमय-वहु-कडयत्वया;
 जिणलच्छि-निसण्णए वि, सिद्धि-वहु-मद-लयत्वए
 इय रमियंमि वि तुमंमि,
 कट श्रीर ! पडिवत्तलियया ? ॥ ५

१ [पं.] रूपकम् । हे त्रिन ! सङ्गमक-वधू-कटाक्षाः कथं
प्रतिस्थलिताः ? कुसुमायुध-बाणा इवेति श्लेषः । तत्र बाणा विष्टो-
पदन्ते १ आकर्णार्कण-विसर्जिता अपि कटाक्षा अपि आकर्ण-
विसर्जिताः २ कसन्ति लप्ता इत्यर्थः । तथा तेन प्रकारेण ३ त्रिदश-
विभिन्न-द्वयः [:] कटाक्षाः कुसुमायुध-बाणाश्च । लक्ष्मी-
४ निपण्णेऽपि लक्ष्मी निपण्णा यस्मिन् तरिमन् । तथा सिद्धि-वधू-
पद्म-लक्ष्म्ये सिद्धि-वधूस्तस्यां पद्मो लक्ष्म्यो येन । यो ह्येवम्भूतो

યસ્યાલકા લલાટોપરિ કેશરચનાવિશેષાઃ, મ લગ્નચાલકાઃ । પુનઃ
વિશેષ્યતે ચાલકે શિશૌ । તથા 'અર્ચ્યંતં' इत्यादि । અત્યંતં સુષ્ટુ
જીવલોકે મદ્ગલ-ગુણે(જં) જીવલોકસ્ય પ્રાણિલોકસ્ય મદ્ગલરૂપો
ગુણો યસ્ય મજ્જનસ્ય, તન્મજ્જનં તથા પાવનં પુનાર્તીતિ પાવનં
પવિત્રમ્ । મોહોઽજ્ઞાનં તદેવ 'મલઃ કિટું તસ્ય મોહ-મલસ્ય વ્લાવનં
નિર્ગાશનં યો યુષ્માકં કરોત્વજ્ઞાન-મલસ્ય વિધ્યમ'નમિત્યર્થઃ ॥૩॥

(મૂ. અ.) દેવોએ સુમેરુ પર્વતના શિખર ઉપર રહેલી શિલા
[પાંડુ] પર રથેલા, [શારીરિક, માનસિક] દુઃખોના નાશક એવા
સિંહાસન પર, સાંખ્ય કેશવાળા બાલકરૂપ ઉત્તમ પુત્રપને જે
મજ્જન(સ્નાન) કરાવ્યું અને જે જીવ-લોકમાં અત્યંત મંગલ
શુભવાળું તથા પાવન કરનારું છે, તે (પવિત્ર મજ્જન) તમારા
નિત્યના મોહ (અજ્ઞાન) રૂપી મલનો વિધ્વંસ કરે. ૩.

કિમિત્યેવમતિપ્રયાસઃ ક્રિયતે ? નમસ્કારાદિના કિમત્ર ફલમ્ ?
તવાહ—[ગાથા]

જિજ્ઞ વદનચ્છન-જમ-સનાદિં સુદ-સંચયં સમજિજ્ઞદ ।
કિમલય-^૧દલાપ-સંઠિય-જલ-લવ इव ચંચલં જીયં ॥ ૪

[પં.] ગાથેયમ્ । જિજ્ઞ-વન્દનાર્ચન-નમસનાભિઃ શુભ-સશ્ચર્ય
સમાર્જયત । ^૨કિમલય-દલાપ-સંઠિયત-જલ-લવ इव ચંચલં
જીવિતમિતિ । તત્ર ચન્દનાઽર્હત્-સદ્ભૂત-ગુણોત્કર્ષનરૂપા મુક્તિઃ ।
અર્ચના પુણ્યાદિના । નમસ્યા 'નમો-ચરિત્વઃ-તપઃ શિતિ
[શિત્રકઃ] ક્યવ્ [ચ]' [પા. ૩-૧-૧૫] નમસ્યા પ્રણામ-
રૂપા । તાભિઃ ક્રિયાભિઃ શુભ-સશ્ચર્યં સમાર્જયત । સ્વેયં નિગદ-
સિદ્ધમ્ ॥ ૪ ॥

(૩ અ.) કિસત્રય (કુંપગિયા) પત્રના અગ્રભાગ પર રહેલા પછીના બિંદુની જેવું છવિત (આયુધ્ય) સંચય છે; એથી જિનોને પંદના [અર્ધ-તોના વાસ્તવિક ગુણોના ઉત્કૃષ્ટર્તનરૂપ સ્તુતિ] કરીને, [પુષ્પાદિ વડે] અર્ચના કરીને, [પ્રણામરૂપ] નમસ્થા કરીને, તમે શુભ (પુણ્ય)નો સંચય સારી રીતે ઉપાર્જિત કરો. ૪

[રૂપકમ્]

આયળ્લ-^૧[આયળ્લ] વિસદ્ધિપા(જિજ્ઞાસા) વિ,
તદ્ વિશ્વસ-વિમિન્ન-દિશવ(ય)પા,
‘કુસુમાઉદ-વાળય’^૨ વ્વ, સંગમય-વદ્-કલ્પલયા;
જિજ્ઞાસુ-નિસળ્લપ વિ, સિદ્ધિ-વદ્-વદ્-લવલ્લપ
દય રમિયંમિ વિ તુમંમિ,

કહ ધીર ! પડિલ્લલિયપા ? ॥ ૫

[પં.] રૂપકમ્ । હે જિન ! સદ્ગમક-વધૂ-કટાક્ષાઃ કથં પ્રતિપ્તિલાભાઃ ? કુસુમાયુવ-વાળા રૂપેતિ સ્તેપઃ । તત્ર વાળા વિશે-
રૂપમ્ ૩ આકર્ષણ-વિસર્જિતા અપિ કટાક્ષા અપિ આકર્ષ-
વિસર્જિતાઃ ‘કમંતિ’ લગ્ના इत्यर्थः । तथा तेन प्रकारेण ४ ત્રિદશ-
વિમિન્ન-દ્વદયા [:] કટાક્ષાઃ કુસુમાયુવ-વાળાશ્ચ । લક્ષ્મી-
‘નિપળ્લેડપિ લક્ષ્મી નિપળ્ણા યસિન્ તસિન્ । તથા સિદ્ધિ-વધૂ-
વદ્-લલ્લપે સિદ્ધિ-વધૂસ્તંભાં વદ્ધો, લલ્લપો જેન । યો હોવન્મૂલો

૧ તા. પલ્લ. ૨ તા. વળિ. ૩ તા. આકર્ષણ. ૪ તા. વિદિ.

રસિકઃ સ્ત્રીપ્રસન્નવાંશ, તેન કથં સન્નમક-વધૂ-કટાક્ષાઃ સલી-
ક્રિયન્તે इति निष्फला[:] ક્રિયન્તે इत्यर्थः । विरुद्धालङ्कार-
आयम् ॥ ५ ॥

(ગુ. અ.) હે વીર ! જિન-લક્ષ્મી તમારી પાસે બેઠેલી
હોવાથી અને તમે સિદ્ધિરૂપી વધૂ પર લલ્ય બાંધેલ હોવાથી
રસિક હોવા છતાં, તમારા તરફ કાન સુધી ખેંચીને મૂકેલા, તથા
દેવોનાં હૃદયોને પણ લેદનારા, કામદેવનાં બાણો જેવા, સંગમક
(દેવ) ની વધૂ- (અપ્સરાઓ) ના કટાક્ષોને તમે પ્રતિરૂપાલિત
(નિષ્ફળ) કેમ કર્યા ? [એવા રસિક અને સ્ત્રી-પ્રસંગવાળાથી
એમ ન કરી શકાય-છતાં કયું-એમ જણાવી કવિએ વિરોધા-
લંકારથી સ્તુતિ કરી છે]. ૫

[ગાથા]

દંસણ-વિમુદ્ધ-તવ-દુગ્ધ-મગ્ધમોગ્ધકા(ળા)યરમણેણ ।
ઘનુવિહ-મન્ન-સંચિય-વદ્ધ-મોવલ-વાવાર-રસિણ ॥ ૬
અવરિવલ્લિણ [જિયં, સ્વચ્ચા] સામિ-વીર-ત્રયણેણ ।
ળીમામણ-પદ્ધિય-ગુણ-સંધાણ સંધેણ ॥ ૭

[પં.] ગાથા-દ્વયેન ક્રિયા । સક્ષેન ચ જિતમ્ । સક્ષો વિશેષ્યંતે
[ત.....વૈકલ્પર્મા] મિનિષિષ્ટો યતિ-સમૂહઃ સક્ષો, દર્શન-
વિશુદ્ધં યત્ તપસ્વત્ર દર્શનં સર્વાર્થ-શ્રદ્ધાનરૂપમ્ । તત્ત્વાનિ જીવા-
દીનિ પ્રસિદ્ધાનિ શાસને । તપો[દ્વિવિ]ધં પાદ્માભ્યન્તર-
રૂપમ્, અનશન-પ્રાયશ્ચિત્તાદિ, તેન તપસા દુર્ગો યો માર્ગો વિષમો
યો માર્ગઃ, તસ્યોદ્દમાદ્દના વિચારણા તથા રમતે ધૃ[તિ કરો]તિ
તત્પરસ્તિષ્ઠતિ, નાન્યથા વિકલ્પાઽઽદૌ સંકથામપિ 'કરોતિ; તેન

તથાભૂતેન ^૧સદ્દેન । તથા 'વદ્ધુવિદ્-' इत्यादि । वदुविधो यदुप्रकारो यो भवः संसारो नारक-तिर्यग्-मनुष्यामर-यव-लक्षणः तस्मिन्, भव-^२संसृतौ मस्तिनः प्राप्नोषथयो वन्धः कर्माष्टकादिरूपः, तथा मोक्ष^३स्तत्त्वयूपसन्वद्वयापाररसिकः तन्निष्ठ इत्यर्थः । तेन तथाभूतेन सद्देनेति । तथा अप्रसन्नलितेनान्यतीर्थिक-यादिभिरव्याहृतेनेत्यर्थः, तेन जितम् आत्म-त्वामो लब्धः । रूपवता इव ^४भूर्त्तिप्रता इव स्यामिधीर-यचनेन । यथा रूपवता धीरेण वचमा जितम्, तद्वत् सद्देन जितमिति । त..... 'णीमाम']ण्-' इत्यादि । अमाधारणा [ः] प्रतिष्ठिताः ये गुणाः, तेषां सद्दृषो मेलकः समूह इत्यर्थः । तेन सद्दृषेन जितमिति सर्वत्र[संरब्ध ण । उक्तं च प्र]वचने-'गुण-सद्दृषातः सद्दृषः ' इति ॥६-७॥

(ગુ. અ.) [જીવાદિ તત્ત્વાર્થ-શ્રદ્ધાઉપ] દર્શનપટે વિશુદ્ધ જોવા તપ માર્ગનાં વિચારણા અને આચરણામાં મનવાળા (તત્પર) તથા ધણા પ્રકારના ભવમાં સંચિત દેહે શ્રદ્ધા-અધના ક્ષયરૂપ મોક્ષના વ્યાપારમાં શ્રમિક તથા અપ્રસન્નલિત (અન્ય તીર્થિક-વાદીઓથી પરાભવ ન પામેલ), મૂર્તિમાન્ સ્વામી વીરના વચન જોવા અસાધારણ પ્રતિષ્ઠિત ગુણ-સમૂહરૂપ સંધે જથ પ્રાપ્ત કર્યો છે. ૬-૭

જિનાદિ-સદ્દ-પર્યન્તં નમસ્કારં પ્રતિવદ્ય, શ્વાતી સ્તનન-વિધિ-રુચ્યતે । તદાહ^૧—

[ગાથા, રૂપકમ્]

અવગિય-કુસુમાદરણં, પયસ્વિત્યે(ત્યં) ઠિય-મળોદર-ચ્છાયં ।
જિન-રૂઝં મજ્જણપીઠ-સંઠિયં ચો સિવં દિસત્ ॥ ૮

૧ તા. વ । ૨ તા. સંશિતૌ । ૩ તા. પ્રશ્ન । ૪ તા. વતા । ૫ તા. ૬ ।

[વં.] ઇતિ રૂપકમ્ । મજ્જતપીઠ-સંસ્થિતં યો યુગ્મમધ્યં શિયં
વિશતુ । કિંચિશિષ્ટમ્ ? અપનીતં કુસુમાન્યેવામરણં यस્ય ।
 પ્રકૃતિ-સ્થિતત્યાત્-સ્વભાવસ્થિતત્યાત્ મનોહરા છાયા यस્ય તદેવ-
 મ્મૂતં જિનરૂપં શિયં વિશતુ ॥ ૮ ॥

(ગુ. અ.) [જિનથી સંધ-પર્યન્ત નમસ્કાર કરી હવે
 સ્નપનની વિધિ કહેવાય છે.]

જેનાં કુસુમરૂપ આભરણ દૂર કરેલ છે તેવું, તથા પ્રકૃતિ-
 સ્થિત (સ્વભાવ-સ્થિત) હોવાથી જેની છાયા (કૃતિ) મનોહર
 છે, તેવું; મજ્જન-પીઠ(સ્નાન-પીઠ)માં રહેલું જિન-રૂપ
 (જિન-ગિણ) તમને શિવ (કથ્યાણુ, મોક્ષ) આપે. ૮

અનન્તરં ધૂપ ઉદ્ગ્રાહ્યતે^૧—

[ગાથા]

ઉવણેઝ યો મુઢાઠં. તિહુયણ-ગુરુ-વીર-મજ્જનારંભે ।
હજ્જન્તાગુરુ કર્પૂર-ધૂમ-પટલં વિઞ્ઞંમંતં ॥ ૯^૨

[વં.] ધૂમ-પટલં વિજ્ઞાન્મમાણં સુભ્રામ્યુરનયતુ યુગ્મમધ્યમિતિ
ક્રિયા । કસ્મિન્ કાલે ? ત્રિભુવન-ગુરુ-વીર-મજ્જનારંભે
 હજમાનાગુરુ-કર્પૂર-મિઞ્ઞ ધૂમ-પટલમિતિ ॥ ૯ ॥

(ગુ. અ.) [ત્યાર પછી ધૂપ ઉદ્ગ્રાહણ કરાવાય છે—
 ઉપેવાય છે.]

ત્રિભુવનના ગુરુ વીરના મજ્જન(સ્નાન)ના આરંભમાં

भागवतां आवता अजर, कपूरी मिश्रित विस्तरतो (ईलातो)
धूम-पल (धूप) तमने मुष्ण आपो. ८

[गाथा]

हिययाइं पडन्तं, निव्ववेउ वो पाव-गिभ-तविआइं ।
घण-समयस्स व पडमं, मज्जण-सलिलं मुणिवइस्स ॥ १०

[पं.] गाथा । अस्या [व्याख्या] [मु] निपतिः, तस्य मुनि-
पतेः जिनस्य मज्जन-सलिलं मुनिपतेः गिरसि पतमानं हृदयानि
निर्वापयतु शीतलीकरोतु हृदयानि । पापमेव घीष्म, तेन तप्तानि ।
घन-समयः प्राष्ट-कालस्तत्र यथा सलिलं पतमानं घीष्ममप-
नयति, तद्वत् जिन-सलिलमिति ॥ [१० ॥]

(मू. अ.) मुनिपति [जिन] तु [भस्त्रक पर] पडंतुं
मज्जन-सलिल (स्नान-जल), पापइय धीष्म [अतु] यी तम
थयेत्तां तमासां छेदधेने वर्षाकालनां अथम जलनी जेम शीतल
(शांत) केश. १०

तदनन्तरं घृत-स्नानम्, तदाह—

[गाथा]

मधुरं परिणाम-सुहं, मज्जण-पीठमि 'उयह भुरणे व्व ।
मुणिवइणो गिरवज्जं. वअणं व घर्यं पचित्तरइ ॥ ११

[पं.] गाथा । अस्या व्याख्या— मुनिपतेर्जिनस्य वचनमिव
घृतं मृशं विस्तारं यातीति श्लेषः । तत्र मधुरं वचनं घृतं च

[૫.] इति रूपकम् । मञ्जनपीठ-संस्थितं वो युष्मभ्यं शिवं दिशतु । किंविशिष्टम् ? अवनीतं कुसुमाग्येवाभरणं यस्य । प्रकृति-स्थितत्वात्-स्वभावस्थितत्वात् मनोहरा छाया यस्य तदेव-म्भूतं जिनरूपं शिवं दिशतु ॥ ८ ॥

(ગુ. અ.) [જિનથી સંધ-પર્યન્ત નમસ્કાર કરી હવે સ્નપનની વિધિ કહેવાય છે.]

જેનાં કુસુમરૂપ આભરણ દ્વર કરેલ છે તેણું, તથા પ્રકૃતિ-સ્થિત (સ્વભાવ-સ્થિત) હોવાથી જેની છાયા (કાંતિ) મનોહર છે, તેણું; મજ્જન-પીઠ(સ્નાન-પીઠ)માં રહેલું જિન-રૂપ (જિન-ગિય) તમને શિવ (કર્યાણુ, મોક્ષ) આપે. ૮

अनन्तरं धूप चद्रमाहते—

[ગાથા]

उवणेउ वो मुहाडं. तिहुयण-गुरु-वीर-मज्जनारंभे ।
हज्जन्तागुरु कपूर-धूम-पटलं विभ्रंमंतं ॥ ९ ॥

[૫.] धूम-पटलं विजृम्भमाणं सुखान्युवनयतु युष्मभ्यमिति क्रिया । कस्मिन् काले ? त्रिभुवन-गुरु-वीर-मज्जनारंभे दह्यमानागुरु-कपूर-सिंभं धूम-पटलमिति ॥ ९ ॥

(ગુ. અ.) [ત્યાર પછી ધૂપ ઉજાડણ કરાવાય છે- ઉખેવાય છે.]

त्रिभुवनना शुद्ध वीरेना मज्जन(स्नान)ना आरंभमां

प्राणवाभां आवता अजर, उपस्थी मिश्रित विस्तरतो (इलातो) धूम-पटल (धूप) तमने शुभ आपो. ६

[गाय]

द्विपदां पङ्क्तं, निष्कवेड वो पाव-गिम-सविभां ।
घण-समयस व पदमं, मज्जन-सलिलं मुनिवस्स ॥ १०

[पं.] गाय । अस्या [व्याख्या] [मु] निपतिः, तस्य मुनि-
पतेः जिनस्य मज्जन-सलिलं मुनिपतेः जिरसि पतमानं हृदयानि
निर्वापयतु शीतलीकरोतु हृदयानि । पापमेव ग्रीष्म, तेन तप्तानि ।
घन-समयः प्रावृट्-कालमत्र यथा मलिलं पतमानं ग्रीष्ममप-
नयति, तद्वत् जिन-सलिलमिति ॥ [१० ॥]

(नू. अ.) मुनिपतिं जिनं] नू. [भस्तरक पर] पङ्क्तं
मज्जन-सलिल (स्नान-जल), पापदूष ग्रीष्म [ऋतु] थी तप्त
थ्येतां तमासां छद्मोने वर्षाकालनां प्रथम जलनी नेम शीतल
(शांत) कै. १०

तदनन्तरं घृत-स्नानम्, तदाह—

[गाय]

मधुरं परिणाम-सुदं, मज्जन-पीडमि 'उयह भुवणे व्व ।
मुनिवड्ढो गिरवड्ढं, वज्जं व घयं पविथरह ॥ ११

[पं.] गाय । अस्या व्याख्या— मुनिपतेर्जिनस्य वचनमिव
घृतं भृशं विस्तारं यातीति श्लेषः । तत्र मधुरं वचनं घृतं च

પરિણામ-સુખં પરિણામો જિનેવદેશકરણાન્ શુભકર્મણઃ પરિ-
પક્ષતા । સત્ર સુખહેતુત્વાચ્છારીર-માનસાનન્દ-સુખ-હેતુત્વાત્ ।
ધૃતં ચ પરિણામે જીર્ણાવસ્થાયાં સુખ-હેતુકમેવ, આયુષો વૃદ્ધિ-
હેતુ । મજ્જન-પીઠે મુવન ઇવ સ્થિતસ્ય મગચતઃ 'ઠગહ' પદ્યત ।
જિન-વચનમિવ નિરવશં નિર્ગતમવશં પાપં યસ્માદ્ વચનાદ્ ।
ધૃતમપિ નિરવશમપગત-ફલુપં નિર્ગત-ફલુપમિતિ યાયત્ । તદેવમ્ભૂતં
ધૃતં દેવસ્યોપરિ નિશ્ચિપ્યમાણં વિસ્તારં યાતીતિ ॥ ૧૧ ॥

(મુ. અ.) [ત્યાર પછી ધૃત-સ્નાન-]

શુવનની જેમ મજ્જન-પીઠ(સ્નાન-પીઠ)માં રહેલ મુનિ-
પતિ જિનના નિષ્પાપ-નિર્દોષ વચન જેવું મધુર, પરિણામે
શુભકારી જિનતું વચન, તેમના ઉપદેશ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવાથી
શુભકર્મની પરિપક્વતા થવાથી શારીરિક અને મનસિક આનંદરૂપ
શુભકારક થાય છે; અને ધી અર્જ (પાચન) થતા શુભના હેતુભૂત
થાય છે, આયુષ્યની વૃદ્ધિના હેતુભૂત થાય છે, એવું દેવ ઉપર
નખાતું ધૃત(ધી) અત્યન્ત વિસ્તાર પામે છે. ૧૧

[ગાથા]

ધર્માધર્મ-ફલમસ્થિ, નૂન ણિચ્છેયણેસુ વિ જગ્ગમિ ।
જં જય-નાહ-પવિત્તુત્તમંગ-સંગં ધર્મ પત્તં ॥ ૧૦

[પં.] ગાથા । અસ્યા ક્યાલ્યા- ધર્મધ્વાધર્મશ્ચ ધર્માધર્મો-
તત્ર સુલ્લરૂપો ધર્મો, દુઃસુલ્લરૂપોઽધર્મસ્તયોરપિ ફલમસ્થિ નૂનં નિશ્ચિતં
નિશ્ચેતનેષ્વપિ ધસ્તુપુ જગતિ । યદ્ યસ્માત્ જગજ્ઞાયસ્યાર્હતઃ
પવિત્રોત્તમાન્ન-સંગં સમ્બન્ધં પ્રાપ્તં ધૃતમિતિ ॥ ૧૨-૧૧

(ગ્ર. અ.) જગત્માં નિચેતન પદાર્થોમાં પણ ધર્મ અને અધર્મનું કણ નિચિત છે; એથી ધી જગત્માંના પવિત્ર મસ્તકના સંગ્રહ સંબંધ]ને પામ્યું. ૧૨

[દ્વિપદી]

એસ મૂળ જાણઈ, નિજિજન-મમળાં,
જં ચિરસ દટ્ટણ વિ, પામહ-નેહાં ।
રહસેણ ધૂમાવલિયા, જિણ ! મુદિઆ,
અંગઆઈ આલિગઈ તુદ વેવંતિઆ ॥ ૧૩

[પં.] इयं द्विपदी । व्याख्या— धूमावसर(रे) हे जिन !
धूमावलिका ते अङ्गाग्यालिङ्गति क्रिया । मुग्धिका अक्युत्तना ।
यस्मादेतदपि न जानाति यथा ‘अयं वीतरागो निर्जित-मदनश्च’ ।
मुग्धस्यादा[लिङ्गनि निर्जित-मदनक]मिति “ कन्प्रत्ययान्तस्यायं
प्रयोगो, बहुव्रीहौ वा ‘शेषाद् विभाषा’ [पा. ५-४-१५४] इति
कप् ” । यद् यस्मात् चिरादष्ट इव प्रकट[स्नेहो रमसेनानालोक्य]
धूमावलिः अङ्गाग्यालिङ्गति वेपमाना कम्पमाना । अपरिचितपुरुष-
होक्ते स्त्रियः स्वाभाविको गुणः ॥ १३^१ ॥

(ગ્ર. અ.) હે જિન ! પૂપના અવસરે ધૂમાવલિકા તમારાં
અંગોને આલિંગન કરે છે (ભેટે છે). અત્યંત મુગ્ધ હોવાથી
આ (ધૂમાવલિકા) નથી જાણતી કે— ‘આ વીતરાગ છે અને
આ કેવે કામદેવને જિતેલ છે.’ એથી લાંબે વખતે જોયેલા પ્રકટ
સ્નેહીને જોતાં જ ભેટે તેવી રીતે વિચાર કર્યા વગર, કંપતી છતી
તમારાં અંગોને ભેટે છે. ૧૩

અતો દુગ્ધ-સ્નાનમ્, તદાહ—

[ગાથા]

વહદ સિરિ તિઅસ-ગણાણિઆણ વાલત્તણામિસેઅંમિ ।

[પલ્લવ્થિઅં જિનોવરિ,] દુદ્ધં દુદ્ધોપહિ-જલાણં ॥ ૧૪

[પં.] ગાથા । જિનોવરિ પર્વતં દુગ્ધં સ્નપનાયં મુક્તં દુગ્ધં
પયઃ ત્રિદશ-ગણાનીતાનાં દેવ- [સમૂ] હ-દૌકિતાનાં મિયં વક્કતિ
ધારયતિ । કસ્મિન્ કાલે ? વાલત્વામિપેકે । કિં ગવાં સમ્યગ્ધિ
દુગ્ધમ્ ? નેત્યાહ- દુ[મ્ધોદધિજલાનાં] ક્ષીરોદ-જલાનીનાનાં
દુગ્ધ-જલાનામિત્યર્થઃ ॥ [૧૪]

(ગુ. અ.) [ત્યાર પછી દૂધનું સ્નાન-]

જિનના ઉપર [સ્નાત્ર કરાવવા માટે] મૂકેલું દૂધ, તેમના
બાલપણના અભિષેક-સમયે દેવગણોએ આણેલાં ક્ષીર-સાગરનાં
જળની શોભાને ધારણ કરે છે. ૧૪

મૂયોડપિ દુગ્ધં વિદ્ધેવ્યતે—

[ગાથા]

ઉયહ કળમ-છઠ્ઠિ-દરે, જિણંમિ સવ્વંગિયં દિણઅરે વ્વ ।

નવ-સરય-તલિણ-જલહર-પલ્લ-ચ્છાયં વહદ દુદ્ધં ॥ ૧૫

[પં.] ગાથા । વ્યાખ્યા- જિને કનક-છઠ્ઠિ-ધરે સુવર્ણચ્છાયે
સર્વાંગિકં દુગ્ધં દિનકર ઇવ જિને 'ઉયહ' પદયત । તથા
'નવ-સરય-' નવં પ્રત્યયં શરદિ શરત્કાલે 'તલિનઃ' તનુઃ જલધરો
મેધઃ । 'નવઆસૌ શરત્ તલિનઃ-જલધરશ્ચ કર્મધારયઃ, તસ્ય

પટલં મમૂહસ્તચ્છાયં વદતિ । एतदुक्तं भवति-यथा शरत्काले
નવત્રલધર:-પટભાવૃતઃ દિનકરો-દૃશ્યતે, તદ્વદ્ મગવાનપિ કનક-
ઋવિર્દુગ્ધ-સમૂદાવૃતઞ્જીરો દૃશ્યતે इति ॥ ૧૫ ॥^૧

(૩. અ.) [કરી પણ દૂધનું વર્ણન-]

મુવર્ણ-કાંતિ ધરતા જિન પર, તેમનાં સર્વ અંગોને વ્યાપીને
રહેલું દૂધ, સૂર્ય પર, શરત્કાળના નવા પ્રકટેલા જલધર(મિથ)-
પટલની શોભાને ધારણ કરે છે; તે તમે જુઓ. ૧૫

[નેમ શરત્કાલમાં નવા જલધર-પટલથી આચ્છાદિત થયેલ
સૂર્ય જોવામાં આવે છે, નેમ મુવર્ણ-કાંતિવાળા ભગવાન પણ
દૂધના સમૂદથી આચ્છાદિત શરીરવાળા જોવામાં આવે છે.]

પુનઃ ધૂપ:-

[ગાથા]

મસિળં પરિઅદ્દંતી, ‘ઉબહ’ જિને(ળં)

સુરહિ-ધૂમ-ધૂમ-સિદ્ધા ।

અલ્લિયદ્ પવન-પયલિય-તમાલ-કળય વ્વ કલ્પદુમં ॥ ૧૬

[૧.] ધૂપ-શિલા જિને(નમ્) આશ્લિપ્યતિ । કથમ ? મસુળ
‘ ક્રિયા-વિશેષણમ્ ’ ‘ આશ્લેષ-ક્રિયા વિશેષ્યતે મસુળં । નૈરન્તર્યેણ
પરિવર્ધમાના વૃદ્ધિ યાન્તી ‘ઉબહ’ પદ્યત । જિને મગવતિ સુરમિ-
આસી ધૂપઞ્ચ તસ્ય ધૂમં(મઃ) તચ્છિસ્યા ‘ચૂદિકા’ ‘અલ્લિયદ્’
આશ્લિપ્યતિ । કિયન્ ? પવનો યાયુઃ, તેન ^૨પ્રચલિતઆસી તમાલઞ્ચ
તસ્ય કળ इव लतेव कल्पद्रुमम् । एतदुक्तं भवति- यथा पवन-
પ્રચલિતા તમાલ-લતા કલ્પદ્રુમમાશ્લિપ્યતિ, તદ્વદ્ ધૂપ-ધૂમ-
શિશેત્યર્થઃ ॥ ૧૬ ॥^૩

(ગૂ. અ.) [રીંથી ધૂપ-]

જેમ પવનથી પ્રચલિત થયેલ તમાલ-વૃક્ષની લતા કદપવૃક્ષને
આલિંગન કરે-લેટે; તેમ મુગધી ધૂપની ધૂમ-શિખા કમથા: વૃદ્ધિ
પામતી છતી કોમલતા-પૂર્વક જિનને સેટે છે, એ તમે જુઓ. ૧૬

શ્વાનો દધ્યભિષેક:—

[ગાથા]

ઉવળેડ મંગલં ચો, જિનસસ મરિચ મુવળંતરુચ્છલિઓ ।

ઉવરિં નિમય-જસો શ્વ, પલ્હતિયજ્જંતો દહિ-સમૂહો ॥ ૧૭

[પં] ગાથા । ઇવાલ્કયા- જિનસ્યોપરિ દધિ-સમૂહ: પર્યસ્યમાનો
મજ્જલં યુગ્મધ્યમ્ ઉવનયતુ ક્રિયા । નિજ-યશ શ્વ । યશસા
સહ વધ્ન: શ્લેષ: । યશસતાવદ્ શ્રુતશ્રુતનાન્તરોચ્છલિતો(તં)
યશ: 'શ્રુત-શ્રુતનાન્તરેધ્ય વચ્છલિત:(તં) ઋષ્યે ગતો યશ:
દધિસમૂહોઽપિ શ્રુત-શરીરાદુચ્છલિતો મજ્જલં વિશતુ ॥ ૧૭ ॥'

(ગૂ. અ.) [હવે શહિનો અભિષેક-]

જિનના ઉપર મુકાતો શહિનો સમૂહ જાણે કે તેમને પોતાને
યશ, ભુવનમાં વ્યાપી જતાં વધીને ઉપર ઉચ્છલ્યો હોય તેવો
લાગે છે, તે તમને મંગલ આપે. ૧૭

[વદગ્ધા દ્વિપદી]

પલ્હતિયજ્જંત-કલસ-મજ્જણપેદુચ્છલિયયા,

જયંતિ મહિ-વદ્ ગયણ-ગિમ્મલ-તારાચરયા ।

જિણ-મુક-ગરિંદ-લ્હચ્છ-નિચ્છિન્ન-હાર-ગલિઅયા,

મુતાહલ-નિમયર અ ઘણ-દહિઅ-કણુઘાઅયા ॥ ૧૮

[પં.] ષઢ્ઘણા દ્વિપદી । ઘન-દધિ-કળોદ્ઘાતા મુક્તાફલ-સમૂહા इव जयन्ति महीपृष्ठे पतिता जयन्ति इति क्रिया । ઘન-દધિ-કળોદ્ઘાતા વિશેષ્યન્તે જિન-મુક્ત-નરેન્દ્રલક્ષ્મીવિચ્છિન્ન-હાર-ગલિતા મુક્તાફલ-નિકરા इव समूहा इव । મુક્તાફલ-સમૂહૈઃ સહોપમા દધિ-લવાનામ્ । કિંવિશિષ્ટા દધિ-લવાઃ ? પર્યસ્ય-માનાઃ ફલશ્રૈઃ મજ્જનપીઠાદુચ્છલિતા ડર્શ્ય ગતા દધિ-લવા સ્પ-મીયન્તે । ગગને નિર્મલતારાપ્રકાશ इव । મૂયોડપ્યુપમીયન્તે જિન-મુક્ત-નરેન્દ્રલક્ષ્મીતિ જિનેન મુક્તા જિનમુક્ત્ર મા ચાસૌ નરેન્દ્ર-લક્ષ્મીશ્ચ, તથા વિચ્છિન્નસ્રોટિતઃ સ ચાસૌ હારશ્ચ, તસ્માદ્ ગલિતાઃ પતિતા મહીપૃષ્ઠે મુક્તાફલ-નિકરા इव घन-दधि-कणोद्घाता जयन्ति ॥ [૧૮॥]

(૩ અ.) કલશો દ્વારા મૂકવામાં આવતા, સ્નાત્ર-પીઠમાંથી ઊછળેલા, જાણે, જૂમિ-પીઠ પર પડેલ, આકાશમાંના તારાઓનો સમૂહ હોય તેવા, અથવા જિને તજેલી રાજ-લક્ષ્મીએ તોડી નાખેલા હારમાંથી વીખરાઈ ગયેલાં મોતીઓનો સમૂહ હોય તેવા ઘન(પિંડરૂપ) દહિંના કણુ-સમૂહો (ફેલા) જય પામે છે. (ઉત્કૃષ્ટ રીતે શોભે છે.) ૧૮

[દ્વિપદી]

જિન-સરીર-પટલુ(ણુ)ચ્છન્નંતયા,

અદિમં દદિ-લવા પવિત્રથા ।

મદિ-અડવ્વ-કુસુમોષધારથા,

મંગલાઈ પરમાઈ દિતુ થો ॥ [૧૯ ॥]

[પં.] દ્વિપદી । દધ્નો લવાઃ કળિકાસ્તે મજ્જલાનિ થો યુપ્માકં પ્રયચ્છન્તુ ક્રિયા । જિન-સરીર-પટનાદુચ્છલિતા ડર્શ્ય

ગતા 'અહિસં' અત્યર્થ દધિ-લવાઃ પવિત્રકાઃ 'મર્વત્ર' કન્-
પ્રત્યયાન્તસ્ય પ્રયોગો દ્વિપદાદૌ' તે ઉપમીયન્તે । મહામ્ અપૂર્વ-
કુસુમોપચારાઃ પુષ્પ-વૃદ્ધિ-સુત્યાઃ । શેષં ગતાર્થમ્ ॥ [૧૯] ॥

(ગુ. અ.) જિનના શરીર પરથી પડીને ઊછળતા, અધિક
પવિત્ર થયેલા, દહિના લવા, પૃથ્વી પર અપૂર્વ પુષ્પ-વૃદ્ધિ જેવા
શોભતા છતાં તમને પરમ મંગલો આપેા. ૧૯

[ગાથા]

જિન ! દેહ-લગ્ન-મજ્જન-દહિ-લવ-પરિવહદિયા'—

મલચ્છાઓ ।

સોદસિ પદિમા-સંકંત-તારઓ કંચનગિરિ ક્વ ॥ [૨૦] ॥

[પં.] ગાથા । વ્યાખ્યા— મજ્જનં સ્નાત્રમ્ । મજ્જને દધિ-
લવા યે દેહ-લગ્નાઃ । જિન-દેહ-લગ્નાશ્ચ તે મજ્જન-દધિ-લવાશ્ચ,
તૈઃ પરિવર્ધિતા અમલા છાયા यस્ય ય્યમ્ભૂતઃ શોભસે । કાશ્ચન-
ગિરિણા સહોરમા, કાશ્ચનગિરિરિવ શોભસે । મેરુર્ધિશિષ્યતે— તથા
પ્રતિમા પ્રતિયિમ્બં તેન સદ્કાન્તાઃ તારકા નક્ષત્રાણિ यस્ય મેરો-
રિતિ । ઇંદ્રશો મગધાન્ દધિ-લવૈર્લગ્નૈર્દંડયત્વ ઇતિ ॥ ૨૦ ॥

(ગુ. અ.) હે જિન ! સ્નાત્ર-પ્રસંગે દેહ પર લાગેલા દહિના
કણોવડે જેની નિર્મળ કાંતિ અત્યન્ત વૃદ્ધિ પામેલી છે, એવા
તમે, તારાઓનાં પડેલા પ્રતિબિંબવાળા કંચનગિરિ (મેરુ-પર્વત)
જેવા શોભો છો. ૨૦

[वसन्ततिष्ठकृतम्]

मेधावलि च गअणंगण-वित्परंती,

वाभावपूत्र कसणागुरु-धूम-छेदा ।

पाछेउ वो दिणयरं पित्र मंययंती,

वीरं जिणं जय-विणिज्जिय-जेअ-पक्खं ॥ [२१ ॥]

[पं] वसन्ततिष्ठकृतम् । अस्य व्याख्या-भूयोऽपि धूमा-
वलि[ः] वीरं जिणं लङ्घयती(न्ती) दिनकरमिव कृष्णागुरु-धूम-
लेखाऽपि गगनाङ्गणे विस्तारयन्ती यातावधूना सा^१ चासौ कृष्णा-
गुरु-धूमलेखा च सा वीरं जिणं लङ्घयन्ती आक्रामन्ती यः पालयतु ।
किंविशिष्टं जिणम् ? विनिर्जित-जेष-पक्षम् । ' जि जये ' अस्य
धातोः ' अथो यम् गुणोऽनुबन्धलोपश्च शक्यार्थे ' [पा. ३-१-९७]
जेतुं शक्याः जेषाः कुनीर्यिकाः, तेषां पक्षो नित्योऽनित्यो वेति
पञ्चद्वयेऽपि अर्थ-क्रिया कर्तुं न याति, वस्तु-स्वरूपं तु प्रयात्मकम् ।
यसो हि मृत्पिण्डरूपनया विनष्टम्, घटरूपतयोत्पन्नम्, मृदु-द्रव्य-
रूपतया तिष्ठति नित्यम् । भगवानप्याह-^२ ' वत्पाद-वय-धौम्य-
युक्तं सद ' [तत्त्वार्थसू. अ. ५, सू. ३०] इति । अत्र च वदु पक्ष-
वयम्, ननु नोच्यते; ^३मन्य-विस्तार-भयादिवि । विनिर्जितो जेष-
पक्षो येन, तमेवमूतं जिणं कृष्णागुरु-धूमलेखा आक्रामन्ती
धुमान् पातु^४ ॥२१॥

(नू. अ.) [वसन्ततिष्ठकृतं वृत्तं, ^१लेखाङ्गणं, ^२इरीषी पक्षं धूमावलि-]

नेम मेधावलि आकाश-मार्गमा विस्तार पावती (ईलाती)
सूर्यने आकाशे तेम विणरायेव पवन वडे कृष्णागर [५५] नी

ધૂમલેખા જગતમાં જિતવા થોડા પક્ષને જિતનાર એવા વીર
જિનને એકાંગતી છતી તમારું પાલન કરે. ૨૧

[પ. અહિં જોય-પક્ષ કુતીરિધિકોનો પક્ષ સમજવાનો છે, કે
જેઓ એકાંતવાદી છે. એકાંત નિત્ય અથવા એકાંત આનિત્ય
બંને પક્ષમાં અર્થક્રિયા કરી શકાતી નથી. વસ્તુ-સ્વરૂપ તો ત્રયા-
ત્મક છે; કારણ કે માટીના પિંડરૂપે વિનષ્ઠ થાય છે, ઘડારૂપે ઉત્પન્ન
થાય છે અને માટી-દ્રવ્યરૂપે નિત્ય રહે છે. ભગવાને પણ કહ્યું છે
કે- 'ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રોવ્ય-યુક્તં સત્' -ઉત્પાદ(ઉત્પત્તિ). વ્યય (નાશ)
અને ધ્રોવ્ય(સ્થિત)થી યુક્ત સત છે]

[ગાથા]

અવળેડ ગિરવસેસં, જિણસસ તુણસણં અવળાણં ।

ફરસ-સહાવમ્મિ પયં, કરેડ ગરુધુવિ કહ જેહો ? ॥૨૨॥

સઠંગિઉ(ઓ) વિ પેચ્છહ, જલ-સંમગ્ગીય વહિદ્વય^૧-રસેણ ।

ળીસેસિજ્જહ ફરસેહિં, વીયરાગસસ વિ સણેહો ॥૨૩॥

ફરસેહિં મહિજ્જન્તસસ, ઠાઉ મળ કેચિરં વ પહિવળ્ણો ? ।

અચંત-વાહિરો સુણુરિસો વ્વ સઘંગિઅં જેહો ॥૨૪॥

[પં.] ગાથા-ત્રયસ્ય ઠ્યાહ્યા- 'જિણસસ તુણસણં' સિંગ્ધત્વમ્,
અપરનાનં માપપિષ્ટિકાઽઽદિરૂપં કર્તૃ સિંગ્ધત્ત્વમપ[ન]યતુ ।
'અર્થાન્તરમ્' પરુષ-સ્વભાવે પુંસિ ગુરુકોઽપિ સ્નેહઃ કથં પદમધ-
સ્થાનં કરોતુ ? નૈવં કરોતીત્યર્થઃ । 'સર્વાઙ્ગિકે(કો)ઽપિ પદયતેત્યાદિ' ।
સર્વાઙ્ગિકોઽપિ સ્નેહઃ સર્વાઙ્ગીણોઽપિ જ્ઞેહો વીતરાગસ્થાપિ નિઃશેષઃ

ક્રિયતે અપનીયત્ત્વમ્ । પરુષદ્રવ્ય-સમ્પર્કેણ વર્ધિત-રસેન
જલ-સંમર્ગ્યા મૂર્ધસંમર્ગ્યા વાડતો ધીતરાગસ્યાપ્યપનીયતે સ્નેહઃ ।
તથા 'કરુસેદિ' પરુષદ્રવ્યમૈષ્યમાનસ્ય પુંસઃ પ્રતિપન્નોડપિ સ્નેહઃ
કિયન્ત્ કાલં તિષ્ઠતુ ? । દષ્ટાન્તમાહ- અત્યસ્તવાહ્ય-સ્નેહઃ સર્વાગ્નિ-
ષ્ઠોડપિ યથા સુપુરુષે તથા જિને કિયન્ત્ કાલં તિષ્ઠતિ ? અપિ
સ્તોતમ્ ॥ [૨૨-૨૪] ॥

(જ. અ.) અપસ્નાન (અડદની પીઠી વગેરેથી કરવામાં
આવતું ઉપવર્તન) જિનના સમસ્ત સ્નિગ્ધપણાને દૂર કરે. પરુષ
(નિઃસ્નેહ) સ્વભાવવાળા પુરુષને વિષે બારે સ્નેહ પણ કેવી
રીતે રહી શકે ? (દડી શકે ?)

જલના સંમર્ગથી વપેલા રસવટે સર્વ અંગો વ્યાપીને શ્વેતે
વીતગગનો પણ સ્નેહ પરુષ (રુદ્ધ પદાર્થ) વડે દૂર દશ્યમ્
આવે છે.

રુદ્ધ દ્રવ્યે વડે મંથન કરતા પુરુષનો સ્વીકારણ (આદ્ય
સ્નેહ કેરુણા કાળ સુધી ટકે છે ? જેમ અત્યન્ત અદ્ય સ્નેહ
સર્વાગ્નિ દોષ તો પણ સુપુરુષમાં (લાંબા સમય સુધી સ્નેહ
નથી) તે જિનમાં કેટલા કાળ સુધી ટકે ? અત્યન્ત અદ્ય સ્નેહ
મમય ટકે. ૨૨-૨૪

। અતો જલ-જ્ઞાનમ્, તદુચ્યતે'—

મિણ-મઝ્ઝનપીઠ-પણાહ-પહણ-ધારા-રિત્તિ-ગદિયુઠ્ઠ ॥
મિદ્ધ ૧૦ ધણ-કમ્મદ્ધ-ગંઠિ-દદ-વંચ્છ-સંતેજ ૧૩-૨૫ ॥

[પં.] સલિહં કત્તુ વો યુગ્ગાઈ ~~કમ્મદ્ધ-ગંઠિ-દદ-વંચ્છ-સંતેજ~~
શ્વનં મિનત્તુ । સલિહં વિરોચ્છંતે- ~~કમ્મદ્ધ-ગંઠિ-દદ-વંચ્છ-સંતેજ~~
પવન-ધારા-વિભિન્નમહીશ્વરમ્ । ~~કમ્મદ્ધ-ગંઠિ-દદ-વંચ્છ-સંતેજ~~

(ગુ. અ.) [હવે જલ-સ્નાન-]

મજ્જન-પીઠ(સ્નાન-પીઠ)ની પરનાલથી પડેલી ધારાવેડે
મહી-પૃષ્ઠને લેદનારું જિનનું સસિદ્ધ(જળ), તમારા ધન
અપ-કર્મ-અધિના દહે બાંધનને લેરા. ૨૫

[ગાથા]

પાવં સમપ્ફુસડ વો, સુર-કય-વાલામિસેઅ-સલિલં ચ ।
સલિલં જિણિદ-સેગમ-પવિત્ત-સન્વોસદિ-સળાહં ॥ ૨૬ ॥

[પં.] ઠ્યાણ્યા-પવિત્ર-મર્વોપધિ-સનાથં સલિલં કંદુ, વો
યુદ્ધમાર્કં વાપમ્ અવનયતુ । કિંચિશિષ્ટમ્ ? સુરકુટ-વાલામિદેક-
સલિલમિષ । જિનાન્ન-સન્નેન પવિત્રા પાસૌ સર્વોપધિશ્ચ, તયા
સનાથં સમ્પૂક્તમિત્યર્થઃ ॥ ૨૬ ॥

(ગુ. અ.) હવેએ હરેલ બાલ[જિન]ના અભિષેકનાં સલિલ
(જલ) જેવું, જિનેન્દ્રના સંગથી પવિત્ર અને સર્વ ઔપધિઓથી
શુદ્ધ એવું જળ તમારા પાપને દૂર કરે. ૨૬

[ગાથા]

અવહાડ મહજન-જલં, જિણસ્સ મસિળં મહીય વપરંતં ।
ઘાણ-સુગંધુદ્ધમહ-ગંધ-ગન્ધિમણં ગન્ધ-વસદિં ચો ॥ ૨૭ ॥

[પં.] સ્નાન-સ્નાનપ્રમથુના મજ્જન-જલં સ્નાન-સુગન્ધોદ્ધ-
ગન્ધ-ગન્ધિન(સં) ગર્મ-વસતિમવનયતુ-જન્મ-સન્તતિં છિનત્તુ । જિન-
સન્ધર્મિય મહાં પ્રસર્પમાણમ્ । કથમ્ ? મસૂણં મસૂણ-સૂક્ષ્મવસનેર્વા
પ્રસર્પન્તમિત્યર્થઃ ॥ ૨૭ ॥

(१. अ.) स्नानना युगधी पद्मयोनी छिद्र मधुमी गर्भित
(युक्त) पृथ्वीभा पञ्चरत्न (ईशान) कामज निगन्ध जिन-
स्नानत्रुं जल तमारा गर्भ-वासने द्वे द्वे. २७

[सौम्या द्विपदी]

पयः-मुद्ग-निष्पंक-मणोहर-देह-सोदया(ए),
अंगयमि मुनि-णाह ! सदाव-मु[गं]पय ।
अतिरिहि मलिणेहि य तुह जियलोभय,
गंपणहि किं कोरइ मज्जन-कज्जयं ? ॥[२८॥]

[पं.] पञ्चगणेषु सौम्या द्विपदी । अस्या लक्षणम्-‘ सौम्यं
गणद्वयायनीश-सुम्भयैः ’ [] ‘ पयः-मुद्ग ’ इति ।
प्रकृति. स्वभावः, स्वभावेनैव शुद्धमङ्गं तीर्थकृतम् । यतः-

‘ स्वामाशिका, कर्मयिनाशनाश, सद्धर्मभक्त्योपहृताश्च
वेधेस्त्रिविधा अनिशयास्तीर्थकृतम् ’ ।

तत्र स्वभावेनैव रुधिरं मेक्षीरवणं, नीलोत्पल-^१गन्धो निःश्वामो,
रजः स्वेद-मल-विमुक्तमङ्गम्, ^२दमधु-नमं च दिव्योपमम् । अतः
प्रकृति-^३शुद्ध-निष्पङ्कत्वाच्च मनोहरा हृदय-हारिणी छाया यस्य
तस्मिन् प्रकृति-^४शुद्ध-निष्पङ्क-मनोहर-च्छाये, अङ्गे गात्रे मुनि-
नाथ ! स्वभाव-मुगन्धिनि । अतो गन्धैः सर्वोपधि-स्नान-चन्दना-
[दि]भिः स्वयैः किं क्रियते ? न, किं क्रियते मज्जन-कार्यं
जलेन स्नान-कार्यं च । यतस्तेषामस्थिरत्वात् प्रचलत्वाद् गन्धस्य ।
‘ पर्युपितानां पूतिगन्ध-दर्शनान्मलिनैरचक्षुषैर्यस्मादेवं तस्मात् प्राणि-
लोकैर्गन्धादिभिः प्रयोजनं न किञ्चिद् भवतः ॥ [२८॥]

१ ता. पयवद् । २ ता. गन्ध-निस्वामी । ३ ता. दमधु । ४ ता. मुद्ग-
निष्पंक- ।

(ગુ. અ.) હે મુનિ-નાથ ! (જિન !) પ્રકૃતિ(સ્વભાવ)થી શુદ્ધ, નિર્મળ, મનોહર દેહ-કાન્તિવાળા અને સ્વભાવથી ભુગન્ધી એવા તમારા અંગ પર આ જીવ લોકમાં અસ્થિર-ચલિત ગંધો વડે સનાતન શા માટે કરવામાં આવે છે ?

[પં.- તીર્થકરોનું અંગ સ્વભાવથી જ શુદ્ધ હોય છે; કારણ કે તીર્થકરોને ત્રણ પ્રકારના અતિશયો હોય છે-(૧) સ્વાભાવિક, (૨) કર્મના વિનાશથી ઉત્પન્ન થનારા અને (૩) સદ્ધર્મ-ભક્તિથી દેવોવડે કરેલા. તેમાં સ્વાભાવિક અતિશયવડે તેમનું રંધિર (લોહી), ગાયના દૂધ જેવા વર્ણવાળું ઉજ્જવલ હોય છે. નિઃશ્વાસ, નીલોત્પલના ગંધ જેવો ગંધવાળો હોય છે. અંગ, રત્ન, પદ્મસેવા અને મલથી રહિત હોય છે. તથા રમણ (હાદી-મૂછ) અને નખ દિવ્યોપમ (દેવો જેવા) હોય છે. આ પદ્ય, સૌમ્યા દિપદી છે.] ૨૮

યથેષમ્, ન કર્તવ્યં તર્હિ ગન્ધાદિભિર્મજ્જનકાર્યમિત્યાશક્કુવાહ'—

[ગીતિકા]

તહ વિ ય તુહ જાગંતઓ, મજ્જણઅં જં કરેઈ ગંધેર્હિ ।
તં જિણ ! સ-કજ્જ-કુસલઓ, લોઓ ત મુણદ માણિઅઘ્ઘાઈં
॥૨૯॥

[પં. ગીતિકા । અસ્યાઞ્ચ લક્ષણં જયદેવોક્તમ્—

“તીતિરેષ ગીતિકા ભવેન્નુલોચને !, ધિકલ્પતાંશકેષુ યત્યાઃ ।
પ્લઠ-રહિતેષુ સપ્તમે નિયોગતસ્થિયુ થ વિરતિરંશકેષુ ॥”
‘તહ વિ ય’ તથાપિ તથ જાનન્નપિ મજ્જનં કિં કરોતિ ગન્ધેઃ ?
તન્મયા જ્ઞાતમ્, સ્વકાર્ય-કુસલત્વાત્ લોકત્વ । સ્વ-કાર્ય ચ
પુણ્યાર્જનમ્, લોકો ન ગણયતિ માણિતવ્યાનિ વાચ્યાનિ; યતોઽપ્ર
કાર્યે કૃતે મમ વાચ્યતા અવિધ્યતીતિ ઇતન્ન ગણયતીતિ ॥ ૨૯૨ ॥

(મૂ. અ.) હે જિન ! તે પ્રમાણે જાણવા છતાં લોક ગંધો (મુગંધી પદાર્થો) વડે તમારું જે સ્નાન કરે છે, તેનો હેતુ મેં જાણ્યો છે. લોક સ્વ-કાર્પ-કુશલ હોવાથી (પ્રુદ્યોપાર્જનરૂપ પોતાના કાર્યમાં કુશલ હોવાથી) જનતા વડે શું કહેવાશે ? તેને ગણકારતો નથી. ૨૯

[ગાથા]

મુણિવદ્-દેહુચ્છલિયં, મદિ-રય-મલિણં વિ વિમલણ-સમરયં ।
સલિલં યો મઝજન-ગંધ-સુરદિ-ગંધં ધુણત પાવં ॥ [૩૦ ॥]

[પં.] સલિલં કર્મભૂતં યુદ્ધમાકં પાપં ધુનાતુ । કિંચિદિષ્ટં મલિલમ ? ‘ મુણિવદ્-દેહુચ્છ[લિ]યં ’ ગતાર્થમ । ‘ મદિ-રય-મલિણં વિ ’ તથાપિ વિમલને નિર્મલીકરણે સમર્યમ્ । મઝનાર્યાઃ ગન્ધા મઝન-ગન્ધાઃ, સૈઃ સુરભિઃ ‘ શોમનો ગન્ધો યસ્ય ‘ ગન્ધસ્ય [‘ ક્ષુદ્ધ-પૂતિ-સુ-સુરભિઃ ’ વા ૦ ૫-૪-૧૩૫] રત્યાદિના સમાસાન્ત દ્વારઃ । તત્ સલિલં પાપમ અવનયતુ ॥ ૨ ૩૦ ॥

(મૂ. અ.) મુનિપતિ(જિન)ના દેહથી છાછળેશું, પૃથ્વીની રત્નથી મલિન થવા છતાં પણ વિમલ(નિર્મળ) કરવામાં સમર્થ, સ્નાત્રના ગન્ધો (મુગંધી પદાર્થો) વડે મુગંધિ સલિલ તમારાં પાપને દૂર કરે. ૩૦

[ગાથા]

તં નરિયં જં અલંધં, મુદ્-પરિણામસ્સ પૂણ મયણંમિ ।
જં સકલુમા ત્રિ પાવદ્, જિણસ્સ અંગાદં ધૂમ-સિદ્ધા ॥ [૩૧ ॥]

[પં.] ધૂપઃ । સામ્પ્રતં ધૂમ-શિશ્વા ત્રિભુવન-ગુરોઃ અઙ્ગાન્યા-
લિઙ્ગતિ સકલુપાડપિ મલિનાડપિ । અતો મયા જ્ઞાતમ્, શુભ-
પરિણામસ્ય પુણ્યપરિણામસ્ય તન્નાસ્તિ, યદલલ્લપ્યં મયતિ; નૂનં
નિર્ણીતમેતન્ ॥ ૩૧^૧ ॥

(ગૂ. અ.) [હવે ધૂપ સંબંધમાં કહે છે—]

અરેખર (નિશ્ચયે) તેણે કોઈ સ્થાન નથી, જે શુભ પરિણામને
અસંબંધ હોય, કેમકે કલુપિત એવી પણ ધૂપની ધૂમ-શિશ્વા શુભ
પરિણામને લીધે જિનનાં (ત્રિભુવન-ગુરુનાં) અંગોને પામે ॥
(બેટે છે.) ૩૧

[ગાથા]

આલિંગિઓ વિરાગસિ, સત્સિફર-ઘવલેણ ચંદન-રસેણ ।
તિહુઅણ-મરિ-ઉઘ્વ(ઢ)રિણ, નાહ ! નિષ્ણ ન જસેણ ॥ [૩૨ ॥]

[પં.] રતચન્દન-સમાલભનમ્ । ચન્દન-રસેનાલિઙ્ગિતઃ આશ્રિષ્ટો
વિરાગસે શોભસે । કિંચિશિષ્ટેન ? શશિનઃ કરાઃ શશિ-કરા-
સદ્વદ્ ધ[વ]લેન ચન્દન-રસેન । ' સપમાપદ-સંયોગાદુપમાને પિથ
મિથ વચ્ચાવિથ જહા ' પાણિનીયે પ્રાકૃતલક્ષણે[] યજ્ઞસા
સહોપમાપદાનિ ય કત્યેવમાદીનિ યોગ્યાનિ । યજ્ઞસા રૂપાલિઙ્ગિ-
તત્ત્રિ^૧ભુવનમૃતોદ્(ઢ)રિતેન યથા ચન્દનેનાલિઙ્ગિત[:] સમા-
લભ્યઃ કશ્ચિત્ શોભતે, તદ્વદ્ ભગવાનપિ ચન્દન-રસેન ॥ ^૨ ૩૨ ॥

(ગૂ. અ.) [હવે ચંદન-વિલેપન—]

હે નાથ ! ચંદ્રનાં કિરણો જેવા ઉજ્જવલ ચંદન-રસપડે અર્ચા-
પેલા-વિલેપન કરાયેલા તમે એવા શોભો છો કે જાણે ત્રિભુવનમાં

દેસાયેલા, તેમાંથી વધેલા પોતાના થકા વડે તમે વિલેપન કરાયેલા હો. ૩૨

[ગીતિકા]

પિમ્મલમ્મિ પરિવર્તિય-કમ્મ કર્મકણ,

વચ્છમમ્મિ કહ સગ્ગમ્મો ચંદણ-પંકમ્મો ? ।

સુવળ-નાદ ! અવલંહિય-સીલ-સુપંથમ્મો,

एस तुम्हए धवलायइ मण-णीसंदमो ॥ [૩૩] ॥

[પં] ગીતિકા । વચ્છસિ ચન્દન-વહ્નિઃ] કથં છાતઃ ? । કિ-
વિશિષ્ટં વક્ષસિ ? નિર્મલે, પરિવર્તિતઃ કર્મકલહ્ણો યસ્મિન્ પશ્મિ ।
હે સુવળ-નાથ ! નાથં ચન્દન-રત્ન-વહ્નિઃ, એય યુદ્ધમાકં ધવલાયતે
'સીલ-સુગન્ધો મનો-નિવશ્વઃ મનઃ-પ્રવાહ इति ॥ ૧ ૩૩ ॥

(ગુ. અ.) હે સુવળ-નાથ ! (ગિન !) કર્મ-કલંકથી રક્તિત,
નિર્મળ એવા તમારા વક્ષઃ-સ્થળ ઉપર અંદન-પંક કેવી રીતે
પ્રકાશ્યો ? [વિચાર કરતાં જણાય છે કે-] આ તો તમારો અખંડિત
શીત-મુગંધવાળો મનનો રક્ત-પ્રવાહ ધવલ-ઉત્તજ્વલરૂપ
બનીને રહ્યો છે. ૩૩

[ગાથા]

પસરંત-ચંદણુદામ-ગંધ-રિદ્ધિહ-મઝ્ઞન-જલં વો ।

નિદ્વોમ-મોહ-મય-પટલ-નિમ્મલં દંસણં કુણઠ ॥ [૩૪] ॥

[પં.] મઝ્ઞન-જલં કર્તુ વો યુદ્ધમાકં નિર્મલં દર્શનં કરોતુ ।
કિમ્મૂતં મઝ્ઞન-જલમ્ ? પ્રસર્પચન્દનોદામગન્ધેન ૧શ્લદ્ધિમત્ । દર્શનં
કિવિશિષ્ટમ્ ? નિર્ધૌતઃ પ્રજ્ઞાલિતો મોહ एव मदस्तस्य पटलः
समूहः, तेन निर्मलं दर्शनं करोतु ॥ ૪ ૩૪ ॥

૧ ગ. સીલ । ૨ ગ. ૩૨ । ૩ ગ. શિદ્ધિ । ૪ ગ. ૩૩ ।

(ગુ. અ) પસરતા (ફેલાતા) ચંદનના અનર્ગલ ગંધવડે સમૃદ્ધ એવું સ્નાત્ર-જલ મોહ-મદના પડકને પખાલી તમારાં દર્શનને (દષ્ટિ-સમ્યક્ત્વને) નિર્ભય કરે. ૩૪

[ગાયા]

ઉમદ જિણે મલઅંમિ વ, પરિવહ્દિય-ચદલ-ચંદણુચ્છાપ ।
મસિણ-ચલયા મુઅંગિ^૧ જ્વ, મમર અંગેસુ ધૂમ-સિદ્ધા ॥ [૩૫] ॥

[પં.] પુનઃ ધૂપઃ । જિને મગધતિ ધૂમ-શિલા અક્ષેપુ બ્રામ્યતિ મુજક્કીય^૨ મલયે ‘ઉયદ’ પદ્યત । ચરપ્રેક્ષા-યથા મલય-પર્વતે મુજક્કી બ્રામ્યતિ । પરિવર્ધિતા ચદલા ચન્દન-ચ્છાયા યસ્મિન્ મલયે, મગધતિ ત્વ તપ્ર બ્રામ્યતિ ‘મસિણ-ચલયા’ મસૂણં નિવિદ્ધ^૩ યલ્લયં યસ્યા મુજદ્ધયા ધૂમ-શિલાયાચ્ચ શ્લેષઃ । સૈવમ્ભૂતા મુજક્કીય ધૂમ-શિલા બ્રામ્યતિ ॥ [૩૫] ॥

(ગુ. અ.) [ફરીથી ધૂપ—]

અત્યન્ત વૃદ્ધિ પામતા બહુલ (બહોળી) ચંદન-ઠાંતિયાળા મલય-પર્વત જેવા જિન ઉપર, તેમનાં અંગે ઉપર ધૂપની ધૂમ-શિખા, મુંવાળી વલયાકાર કરતી નાગિણી હોય, તેવી રીતે બમે છે-તે તમે જુઓ. ૩૫

સામ્પ્રતં ચન્દન-કુરુકુમ-વિલિપ્તઃ ક્રિયતે, કુરુકુમજલેન વા સ્નાપ્યતે મગવાંસ્તદાદ૩—

[ઉપચિત્રકૃતમ્]

વયળં કય-કુંકુમ-રાયયં, તુદ સંજાય વ રંજિયં વ વીર ! ।
સર-ઉગય-સોમ-ચારુ-રૂવં, ઉદયત્યં વ વિદાઈ ચંદર્પિવં ॥ [૩૬] ॥

[પં.] ડ્રવિ(ચિ)ગ્રહવૃત્તમ્ । હે ધીર ! તથ ચદનં કૃતઃ
કુંકુમ-રાગો યસ્મિન્ । રાગ એવ રાગકં ' સ્વાયં કન્-વિધાનાન્ ' સં
કૃત્વા મન્થ્યાઽઽનર-રશ્મિનમિથ મામ્પ્રનમુત્પ્રેક્ષ્યને । અસ્થાદ્ય લક્ષણમ્-

“ હવમાણ ય મંજુસં, જં વિચ કિરિયં મપંતિ તજ્ઞાયં ।

ગિઙ્ગા મરેણ યદિચિ, મંજુયં સા ડ વચ્ચે' કર્યા ॥ ”

ચન્દ્ર-વિન્દ્રમિથ માતિ તથ ચદનમ્ । ચન્દ્ર-વિન્દ્રં વિશેષ્યતે-^૧ જારદિ
વદ્ગનં જારદુદ્ગનં મૌમ્યં ચારુ રૂપં ઘસ્ય ચન્દ્રવિન્દ્રમ્ય, તેન ચન્દ્ર-
વિન્દ્રેનોગ્રેષ્ઠ(ક્ય)તે કુંકુમ-વિલિપ્તં મગવતો ચદનમિતિ ॥ ^૨ ૩૬ ॥

(જુ. અ.) [૬વે ભગવાનને ચંદન-કુંકુમ(કેસર) વડે
વિલેપન કરાય છે. અથવા કુંકુમ-જલ(કેસર-મિશ્રિત પાણી) વડે
સ્નાન કરાવાય છે, તે કહે છે—]

હે ધીર ! કુંકુમ(કેસર)ના રાગથી રંજિત (વિલેપન કરા-
યેલું) તમારું વદન (મુખ), ત્યારે અધ્યાગ્રે રંજિત કરેલું હોય
તેનું શોભે છે; અથવા શરદ્ કનુમાં ઉગેલ-શ્રોમ્ય મનોદર
રૂપવાળું, હૃદય પામતું ચંદ્રનુ બિંબ હોય ? તેનું શોભે છે. ૩૬

[ગાથા]

તુહ મંગયંગ-મંગમ-પરમપવિત્તેહિ મઙ્ગળ-જલેહિ ।

સંમાવિ(રિ)ઝનદ કમ-પતિયવામિસેઓ ચમુમર્ષ્ણ ॥ [૩૭ ॥]

[પં.] તથ મઙ્ગળ-જલૈઃ કૃતઃ પાર્થિવામિપેકઃ ^૪ પૃથિવ્યા
સ્માયંતે । સજ્જતાનિ ચ તાન્યજ્ઞાનિ ચ, તૈઃ સજ્જઃ સમ્પર્કઃ ઘસ-
ઋપમનારાચ-સંદનનત્વાન્, તેન સજ્જતાઙ્ગ-સજ્જમેન પરમપથિત્રેઃ
મઙ્ગળજલૈઃ પૃથિવ્યા સ્માયંતે । ‘અધીગર્વદયેપાં કર્મણિ’ [પા. ૨-૩-૫૨]
इति पठ्ठी । कृतपार्थिवामिपेक्षो मगवानिति ॥ ^૫ ૩૭ ॥

૧ તા. પેક્ષા । ૨ તા. છર । ૩ તા. ૩૫ । ૪ તા. પિઘ્યાઃ । ૫ તા. ૨૯ ।

(ગુ. અ.) તમારાં સંગત અંગોનાં સંગમથી પરમ પવિત્ર થયેલાં, સનાતન-જલ દ્વારા પૂર્વે કરાયેલા રાજ્યાભિષેક પૃથ્વીવડે (લોકોવડે) હજી સંભારાય છે. ૩૭

[યસન્તતિલકવૃત્તમ્]

વિચ્છૂદ-માનસ-^૧નિવાસ-વિસંતુલેણ,
મીઝલ^૨ ગમમ્મિ ^૩પરિવહિદ-મચ્છરેણ ।
રાણ કુંકુમ-રસ-ચ્છલ-સંઠિણ,
રોસેણ ઘેપ્પઈ વ વીરજિર્ણિદ ! રૂવં ॥ [૩૮ ॥]

[પં.] યસન્તતિલકવૃત્તમ્ । અસ્ય ક્યાહ્વા- દે વીર-જિનેન્દ્ર ! તથા રૂપ^૧ રાગેણ કુંકુમ-રસ-ચ્છલ-સંસ્થિતેન રોપેણેષ ગૃહ્યતે તથા રૂપમિતિ ક્રિયા । કસ્મિન્ કાલે ? મોક્ષં ગતે મગધતિ પરિધર્ષિતો મત્સરો યસ્ય । કસ્માત્ મત્સરઃ ? યતો યસ્માદ્ વિક્ષિપ્ત-માનસ-નિવાસ-વિસંતુલઃ । મન યથા માનસં ' સ્વાર્થિકો જનઃ [' પ્રજ્ઞા-વિમ્બચ્ચ ' પા. ૫-૪-૩૮] પ્રજ્ઞાદિ-પાઠાત્ ' વિક્ષિપ્તોડપનીતો માનસ-નિવાસો યસ્ય, તેન વિસંતુલો દુઃસ્થઃ । તેન રાગેણ, ચૈતસિકધર્મત્વાદ્ રાગસ્ય, મગધતો મનોદ્રવ્યસ્યાભાવાત્ ફેપલી મગધાન્ અતસ્તેન રાગેણ કુંકુમરસસ્ય ચ્છલઃ ' છલો ક્યાજઃ ' કુંકુમરસ-ક્યાજ-સ્થિતેન ઇત્યર્થઃ । તેન રાગેણ રોપેણેષ ગૃહ્યતે મગધતં રૂપમિતિ ॥ ૪ ૩૮ ॥

(ગુ. અ.) હે વીર જિનેન્દ્ર ! તમે મોક્ષમાં જતાં, મનો-નિવાસ દૂર થવાથી વિહ્વલ થયેલા રાગે બાળે રોષવડે અત્યંત

જદિ પામેલા મત્સરવટે, કુંકુમ(કેસર) રસના જડાનાથી રસીને તમાણે રૂપ (જિંબ) મદણ કર્યું હોય-તેવું જણાય છે.

[રાગને જાગવાનના મનમાં નિવાસ-સ્થાન ન મળવાથી તેજે શુદ્ધે ધર્મ, મત્સરવટે કુંકુમ(કેસર)ના જડાનાથી જાગવાનના જિંબને મદણ કર્યું હોય, તેમ લાગે છે.] ૩૮

[ગાથા]

દિમળ ના દૂર વિમ, રાખો રુધિરે વિ અસ્મ પ્રત્યમિખો ।
ગમ્મો કદ તસ્મ મગ્ગજ-કુકુમ-રાખો મળમુ ખંમે ॥૩૯॥

[પં.] મગ્ગજને સ્નાત્રમ, મગ્ગજને કુંકુમ-રાગ: મગ્ગજ-કુંકુમ-રાગ:, મોડજે કથં નિષ્ઠુ ? એવુ જૂન યુગમ્ । યમાદુ મગવનો દુરયં દૂરેજ લાવનુ નિષ્ઠુ, મયંમ્ય પ્રાણિલોચય રુધિરં રણમ, મોગવને રુધિરં મોશીર-વર્ગમ । જનો રુધિરેડિ રાગોડસં યાત:, તાયેત્યમ્મૂતય કથમજ્જે રાગમિષ્ઠુ ? इति ॥ [૧ ૩૯ ॥]

(ત્ર. અ.) જેનાં હૃદયમાં તેા દૂર જ રહેા, રુધિરમાં પણ રાગ(રંગ) નહ યથા છે, તેનાં અંગ પર સ્નાત્ર-પ્રસંગે રહેલો કુંકુમ(કેસર)નો રાગ કેવી રીતે ગયો ? એ તું કહે. ૩૯

પત્તલમ: । જગ્રાવમરે પૂર્ણકલ્પમ આધાર્યવિધયા, પદ્મ-નમસ્કારેણ યા પરિદ્રાપ્ય મુગ્ધ્યં કૃત્યા સ્નાત્યતં મગથાન્ । સર્વંથ સ્નાત્રે પુષ્પાન્તર્ધાનમ । મમાત્રે સ્નાત્ર-વિધૌ કુંકુમાદિના વિલેપનં કૃત્યા ધૂપો રેય:, ૧૮૫—

(ત્ર. અ.) [પં.] એ પ્રમાણે કંમ છે. આ અવસરે પૂર્ણ-હૃદયને આધાર્યવિધાવટે, અથવા પંચનમસ્કારવટે પરિભાષ

હરી, મુગંધી કરીને ભગવાનને સ્નાત્ર કરાવાય છે. સર્વત્ર સ્નાત્ર-પ્રસંગે જિન-મસ્તકને યુગ્મપદે અન્તર્ધાન કરવામાં આવે છે; સ્નાત્ર-વિધિ સમાપ્ત થતાં કુંકુમ(કેસર) વગેરે દ્વારા વિલેપન કરીને ધૂપ દેવો ભેધએ, તે કહે છે-

[ગાયા]

ધૂમાવલિં નિ[ય]ત્તદ્, જિણંમિ કુંકુમ-ફલંગરાયંમિ ।

ફલણ-મહિદર-સિદરે, પરિસકિરિ-મેદ-લેદ દ્ય ॥[૪૦ ॥]

[પં.] જિને કૃતાન્ગ-રાગે કુંકુમેન સમાલબ્ધે ધૂમાવલિં પદયત । મેષ-લેસ્યા વપમા । કાશ્ચનચ્ચાસી મહીધરચ્ચ । મહીધરો મેરુસ્ય શિલ્પરમ્, તત્ર પરિવ્યક્ત-શીલા મેષ-લેસ્યા યાદશી જિને કૃતાન્ગ-રાગે ધૂમાવલીમિત્યર્થઃ ॥ ૧ ૪૦ ॥

(યુ. અ.) કુંકુમ(કેસર)વડે જોને અંગ-રાગ કરવામાં આવેલ છે, તેવા જિન પર રહેલી ધૂમાવલિને તમે જુઓ; બધે કે કાંચન મહીધર (સોનાના પર્વત-મેરુ)ના શિખર પર રહેલી-તેને રૂપશંતી-લેટતી મેષ-લેસ્યા હોય, તેવી તે જણાય છે. ૪૦

[ગાયા]

સુવળ-યદુ-મણિય-ગુણો, જિણિંદ ! કુંકુમ-વિલેપન-ગ્ધવિઓ ।

વિગય-તિમિરો વિરાયસિ, દિણો વ્વ ચાલાયવ-ફુલ્લો ॥[૪૧ ॥]

[પં.] અસ્યા વ્યાખ્યા- હે જિનેન્દ્ર ! કુંકુમ-વિલેપનેન સમાલ-ભનેન અર્ધિતઃ પૂજિતો વિરાજસે શોભસે ક્રિયા । વિનેન સદોપમા ।
૩ ચાલચ્ચાસાવાતપચ્ચ ચાલાતપઃ, તેન વ્યાપ્તો વિગત-તિમિરચ્ચ યથા દિવસો વિરાજતે; તદ્વદ્ ભગવાનપિ વિરાજત્ત્વ ઇતિ ॥ [૪૧ ॥]

[ગાથા]

ઉચ્છ પહિમગ્ગ-પસરં, પયાહિણં મુણિવદં કરેઝ્ઞણ ।
પહ્ઠ સ-લ્લોગ્ગત્તણ-લ્લજ્જિઅં ચ લ્લોણં હુઅવદંમિ ॥[૪૫॥]

[પં.] મુનીનાં પતિર્મુનિપતિસ્તં પ્રદક્ષિણં મુનિપતિ કૃત્વા
પ્રતિભગ્નપ્રસરં લઘણં પ્રતિભગ્નઃ પ્રસરો यस્ય તન્ પ્રતિભગ્નપ્રસરં ।
તથૈવં કિલ્લ મમ્યતે-“મમૈવ લાઘણ્યં” યાવદ્ધ તીર્થકૃતઃ મમ્યન્ધિ
લાઘણ્યં દૃષ્ટ્વા લજ્જિતં લઘણં ન કિશ્ચિન્મદીય(યં) લાઘણ્યમ્, અતઃ
સ્વલાઘણ્યલજ્જિતં લઘણં પતતિ । કય ? હુત્તમુજ્જિ । એતન્ પદયત
इति ॥ ૧ ૪૫ ॥

(મુ. અ.) [હવે લૂણ ઉતારવામાં આવે છે, તે કહે છે.]

જેનો પ્રસર (ગર્વ) ભાંગી ગયો છે, એવું લૂણ, બાળે પોતાના
લૂણપણ (લાવણ્ય) થી લજ્જિત થયું હોય તેમ ‘મારું લાવણ્ય
કાંઈ પણ નથી.’ એવી રીતે વિચારી તે લૂણ મુનિપતિ- (જિન-
ભગવાન્) ને પ્રદક્ષિણ કરીને અગ્નિમાં પડે છે, તે તમે શ્રુઓ. ૪૫

[ગાથા]

જહ જહ ય વિઝ્ઞા વિઝ્ઞદ્, જલેણ તદ્ તદ્ નિઅચ્છદ્ સસદં ।
જિણ-લ્લોણ-મચ્છરેણ ચ, કુટ્ટદ્ લોણં તદ્દયડસસ ॥[૪૬॥]

પં.] તદિદ્દાનીં લઘણં સ્ફુટતિ । કુતઃ ? જિનલાઘણ્ય-
મત્સરેણેષ જિનસ્ય લાઘણ્યં, તેન જિનલાઘણ્ય-મત્સરેણેષ સ્ફુટતિ ।
યથા યથા વિધ્યાપ્યતે નિર્વાપ્યતે જલેન તથા તથા તટતટસ્ય
સ્ફુટતિ । અભ્યક્તાનુકરણમેતન્, સશબ્દં ક્રિયાવિશેષણમેષ તન્ ।
સ્ય સ્ફુટતિ, [સ]શબ્દમિતિ ॥ ૪૬ ॥

[પં.] હે જિનેન્દ્ર ! જનાનાં મનાંસિ તાનિ દરતીતિ જન-
મનોદરઃ સન્ વિરાજસે । પ્રકર્ષેન વિકસિતઞ્ચાસૌ ચમ્પકઞ્ચ તચ્છાયા
(યઃ) તદ્વર્ણઃ મન્ મામ્પ્રતમુપમીયતે ધમન્ન ઇવ । 'નિમ્મહિય' વેદ્યં
પદમ્, નિર્ગચ્છત-સુરભિ-પરિમલ્લાનિ કુસુમાનિ યસ્મિન્ 'સાહારે'
'સાહાર આગ્રઃ' [] ઘસન્ત ઇવ ત્વં વિરાજસે ॥ ^૧ ૪૩ ॥

(મૂ. અ.) હે જિનેન્દ્ર ! ઉત્કૃષ્ટ રીતે વિકસ્વર થયેલા ચંપકની
કાંતિ જેવા વર્ણવાળા જન-મન-દર જેવા તમે, સુગંધી પરિમલ-
વાળાં કુસુમેશી સુદૃઢ “વસન્ત” ઋતુ જેવા શોભો છો. ૪૩

[ગાથા]

મધુમાસસ્ય ચ પેચ્છદ, જિનસ્ય પસરંત-સુરહિ-ગંધાઈ ।
તંવેઈ ભ્રમર-ભ્રમરાવલિ ઇવ કુસુમાઈ ધૂમ-સિદ્ધા ॥ [૪૪] ॥

[પં.] ધૂમ-શિલા જિનસ્ય કુસુમાનિ લક્ષ્યતિ આક્રામ-
તીત્યર્થઃ, ભ્રમરાવલિરિવ । યથા મધુમાસસ્ય ચેત્રસ્ય કુસુમાનિ
સુરભિગન્ધાનિ શોભનગન્ધાનિ ભ્રમરાવલી લક્ષ્યતિ । ભ્રમણશીલા
ભ્રમરા યે તેષાં આવલી પંક્તિઃ સા યથા કુસુમાનિ આક્રામતિ
તદ્વદ્ ધૂમાવલિર્જિનસ્ય કુસુમાનિ લક્ષ્યતીતિ ॥ ^૨ ૪૪ ॥

(મૂ. અ.) મધુમાસ (ચેત્ર) જેવા જિનનાં (જિનને ચડા-
વેલાં) પસરતી (દેવાતી) સુગંધવાળાં કુસુમેને, ભ્રમતી ભ્રમરા-
ઓની આવલિ (પંક્તિ) જેવી ધૂમ-શિખા ઝોળંગે છે (આક્રમણ
કરે છે.)—તે તમે જીઓ. ૪૪

અધુના લક્ષણવતારકમ્, તદાહ—

[ગાથા]

ઉચ્ચ પદ્મિભગ્ન-પસરં, પથાદિણં મુનિવદં કરેઝ્ઞ ।

પદ્મ સ-લોણત્તણ-લજ્જિઅં ચ લોણં હ્રુભવદંમિ ॥૪૫॥

[પં.] મુનીનાં પતિર્મુનિપતિસ્તં પ્રદક્ષિણં મુનિપતિઃ કૃત્વા પ્રતિભગ્નપસરં લવણં પ્રતિભગ્નઃ પ્રસરો यस્ય તત્ પ્રતિભગ્નપસરં । તથેયં કિલ ગમ્યતે-“મમૈવ લાવણ્યં” યાયથ સીર્થકૃતઃ સમ્યગ્નિ લાવણ્યં દૃષ્ટ્વા લજ્જિતં લવણે ન કિચ્ચિન્મદીય(યં) લાયણ્યમ્, ૧ અતઃ સ્વલાવણ્યલજ્જિતં લવણે પતસિ । કવ ? હ્રુત્મુજિ । યમત્ પદ્યત ઇતિ ॥ ૧ ૪૫ ॥

(ગુ. અ.) [હવે લૂણ ઉતારવામાં આવે છે, તે કહે છે -]

જેનેા પ્રસર (ગર્વ) લાંગી ગયો છે, એવું લૂણ, જાણે પોતાના લૂણપણા (લાવણ્ય) થી લજ્જિત થયું હોય તેમ ‘મારું લાવણ્ય કાંઈ પણ નથી.’ એવી રીતે વિચારી તે લૂણ મુનિપતિ- (જિન-ભગવાન) ને પ્રદક્ષિણા કરીને અગ્નિમાં પડે છે, તે નમે શુભો. ૪૫

[ગાથા]

નહ જહ ય વિઝ્ઞ વિઝ્ઞહ, જલેણ તદ તદ નિખચ્છહ સસદં ।

જિણ-લોણ-મચ્છરેણ ચ, ફુટ્ટહ લોણં તદયદસ્સ ॥૪૬॥

૫.] તદિદાની લવણં સ્ફુટતિ । કુનઃ ? જિનલાવણ્ય-મત્સરેણેય જિનસ્ય લાવણ્યં, તેન જિનલાવણ્ય-મત્સરેણેય સ્ફુટતિ । યથા યથા વિધ્યાપ્યતે નિર્વાપ્યતે જલેન તથા તથા તટતટસ્ય સ્ફુટતિ । અન્યકાનુકરણમેતત્, સશબ્દં ક્રિયાવિશેષણમેય તત્ । તટતટસ્ય સ્ફુટતિ [સ]શબ્દમિતિ ॥ ૪૬ ॥

(ગુ. અ.) બાણે જિનના લાવણ્યના મત્સરવડે હોય તેમ તે
લૂણ, જેમ જેમ જલવડે બૂઝાવવામાં આવે છે; તેમ તેમ ' તડતડ
થઈને ફૂટે છે, તે તમે જુઓ. ૪૬

[ગાથા]

આરત્તિએ નિબચ્છદ, જિણસ્સ ધૂમ-કસિણાગરુ-ચ્છાયં ।
પાસેસુ મમઈ નિજ્ઞિય-સંગમય-વિદિણ-રિદ્ધિ વ્ય ॥૪૭॥

[પં.] જિનસ્ય આર(રા)ત્રિકં પદ્યત । ધૂમેન છુજ્જા
ગરુદ્ધાયા યસ્મિન્ સદાર(રા)ત્રિકં પાર્શ્વયોર્ભ્રમતિ । નિર્જિતશ્વાસં
સક્કમકશ્ચ, તત્ર વિદત્તા દૃષ્ટિર્ધેન સદારાત્રિકં ભ્રમતિ ॥ ૪૭ ॥

(ગુ. અ.) ધૂમવડે કૃષ્ણાગરની છાયાવાળી, જિનની આરતીની
તમે જુઓ; જે, પરાભવ પામેલા સંગમક (અસુર) તરફ
આપેલી હાથિ હોય, તેવી તે બન્ને બાજુ ભ્રમે છે, ૪૭

[ગાથા]

પમમેસુ વો મવંતર-સમજ્ઞિયં કમ્મ-રેણુ-સંધાયં ।
આરત્તિય-મમ્મ-હમ્મા, ઉચ્છલંતી સલિલ-ધારા ॥૪૮॥

[પં.] ૧આરત્રિકાત્ પૃષ્ઠતઃ સલિલ-ધારા રચ્યતે । સા
મલિલ-ધારા મવાન્તર-સન્નિવં કર્મ-રેણુ-સન્નિવં પ્રશમયતુ વો
યુષ્માકમિતિ ક્રિયા । આર(રા)ત્રિકસ્ય માર્ગઃ પૃથં તત્ર હગ્નત
૨ઉચ્છલન્તી નિતરાં સા સલિલધારા પતતી(ન્તી) ॥ ૪૮ ॥

(ગુ. અ.) [આરતીની પાછળ સલિલ-ધારા ઢહેવાય છે-]

આરતીના માર્ગે લાગેલી (આરતીની પછી) બિછાતી (પડતી) સસિલ-ધારા તમારા અવાંતરનાં સંગિત કર્મ-રેણુ (રેણુ)ના સમૂદને શાંત કરે. ૪૮

[ગાથા]

જોસંવિ-સંઠિયસ્સ વ, પયાદિણં કુણ્ઠ મહાનિય-પયાવો ।
જિણ ! સોમ-દંમગો દિણયરો હ્વ તુહ મંગલ-પર્વો ॥૪૯॥

[પં] તથા 'મહાલ-પ્રદીપો વિનકર હ્વ પ્રદક્ષિણં(ણાં) કરોતિ ક્રિયા । યથા કૌશામ્બિ-મંસ્થિનમ્બ મગપતઃ વર્ધમાનતીર્થકૃતઃ વિનકરઃ મધિમાન[ઃ] જિન' પ્રદક્ષિણાકૃતવાન્ । મુકુલિત-પ્રતાપઃ મુકુલિત વપસંહનઃ પ્રતાપો યેન સ મુકુલિત-પ્રતાપો વિનકરઃ સૌમ્ય-વર્ણનઃ । હે જિન ! દિવાકર હ્વ મહાલદીપઃ તથા પ્રદક્ષિણં કરોતિ ॥ ૪૯ ॥

(મુ. અ.) હે જિન ! જેવી રીતે કૌશાંબીમાં રહેલા તમને (અગવાન વર્ધમાન તીર્થ કરને) સૂર્યે, પોતાના પ્રતાપને મુકુલિત કરી (ઉપસંહરી-અકેલી લઈ), સૌમ્ય દર્શનવાળા થઈને પ્રદક્ષિણા કરી હતી; તેવી રીતે (સૂર્ય જેવો જણાતો) મંગલ-પ્રદીપ તમને પ્રદક્ષિણા કરે છે. ૪૯

[વંતાલિકા]

વહુવિહ-કુમ્ભં સુહામિરામં,

મળ-પરિનિતિય-સંસિય-ફલોદં ।

કળઅમઅ-વિભૂમણં વર્દતં,

જમહ જિણં કઅ-કપ્પસ્સલ્લ-સોદં ॥૫૦॥

[पं.] वैतालिकम् । जिनं कृत-कल्पवृक्ष-शोभं नमत इति क्रिया । तीर्थकृतः कल्पवृक्षस्य च श्रेयः । अस्य लक्षणम्—

“ उपमानेन य[त्] तत्त्वमुपमेयस्य साध्यते ।

गुण-क्रियाभ्यां नाम्ना च, क्रिष्टं तदभिधीयते ॥ ”

तथैव त्रिविधं सहोक्तिश्रेयः, उपमा-हेतु-निर्देशाच्च । तत्रेह मरुक्ति-रूपः । यदुविधानि कुसुमानि यस्मिन् जिने कल्पवृक्षे च । सुख-हेतुत्वात् सुखः, सुखआसावभिरामश्च तम् । मनसा परिचि-
न्तितः ‘शंसि तो दत्तः फलीषो येन जिनेन कल्पवृक्षेण च । तथा फनफमयानि विभूषणानि यस्य, भगवतः कल्पवृक्षस्य च । कल्प-
वृक्षोऽपि सुवर्णमयानि विभूषणानि वहति । तमेवभूतं जिनं नमत इति ॥ २ ५० ॥

(गू. अ.) बहु प्रकारना कुसुमावाणा, सुख-कारक, अभिराम (मनोहर), मन-विषित इत्य-सम्बन्धेन आपन्नार, फनफमय विभू-
षणानि वहन करता, कल्पवृक्षनी शोभाने धारण करता (कल्पवृक्ष-
केवा) जिनने तमे नमन करे ५०

[गाय]

पास-द्विर्हं सोढमि, मुनिवः ! जनयंकुराण निवहेहि ।

मरगअ-वेहेहि व, विफुरंत-बहलद्ध-किरणेहि ॥ [५१ ॥]

[पं.] यथाहकुर-निवहेः पार्श्व-स्थिते[ः] शोभसे त्वं हे मुनिपते । मरकत-पे(वे)टकैरिव विस्फुरद्-बहल-किरणोर्ध्व-
किरणैर्यथा शोभसे, तद्वद् यथाहकुर-निवहेरिति ॥ ३ ५१ ॥

(गू. अ.) हे मुनिपति ! (जिन !) विस्फुरायमान (यमकता)
जडोणां उपर जातां किरणोवाणा जडो मरकतना वेहे होय, तेवा
जडुता पास रडेवा जवाराणा सम्बोधनते तमे शोभो छे. ५१

અનન્તરં ચ ચલિ-વિધાનં તત્તોક્તમ્, તસ્ય સામર્થ્યલભ્ય-
ત્વાદિતિ ।

(મૂ. અ.) [તે પછી બલિ-વિધાન હોય છે, પણ તે કહ્યું
નથી, કારણ કે તે સામર્થ્યથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.]

[ગાથા]

અહિંધં વિલેપનામોય-વહલ-પટિચદ્-ગંધ-સુહઆઈ ।

કુમુમાદં ણિઅય-ળીસાસ-વાસિઆઈં પિવ વહન્તં ॥[૫૨॥]

[પં.] ગાથા । કુમુમાર્ચનમુક્તમપિ સ્તુત્યર્થે પુનરપ્યાહ- કુમુ-
માનિ યદન્તમ્ અધિકમત્યર્થમ્ । વિલેપનામોદેન વહલઃ પ્રતિ-
ચદ્ધો, યો ગન્ધઃ, તેન સુગંધાનિ હર્ષોત્પાદકાનિ નિઙ્-^૧નિઃશ્વાસ-
વાસિતાનીય વહમાને 'નમત' इति ક્રિયા વક્તૃમાણા ॥ ^૨૫૨ ॥

(મૂ. અ.) [કુમુમા દ્વારા અર્ચન કહેલું હોવા છતાં સ્તુતિ
ખાટે કરી પણ કહે છે-] વિલેપનના આભોહ (સુગંધ) વડે,
બહોળી નેશાયેલી-મિશ્રિત થયેલી ગન્ધવડે અધિક સુખદ, હર્ષ
ઉત્પન્ન કરનારાં, બહોળે પોતાના [સુગંધી] નિઃશ્વાસથી સુવાસિત
થયેલાં હોય તેવાં કુમુમાને વહન કરતા જિનને તમે નમન કરો. ૫૨

[ગાથા]

મળદર-વાલાયવ-લચ્છિ-સચ્છમુદામ-કુંકુમ-રસેણ ।

વિપ્ફુરિઅ-નિઅઅ-દેહ-સ્પહા-ણિવદ્દેણ ચ ચિન્નિત્તં ॥[૫૩॥]

[પં.] ગાથા । કુંકુમ-રસેન વિલિપ્તં જિનં નમત । મનોહરા
વાસી વાલાતવ-લક્ષ્મીશ્ચ તત્-સમસ્તત્-તુલ્યો યઃ કંઠ્યામ્ મેઽ

વિલિપ્તં વિસ્ફુરિત-દેહ-પ્રમા-સમૂદેનેષ વિલિપ્તં નમતેતિ
સમ્બન્ધઃ ॥ ૧ ૫૩ ॥

(ગુ. અ.) મનોહર બાલાતપ-લક્ષ્મી (પ્રભાતના સૂર્યની પ્રભા) જેવા અનર્ગલ કુંકુમ (કેસર) ના રસ વડે, બાણે ઢે વિસ્ફુરાયમાન (અમકતી) પોતાની દેહ-પ્રભાના સમૂદવડે વિલેપન કરાયેલા હોય-તેવા જણાતા, જિનને તમે નમન કરો.

[ગાથા]

ગિવ્વસિય-મજ્જન-સુર-સરિચ્છ-ખેવચ્છ-વહ્દિય-ચ્છાયં ।
જયભૂષણં વિભૂમિય-ભૂષણ-સોઠં જિણં નમહ ॥ ૫૪ ॥

[પં.] ગાથા । નિર્વર્તિત-મજ્જનકાર્યશ્રાસૌ સુરસદૃશ-નેપથ્યશ્ચ ।
નેપથ્યં યસ્માલક્ષ્ણાદિરુપમ્, તેન ઘર્ષિતા વૃદ્ધિ ગતા છાયા યસ્ય
તમેષમ્ભૂતં જિનં જગદ્ભૂષણં જગતઃ ભૂષણં, તથા વિભૂષિતા ભૂષણ-
શોભા યેન । એતદુક્તં ભવતિ- કટકાદીનિ ભૂષણાનિ, સામ્યપિ
ભૂષિતાનિ; તમેષમ્ભૂતં જિનં ' નમત ' इति ક્રિયા સર્વત્ર સમ્બન્ધ-
નીયા ॥ ૨ ૫૪ ॥

(ગુ. અ.) જેમનું સ્નાત્ર-કાર્ય ધર્મ ગયું છે તેવા, સુર (દેવ)-સદૃશ નેપથ્ય (વસ્ત્ર, અલંકાર વગેરે) વડે જેમની કાંતિ વિશેષ વધેલી છે તેવા, તથા ભૂષણોથી વિભૂષિત થયેલા-એમ નહિ, પરન્તુ જેમણે ભૂષણોને શોભાથી વિભૂષિત કર્યા તેવા, જગદ્-ભૂષણ (' જગત ' ના શ્રેષ્ઠ ભૂષણ જેવા) જિનને તમે નમન કરો. ૫૪

યદવાપ્તે મયા પુણ્યં, સચ્છાત્ર(સ્ત્ર)સ્ય પ્રકાશને ।

તેન પુણ્યેન લોકોડયં, જૈની બોધિમવાપ્નુયાત્ ॥ [૫ ॥]

અનુદુપ્છન્દસા^૧ દ્વિશતાનિ, પચ્ચાશદુત્તરાણિ^૨ અદ્ધતોડપિ [૨૫૨]

ધૂમાવલિકા વૃત્તિ: સમાપ્તા ॥

(ગુ. અ.) સત્-શાસ્ત્રને પ્રકાશિત કરવામાં મેં જે પુણ્ય પ્રાપ્ત કર્યું, તે પુણ્યવડે આ લોક જેની બોધિ (જિનધર્મ-સંબંધી જ્ઞાન-શક્તિ) ને પ્રાપ્ત કરે. *

૧ છા. અન-ચ્છન્દસા । ૨ છા. સદુ ।

* હેત્રે અનુદુપ્ ૨૫૦ શ્લોકો, ધૂમાવલિકા-વૃત્તિ સમાપ્ત થઈ એવો ઉક્તેષ છે.

[२]

वादिघेताल-विरचिनः
श्रीलाचार्य-रचित-पञ्जिकाया सतिः

अर्हदभिपेक-विधिः

[प्रथमं पर्व]

ॐ नमः सर्वज्ञाय ।

[अथ पञ्चिका]

अर्पितमनर्पितं वस्तु-तत्त्वमुदितं नयद्वयादेकम् ।

येति सद्भूतगिरः, पञ्चिकाभिपेका जयति जिनाः ॥ १ ॥

अभिपेकविधिमुक्तारं यं पर्यभिषाह वादिघेतालः ।

तत्पञ्चिकामनुगुणां कतिचित्पद-भक्षिको पश्ये ॥ [२ ॥]

[अथ पञ्चिका]

श्रीमत् पुण्यं पवित्रं कृतविपुलफलं मङ्गलं लक्ष्म लक्ष्म्याः,

पुण्यारिष्टोपसर्ग-ग्रहगति-विकृति-स्वप्नमुत्पात-घाति ।

सङ्केतः कौतुकानां सकलसुखमुखं पर्व सव्वोत्सवाताम्,

स्नात्रं पात्रं पुणानां गुरुगतिमगुरोर्वञ्चिता येन दृष्टम् ॥ १

ગુરુગરિમગુરોર્થઃ સ્નાત્રં ન દૃષ્ટં, તે 'વશ્ચિતા' इति
 ક્રિયા । તદ્ વિગિષ્યતે આર્વિચતે યસ્ય તચ્છીમત્, પુણ્યહેતુત્વાત્
 પુણ્યમ્ । પાવનં પાવનમ્ । કૃતાનિ ત્રિપુણાનિ ફલાનિ યેન તત્
 તથા । ઇષ્ટાર્થસંપાદકત્વાન્મજ્જલમ્ । લક્ષ્મ ચિહ્નં લક્ષ્યાઃ મિયઃ ।
 છુણ્ણાનિ અપનીતાનિ અરિષ્ટાનિ યામાશ્ચિસ્ફુણાદીનિ । ઉપસર્ગોઽથ
 પ્રત્યનીકાનિરા(દિના) કૃતા પ્રહગતિ-વિકૃતઃ પ્રહગત્યા જન્માદિ-
 થાનિકયા વિકૃતયઃ શરીરપીડાઽઽથા, વિકૃતઃ પ્રહગત્યા ચેન તત્
 તથા । વિકૃતિશબ્દઃ કાકાશ્ચિન્યાયેન પ્રહ-ગતૌ સ્વપ્ને ॥ સમ્બધ્યતે,
 તેન ક્ષાયત્ન એવ ગૃહ્યતે । ઉત્પાતાનિ(ન્) પ્રહોપરાગ-ભૂક્ષ્પાદીન્
 હમ્તું શીલમસ્યેતિ ણિનિઃ । સદ્દેત[ઃ] સ્થાનં કૌતુકાનામ્ । સકલાનિ
 યાનિ સુલ્લાનિ તન્મુખમુપાયઃ । સર્વેષામુત્સવાનાં પર્વ્ય ઉત્સવભૂતમ્,
 અથવા પ્રધાનમ્ । કિં તત્ ? સ્નાત્રં ગુણાનાં પાત્રં ભાજનમ્ ।
 ગુરુર્થો ગરિમા પૂજા-સત્કારઃ । તથા ગુરુર્થોગાઃ, અથવા ગુરુર્ગરિમા
 યેષાં ચક્રવર્તીન્દ્ર-ગણધરાદીનામ્, તેષામપિ યો ગુરુસ્તસ્ય મહતોઽપિ
 મહોયમ ઇતિ ॥ [૧ ॥]

(ગુ. અ.) એક ગુરુ ગૌરવ-પૂજા-સત્કાર પ્રાપ્ત કરનાર,
 ચક્રવર્તી, ઈન્દ્ર, ગણધરા વગેરેના પછુ ગુરુ એવા અત્યંત મહાન્માં
 મહાન્-અર્હન્-જિનેશ્વરનું શુભ-પાત્ર સ્નાત્ર, કે જે, શ્રીમત્
 છે, પુણ્ય(પુણ્યના હેતુરૂપ) છે, પવિત્ર છે-પાવન-કારક છે,
 વિપુલ કૃપા આપનાર છે, મંગલરૂપ છે-ઈદ અર્થનું સંપાદક
 છે, લક્ષ્મીનું ચિહ્ન છે, અરિષ્ટો-અશુભો, ઉપસર્ગો, અહોની ગતિથી
 થતી વિકૃતિયો (શરીર-પીડા વગેરે), વિકૃત-અશુભ સ્વપ્ને
 વગેરેને નાશ કરનાર છે, અનિદ્ર-સ્પૃશ્યક ઉત્પાતો (અહોપરાગ,
 ધરતીકંપ વગેરે)ને ટાળનાર છે, કૌતુકોના સકેતરૂપ છે, સકળ
 સુખોના મુખરૂપ-ઉપાયરૂપ છે, સર્વ ઉત્સવોના પર્વરૂપ-ઉત્સવરૂપ

છે, અથવા સર્વ ઉત્પયોમાં પ્રધાન-પ્રેષ્ટ છે, તે સ્નાત્ર જેઓએ જોયું નથી, તેઓ વંચિત રહ્યા છે (આંખો પ્રાપ્ત થવા છતાં તેના સંકુપયોગ કરી શક્યા નથી, ફળ-લાભ મેળવી શક્યા નથી.) ૧

[વચનતિલ્કમ્]

રૂપં વયઃ પરિકરઃ પ્રમુતા પદુત્વ-,
પાણ્ડિત્યમિત્યતિશયશ્ચ કલા-કલાપે ।
તજ્જન્મ તે ચ વિમવા મન્મર્દનસ્ય,
સ્નાત્રે વ્રજન્તિ વિનિયોગમિદાર્દતો ચે ॥ ૨

[પં.] મન્મર્દનસ્યાર્દતો યાનિ સ્નાત્રે ઉપયોગં વ્રજન્તિ, તામ્યેષ વર્ણયન્નાહ- રૂપં કમનીયતા । વયઃ કાલકૃતા શરીરાવસ્થા । પરિકરઃ પરિવારઃ । પ્રમુતા પ્રમુત્વમ્ । પદુત્વં વક્ષસ્ત્વમ્ । પાણ્ડિત્યં પણ્ડિતત્વં 'પદુત્વ-પાણ્ડિત્ય-શબ્દયોઃ સમાહારદ્વન્દ્વસમાસે- નૈકવચનં નપુંમકતા જ્ઞ' । તામ્યતિશયશ્ચાભ્યસ્તકલત્વં ચ । વયઃ ? કલા-કલાપે ગીત-નૃત્યાદિ-કલા-સમૂહે । તજ્જન્મ તદેવ તદેવ જનનં તે ચ વિમવાતામ્યેષ દ્રવ્યાર્ણીત્યર્થઃ, યામ્યર્દતસ્તીર્ધકરસ્ય સ્નાત્રોપયોગં ગચ્છન્તિ ॥ [૨ ॥]

(ગુ. અ.) લવ-મર્દન (જન્મ, જન્મ-મરણનો વિનાશ કરનાર) એવા અર્હન (જિન) ના સ્નાત્રમાં જે વિનિયોગમાં (ઉપયોગમાં) આવે, તે રૂપ, વય, પરિકર (પરિવાર), પ્રમુતા, પદુત્વ (ચતુર્માર્ગ-દક્ષતા), પાણ્ડિત્ય, ગીત, નૃત્ય વગેરે કલા-સમૂહનો વિશિષ્ટ અવ્યયાત્ર, તથા તે જન્મ અને તે વિમવો (તે દ્રવ્યો) સાર્થક લેખ્યાય. ૨.

[शार्दूलयित्रीवृतम्]

छत्रं चामरमुज्ज्वलाः सुमनसो गन्धाः सतीर्थोदका,
 नानाऽलङ्कृतयो वलिर्दधि-पयः-सर्प्यपि भद्रासनम् ।
 नान्दी-मङ्गलगीत-नृत्यविधयः सस्तोत्रमन्त्रध्वनिः,
 पक्वान्नानि फलानि पूर्णकलशाः' स्नात्राङ्गमित्यादि^१ सत् ॥३॥

[पं.] सुमनसः कुसुमानि, गन्धाः सुगन्धिद्रव्यनिष्पादिताः,
 अथवा कुङ्कुम-चन्दनादीनि सुगन्धि-द्रव्याणि । ते विशेष्यन्ते
 सह तीर्थोदकैर्पतन्ति इति । ते तथा नानाऽलङ्कृतयः कटक-केयूर-
 दय इति । वलिरोदन-मुद्गादिसिः । दधि-पयः-सर्प्यपि दधि
 च पयश्च क्षीरं च सर्प्यश्च घृतमिति द्वन्द्वः । भद्रासनं स्नात्रपीठम् ।
 नान्दी भम्भा-म(मु)कुन्दाद्यातोयं मङ्गलतूरम् । मङ्गलगीतं मङ्गल-
 पञ्चकादि सन्(त्)स्तोत्राण्येव मन्त्राः । अथवा सन्(त्)स्तोत्राणि
 च 'ॐ पुण्याहं पुण्याहम्' इति, 'ॐ' मन्त्रपदं पुराणम्' इत्यादि-
 मन्त्राश्च, तेषां ध्वनिः । पक्वान्नानि, फलानि । पक्वान्नानि
 सुकुमारिकाऽऽदीनि, फलानि मातुलिङ्ग-नालिकेरादीनि । पूर्ण-
 कलशा वदककलशा वदकादि-भूत-कुम्भाः स्नात्राङ्गमित्यादि शब्दा-
 दन्यदपि इक्षुरसादिकं यच्छोभनं तद् गृह्य(क्ष)त इति ॥ [३ ॥]

(मू. अ.) छत्र, चामर, उज्ज्वल पुष्पी, सुगंधी पद्मार्थो
 (अथवा कुङ्कुम, चंदन वगैरे द्रव्ये), तीर्थानां पाणी, विविध
 अलंकाराः (कटां, आलुण्ठं च वगैरे), अति (आत, भग वगैरे), दधि,
 दध, घी, भद्रासन (स्नात्रपीठ), नांटी (अंशा वगैरे भंगल-

વાગ્મિત્ર), મંગલ-ગીત (મંગલ-પંચક-મંગલમય પંચકાવ્ય વગેરે), નૃત્યોની વિધિઓ (વિવિધ પ્રકારનાં નૃત્યો), સારાં સ્તોત્રો-મંત્રો (' ઐ પુણ્યાદન્ પુણ્યાદમ્ ' એવા અને ' ઐ ક્ષમં પુરાણમ્ ' એ વગેરે)ની ધ્વનિ, પકવઃશ્લો (સુખડી વગેરે), ફળો (બીજોડ, નાગિએર વગેરે), પૂર્ણકળશો (પાણીથી ભરેલા કળશો)-એ વગેરે (આદિ-શબ્દથી શેલડીનો રસ વગેરે) જે સાફ હોય તે સ્નાત્રના અંગરૂપ (સામગ્રીરૂપ) થયણ કરવું જોઈએ. ૩

સુરાસુર-નરોરગ-ત્રિદશવર્ત્તમંચારિપ્રમુ-

પ્રમૂતસુત્રમમ્પદઃ સમનુમૂય ભૂયો જનાઃ ।

જિતસ્મરપરાક્રમાઃ ક્રમકૃતામિપેકા વિમો-

વિલ્લહ્ય યમશાસનં શિવમનન્તમધ્યાસતે ॥ ૪

[પં.] સ્નાત્રફલમાહ - જના લોકા વિમોલીર્યકૃતઃ ક્રમ-કૃતામિપેકાઃ સન્નો યમાઠાં વિલ્લહ્ય શિવં ગોક્ષમધ્યાસતે મોક્ષે તિષ્ઠર્તાત્યર્થઃ । ફિ કૃત્વા ? સુરાશ્ચામુરાશ્ચ નરાશ્ચ ડરગાશ્ચ ત્રિદશવર્ત્તમંચારિણશ્ચ ત્રિદશવર્ત્તમ-નમચ્ચારિણો વિજાચરાતેવાં યાઃ પ્રમૂતાઃ સુમ્ધમમ્પદઃ, તાઃ સમનુમૂય સુરાદિપ્રમુખિમૂત્યુરભોગં કૃત્વા મૂયઃ પુનઃ શિવમધ્યાસતઃ इति મીઢનીયમિતિ ॥ [૪ ॥]

(મ. અ.) સ્નાત્રનું ફળ કહે છે- કામદેવના પરાક્રમને જિત-નારા, જે લોકો વિમુ(તીર્થંકર)નો કમથી (વિધિથી) આભિષેક (સ્નાત્ર) કરે છે, તેઓ યમનાં શાસનને(મરણને) ઓળંગી જાય છે; તથા મુરો, અમુરો, મનુષ્યો, નાગલોકો અને આકાશ-માર્ગે ચાલનારા વિદ્યધરોના પ્રમુ(સ્વામીઓ)ની ઘણી વિશાલ ક્રેષ્ટ સુખ-સંપદાઓને સારી રીતે અનુભવીને (ઉપભોગ કરીને) અનંત-સુખમય અનંત શિવ(મોક્ષ)માં વાસ કરે છે. ૪.

અશેષભુવનાન્તરાશ્રિતસમાજસ્વેદક્ષમો,

ન ચાપિ રમણીયતા^૧મતિશયીત તસ્યાપરઃ ।

પ્રદેશ ઇહ માનતો નિશ્ચિલલોક-સાધારણઃ,

સુમેરુરિતિ તાગ્નિનઃ સ્નપનપીઠમાર્ગ ગતઃ ॥ ૫

[પં.] તાથી મગધાન્ સકલમધ્યલોકતાયનાત્ પાલનાત્
તસ્ય, સુમેરુરિતિ કૃત્વા સ્નપનપીઠમાર્ગ ગતઃ સ્નાત્રપીઠત્વં ગતઃ ।
કિં કૃત્વા ? દર્શયત્યશેષાણિ યાનિ ભુવનાન્તરાણિ તદાભિતો યઃ
સમાજઃ સંઘાતસ્તેન યઃ સ્વેદઃ તત્ક્ષમો નાપરઃ પ્રદેશઃ, ન ચાન્યઃ
પરપ્રદેશઃ, તસ્ય યા રમણીયતા રમણીયત્વં તામતિશયીત જયેદતિ-
શયેત રમણીયો ભવેદિત્યર્થઃ । ઇહ જગતિ માનતઃ પ્રમાણેન નિશ્ચિલ-
લોકસાધારણઃ^૨ અધોલોક-મર્ત્યલોકોર્ધ્વલોકોપભોગ્યસ્તિત્વદપિ લોકેષુ
ગત इत्यર્થઃ । અન્યે ત્યાહુઃ- ‘ પ્રદેશો યોજનલક્ષઃ ’ તત્રાયમર્થઃ-
માનતઃ પ્રદેશપ્રમાણેન યોજનલક્ષઃ । એતચ સુધીમિરાલોચનીયમિતિ
॥ [૫ ॥]

(ગુ. અ.) આ જગત્માં માન(પ્રમાણ)થી સમસ્ત
લોકોને સાધારણ એવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી (મેરુપર્વત લાખ
યોજન-પ્રમાણ છે, તેથી અધોલોક, મર્ત્યલોક અને ઊર્ધ્વલોક એ
ત્રણે લોકોમાં વસનારાને ઉપલોભ્ય કોઈ સર્વ-સાધારણ છે),
સમસ્ત ત્રણે ભુવનના આશ્રિત સમાજના (લોક-સમૂહના) ખેદને
હર કરવામાં સમર્થ બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી અને રમણીયતામાં
પણ તેનાથી વધે તેવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી, તેથી એ અત્યંત
રમણીય સુમેરુ-પર્વત, સકળ અધ્યલોકના પાલક એવા ભગવાનના
સ્નાત્ર-પીઠપણાને પામ્યો છે (સ્નાત્ર-પ્રસંગે આધારભૂત બન્યો છે.) પ.

[ચમન્તલિઙ્ગમ્]

પ્રોદ્ભૂતમક્તિમરનિર્મરમાનસત્ત્વં,

પ્રાજ્યમવૃદ્ધપરિતોપરસાત્તિરેકમ્ ।

કુર્યુઃ કુતૂહલવ(ચ)લોત્કલિકાઽઽકુલત્વં,

દેશ મુહૂર્તમપિ સોદુ^૧મપારયન્તઃ ॥ ૬

[પં.] દેશ[ઃ] પ્રોદ્ભૂતમક્તિમરનિર્મરમાનસત્ત્વં કુતૂહલવ(ચ)-
લોત્કલિકાકુલત્વં ચાપારયન્તઃ અભિપેક્ષં કુર્યુરિતિ સમ્યગ્ધઃ ।
પ્રોદ્ભૂતો યો મક્તિમરાત્તેન નિર્મરં ચન્માનસં સદ્ભાવઃ । પ્રાજ્યપદુ-
પ્રવૃદ્ધઃ પરિનોદામાતિરેકો યસ્મિન્ । કુતૂહલવ(ચ)લોત્કલિકાઽઽ-
કુલત્વેન તથા કુતૂહલેન તુ(ચ)લા ચા વરકલિકા મનઃ-ફલ્લોલા-
સ્તૈરાકુલત્વં તદેવ ત્રિદશા મુહૂર્તમપિ સોદુમપારયન્તઃ^૨ અશક્તુર્વન્તઃ
મન્તોઽ^૩મિપેક્ષં કુર્યુરિતિ । સકલસત્ત્વોપકારૈકપટીયસોઽ^૪કારણ-
વાન્ધવસ્ય ભગવતો જન્મનોદ્ભૂતપરિતોષોપશમનાયામિપેક્ષં કુર્યુર્દેશ
इति भावना ॥ [૬ ॥]

(ગૃ. અ.) ઉત્કૃષ્ટ ઉત્પન્ન થયેલા સક્રિત-સરથી સરપૂર મનના
ભાવ, અત્યંત વૃદ્ધિ પામેલ આનંદ-રસનો અતિરેક, તથા કુતૂ-
હલથી પ્રબલ બનેલ તાલાવેલીથી આકુલપણું-એ સર્વ કારણો
મુહૂર્ત માત્ર પણ વિલંબને સહન કરવા અશક્ત એવા દેવો
[જિનનો] અભિપેક્ષ કરે છે.

તાત્પર્ય કે-સકળ સત્ત્વો પર ઉપકાર કરવામાં અસાધારણ
દશ, નિષ્કારણબંધુ એવા ભગવાનના જન્મથી ઉત્પન્ન થયેલ
આનંદ વ્યક્ત કરવા માટે દેવો તેનો અભિપેક્ષ કરે છે. ૬.

અશેપશુવનાન્તરાશ્રિતસમાજસ્વેદક્ષમો,

ન ચાપિ રમણીયતા^૧મતિશયીત તસ્યાપરઃ ।

પ્રદેશ ઇહ માનતો નિસ્થિલલોક-સાધારણઃ,

સુપેરુરિતિ તાયિનઃ સ્નપનપીઠમાર્ગ^૨ ગતઃ ॥ ૫

[પં.] તાથી મગધાન્ સકલમઘ્યલોકતાયનાત્ પાલનાત્
તસ્ય, સુપેરુરિતિ કૃત્વા સ્નપનપીઠમાર્ગ^૨ ગતઃ સ્નાત્રપીઠર્થ^૩ ગતઃ ।
કિં કૃત્વા ? દર્શયત્યશેવાણિ યાનિ મુચનાન્તરાણિ તદાશ્રિતો યઃ
સમાજઃ સંઘાતસ્તેન યઃ સ્વેદઃ સ્વક્ષમો નાપરઃ પ્રદેશઃ, ॥ ચાન્યઃ
પરપ્રદેશઃ, તસ્ય યા રમણીયતા રમણીયત્વં તામતિશયીત જયેદતિ-
શયેત રમણીયો ભવેદિત્યર્થઃ । ઇહ જગતિ માનતઃ પ્રમાણેન નિસ્થિલ-
લોકસાધારણઃ^૧ અધોલોક-મર્ત્યલોકોર્ધ્વલોકોપભોગ્યસ્ત્રિત્વપિ લોકેષુ
ગત ઇત્યર્થઃ । અન્યે સ્વાદુઃ-^૨ 'પ્રદેશો યોજનલઘુઃ' તન્નાયમર્થઃ-
માનતઃ પ્રદેશપ્રમાણેન યોજનલઘુઃ । एतच्च सुधीर्मिरालोचनीयमिति
॥ [૫ ॥]

(ગુ. અ.) આ જગતમાં માન(પ્રમાણ)થી સમસ્ત
લોકોને સાધારણ એવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી (મેરુપર્વત લાખ
યોજન-પ્રમાણ છે, તેથી અધોલોક, મર્ત્યલોક અને ઉર્ધ્વલોક એ
ત્રણે લોકોમાં વસનારાને ઉપલોગ્ય હોઈ સર્વ-સાધારણ છે),
સમસ્ત ત્રણે ભુવનના આશ્રિત સમાજના (લોક-સમૂહના) ખેદને
દૂર કરવામાં સમર્થ બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી અને રમણીયતામાં
પણ તેનાથી વધે તેવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી, તેથી એ અત્યંત
રમણીય સુમેરુ-પર્વત, સકળ અધ્યલોકના પાલક એવા ભગવાનના
સ્નાત્ર-પીઠપણાને પામ્યો છે (સ્નાત્ર-પ્રસંગે આધારભૂત બન્યો છે.) ૫.

[પં.] ચોડઅભિષેકો જન્મકાલે કનકાદિ-શૃંગે વિહિતો
યથાદિદેવસ્ય શ્રુતમનાથસ્ય । કથમ્ ? નૃપાધિરાગ્યે 'નૃપાધિરાગ્યા-
મિષેકે । કેઃ ? મુરુમુરેન્દ્રૈરિતિ ॥ [૮ ॥]

(ગુ. અ.) જે અભિષેક, [જિનેશ્વરના] જન્મકાલે કનકાદિ
(સુવર્ણગિરિ-મેરુપર્વત)ના શિખર પર અને આદિદેવ (આદીશ્વર
-મહાપ્રભુદેવ)ના રાજાધિરાગ્યા-પ્રસંગે ભૂમંડલ પર, ભક્તિના ભરથી
આત્યંત નમ્ર બનેલા મુરેન્દ્રોએ અને અમુરેન્દ્રોએ અભિષેક
કયો હતો ૮.

યદિ સૈર્વિદિતાત્તતઃ કિમ્ ?

(જો તેઓએ અભિષેક કયો, તો તેથી શું ? તે આગળ
જણાવે છે.)

[ઉપજાતિઃ]

તતઃ પ્રથુત્યેવ કૃતાનુકારં.

મત્યાદતૈઃ પુણ્યફલ-પ્રયુક્તૈઃ ।

શ્રિતો મનુષ્યૈરપિ બુદ્ધિમદ્ભિઃ,

મહાજનો યેન ગતઃ ॥ પન્થાઃ ॥ ૯

[પં.] તતોડસો જન્મકાલ-નૃપાધિરાગ્યાત્ પ્રથુત્યેવ મનુષ્યૈ-
રુપાશ્રિતઃ । કથમ્ ? કૃતાનુકારં કૃતસ્ય કિંશ્ચિદ્દેશતોડનુકરણં
યથા મયતિ । કિમ્બૂતૈઃ ? આદૃતૈરાદર-પ્રયુક્તૈઃ પુણ્યફલેન પ
ષોદિતૈરિતિ । કિં સર્વૈઃ ? નેત્યાહ - બુદ્ધિમદ્ભિઃ મદ્યુદ્ધિમિઃ ।
કિમિતિ શ્રિતઃ 'મહાજનો યેન ગતઃ, સ પન્થાઃ' માર્ગોશ્ચિદ્દેશૈર્યતો
વિહિતોડતોડસમાભિરપિ યથાશક્તિ ક્રિયત્ત્વમિતિ ॥ [૯ ॥]

૧ વા. નૃપાદિ । ૨ વા. સતો । ૩ વા. અતો ।

[યજ્ઞતિલ્કમ્]

રક્ષાર્થમાદિતવિરોધ-નિરોધદેતો-

ર્લોકત્રયાધિકવિમુત્વ-વિમાવનાય ।

કલ્યાણપશ્ચકનિવદ્ધ-સુરાવતાર-

સંવિત્તયે ચ જિનજન્મદિનાભિપેક્ષમ્ ॥ ૭

[પં.] કિં ચ રક્ષાર્થં ચાભિપેક્ષં કુર્યુઃ । આદિતાઃ સંજાતા
 ઉપસ્થિતા યે વિરોધાસ્તેષાં નિરોધદેતોઃ નિરોધાદ્વ કારણાદ્ વિરોધ-
 નિરોધાર્થં ચેત્વર્થઃ । કિં ચ લોકત્રયેડપિ યદધિકં વિમુત્વં તદ્વિમાવ-
 નાય । કલ્યાણપશ્ચકે ગર્ભાધાન-જન્મ-દીક્ષા-કેવલોત્પત્તિ-નિર્વાણ-
 સંક્ષિતે નિયત્તો વ્યવસ્થિતો યઃ શુભાના(સુરાણા)મવતારસ્તસ્ય સંવિત્તયે
 યે આધિર્ભાવા યેઃ પ્રમૂતેઃ કારણેર્દેવા જિનજન્મદિનાભિપેક્ષં
 કુર્યુરિતિ સર્વત્ર સમ્યગ્ધનીયમિતિ ॥ [૭ ॥]

(ગુ. અ.) તથા રક્ષા માટે, ઉપસ્થિત થયેલા વિરોધીને અટ-
 કાવવા માટે, તેમ જ ત્રણે લોકમાં રહેલ તેમનું ઉન્નત વિમુત્વ
 વિષયાત કરવા માટે, તથા પાંચ કલ્યાણકે (૧ ગર્ભાધાન (અધવન),
 ૨ જન્મ, ૩ દીક્ષા, ૪ કેવલજ્ઞાન અને ૫ નિર્વાણ)ના પ્રસંગે
 વ્યવસ્થિત થયેલ દેવોના આગમનને જણાવવા માટે દેવો જિનના
 જન્મદિને (જન્મ-દિવસે) જિનનો આભિપેક્ષ કરે છે. ૭.

[શુદ્ધવગ્નમ્]

યો જન્મકાલે કનકાદ્રિ-શક્તે, યશ્ચાદિદેવસ્ય નૃપાધિરાજ્યે ।
 ભૂમણ્ડલે ભક્તિમરાવનઘૈઃ, સુરાસુરેન્દ્રૈર્વિદિતોઽભિપેક્ષઃ ॥ ૮

[પં.] ચોડમિપેક્ષો જન્મકાલે કનકાદ્રિ-શૃંગે વિહિતો
યથાદિદેવાય શ્રુપભનાયસ્ય । ક્વ ? નૃપાધિરાગ્યે 'નૃપાધિરાગ્યા-
મિપેક્ષે । વૈ: ? સુરાસુરેન્દ્રૈરિતિ ॥ [૮ ॥]

(ગ્ર. અ.) જે અભિપેક્ષ, [જિનેશ્વરના] જન્મકાલે કનકાદ્રિ
(સુવર્ણગિરિ-ચેતુષ્પર્વત)ના શિખર પર અને આદિદેવ (આદીશ્વર
-ઋષભદેવ)ના રાજાધિરાગ્ય-પ્રસંગે ભૂમંડલ પર, ભક્તિના ભરથી
અત્યંત નમ્ર બનેલા સુરેન્દ્રોએ અને અસુરેન્દ્રોએ અભિપેક્ષ
કર્ચો હતો ૮.

यदि तैर्विहितस्ततः किम् ?

(જો તેઓએ અભિપેક્ષ કર્યો, તો તેથી શું ? તે આગળ
જણાવે છે.)

[उपवाति:]

ततः प्रभृत्येव कृतानुकारं.

प्रत्याहृतः पुण्यफल-प्रयुक्तै: ।

શ્રિતો મનુષ્યૈરપિ બુદ્ધિમદ્ભિઃ,

महाजनो येन गतः स पन्थाः ॥ ९

[પં.] તતોડસૌ જન્મકાલ-નૃપાધિરાગ્યાત્ પ્રભૃત્યેવ મનુષ્યૈ-
રુપાશ્રિતઃ । ક્વમ્ ? કૃતાનુકારં કૃતસ્ય કિંચ્છલે'શતોડનુકરણં
યથા ભવતિ । કિમ્ભૂતૈઃ ? આદૃતૈરાદર-પ્રયુક્તૈઃ પુણ્યફલેન ચ
ચોદિતૈરિતિ । કિં સર્ચ્યૈઃ ? નેત્યાહ - બુદ્ધિમદ્ભિઃ સદ્બુદ્ધિભિઃ ।
કિમિતિ શ્રિતઃ 'મહાજનો યેન ગતઃ, સ પન્થાઃ' માર્ગોન્નિર્દેશયંતો
વિહિતો'ડતોડસમામિરપિ યથાશક્તિ ક્રિયત ઇતિ ॥ [૯ ॥]

(ગૂ. અ.) ત્યારથી શરૂ કરીને [જિનના] જન્મ-સમયે અને રાત્રિરાજ્યથી પ્રારંભ કરીને જ, કરેલાંનું અનુકરણ કરવામાં આદરવાળા, પુણ્ય-કૃણ વડે પ્રેરાયેલા, સદ્બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોએ પણ એ જિનાભિષેક-પ્રસંગ સેવેલો છે; કારણ કે- ' મહાજન જે માર્ગે ગયા, તે માર્ગે. '

તાત્પર્ય કે-દેવોએ એ અભિષેક કર્યો, એથી અમારા વડે પણ તે યથાશક્તિ કરવામાં આવે છે. ૬.

[ગાયા]

अद्यापि जन-समाजो, जनयति बुद्धिं विशुद्धबुद्धीनाम् ।
जन्माभिषेक-सम्भ्रम-^१पिथुन-सुनासीर-नासीरे ॥ १०

[પં.] અद्याપિ વર્તમાનકાલે નિર્દિશતિ । જનસમાજો જન-સમૂહો બુદ્ધિ જનયતિ । કેપામ્ ? વિશુદ્ધબુદ્ધીનામ્ અવદાતધિયામ્ । જન્માભિષેકે સમ્ભ્રમ આદરો જન્માભિષેક-સમ્ભ્રમસ્તત્ર પિથુને કથકં યત્ સુનાસીરસ્યેન્દ્રસ્ય નાસીરં યલં સૈન્યં તત્ર બુદ્ધિ જનયતિ । અભિપિપિથુર્જન-સમૂહોઽપ્યેષમ્ભૂતાં મિયં વિભર્તિ, ^૧યયા મિયા સદ્બુદ્ધીનાં ' જન્માભિષેકસમયે સુર-સમૂહઃ ' इत्येवं विकल्प इत्युच्यते ॥ [૧૦ ॥]

इति वादिवेताल०

(ગૂ. અ.) આજે પણ [અભિષેક કરવા તાત્પર થયેલો] જન-સમાજ, શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા સજ્જનોને એવી બુદ્ધિ (એવો વિકલ્પ) ઉત્પન્ન કરે છે કે ' જન્માભિષેકમાં આદર-સૂચક આ ઈન્દ્રનું સૈન્ય છે. ' જન્માભિષેક-સમયે આવેલો આ દેવ-સમૂહ છે. ' ૧૦.
એ પ્રમાણે વાદિવેતાલ-[રચિત અભિષેક-વિધિનું પ્રથમ પર્વ ૧]
૧. તા. પિથુન । ૨ તા. યયા ।

[દ્વિતીયે પર્વ]

[સ્થવર]

મદ્વેષાં મદ્રપીઠે કૃતમકલમહાકૌતુકાસિત્તલોકં,
દત્તોદ્ધોષં સમન્તાદ્ વરતમનગૃહાલમ્બિપુષ્પાવચૂલમ્ ।
વાદિત્ર-સ્તોત્ર-મન્ત્ર-ધ્વનિ-મૃત્વસ્વસ્વરસ્વેદિતોત્કુટિનાદૈઃ,
સાલકુારં મુરુપં જન-નયન-ચુલ્લં ન્યસ્ય વિમ્બં જિનસ્ય ॥ ૧

[પં.] મદ્વેષાં મદ્રમૂઘો મદ્રં શોભનં પીઠમાસનમત્ર સ્નાત્ર-
પીઠે જિન-વિમ્બં ન્યસ્ય ' ઘોષયેત્ પૂર્ણઘોષઃ ' इत्युत्तरवृत्तेन सह
सम्बन्धः । कृतानि यानि मकलानि कौतुकानि दूर्वा-दभ्यक्षत-
पूर्णसूत्रा(कुम्भा)दीनि तैश्चाभिप्तो लोके येन जिनविम्बेन तत्
तथा । उद्घोषं दत्त्वा नेत्रवृष्टादिभिः । किम्भूतमुद्घोषम् ? परं भेष्टं
यद् वसनगृहं वस्त्रगृहं तत्रावलम्बित्यः पुष्पचूला यत्र तम् तथा ।
कथं न्यस्य ? वादित्राणि च पटहादीनि, स्तोत्र-मन्त्र-ध्वनयश्च
तेर्मुस्वरा वाघालाग्नदूधनि-मग्निना ये स्वरस्वेदिनोत्कृष्टिनादास्तैः
मद्रभिर्जिनस्य विम्बं न्यस्येति । स्वेदितं महान् जय-त्रयारण्य
वत्कुटिलयन्तः पू(पू)स्कारः, यंराश्चात्यर्याश्च ताः स्वेदिनोत्कृष्टयश्च
तास्तथा । पुनर्नादेन कर्मधारयस्तेरिति । सालकूारमित्यादि विम्ब-
विशेषणम् ॥ [१ ॥]

બીજી પર્વ

(ગ્ર. અ.) અફનેદી (અફમૂખિ) ઉપર, બદ્રપીઠ (સ્નાત્ર-પીઠ)
પર જિન-જિનને સ્થાપન કરીને; ' પૂર્ણઘોષ યદ્ ઘોષણ કરે '
એવો આગમના કાવ્ય ગ્રાથે અંબંધ છે. અકળ મહાકૌતુકો (દૂર્વા,
દક્ષિ, અક્ષત, પૂર્ણદશશ વગેરે) વડે લોકોનું આકર્ષણ થાય તે
રીતે, ચાતર્ય એક વસ્ત્ર-ગૃહ(મંડપ)માં લટકવી ફૂલ-માળા, ફૂલ

(ગુ. અ.) ત્યારથી શરૂ કરીને [જિનના] જન્મ-સંભવ અને રાજાધિરાજ્યથી પ્રારંભ કરીને જ, કરેલાંનું અનુકરણ કરવામાં આદરવાળા, પુણ્ય-ફળ વડે પ્રેરાયેલા, સદ્બુદ્ધિવાળી મનુષ્યોએ પણ એ જિનાભિપેક-પ્રસંગ સેવેલો છે; કારણ કે-‘ મહાજન જે માર્ગે ગયા, તે માર્ગે. ’

તાત્પર્ય કે-હેવોએ એ અભિપેક કર્યો, એથી અમારા વડે પણ તે યથાશક્તિ કરવામાં આવે છે. ૬.

[ગાથા]

અद्यापि जन-समाजो, जनयति बुद्धिं विशुद्धबुद्धीनाम् ।

जन्माभिपेक-सम्भ्रम-‘पिशुन-सुनासीर-नासीरे ॥ १०

[પં.] અद्याપિ ષર્તમાનકાલં નિર્વિશતિ । જનસમાજો જન-સમૂહો બુદ્ધિ જનયતિ । કેવામ્ ? વિશુદ્ધબુદ્ધીનામ્ અવદાતધિયામ્ । જન્માભિપેકે સમ્ભ્રમ આદરો જન્માભિપેક-સમ્ભ્રમસ્તત્ર પિશુનં કથકં યત્ સુનાસીરસ્યેન્દ્રસ્ય નાસીરં ષલં સૈમ્યં તત્ર બુદ્ધિ જનયતિ । અભિપિપિક્ષુર્જન-સમૂહોઽપ્યેવમ્ભૂતાં શ્રિયં ચિમર્તિ, ‘યયા શ્રિયા સદ્બુદ્ધીનાં ‘ જન્માભિપેકસમયે સુર-સમૂહઃ ’ इत्येवं विकल्प उत्पद्यते ॥ [૧૦ ॥]

इति वादिवेताल०

(ગુ. અ.) આજે પણ [અભિપેક કરવા તાત્પર્ય થયેલો] જન-સમાજ, શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા સજ્જનોને એવી બુદ્ધિ (એવો વિકલ્પ) ઉત્પન્ન કરે કે ‘ જન્માભિપેકમાં આદર-સૂચક આ મંદ્રનું સૈન્ય છે. ‘ જન્માભિપેક-સમયે આવેલો આ દેવ-સમૂહ છે. ’ ૧૦.

એ પ્રમાણે વાદિવેતાલ-[રચિત અભિપેક-વિધિનું પ્રથમ પર્વ ૧]

૧ તા. પિશુન । ૨ તા. યયા ।

સ્નાત્ર-વિધાયક કર્મનો (સ્નાત્ર-વિધિનો) અભ્યાસ કરેલો છે-
એવો હોવો જોઈએ. તેવો શ્રાદ્ધ કપૂરના પૂર (ગોટીઓ)ના
પ્રસંગથી મુગધો એવો ધૂપ આપીને, આકાશ જારી રે તેવા પ્રમંડ
ઉત્તરતા અવાજવાળી ઘંટાના ટંકાસ્વરે સમીપ રહેતા જન-
સમૂહને જોતાવવા પૂર્વક પૂર્ણ-ધોષવાળો ધર્મ ધોષણા કરે. ૨.

ધોષણવ્રતકારં દર્શયતિ—

[વ્રતચરિત્રક્રમ]

મો મોઃ સુરાસુર-નરોરગ-સિદ્ધ-સહ્યાઃ !

સંપાતમેત્ય જગદેકવિભૂષણસ્ય ।

નિઃશ્રેયસાભ્યુદય-સત્ફલ-પૂર્ણપાત્રે,

સ્નાત્રે સમં ભવત્ સન્નિહિતા જિનસ્ય ॥ ૩

[અલ્પદ્વય]

પદમાધોષણં કૃત્વા, શુષ્પપાણિઃ પયિત્રરાક્ ।

સર્વાનત્રાદ્યેન્ સમ્યક્, દિક્પાલાંસ્તન્મુલો ભવેત્ ॥ ૪

ઇન્દ્રમણિં ચમં ચૈવ, નિર્ઋતં વરુણં તથા ।

વાયું કુબેરમીશાનં, નાગાન્ ઘઘ્નાણમેવ ચ ॥ ૫

[પં.] મો મોઃ સુરાસુર-નરોરગ-સિદ્ધ-સહ્યાઃ ! સંપાતમેત્યૈ-

કીમૂય સમમેકકાલમ્ । કથં ? સ્નાત્રે । કિંવિશિષ્ટે ? નિઃશ્રેયસો

મોક્ષ પદાભ્યુદય[ઃ] સ પદ્ય ચ સત્ફલં તસ્ય પૂર્ણ સફલં પાત્રં

માત્રજનં યત્ સ્નાત્રં સસ્મિન્ । કસ્ય ? જગદેકવિભૂષણસ્ય ત્રિમુવના-

દ્વિતીયાલક્ષારાય । પદ્યમનન્તરોક્તેન વિધિના ધોષણં કૃત્વા સામાન્યેન

-શુદ્ધા રાખવા પૂર્વક, ચંદરવો બાંધીને, વાજિત્રો, સ્તોત્રો અને મંત્રોના ધ્વનિથી ગાજતા તથા પ્રચંડ થતા ' જય જય ' શબ્દો એ વગેરેથી થતા અવ્યક્ત નાદો વડે, અલંકારોથી સજ્જિત, સુંદર રૂપવાળું, હોડોનાં નયનોને સુખ કરનારું એવું જિનનું ખિંબ સ્થાપન કરીને. ૧.

[સપ્તમ]

શ્રાદ્ધઃ સ્નાતાનુલિપ્તઃ સિતવસનધરો નીરુજોઽન્યદ્ગદેહો,
 દત્ત્વા કર્પૂર-પૂર-વ્યતિકર-સુરભિં ધૂપમધ્યસ્તકર્મા ।
 પૂર્વે સ્નાત્રેષુ નિત્યં મૃતગગનઘન-મ્રોહસદ્ઘોષઘટ્ટા-
 ટંકારાકારિતારાત્-સ્થિત-જન-નિવહં ઘોષયેત્ પૂર્ણઘોષઃ ॥૨

[પં.] કિંમૂતઃ સ્નાત્રં વિદધ્યાદિત્યાહ- શ્રાદ્ધઃ શ્રદ્ધાહુઃ સ્નાતાનુલિપ્તઃ પૂર્વે સ્નાતઃ, પશ્ચાદનુલિપ્તઃ । સિતવસનધરો ધવલ-વસ્ત્રપરિધાનઃ । નીરુજો નિઘર્ષાધિરન્યદ્ગદઃ સંપૂર્ણો વેદો यस્ય સ તથા નાપગતકર્ણાદિઃ । ધૂપં દત્ત્વા । કિંમૂતમ્ ? કર્પૂરસ્ય યઃ પૂરસ્તદ્વ્યતિકરેણ યઃ સુરભિઃ તમ્ । પૂર્વે સ્નાત્રેષ્વન્યસ્તકર્મ્મા પૂર્વમેવ પરિચિત-સ્નાત્રવિધિઃ । મૃતગગનઘનો મહતઃ મ્રોહસન્ જૃમ્ભમાણો ઘોષો ધ્વનિર્યસ્યા ઘટ્ટાયાઃ સા તથા, મા ચાસૌ ઘટ્ટા ષ્ઠ તસ્યાઃ ટંકારસ્યેનાકારિત આહૂત આરાત્ સમીપે સ્થિતો જન-નિવહો યસ્મિન્ ઘોષણે તત્ તથા ॥ [૨ ॥]

(ગૂ. અ.) [કેવો થયો છો? સ્નાત્ર કરે? તે કહે છે-] શ્રદ્ધાળુ આવક ન્હાયેલ હોવો જોઈએ, તથા અનુલેપન કરનાર, શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરનાર, નીરાંગી અને પરિપૂર્ણ અંગવાળો (કાન વગેરેની ન્યૂનતા વગરનો), તથા જોણે પહેલેથી નિત્ય

સ્નાત્ર-વિધયક કર્મનો (સ્નાત્ર-વિધિનો) અભ્યાસ કરેલો છે-
એવો હોવો જોઈએ. તેવો થાદ કપૂરના પૂર (ગોટીઓ)ના
પ્રસંગથી મુગધી એવો ધૂપ આપીને, આકાશ ભરી દે તેવા પ્રયત્ન
ઉદ્વસતા અવાજવાળી ઘંટાના ટંકારવડે સમીપ રહેલા જન-
સમૂહને જોલાવવા પૂર્વક પૂર્ણ-ધોપવાળો ધર્મ ધોવણા કરે. ૨.

ઘોષણપ્રકારે દર્શયતિ—

[વસન્તતિલકમ્]

મો મોઃ સુરાસુર-નરોરગ-સિદ્ધ-સદ્ધાઃ !

સંપાતમેત્ય જગદેકવિમૂષણસ્ય ।

નિઃશ્રેયસાભ્યુદય-સત્ફલ-પૂર્ણપાત્રે,

સ્નાત્રે સમં ભવત' સન્નિહિતા જિનસ્ય ॥ ૩

[અતુષ્ટપ્]

एवमाघोषणं कृत्वा, पुष्पपाणिः पवित्रवाक् ।

सर्वानत्राहयेत् सम्यक्, दिकपालांस्तन्मुखो भवेत् ॥ ४

इन्द्रमणिं यमं चैव, निर्कृतं वरुणं तथा ।

वायું कुबेरमीशानं, नागान् ब्रह्माणमेव च ॥ ૫

[વં.] મો મોઃ સુરાસુર-નરોરગ-સિદ્ધ-સદ્ધાઃ ! સંપાતમેત્યે-

કીમૂય સમમેકકાલમ્ । કવ ? સ્નાત્રે । કિંવિશિષ્ટે ? નિઃશ્રેયસો

મોક્ષ એવાભ્યુદય[ઃ] સ એવ ચ સત્ફલં તસ્ય પૂર્ણ સકલં પાત્રં

ભાજનં યત્ સ્નાત્રં તસ્મિન્ । કસ્ય ? જગદેકવિમૂષણસ્ય ત્રિમુવના-

દ્વિતીયાલક્ષારસ્ય । એવમનન્તરોક્તેન વિધિના ઘોષણં કૃત્વા સામાન્યેન

પુનઃ પ્રત્યેકં તદ્દમિમુલ્લો ભવન્ પુલ્કણાણિ. સન્નિન્દ્રાદીન્ વિક્ષણા-
નાહ્યેદાકારયેદિતિ । તે ચામી ઇન્દ્રમગ્ન્યાદિ । 'એતે ચ પ્રાચ્યા-
દિપુ દિક્ષુ યોજનીયા ઇતિ ॥ [૩-૫ ॥]

(મૂ. અ.) [ઘોષણાનો પ્રકાર દર્શાવે છે-] ભોઃ ! ભોઃ !
સુરો, અસુરો, નરો, નાગો અને સિદ્ધોના સંઘો ! જગત્ના અદિ-
તીથ વિકૃપણરૂપ જિનના, મોક્ષ-અભ્યુદયરૂપ સત્કૃતનાં પૂર્ણપાત્ર
જેવા સનાત્રને વિષે તમે સર્વ એકઠા થઈને સાંનિધ્ય કરનારા
થાઓ. ૩.

એવી રીતે આયોષણ કરીને, હાથમાં પુષ્પ રાખીને, પવિત્ર
વાણીવાણી શ્રાવક આ સનાત્ર-પ્રસંગમાં ૧ ઈંદ્ર, ૨ અગ્નિ, ૩ યમ,
૪ નિર્ઝીત, ૫ વરુણ, ૬ વાયુ, ૭ કુબેર, ૮ ઈશાન, ૯ નાગો
અને પ્રજ્ઞા એ સર્વ દિક્ષુપાલોને સાવી રીતે આહ્વાન કરે. ૪-૫.

[યજ્ઞતિઝ્ઞમ્]

^૧પ્રાગ્દિગ્વધૂવર ! ^૨શર્ષીહૃદયાધિવાસ !,

^૩માત્સ્યત્કિરીટ ! ત્રિબુધાધિપ ! વ્રજપાણે ! ।

एकावतार-समनन्तर-सिद्धिशर्मन् !,

शक्र ! स्मर स्थितिमुपेहि जिनाभिपेके ॥ ६

[૫] હે શક ! સ્થિતિ સ્મર, ઉપેદિ આગચ્છ જિનાભિપેકે ।

સ વિશેષ્યતે આમન્ત્રણપદૈઃ-પ્રાગ્દિગ્વધૂસ્તસ્યા વર ! પતે ! ^૨શર્ષી
ઇન્દ્ર-પરની તસ્યા હૃદયં તત્રાધિવાસો નિવાસો यस્ય ત્વ તંયા,
તસ્ય આમન્ત્રણમ્ । માત્સ્યત્કિરીટો यस્ય સ તયા । ત્રિબુધાનાં

देवानाम् अधिप ! । वज्रपाणि ! कुलिशकर ! । एकावतारसमनन्तर-
मेव सिद्धिश्चर्म सिद्धिसुखं यस्य स तथा, इन्द्रत्वमनुभूय मनुष्य-
भावं प्राप्येन्द्रस्य वाहुत्येन सिद्धिगमनादित्यागमः ॥ [६ ॥]

(मू. अ.) पूर्वदिशाङ्गी वधूना स्वामी । ईद्राक्षीना हृदय पर
अधिवास करनार ! देवीभ्यमान अकुट धारण करनार !, विष्णुधोना
(देवीना) अधिपति !, वज्रपाणि ! (हाथमां वज्र आयुधने धारण
करनार !), कोट अवतार पछी तरत न सिद्धि-शुभने प्राप्त
करनार ! हे शक्त ! (इन्द्र !) स्थिति (भयादा-व्यवस्था) ने अभावे
अने शिनाश्लोके-प्रसंगे तमे आवे. ६.

[शिखरिणी]

प्रयीकान्तास्पन्तस्त-तत-तमोराशि-विशदम्,

जगज्जातालोकं जनयसि जगन्नेत्र ! हुतभुक् ! ।

प्रसीदत्येते [न] त्वयि मम मनो वाक् [च] सफला,

भवत्येवाभ्यर्णो भवति भवति स्नात्र-समये ॥ ७

[पं.] हे हुतभुग् अग्ने ! त्वयि विषये मम मनः प्रसीदत्ये-
तेन जागतेन मयता, अथवैतेन वक्ष्यमाणेनाभ्यर्णो भवनेन मे
मनः प्रसीदति । स्नात्र-समये भवत्येव त्वयि एवाभ्यर्णो भव-
त्यामन्नीभवति, मम वाक् सफला भवति । स विशेष्यते- हे
प्रयीकान्त ! प्रय्याः कान्तः प्रयीकान्तः । प्रयी ॥ ऋग्-यजुः-
सामनामानो वेदाः सन्ति । कार्यप्रधानत्वात् तस्यास्त्याः कमनीयः
स्पृहणीयगुणो जातः, अथवा दाक्षिणाग्निगार्हपत्य आहवनीयश्चेते
प्रयोऽपि प्रयीतया त्रिभागपरिकल्पनी (न) या कान्त ! अत्यन्तं
क्षतोऽपनीतो यस्ततो विस्तीर्णः तमोराशितेन विशदं स्पष्टम् ।

કિમ્ ? જગજ્ઞાતાલોકમ્ વદમોદ્દ્યોતં જનયસિ વિદધાસિ
જગન્નેત્ર ! મુવનેકલોચન ! ॥ [૭ ॥]

[મૂ. અ.] હે ત્રી-કાન્ત ! (ત્રય, યજ્ઞુઃ અને ધ્યામ નામન વેદોની ત્રીના કાંત ! અથવા દક્ષિણાગ્નિ, આર્દ્રપત્ય અને આર્દ્ર વનીય એ ત્રિભાગ-ત્રીના કાંત !), જગતના નેત્રરૂપ હે અગ્નિ તમે અત્યંત ફેલાયેલ અધકાર-રાશિનો નાશ કરી જગતને વિદ્યા તથા પ્રદર્શિત કરો છો; થઈ રહેલા આ સ્નાત્રના સમયે તમારે સાંનિધ્યથી મારું મન પ્રસન્ન થાય છે અને મારી વાણી પણ સફળ થાય છે. ૭.

[અનુષ્ટુપ્]

પ્રત્યૂહસમૂહાપોહશક્તિર્હૃત્પ્રમાવસિદ્ધૈવ ।

સમવર્તિન્નિહ રક્ષાકર્મ્મણિ વિનિયોગ ઇવ તત્ ॥ [૮ ॥]

[પં.] હે સમવર્તિન્ ! યમ ! ત્વેહ જન્માભિષેકે રક્ષા-
કર્મ્મણિ વિનિયોગ ઇવ કેવલમ્, તેનાહ્વસે, ન તુ મયતઃ કિચ્ચિ-
દ્વત્ કર્તવ્યમસ્તિ । ચતોર્દશ-પ્રતાપે(ભાવે)નૈવ સિદ્ધા પ્રત્યૂહાનાં
વિધ્નાનાં સમૂહસ્તસ્યાપોહો નિરાકરણં, તન્ન શક્તિઃ સામર્થ્યમ્
॥ [૮ ॥]

[મૂ. અ.] હે સમવર્તિન્ ! હે યમ ! આ જન્માભિષેક-પ્રસંગે,
રક્ષા-કર્મ્મમાં તમારો વિનિયોગ છે જ, તેથી તમને આહ્વાન
કરવામાં આવે છે, પરંતુ અહિં તમારું કંઈ કર્તવ્ય નથી; કારણ
કે વિધ્નોના સમૂહને દૂર કરવાની શક્તિ તો આર્દ્ર(ગ્નિ)ના
પ્રભાવથી સિદ્ધ જ છે. ૮.

[ગાથા]

મા મંથ્યાઃ સંસ્થાતો, યુષ્મદધિષ્ઠિતદિમેવ વીનાપા[યા] ।
નિર્ઝંતે ! નિર્વૃત્તિકારી, જગતાંઽપિ ત્રિનામિપેકોઽયમ્ ॥૯

[પં.] હે નિર્ઝંતે ! અથ(૧)ર-દક્ષિણામ્નાહદિગધિવતે ! મા મંથ્યા મા મૈથં વિકલ્પં દષ્યાઃ । કિં મા મંથ્યા ? યથા સંસ્થા સંત્યાનં, તતઃ સંસ્થાતઃ કરુણાદ્ યુષ્મામિરધિષ્ઠિતા અધિકૃતા સા ચાસૌ ત્રિક્ ચ સૈથ કેવલા નાન્યા વીનાપા[યા] વિગતોપદ્રવા, કિંયુ નિર્વૃત્તિકારી નિર્વાણકરણશીલો જગતોઽપ્યર્થં ત્રિનામિપેકઃ ॥ [૯ ॥]

[ત્ર. અ.] હે નિર્ઝંતિ ! (પશ્ચિમ અને દક્ષિણદિશાની અંતરા-લદિશાના નૈર્ઝંત્ય વિદિશાના અધિપતિ !) તમે એમ ન માનજો કે સંસ્થાનથી માત્ર તમારી અધિષ્ઠિત દિશા જ (નૈર્ઝંત્ય) ઉપદ્રવ-રહિત થયેલી છે, પરંતુ આ ત્રિનામિપેક જગતને પણ નિર્વૃત્તિ (શાંતિ, નિર્વાણ) કરનાર છે. ૬.

ઉદારરક્ષનાગુણવ્યવિતકિદ્વિણી-જાલક-

પ્રયુદ્ધજયનસ્યન્ધસ્થિરનિવિષ્ણુચેતોમુવઃ ।

સસમ્ભ્રમમમાગતા ધનદરાજહંસૈઃ સમા-

નયન્તુ મણિનૂપુરાન્ વરુણ ! વારનાર્યસ્તવ ॥ ૧૦

[પં.] હે વરુણ ! તથા વારનાર્યઃ વારવિલાસિન્યઃ સહ સમ્ભ્રમેણાદરેણ સમાગતા ધનદરાજહંસૈઃ સહાત્મીયાન્ નૂપુરાન્ સમાનયન્તુ સમાનાન્ કુર્વન્તુ । एतदुक्तं भवति-અમિપેકાગતધનદ- હંમકવણિતાનાકર્ણ્ય તસ્મિન્નેવ સ્વયા સહાગતા આરમીયાન્ નૂપુરાન્ 'દ્વિચ્છિતેર્દમાનાં કવણિતૈઃ મમાનિત્યેવં મુદ્ધિ જનયન્તુ । કિંમૂતાઃ ? ઉદારો યો 'રક્ષનાગુણઃ કાશ્ચિદામ તત્ર કવણિતં કિદ્વિણી-જાલકં

૧ તા. રક્ષના । ૨ તા. મિવિર્ત ।

तेन [प्र]बुद्ध उक्तोचितो जघनस्थले स्थिरनिविष्टश्चेतोभूर्मन्मयो
यासां तास्तथा ॥ [१० ॥]

[गू. अ.] छे वरुण ! विशाल कटिसूत्रना (कंठोराना) अवाज
करता धुधरीओना समूह वडे, जघन-स्थल पर स्थिर ठेकेला
कामदेवने जागृत करनारी, आदर-पूर्वक आवेली तमारी वारांग-
नाओ। [पोताना] भविष्य अंगरेने कुंभरना राजहंसे (राज-
हंसेना शब्दो) साथे सरभावो. १०.

[गाय]

जाते जिनाभिपेके, विसृजन्तो विविधविटपि-कुसुमानि ।
विकिरन्तु वायवो धौ, मिथ्यात्व-रजो-वितानानि ॥ ११

[पं.] धौ शुष्माकं वायवो मरुतो मिथ्यात्वमेव रजस्तस्य
वितानानि पटलानि विकिरन्तु क्षिपन्तु । किं कुर्वन्तः ? विविधा
ये विटपिनो वृक्षास्तेषां कुसुमानि विसृजन्तो विक्रिपन्तः । क्व ?
जिनाभिपेके जाते सति । एतेन जिनाभिपेके मरुदागमनमाविष्कृतम्
॥ [११ ॥]

(गू. अ.) जिनाभिपेक मये छेते विविध वृक्षानां कुसुमाने
विसर्जन करता वायु तमारा मिथ्यात्वक्षी रज-विस्तारने
विप्रेश (दूर करे). ११.

अहो ! विविधविस्मयाभ्युदयभूतिसद्भाजनं,
मदन्ति भवभेदिनो भगवतोऽभिपेकोत्सवाः ।

યતસ્ત્વમપિ ગુહ્યકેશ્વર ! સમેત્ય તત્કારિણઃ,

કરોપિ પરમેશ્વરાન્ પ્રકટકીકટત્વાનપિ ॥ ૧૨

[પં.] હે ગુહ્યકેશ્વર ! યજ્ઞાધિપ ! યતઃ કારણાત્ ત્વમપિ સમેત્ય આગતઃ તત્કારિણો જિનાભિપેક્ષકારિણઃ પરમેશ્વરાન્ આદ્યાન્ કરોપિ । કિંમૂતાન્ ? પ્રકટં કીકટત્વં દારિદ્ર્યં યેવાં તે તથા, તાનપિ । અતઃ કિમ્ ? અહો ! इति વિસ્મયે । મગવતઃ સકલેશ્વર્યાદિ-નાયકસ્ય અભિપેક્ષોત્સવાઃ વિવિધવિસ્મયાઅ્યુદય-ભૂતિ-સદ્ભાજનં ભવન્તિ । વિવિધાઞ્ચ તે વિસ્મયાઞ્ચાઞ્ચર્યાણિ ચ-દરિદ્રો-ડપ્યાદયઃ, સરુજોડપિ નીરુક્, વિપદ્ગતોડપ્યપગતાપવિત્યેયં વિવિધ-ત્વં વિસ્મયાનામ્, વિવિધવિસ્મયાઞ્ચ અઅ્યુદયાઞ્ચ ત એવં મૂતયઃ તાસાં સદ્ભાજનં સત્પાત્રતાં વ્રજન્તિ । મવભેદિનો મવં મેતું શીલ-મત્યેતિ વિગૃહ્ય ગિનિ ॥ [૧૨ ॥]

(ગુ. અ) અહો ! ગુહ્યકેશ્વર ! (યજ્ઞોના અધિપતિ ! ઉત્તર-દિશાના હિંદુપાલ ! ધનક ! કુબેર !) મગવંત (સકળ ઐશ્વર્યાદિના નાયક) ના અભિપેક્ષના ઉત્સવો વિવિધ વિસ્મયોના (દરિદ્ર પણ શ્રીમાન્ થાય, રોગી પણ નીરોગી થાય, વિપદ પામેલો પણ આપદ-રહિત થાય-એવા) અને અઅ્યુદય-લક્ષ્મીના સત્પાત્રરૂપ તથા ભવને લેદનારા થાય છે.

કારણ કે તમે આ પ્રસંગે આવીને તે અભિપેક્ષોત્સવ કરનારા-એને, પ્રકટ દારિદ્ર (દરિદ્રતા) ધારણ કરનારાઓને પણ પરમેશ્વર (પરમ ઐશ્વર્ય ધારણ કરનારા) કરો છે. ૧૨.

પતત્પદપરિક્રમ-ક્રમ-વિધૂર્ણિત-હમાધરં,

કટાક્ષ-કપિલીમયદ્-મુવનભાગમીશાન ! તે ।

સમસ્તકરવર્તના-વિ^૧ચલિત-ગ્રહર્ષ ! હમા-

^૨નિધેરિહ મહોત્સવે સકલભાવમાક્ તાણ્દવમ્ ॥ ૧૩.

[પં.] હે ઈશાન ! પૂર્વોત્તરાધિપતે ! તે તવ હમાનિધેઃ
ક્ષાન્તિનિધાનસ્ય મગવતો^૩ ડમિપેકોરમવે । તાણ્દવં સમાતં સંભવતિ ।
પત્તદુષ્ટં ભવતિ- સ્વં નૃત્ય-વ્યસનીતિ શ્રુતિઃ । અતો જિનાભિપેકે
સમેલ્ય નૃત્યં પ્રવર્તય । કિમૂતમ્ ? પતંઝાસૌ પદપરિક્રમશ્ચ પદ-
પરિક્રમઃ વિરલે. ક્રમે રક્ષમૂમૌ પર્યટનમ્, તેન તસ્મિન્ વા ક્રમઃ,
પાદવિક્ષેપઃ, તેન વિધૂર્ણિતા ક્ષમા પૃથ્વી પર્વતાશ્ચ ચસ્મિન્ યેન વા;
અથવા હમાધરા ગિરયઃ । કિં ચ કટાક્ષરક્ષિ-વિક્ષેપૈરકપિલઃ
કપિલીમયન્ મુવનભાગો ચસ્મિન્ તત્ તથા । ફર-વર્તતાભિઃ ફર-
દ્રમણૈઃ વિચલિતા વિવિધં ચલિતા ગ્રહા^૪ ઋક્ષાણિ ચ ધરિમન્
યેન વા તત્ તથા । સકલોન્ માવાન્ શૂક્તાર-વીરાદીન્ મજત
શ્ચિતિ સકલભાવમાગિતિ ॥ [૧૩ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ઈશાન । (પૂર્વોત્તર-ઈશાનદિશાના અધિપતિ !)
(તમે નૃત્ય-વ્યસની તરીકે પ્રસિદ્ધ હોવાથી) હમાનિધિ (જિન
મગવાન્) ના આ જિનાભિપેક-મહોત્સવમાં સકલ ભાવો (શૂંગાર,
વીર વગેરે) થી યુક્ત એવું તમારું તાંડવ રાંડવે છે (આવીને
નૃત્ય પ્રવર્તાવો), જેમાં ચડતાં, ધગતાંઓણે તથા ધગોનાં
સંચાલનોવડે પૃથ્વી અને પર્વતા પણ ડાહ્યા લાગી નાં

કટાશોવટે ભુવનના બાગેઃ કપિત્ર (વિચિત્ર રંગવાળા) થઈ બાથ છે, તથા દાઢી ચણાવતાં ઘેઠો અને નક્કરો પત્રુ વિચલિત થઈ બાથ છે. ૧૩.

[ચળવટિકાન્]

નાગાઃ ! કળા-મણિ-મયૂલ-શિશ્વાઽચ્ચદ્-

શક્રાયુષ-મકર-ચિત્તુરિતાન્તરિક્ષમ્ ।

મદ્યઃ કુરુધ્વમભિપેકદિનં સમન્તાદ્,

ભૂત્વા મયોદ્મવમિશો મુવને પ્રદીપાઃ ॥ ૧૪

[પં.] હે નાગાઃ ! મયોદ્મવમેદિનો મુવને પ્રદીપાઃ સમન્તાદ્ ભૂત્વા પવન્મૂતમભિપેકદિનં કુરુધ્વં કુરુત યૂયમ્ । કળાસુ મળયસ્તેષાં મયૂલાઃ શિશ્વાઃ કળા-મણિ-મયૂલ-શિશ્વાલાભિરવ્યદ્ધાનિ કળા-મણિ-મયૂલ-શિશ્વાઽચ્ચદ્ધાનિ તાનિ ચ તાનિ શક્રાયુધાનિ ચ, તેષાં પ્રકરૈર્ચિત્તુરિતં રાષિતમન્તરિક્ષં તગનં યસિમન્ મભિપેકદિનૈ નત્ તથા । મદ્યસ્તલ્પજં મયોદ્મવઃ પ્રાદુર્ભાવઃ સં મિન્દગ્તીતિ ક્વિવ[વિ] મયોદ્મવમિન્ તસ્યેતિ ॥ [૧૪ ॥]

(૩. અ.) હે નાગે ! (અર્ધાદિયાના પાલકે ! પાતાલવાસી દેવે !) તમે ભુવનમાં આરે બાથ પ્રદીપરૂપ થઈને ભયોની ઉત્પત્તિ બેદનાર (જિન) ના અભિપેક-[દેવસને જઈતી એવો પ્રકાશવાળો કરો; જેથી આકાશ, ક્ષણગ્નો ઉપરના મલિનાં કિરણોની શિખાથી અગ્નિજાતું, ઉદ્ભવતુપ્પેથી વિભૂષિત હોય તેવું થાય. ૧૪.

[યામ્તલિકામ્]

અથામિપેક-સમયે સ્વામૂદનસ્ય,

મવત્યાઽઽનતા વિકટપશ્ચમકલ્પતલ્પાઃ ।

शोभां वहन्तु वरतूर्य-पयोद-नादै-

रुत्कम्पिता नलिनयोनि-विमान-हंसाः ॥ १५

[पं.] अद्याधिपेकसमये । कस्य ? स्मर-भूदनस्य । नलिन-
योनेर्ब्रह्मणो ब्रह्मलोक-पञ्चमलोकाधिपतेर्विमानानि, तेषु हंसाः
विमानानां वाहनभूता हंसाः ते शोभां वहन्तु वधतु । मत्स्या
भानताः विकटो विलीर्णः प्रकटो वा, विकटं परिप्लुष्टं वा पञ्चमे
कल्पे पञ्चमदेवलोके तत्त्वं ज्ञयनीयं येषां ते तथा । अथवा
वि(ऽधि)कृतपञ्चमकल्पतत्त्वाद् भक्त्या भानता इति सम्यग्धः ।
वराणि यानि तूर्याणि तेषां पयोदानामिव नादैरुत्कम्पितास्त्रस्ता
विराटपक्षा हंसाः शोभां विभ्रतीति भावना ॥ [१५ ॥]

(गू. अ.) आजे, कामडेव पर विजय भेगवनार(गिन)ना
अधिपेक-समये, विशाल पञ्चमकल्प(ब्रह्मलोक)भां वसनारा,
ब्रह्मा(ब्रह्मलोकना अधिपति)ना विमानानां वाहनरूप, अक्षिणी
नम्र यथेता अने श्रेष्ठ वाग्जिनिना भेध जेवा नाहो वडे उत्कंपित
थयेता जेवा हुंसे शोभाने वहन करे (वधारे). १५.

इति दिगधिप-कीर्तनाभिरक्षा-

क्षपित-समस्त-विपक्ष-वीतविघ्न[ः] ।

कुरु सकल-समृद्धि-संनिधानाद्,

त्रिजित-जगन्त्यमिपेक-मङ्गलानि ॥ १६

[पं.] इति समाप्त्यर्थे, एवमर्थे वा । दिगधिपानां कीर्तन-
मेकैकशो नाम-ग्रहणं तेनाभिरक्षा, तथा क्षपिताः समस्तविपक्षा
येन स दिगधिप-कीर्तनाभिरक्षा-क्षपित-समस्त-विपक्षः स चासौ

પીતયિષ્ઠ્ય વિગત-પ્રત્યુદ્ય મ તથામૂતઃ સન્ કુરુઃ કાનિ ?
અભિપેક્ષમદ્વિત્યાનિ । કિંમૂતાનિ ? વિજિતં જગદ્ વિમૂલ્યા યેનાનિ
તથા । કુતઃ ? મકલ્યા યાઃ સમુદયસ્તાસાં સન્નિધાનાવિલયર્થઃ
॥ [૧૬ ॥]

इति पादिवेताल-पर्वणि द्वितीयं पठ्यं समाप्तम् ॥ [२ ॥]

(ત્ર. અ.) [હે જિનાભિવેક કરનાર !] એ પ્રભાણે (એવી
રીતે) દિશાઓના અધિપતિઓ (દિક્ષપાત્રો) નાં કીર્તન (પ્રત્યેકના
નામ-મદ્દલ) વડે ધ્યેયેતી અભિરૂપા વડે જેના સમસ્ત વિપક્ષો
(ત્રિકુલ પદ્મવાળા-વિરોધીઓ) વિનષ્ટ થયા છે અને વિધ્ને વિનાશ
પામ્યાં છે-એવો નિર્વિપક્ષ અને નિર્વિધ્ન યર્થને તું સકળ સમૃદ્ધિ-
ઓના સાંનિધ્યથી, જગત્ પર વિજય કરનારાં (અપાવનારાં)
એવાં અભિવેક-મંગલોને કર. ૧૬.

—એ પ્રભાણે પાદિવેતાલના પર્વમાં (જિનાભિવેકમાં) બીજું
પર્વ સમાપ્ત થયું. [૨]

[तृतीयं पर्व]

मुक्तालङ्कार-विकार-सार-सौम्यत्व-कान्ति-कमनीयम् ।

सहज-निजरूप-निर्जित-जगत्त्रयं पातु निज-विभ्यम् ॥ १

[पं] निज-विभ्यं पातु रक्षतु । किंभूतम् ? मुक्तो योऽलङ्कार एव विकारस्ततः सारा या सौम्यत्वकान्तिस्तथा कमनीयं स्पृशीयम् । सहजं सहजातं सहजम् । सहजमपि किञ्चित् परकृतं भवेदवस्थितं तत्र-रोमाविषत्, अत आह- निजमात्मीयं यद् रूपं तेन निर्जितं जगत्त्रयं येन तत् तथा ॥ [१ ॥]

श्रीलुं ५५

(मू. अ.) अलङ्कारश्च विकारोऽपि रक्षित, सारभूत, सौम्यता कान्तिरपि आहवा योग्य, सहज (सद्यै उत्पन्न यथैव-स्वाभाविक) निज इव वडे त्रये जगत्त्रये निजनाम अत्र निज-विभ्यं रक्षा करे. १.

[शार्दूलविकीर्तितम्]

भग्यानां भवसागर-प्रतरण-द्रोणी प्रसूतिः भ्रियाम्,

‘शश्वत्-सत्फल-कल्पपादपलता निर्वर्णरथ्या परा ।

सौरभ्यातिशयादवाप्तमहिमा स्वामिन् ! प्रभावेन ते,

प्रतापेपसुखा सुखास्तकलिला श्यामाऽपि धूमावली ॥ २

[पं.] हे स्वामिन् ! तव प्रभावेन श्यामाऽपि सलिनाऽपि धूमावलिरेवमेवभूतेति । भग्यानां यो भव एव सागरस्तस्य यत् प्रतरणं पारगमनं तस्मिन् साध्ये द्रोणी नौः । प्रसूतिरुत्पत्तिस्थानम्, कासाम् ? भ्रियाम् । ‘शश्वदन्वरतं यानि सत्फलानि, तेषां कल्प-

પાદપલતા, યથાઽનિપ્રેતકલનિપ્પાદયત્યાનુ । નિર્વાગત્ય મોક્ષાય રથ્યા
માર્ગઃ । ૫૨ પ્રધાના, અથવા અપરા સમ્યક્ત્વ-જ્ઞાન-ચારિત્રાદ્ ભાવના
તુ 'યુજો મવેય દધ્યન્નુજુષો સિ' યથનાવિતિ । સૌરભ્યા-
નિશ્યાદયાન્નઃ પ્રાપ્નો મહિમા મહર્ષ્યં યથા સા તથા । 'દાદુઃપ્રધ્યા-
ગમ્યતરણમ્' इति દાપ્ । પ્રજ્ઞાનિ પ્રકર્ષેણ દક્ષામ્યશેષમુત્તાનિ
યદા સા તથા । મુતેનેવાત્નં ક્ષિપ્તં કલિલં વાપં વદા, અથવા
શોભનાનિ જ્ઞાનિ ઇન્દ્રિયાણિ યસ્યમ્, મનઃ-પ્રસાદયત્યામ્, શોભનં
વા નં યથાઃ, સૌરભ્યાવાદનાત્, મુત્તાય દેતુત્યાદ્ વા તુત્યમ્ ।
પ્રદીગર્થં મલ્લિદા-પ્રદીપ इति ॥ [૨ ॥]

(૩. અ.) હે સ્વામી ! ત્યામ(મલિન) એવી પજ [મુગંધી
પૂપની] મૃમાવક્ષી, તમારા પ્રભાવથી બળ્યોને બલ-સાગરથી
તરવામાં નોકા (હોટી) જેવી છે, લક્ષ્મીઓના ઉત્પત્તિ-સ્થાન
જેવી છે, અબીદ્ હજ-નિપ્પાદક હોવાથી તે સદા સત્કૃત આપવામાં
કાપવૃક્ષની લતા જેવી છે, નિર્વાણના પરમમાર્ગ જેવી છે, મુગધ-
મુવાસના અનિશયથી મદિમા પામેલી છે, સમસ્ત મુખોને આપ-
નારી તથા મુખવટે પાપને નાશ કરનારી છે અથવા મનને પ્રસન્ન
કરનાર હોવાથી, મુગંધ દેશાવનાર હોવાથી, અથવા મુખના ઉત્તમ
હોવાથી ઈન્દ્રિયોને પજ મુખશસ્ત્ર ગનાવનારી છે. ૨.

[યગ્નગતિચ્છન્ન]

કિં લોકનાથ ! ધરતોઽતિમહાર્થ(ર્થ)મેષા ?,

કિં વા મ્યકાર્યકુળગ્ત્વમિદં જનાનામ્ ? ।

કિં ષાઽદ્ભુતઃ સુમનસા ગુણ એવ કથિદ્,

ઉષ્ણીપદેશમિદશ્ચ વિમાન્તિ યેન ॥ ૩

[પં.] નિરલક્ષ્યોદ્ગ્રાહિતધૂપસ્ય પુષ્પારોષણમિત્યેતદાહ-
 દે સ્લોકનાથ ! કિં ભવતોઽતિમહાર્થ(યં)તા મહાનુભાવૈતેવા ?,
 કિં યા સ્વકાર્યકુશલત્વં નેપુણ્યં જનાનામિદમ ? કિં યા હુમનસાં
 પુષ્પાણામ્ યપોઽદ્ભૂતો ગુણઃ ? । યેનાકૃતેનામિદિતર્વાસ્તદર્શ[ય]તિ
 -યેન કારણેનોષ્ણીપદેશમપ્યભિરુદ્ધ આરદ્ય કુસુમાતિ મામિત
 શોમન્તે । મસ્તકમધ્યોન્નવપ્રદેશ ઉષ્ણીપઃ, સ ચ મહાપુરુષાણામેષ
 મવતિ ॥ [૬ ॥]

(ગૂ. અ.) (અલંકાર-રહિત અને ઉણેવેલ ધૂપવાળા જિત-
 ણિ'ણને પુષ્પ અકાવવામાં આવે છે; એથી કહે છે કે-) હે લોક-
 નાથ ! શું આ આપની અતિમહાર્થતા (મહાનુભાવતા) છે ?,
 અથવા શું લોકોનું આ પોતાનું કાર્ય-કુશલપણું છે ?, અથવા
 શું આ કોઈ પુષ્પોનો (પોતાનો જ) અદ્ભુત ગુણ છે ? કે ઉષ્ણીપ
 (મસ્તકની મધ્યમાં રહેલો ઉત્તર પ્રદેશ, જે મહાપુરુષોને જ હોય
 છે) દેશ પર પણ અહીંને એ કુસુમો શોભે છે. ૩.

[ગાથા]

આ સ્નાત્ર-પરિસમાપ્તેરશૂન્યમુષ્ણીપદેશમોશસ્ય ।

સાન્તર્દાનં ધા(—નમઘ્વા)રાપાતં પુષ્પોત્તમૈઃ કુર્યાત્ ॥ ૪

[પં.] સમસ્તસ્નાત્ર-વિધિમાહ- આ સ્નાત્ર-પરિસમાપ્તેઃ સ્નાત્ર
 -પરિસમાપ્તિ યાવત્ । દેશસ્ય મગવતઃ, અશૂન્યમવિવિક્તમ્ । કમ્ ?
 ઉષ્ણીપદેશં કુર્યાદ્ વિદધ્યાત્ । સ્નાત્રકર્તૃરુપદેશોઽયમ્ । કિંમૂતમ્ ?
 સહાન્તર્દાનેન ધર્ષત ઇતિ સાન્તર્દાનમવ્યવધાનં પુષ્પૈરઘ્વારાપાત
 ઇદક-પાપાનિપાતો યસ્મિન્ ઉષ્ણીપદેશે સ તથા તમિતિ । કેર-
 ટ્વમ્ ? પુષ્પોત્તમૈરિતિ ॥ [૪ ॥]

તા. નૈષા ૧, ૨ તા. બોદ્ધમ્ ।

શિવાય શિવચિસ્તરજાગતય-સ્વન-કોહમન્-

પયોજ-કલ્પ-કાલ્યા-કલ્પિત-કાલ્યા-કોમલૈઃ ।

રટત્પટ્ટ-પાટવ-પ્રકટ-મહતી-સ્તાનુ(સાનુ)ગૌ,

પતન્ મમમમન્ ચો મગચનોડમિપેતોદદમ્ । ૬

[પં.] મગચનોડમિપેતોદકં પ્રથમં પતન્ શિવાયાનુ । ટેઃ
મન્નિઃ પતદ્ ? રટંઆમી પટદમ્, તત્પ પાટવં ' શૌક્ત્યાદીનામેષ
ગુણાનાં પછીનામામપનિપેધો, ન પાટવાદીનામ્ ' તેન પ્રવટોદ્ધા-
મિતયા મહત્યાનોશ-વિદોષસ્તસ્યા યાનિ સ્તારટ(સાનુ)તાનિ સૈરિનિ ।
યદિ વા રટત્પટ્ટદેન પાટવં તેન પ્રવટાયા બધયા રટત્પટ્ટદેન પાટવં
યાયા રિનિ પદુર્ધાદિર્ગમઃ કર્મપારયઃ । કિમૂત્તેનૈઃ ? શિષો યઃ
શિવદેહુત્યાદુ, દિનરત્ જય-જય-સ્વનો જય-જયારબઃ, પ્રોહસંઘ
યઃ પયોજઃ કાલ્યાઃ, કલ્પા મધુરા યા[ઃ] કાલ્યાસતામિરાકલિતાનિ
મિમાણિ, કાલ્યા નરપ્રધાન-મધુર-ગેયધ્વનિના કોમલાનિ યાનિ
તા(સા)નુતાનિ શિવવિહારજયજયસ્વન-પ્રોહમત્પયોજ-વલ્લકારકા-
કલિહ-કાલ્યા-કોમલાનિ સૈરુપગ્ધિતમ્, દેતુમૂતેઃ સદ્ભિર્વા
પદુદકમિતિ સમ્બન્ધઃ ॥ [૬ ॥]

(ગૂ. અ.) શિવ(કંથ્યાણ)ના દેતુમૂત હોવાથી શિવ એવા
અને વિસ્તાર પામતા 'જય જય' શબ્દો, અને પ્રકૃષ્ટ ઉત્તમતા
શાંખ અને કલ (મધુર) કાકલા તેનાથી મિશ્ર, તથા કાકલી
(નરપ્રધાન મધુર ગેય-ધ્વનિ)વડે કોમલ, તથા વાગતા પટહોના
પદુ શબ્દો અને પ્રકટ જણાતા અત્તરી(આતરે)ના અત્તકારો
(ધ્વનિઓ) સાથે પ્રથમ પડતું 'મગચંતનું' અભિપેક્ષ-જલ
તમારા કંથ્યાણુ માટે હો. ૬.

મીન-કુરઙ્ગમદાગુરુ-સારં, સારસુગન્ધિ-નિશાકર-તારમ્ ।
તારમિલન્મલયોત્યવિકારં, લોકગુરોર્દદ્ધ ધૂપમુદારમ્ ॥ ૭

[પં.] મીનશ્ચ મત્સ્યઃ, કુરઙ્ગશ્ચ કાલપૃષ્ઠઃ તયોર્મદો મીન-
કુરઙ્ગમદઃ કસ્તૂરિકા, તેનાગુરુગા ચ સારં તદ્-ગર્ભ લોકગુરોર્દદ્ધ
ધૂપમિતિ સમ્બન્ધઃ । સારઃ પ્રધાનઃ સુગન્ધિયો નિશાકરઃ કપ્પૂરસંતન
તારમુતકટં પદ્મં વા । તારઃ શોભનો મિલન્મલયોત્યવિકારશ્ચન્દન-
ચૂર્ણો યસ્મિન્ સ તથા । તં કિન્મૂલમ્ ? વદારમુશારદ્રવ્યૈર્નિષ્પાદિ-
તત્વાત્, ક્રિશાવિશેષર્ણ ચ ॥ [૭ ॥]

(મૂ. અ.) (અભિષેક કરનારને ઉદેશીને કહે છે-) મીન
અને કુરંગ(મુગ)ના મદ (કસ્તૂરી) અને અગરવડે આરમ્ભત,
ઉત્તમ મુગંધિ કપૂરવડે ઉત્કટ બહુલ મુગંધવાળા, તથા શ્રેષ્ઠ અંદન-
ચૂર્ણવાળા એવા ઉઃકૃષ્ટ દ્રવ્યોવડે તૈયાર કરેલા ઉત્તમ ધૂપને તું
લોક-ગુરુ (નિત) પાસે બાળ (હિષેવ) ૭.

[શાસ્ત્રી]

સર્વૌપચ્યઃ સર્વ્વતીર્થોદકાનિ,

પ્રાયો ગવ્યં હવ્ય-દુગ્ધં દધીતિ ।

સર્વે ગન્ધાઃ સર્વ્વસૌગન્ધિકાનિ,

સ્નાત્રાણ્યેપામન્તરાલેપુ ધૂપઃ ॥ ૮

[પં.] વિશિષ્ટસુગન્ધિદ્રવ્ય-મેલાપકનિષ્પાદાઃ સર્વૌપચ્યઃ,
સર્વાણિ તીર્થોદકાનિ, પ્રાયો વાહુત્વેન ગવ્યં હવ્યં પૂતં, દુગ્ધં
ક્ષીરમનયોઃ સમાહાર-દૂગ્ધઃ । દધિ ચ । સર્વે ગન્ધાઃ સર્વાણિ
સુગન્ધિદ્રવ્યાણિ ગન્ધ-કુસુમાદીનિ, સર્વાણિ ચ સૌગન્ધિકાનિ

પુષ્પાણિ સમસ્તસ્નાગ્રાવસાને તદ્દક-મૃતૈર્વેરપુષ્પસન્નિભેઃ કુમ્ભેર-
મિપેકઃ કાર્યે इति । एतान्येषाभेदोपचारात् स्नात्राणि । एतेषां
चान्तरेषु धूपो देय इत्युपदेशः ॥ [८ ॥]

(ગૂ. અ.) વિશિષ્ટ સુગંધિ દ્રવ્યેઃ મેળવીને બનાવવામાં આવતી સર્વ ઔષધિયો, સર્વ તીર્થાનાં પાણી, પ્રાચ્યે ગાયત્રી ધી, દૂધ અને દહિં, સર્વ ગંધા (સુગંધિ દ્રવ્યે), સર્વ સુગંધિ પુષ્પો, તથા સમસ્ત સ્નાત્રના અંતમાં થેષ્ટ પુષ્પોથી મિશ્રિત પાણીથી બરેલા કુંભો (કળશો) વડે અભિષેક કરવો જોઈએ. એ જ અભેદ-ઉપચારથી સ્નાત્રે છે. એમની વચ્ચે વચ્ચે ધૂપ દેવો જોઈએ (એ ઉપદેશ છે). ૮.

[ગાથા]

પાયાત્ સિન્ધમપીક્ષિતં, મય-દવ-મૂલાગ્નિ-શમન-સામર્થ્યમ્ ।
ઉપહૃતમિશામરેન્દ્રૈરમિપેકપૂતં પૃતાન્મોધેઃ ॥ ૯

[પં.] તદ્દકાન્તરં પૃતમ્ । અભિષેકાય પૂતં યદુપહૃતમાની-
સમમરેન્દ્રૈર્ધૃતાન્મો^૧ધેરિય પૃતસમુદ્રાવિય તત્ પાયાદુ^૨રક્ષતુ ।
સિન્ધમપિ^૩સત્^૪ઈક્ષિત^૫ મય-દવ-મૂલાગ્નિશમન-સામર્થ્યમ્ ।
ઈક્ષિતં દૃષ્ટમ્ । મય એવ દયસાસ્ય યો મૂલાગ્નિઃ કપાયરૂપઃ, તસ્ય
શમનં તત્ર સામર્થ્યં યસ્ય તત્ । તયોક્તમ્- ‘ સિન્ધેનાગ્નિર્દીપ્યતે ’
इति अपिशब्दार्थः । ‘ સિન્ધર્થ કપાયોપશમનાય ’ इति प्रणालि-
कया पारम्पर्येण वा कपायोपशमनफलं भगवतः स्नात्रं चोप-
लभ्य प्राणिनामुपशमो भवति चात्पर्यम् ॥ [૯ ॥]

(૩. અ.) (પાણી પછી ધીને અભિષેક દર્શાવે છે.) અમરેન્દ્રોએ ઘૃત-સાગરથી આલેલું હોય તેવું (અભિષેક માટે આલેલું ધી) કે જેનું દર્શન પણ સંસારરૂપી હાવાનલના મૂલ અગ્નિ (કપાયો)ના શમનમાં સામર્થ્ય ધરાવે છે, તે [સર્વની] રક્ષા કરે. ૯.

[ગાથા]

ઉચિતમભિષેકકાલે, મુનિગ્રામ-પવિત્ર-ચિત્ર-ચારુફલમ્ ।
હીરં સીરોદોદક-લક્ષ્મીં લક્ષ્મીં દધ[દ્] દધાન્ ॥ ૧૦

[પં.] હીરમભિષેકકાલે ઉચિત સમ લક્ષ્મીં દિયં દધાન્ પુણીયાત્, કુર્યાદ્ વાડનેકાર્યત્યાદ્ ધાતુતમ્, ઉપસર્ગાનાં ચ ઘોનકત્યાત્ इत्यस्મિન્ પક્ષે મુનેર્ગ્રામં તેન પવિત્રં, ચિત્રાણિ ચારુણિ ફલ્લાનિ યતસ્તત્ તથા; મુનિગ્રામપવિત્રં ચ ઉચિત્રચારુફલં ચેતિ કર્મધારયઃ । હીરોદસ્યોદકાનિ, તેષાં લક્ષ્મીં શોભાં દધદ્ ધારયત્ ॥ [૧૦ ॥]

(૩. અ.) અભિષેક-સમયે હીર-સાગરનાં જળની લક્ષ્મી-શોભાને ધારણ કરતું હીર (હૃદય), મુનિ (તીર્થ) કર) નાં શરીરવડે પવિત્ર થઈને આશ્ચર્યકારક મુંદર ફળોને આપનાર હોઈ [સ્નાત્ કરનારને] લક્ષ્મી આપે. ૧૦.

[ગાથા]

‘માહ્મગલ્પમિન્દુ-કુન્દાવદાતમમરે’શ્વરોપનીતાનામ્ ।
દધિ દધિનલ્લધિ-જ્ઞાનાં, સ્મરણાય વિવિક્તચિત્તાનામ્ ॥ ૧૧

[પં.] 'માઙ્ગલ્યં મદ્ગલાય દિતમ્ । ઇન્દુશ્ચ કુન્દશ્ચ તદ્વદ્
અવદાતં શુભં યદ્ દધિ તત્ સ્મરણાર્થમ્ । કેવામ્ ? વિવિક્ત-
ચિત્તાનામ્ અવદાતપિયામ્ । કિં સ્મરંત્યમિત્યાદ્- દધિ-જલ^૨ધેઃ
દધિમમુદ્રસ્ય યાનિ જલોનિ તેવામમરે^૩શ્ચૈરિન્દ્રૈરુપનીતાનાં
ઢોકિતાનામિતિ । કર્મ્મણિ પઢીતિ ॥[૧૧॥]

(ગુ. અ.) મંગલ માટે હિતકારિ, તથા ચંદ્ર અને કુંદ (પુષ્પ)
જેવું ઉત્તમવસ્તુ દહિં, વિશુદ્ધ ચિત્તવાળા (પવિત્ર શુદ્ધિવાળાઓ)ને
ઇન્દ્રોએ ઉપસ્થિત કરેલાં દધિસાગરનાં દહિંને સ્મરણ કરાવવા
માટે છે. ૧૧

[ગાથા]

અભિષેક-પયો-ધારા, ધારેવ ધ્યાન-મણ્ડલાગ્રસ્ય ।

મય-મવન-ભિત્તિમાગાન્, મૂયોઽપિ મિનત્તુ માગવતી ॥^૪૧૨

[પં.] અભિષેકાય યા પયોધારા સા મય એવ મવનં તસ્ય
ભિત્તિમાગાન્ કર્મસંસ્થાનીયાન્ મિનત્તુ । મૂયોઽપિ પુનરપિ ક્ષિપે-
ત્યાદિના પ્રથમમભિષેકોક્ષકં શિવાય કથિતમ્, પુનરેતદ્ દ્વિતીય-
મિતિ ભાવના । કત્યેયમ્ ? મગયત ઇયં, સોત્યેક્ષ્યતે ધ્યાન-
મણ્ડલાગ્રસ્ય ધ્યાનાસેધોરેવ ॥[૧૨॥]

(ગુ. અ.) ભગવંતને કરી પલ્લુ કરાતા અભિષેક માટેની આ
પયોધારા (જલ-ધારા), ભગવંતના ધ્યાનરૂપી ખડ્ગની ધાર
જેવી ણની ભવ(સંસાર)રૂપી ભવનની ભીંતોના ભાંગોને ભેદે.
તાત્પર્ય કે કર્મોનો વિનાશ કરે. ૧૨

[ગાલિની]

નાનાવર્ણેર્વર્ણકેર્ગન્ય-લુચ્ચ-

ધ્રામ્યદ્-ધૃક્ત્રી-સાર્થ-સદ્ગીત-રમ્યેઃ ।

ઘૃષ્ટોન્મૃષ્ટં^૧ ચારુચીનાંશુ^૨કાન્તૈઃ,

કાન્તં પાતુઃ પાત્ત ચિમ્બં જિનસ્ય ॥ ૧૩

[પં.] જિન-ચિમ્બં પાતુ રસતુ । કિમ્મૂતસ્ય ? પાતુઃ પાલયિતુઃ । કિમ્મૂતમ્ ? કાન્તં કમનીયં, ઘૃષ્ટોન્મૃષ્ટં પૂર્વ ઘૃષ્ટમ્ । કેઃ ? વર્ણકૈઃ સર્વોપધીગન્ધાદિમિઃ । કિમ્મૂતૈઃ ? નાનાપ્રકાર વર્ણાં યેષાં તે તથા તૈઃ । ગન્યેન લુચ્ચઃ ધ્રામ્યન્ યો ધૃક્ત્રી-સાર્થઃ ધૃક્ત્રાક્ત્રનાનાં સમૂહસ્તસ્ય ગીતં તેન રમ્યા યે વર્ણકાસ્તે-રિતિ પદ્યાદુન્મૃષ્ટમ્ । કેઃ ? ચારુણિ યાનિ ચીનાં^૩શુકાનિ, તેષાં યેઽન્તાસ્તૈરિતિ ॥[૧૩]॥

(ગુ. અ.) બંધમાં આસક્ત થઈને લમતા લમરી-સમૂહના સંગીત વડે રમણીય વિવિધ વર્ણોવાળા વર્ણકૈઃ (વિલેપનો-સર્વ ઓપધિગંધો વગેરે) વડે પડેલાં ઘટ-વિસિત કરવામાં આવેલ અને પછી ચારુ (શુદ્ધ-મનોહર) ચીનાંશુકો (ઉત્તમ ચીનાઈ વગેરે) ના ઉડાઓવડે ઉન્મૂષ્ટ (લુહી નાખવામાં આવેલ), પાતક એવા જિનતુ^૪ મનોહર બિંબ રક્ષણ કરેલા. ૧૩

[મસન્તકિકામ્]

મન્દારપુષ્પ-મકરન્દ-હતાલિ-વૃન્દ^૫-

વૃન્દારકમચય-મેચક્રિતાનિ લક્ષ્યાઃ^૬ ।

[પં.] ^૧માઙ્ગલ્યં મઙ્ગલાય હિતમ્ । इन्दुश्च कुन्दश्च तद्वद्
 अवदातं शुभ्रं यद् दधि तत् स्मरणार्थम् । केपाम् ? विविक्त-
 चित्तानામ અવદાતવિયામ્ । કિં સ્મર્તવ્યમિત્યાહ- દધિ-જલ^૨યેઃ
 દધિસમુદ્રસ્ય યાનિ જલानि तेषामगरे^૩ શ્રૌરિન્દ્રૈરુપનીતાનાં
 દૌકિતાનામિતિ । કર્મ્મણિ પઠ્ઠીતિ ॥[૧૧॥]

(ગૂ. અ.) મંગલ માટે હિતકારિ, તથા ચંદ્ર અને કુંદ (પુષ્પ)
 જેવું ઉત્તમવલ્લ દહિં, વિશુદ્ધ ચિત્તવાળા (પવિત્ર બુદ્ધિવાળાઓ)ને
 ઇન્દ્રોએ ઉપસ્થિત કરેલાં દધિસાગરનાં દહિંને સ્મરણ કરાવવા
 માટે છે. ૧૧

[ગાથા]

અમિપેક-પયો-ધારા, ધારેવ ધ્યાન-મણ્ડલાગ્રસ્ય ।

મય-મયન-ભિત્તિમાગાન્, મૂયોઽપિ મિનત્તુ માગવતી ॥^૪૧૨

[પં.] અમિપેકાય યા પયોધારા સા મય एव મયનં તસ્ય
 भित्तिमागान् कर्मसंस्थानीयान् भिन्तु । मूयोऽपि पुनरपि शिष्ये-
 સ્યાદિના પ્રથમમમિપેકોદ્દેકં શિષ્યાય કથિતમ્, પુનરેતદ્ દ્વિતીય-
 મિતિ ભાવના । કસ્યેયમ્ ? મગવત इयं, सोत्प्रेक्ष्यते ध्यान-
 મણ્ડલાગ્રસ્ય ધ્યાનાસેધારેષ ॥[૧૨॥]

(ગૂ. અ.) ભગવંતને ફરી પણ કરાતા અમિપેક માટેની આ
 પયોધારા (જલ-ધારા), ભગવંતના ધ્યાનરૂપી અદ્ભુતની ધાર
 જેવી યની ભવ(સંસાર)રૂપી ભવનની ભીંતોના ભાંગોને ભેદો.
 તાત્પર્ય છે કર્મોના વિનાશ કરે. ૧૨

(મૂ. અ.) [હે ભગવન્ !] દ્વિમાદિ(દ્વિમાલય)નાં શિખ-
દાની મધ્યમાં જેનું સ્થાન છે, એવા પદ્મ-મહાહુકમાંથી જેનો
જલ-પ્રવાહ દૈત્ય થયેલો છે, જેના ઉંચા તરંગ-ભંગો (કલ્લોલો)
ઉછળી રહ્યા છે, તે મંગા આપનો અભિષેક કરે. ૧૫

ગગનગામિ-ગણેશ-વિજામિની^૧-

જન-કટાક્ષ-વલ્લભમદાપ્તવા ।

જિત-જગત્ત્રય ! મિન્ધુધુની ધ્રુવા-

ષ્ણુપનયત્ત્વમિપેકજલ્લાનિ તે ॥ ૧૬

[પં.] હે જિતજગત્ત્રય ! દિવ્યત્વપર્વતોપરિ-દ્વદશમિલ્લતા
અપરામ્ભોધિગામિની સિન્ધુધુની સિન્ધ્વમિધાના નદી સા તે નવા-
મિપેકજલ્લાનિ ધ્રુવાણિ નિશ્ચિતાન્યુપનયતુ । યા વિશિષ્ટ્યતે-
ગગનગામિ^૨નાં વિદ્યાધરાણાં ચે ગગાસ્તેષાં ચ ર્દેશઃ પ્રમુક્તસ્ય ચો
વિલાસિનીજનસ્થાય ચે કટાક્ષા અપાક્લ્મનયનશ્ચેગસ્તદ્વદ્ વલ્લભો
ધવલો મદાપ્તવો મદાપૂરો વસ્યાઃ સા તથા ॥[૧૬॥]

(મૂ. અ.) ત્રણ જગતને જિતનાર હે જિન ! [દ્વિમવત્-
પર્વતના ઉપર સ્થેલા હુકમાંથી નીકળેલી અને પશ્ચિમસમુદ્રમાં
જતી] સિન્ધુ નદી, જેનો મહાપ્રવાહ, વિદ્યાધરગણના સ્વામીની
વિલાસિનીઓના (વિલાસ કરનારી વિદ્યાધરીઓના) કટાક્ષ જેવો
ધવલ છે, તે તમારાં અભિષેક-જલને લાવો (અહિં ઉપસ્થિત
કરે). ૧૬

लीलाकटाक्ष-धवलानि जलानि दुग्ध-

सिन्धोः पुनन्तु मुनि-गात्र-पवित्रितानि ॥१४॥

[पं.] दुग्धसिन्धोः क्षीराम्भोधेः जलानि पुनन्तु पवित्रीकुर्वन्तु । तानि विशिनष्टि- मुनेः भगवतो गात्र तेन पवित्रितानि । मन्दाराणां यानि पुष्पाणि, तेषां यो मकरन्दो रसस्तेन यान्याहृतानि पद्मपद्म-वृन्दारकाणि अलिष्टृन्दानि च तानि वृन्दारकाणि च शोभनानि, तेषां प्रचयस्तेन मेघकितानि सज्जातानि येषु । शिल्पि-कण्ठनिभं मेघकम् । किं च, 'लक्ष्म्या ये लीलया कटाक्षास्तद्वद् धवलानीति ॥[१४॥]

(गू. अ.) भंडार (कल्पवृक्ष) नां पुष्पोना मकरंद (रस) थी आकर्षयित्वा प्रभर-समूहं अने वृन्दारकेना (डेवोना) समूहं थी चित्रविचित्र ध्येलां, लक्ष्मीना लीला (लीला) - कटाक्षा तेषां धवल तेषां क्षीरसागरनां जल, मुनि (भगवन्त) नां गात्र थी पवित्र (यथां छतां) धावन करे. १४

[उपजातिः]

हिमाद्रिशृङ्गान्तरसत्र-पत्र-महाह्रदोद्भूत-जलप्रवाहा ।

समुद्भवत्-तुङ्गा-तरङ्गा-भङ्गा, करोतु गङ्गा भवतोऽभिपेकम् ॥१५॥

[पं] भवतस्तेऽभिपेकं करोतु, हिमवद्^१ गिर्युपरि-पद्मह्रदाव् धित्तिर्गता पूर्वाम्भोधिगामिनी गङ्गाऽभिधाना नदी । किम्भूता ? हिमाद्रेर्यानि^२ शृङ्गाणि, तेषां यदन्तरं तत्र सद्रुम गृहं स्थानं यस्य स तथा । स चासौ पद्ममहाह्रदश्च तदुद्भूतो जलप्रवाहो यस्याः सा तथा । समुद्रवन्तः तुङ्गा तथास्तरङ्गा-भङ्गाः^३ कल्लोल-वलयानि यस्याः सा तथा इति ॥[१५॥]

१ ता. लक्ष्म्या । २ ता. धनगि । ३ ता. लृंगाणि । ४ ता. लल्लोल ।

(ગ્ર. અ.) [૬ ભગવત્.] હિમાદ્રિ (હિમાલય) નાં શિખ-
રાની મધ્યમાં જેનું સ્થાન છે, એવા પદ્મ-મહાહુદમાંથી જેનો
જલ-પ્રવાહ હિપ્પત થયેલો છે, જેના ઉંચા તરંગ-ભંગો (કંદોલો)
ઉછળી રહ્યા છે, તે ગંગા આપનો અભિષેક કરે. ૧૫

ગગનગામિ-ગણેશ-વિલાસિની^૧-

જન-કટાક્ષ-ચક્રસમદાપ્તવા ।

ત્રિત-ત્રગત્રય ! મિન્ધુધુની ધ્રુવા-

પ્યુપનપત્વમિપેકજલ્લાનિ તે ॥ ૧૬

[પં.] હે ત્રિતગત્રય ! હિમપત્પર્શ્યતોપરિ-હવામિષ્ણતા
અસ્થામ્નોપિગામિની મિન્ધુધુની સિન્ધુમિધાના નદી સા તે ત્વા-
મિપેકજલ્લાનિ ધ્રુવાણિ નિશ્ચિતાન્યુપનયતુ । સા વિશિષ્ટયતે-
ગગનગામિ^૨નાં વિદ્યાધરાણાં ચે ગગાતેષાં ચ ર્દશઃ પ્રમુક્તસ્ય યો
વિલાસિનીજનસ્ય ચે કટાક્ષા અપાક્ષનયનશેષલદ્વદ્ બલક્ષો
ધવલો મહાપ્લવો મહાપૂરો વસ્યાઃ સા તથા ॥ [૧૬]

(ગ્ર. અ.) ત્રણ જગતને ત્રિતનાર હે જિન ! [હિમવત્-
પર્વતના ઉપર સહેલા હુદમાંથી નીકળેલી અને પશ્ચિમસમુદ્રમાં
જતી] સિન્ધુ નદી, જેનો મહાપ્રવાહ, વિદ્યાધરગણના સ્વામીની
વિલાસિનીઓના (વિલાસ કરનારી વિદ્યાધરીઓના) કટાક્ષ જેવો
ધવલ છે, તે તમારાં અભિષેક-જલને લાવે (અહિં ઉપસ્થિત
કરે). ૧૬

[શાલ્મી]

પ્રાક્-^૧પાશ્ચાત્યામ્મોધિ-વેલા-તમાલા-
નાસિચ્ચન્ત્યૌ લોલકલ્લોલ-પાતૈઃ ।

યુક્તં કર્તું લોકનાથામિપેકં,
મામે પાતાં રોહિતા-રોહિતાંશે ॥ ૧૭

[પં.] મહાહિમવત્પરિ-મહાપદ્માભિધાનાદ્ હૃદાદ્ વિનિર્ગતા
હિમવત્મધ્યેન પૂર્વામ્મોધિગામિની ^૧રોહિતા-નામા નદી, તથા
હિમવત્-પદ્મનિર્ગતા તેનૈવાપરસમુદ્રયાયિની રોહિતાંશા^૫ઽભિધાના
નદી । एते द्वे अपि રોહિતા-રોહિતાંશે લોકનાથામિપેકં કર્તુમ્
'આવયોયુક્તમૌપયિકમ્ एतद्' इत्येवं गत्वा प्राप्ते आगते पातां
પાલયેતામ્ । કિમ્મૂતે^૬ ? પ્રાક્ વ ^૧પાશ્ચાત્યશ્ચ યાવમ્મોધી
તયાંવેલાયાં તમાલાસ્તાનાસિચ્ચગ્ત્યૌ । કેઃ ? લોલકલ્લોલ દક્ષિ-
ક્ષાસ્તેપાં યે ^૭પાતાસ્તૈરિતિ ॥[૧૭]॥

(ગૂ. અ) [મહાહિમવત્ ઉપર રહેલા મહાપદ્મ નામના
હૃદમાંથી નીકળેલી અને હિમવત્ની મધ્યમાં યઈ પૂર્વસમુદ્રમાં
જતી રોહિતા નામની નદી, તથા હિમવતના પદ્મહૃદમાંથી નીકળેલી
તે જ માર્ગે યઈને પશ્ચિમસમુદ્રમાં જનારી રોહિતાંસા(શા)
નામની નદી] એ બંને રોહિતા અને રોહિતાંસા(શા) નદીઓ,
'આપણ બંનેનું લોક-નાથ(જિન)ને આ લેટણું યુક્ત છે' એવું
વિચારીને, અંચળ કલ્લોલોના ઉછાળાવડે પૂર્વસમુદ્ર અને પશ્ચિમ-

૧ તા. પદ્મા । ૨ તા. તસિ । ૩ તા. તાસિ । ૪ તા. તાંસા ।
૫ તા. તસિ । ૬ તા. વાં । ૭ તા. ચાતા ।

સમુદ્રના તટ પર રહેલા તમાલ વૃક્ષોને સારી રીતે સિંચત હસતી
છતી આવી પહોંચી છે, તે જાને [સર્વની] રક્ષા કરે. ૧૭

કલ્પલતા-કલ્પિકા-સુરમીણિ, ક્ષાન્તિનિષેસ્તરસોપનયેતામ્ ।
સિત્તહરિદ્-હરિવર્ષવનાન્તે, મ્નાત્રજલ્લાનિ દગિદ્-દરિકાન્તે ॥૧૮

[પં.] ક્ષાન્તિનિષેઃ^૧ મગવતઃ મ્નાત્રજલ્લાનિ તરમા પ્રેગેનોપ-
નયેતામ્ કૌકયેતામ્ । કે ? નિપથકુલપર્વતોપરિ-તિગિચ્છિ-સંજ્ઞાદ્
હરાદ્ વિનિર્ગતા હરિવર્ષમપ્યેન પૂર્વાશ્વિસર્પિણી હરિત્સંજ્ઞા ધુની,
તથા મહાદ્વિમ્બદ્ગિરિ-ઉપરિ-મહાપદ્મદોદ્ભૂતા તેનૈવાપરાર્ણવ-
સંગતા દરિકાન્તાડમિયાનાડડપતા ^૨પતે દ્વે અપિ હરિદ્-દરિકાન્તે ।
કિન્મૂતે ? મિષ્કાનિ હરિન્તિ હરિતાનિ હરિવર્ષવનાન્તાનિ યકામ્યાં
તે તથા । કાન્યુપનયેતામ્ ? જલ્લાનિ । કિન્મૂતાનિ ? કલ્પલતાનાં
યાઃ કલ્પિકાઃ કુલ્મલ્લાનિ તામિઃ સુરમીણિ इति ॥[૧૮]॥

(ગ્ર. અ.) [નિપથનામના કુલપર્વત ઉપર રહેલ તિગિચ્છિ
નામના હૃદમાંથી નીકળેલો, હરિવર્ષની મધ્યમાં ધર્મને પૂર્વસમુદ્ર
તરફ જતી હરિત્ નામની નદી, તથા મહાદ્વિમ્બવત-ગિરિ ઉપરના
મહાપદ્મનામના હૃદમાંથી ઉત્પન્ન થઈને તે જ માર્ગે પશ્ચિમ-
સમુદ્રને મળતી હરિકાન્તા નામની નદી] હરિત્ અને હરિકાન્તા
નામની એ જાને નદીઓ, હરિત્ એવા હરિવર્ષના વનપ્રદેશોને
સિંચતી છતી, ક્ષમાનિધિ(ભગવાન)ના સ્નાત્ર મારે કલ્પલતાની
ઠળીઓ વડે સુગંધી એવાં જળને જલ્લી લાવે (અદ્વૈ ઉપ-
સ્થિત કરે.) ૧૮

[ગાથા]

મન્દરકન્દોત્તરકુરુ-દેવકુરુ-વિદેહ-વિજય-વિક્રાન્તમ્ ।

‘શીતા-શીતોદોદકમર્હસ્નાત્રોઘતં પાયાત્ ॥ ૧૯

[પં.] ‘શીતા ચ શીતોદા ચ તયોરુદકં તત્ પાયાત્ રક્ષતુ ।
 કિન્મૂતમ્ ? અર્હતો ચમ્ સ્નાત્રં તસ્મિન્ યઘતમ્ । તદ્ વિષ્ણોઽપ્યતે-
 મન્દરો મેરુસ્તસ્ય ^૧કન્વોડયોર્ભાગસ્તથ યાવુત્તરકુરુ-દેવકુરુ । મેરો-
 રુત્તરભાગે નીલકુલપર્વતાવચ્છિન્ન ઉત્તરકુરુઃ । દક્ષિણભાગે નિપધ-
 કુલપર્વતાવચ્છિન્નો દેવકુરુસ્તામ્યાં તયોર્ધાં વિક્રાન્તમ્ । તથા
 પૂર્વવિદેહાપરવિદેહયોર્યાનિ દ્વાવિશદ્ વિજયાનિ તેસ્તેષુ ધા
 વિક્રાન્તં ગતમ્; અથવા મન્દરકન્દઃ પૃથગ્મૂત યથા ગૃણ્ણતે ।
 એતદુક્તં ભવતિ- નીલોપરિ-કેસર્યાલયદ્વાતા પ્રસ્થિતા મન્દર-
 કન્દોપસરચ્છિન્નાતલસ્થલનતરક્ષિતા ઉત્તરકુરુમન્યેન પૂર્વોદયિ-
 મનુગતા શીતાડમિધાના નદી, તથા નિપધોપરિ-તિગિચ્છિપ્રધાન-
 દ્વદોત્પન્ના મન્દરકન્દસમીપદક્ષિણભાગેન દેવકુર્વપરવિદેહ-વિજય-
 મધ્યેન ચ પશ્ચિમામ્બોધિગામિની ‘શીતોદામિધાના નદી, તયોરુદકં
 મન્દરકન્દોત્તર-દેવકુરુવિદેહવિજય-વિક્રાન્તં ભવતિ ॥[૧૯॥]

(ગુ. અ.) મન્દર(મેરુ)ની નીચે રહેલા ઉત્તરકુરુ અને દેવ-
 કુરુ મેરુ [મેરુના ઉત્તરભાગમાં નીલ નામના કુલપર્વતથી જૂદો
 પડતો ઉત્તરકુરુ, અને દક્ષિણભાગમાં નિપધ નામના કુલપર્વતથી
 જૂદો પડતો દેવકુરુ]; તથા પૂર્વવિદેહ અને પશ્ચિમવિદેહના બન્નીશ

વિજયો પર વિક્રમ કરતું-જતું, અર્ધેત(ગિન)ના સ્નાત્ર માટે તત્પર થયેલું શીતા અને શીતોદા નદીઓનું જળ રક્ષા કરે. [મંદર-કંઠ વૃદ્ધો જ લેવાય છે. કહેવાનો એ આશય ॥ કે-નીલપર્વતના ઉપર રહેલા કેસરી નામના યુદ્ધથી નીકળેલી અને મંદર-કંઠ શીલાથી રૂપલિત તરંગવાળી, ઉત્તરકુરુની મધ્યમાં થઇને પૂર્વસમુદ્રને અનુસરતી શીતા નામની નદી છે, તથા નિષધપર્વત ઉપરના તિગિછિ નામના પ્રધાન યુદ્ધમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી, મંદર-કંઠ-સમીપ દક્ષિણભાગદ્વારા, કેવકુરુ અને પશ્ચિમવિદેહ વિજયની મધ્યમાં થઇને પશ્ચિમસમુદ્ર તરફ જતી શીતોદા નામની નદી છે.] ૧૬

[ગાથા]

કુરુતાં કલ્પમહીરુદ્ધ-કુસુમ-રજઃ પટલ-પાટલૈઃ સલિલૈઃ ।

નર-નારી-કાન્તે તથ, મઙ્ગનક-મહોત્સવારમ્મમ્ ॥ ૨૦

[પં.] પ્રાપ્તે પુનીતામિત્યાદિ, કુરુતાં કલ્પમહીરુદ્ધેત્યાદ્યનયોરેવં પાઠે સતિ નદી-વ્યત્યયઃ । હૈરણ્યવતનયૌ રમ્યકક્ષેત્રેઽભિહિતે, રમ્યકનયૌ ચ હૈરણ્યવત્ત્વ ઇતિ ઠસ્માદો(દે)વં પાટક્રમો દ્રષ્ટવ્યઃ । હે ભગવન્ ! તથ મઙ્ગનકમહોત્સવારમ્મં કુરુતાં વિદધતામ્ । કૈઃ ? સલિલૈઃ । કિમ્ભૂતૈઃ ? કલ્પમહીરુદ્ધસ્ય કલ્પપાદપસ્ય યાતિ કુસુમાનિ તેષાં રત્નસાસ્ય પટલં તેન પાટલૈરિપદ્રુકૈઃ । કે ? રુક્મિપત્ન્યૈર્વતોપરિ-પુણ્ડરીકહૃદોદ્ભૂતા રમ્યકમધ્યેનેન્દ્રીદિગ્ગણાનાય-મલકૃતવતી નરકાન્તાઽઽહ્યા ૧આપણા । તથા નીલનગોપરિ કેશ(મ)ર્પણ્યદ્વદ્વાત્ પ્રસ્થિતા ચારુણીદિગ્નિગ્નના પત્યુપકણ્ઠસેવિની નારીકાન્તાઽઽહ્યા નદી । યતે દ્વે અપિ નર-નારી-કાન્તે ।

૧ કાન્તશબ્દઃ પ્રત્યેકમભિસમ્બન્ધનીયઃ' ઇતિ ॥

(ગુ. અ.) હે ભગવન્ ! નરકાંતા અને નારીકાંતા [રુકિમ-પર્વત ઉપર રહેલા પુંડરીક નામના હૃદયી ઉત્પન્ન થયેલી, તથા રમ્યકની મધ્યમાં થઈને, પૂર્વદિશાના નદીનાથ(સમુદ્ર)ને અલંકૃત કરનારી નરકાંતા નામની નદી, તથા નીલપર્વત ઉપર રહેલા કેસરી નામના હૃદયી નીકળેલી, પશ્ચિમદિશાના નદીનાથ(સમુદ્ર)ની સમીપ જતી નારીકાંતા નામની નદી] એ બંને નદીઓ, કંપ-વૃક્ષોનાં કુસુમોના રશ્મિ-સમૂહથી સહજ રજત થયેલાં સલિલોવટે તમાશા મગજના(સ્નાત્ર-અભિષેક)-મહોત્સવનો આરંભ કરે. ૨૦

[શાલિની]

પ્રાપ્તે પુનીતાં પ્રવિહાટયન્ત્યૌ, લલામ હૃણ્યવતોઽવકાશ'મ્ ।
લોકૈક'મર્તુર્મેવતોઽમિપેકં, પ્રત્યાદતે રૂપ્ય-સુવર્ણ-કૂલે ॥૨૧

[પં.] પ્રાપ્તે જાગતે પુનીતાં પ્રવિહાટયન્ત્યૌ વિભાગેન કુર્વ્યન્ત્યૌ અપિ રૂપ્ય-સુવર્ણ-કૂલે । 'કૂલશબ્દઃ પ્રત્યેકમભિ-સમ્બધયતે' ॥ [૨૧ ॥]

(ગુ. અ.) લોકના અદિતીય સ્વામી એવા આપના અભિષેક પ્રત્યે આદરવાળી રમ્યકૂલા અને સુવર્ણકૂલા નામની બે નદીઓ હૃણ્યવતના તિલકરૂપ શિખરને જૂદાં પાડતી છતી આવી પહોંચી છે; તે બંને પાવન કરે. ૨૧

[ગાથા]

અર્હદમિપેકપૂતં, દૂરીકૃત-દુઃસ્વસમ્ભવાફૂતમ્ ।

હસ્તુ ફલિકાલ-ફલિલં, રક્તા-રક્તોદયોઃ સલિલમ્ ॥૨૨

[પં.] સલિલં કલિકાલ[સ્ય] ચાત્ કલિલં પાપં, તદ્ હરતુ
અપનયતુ । કિમ્મૂતમ્ ? અહંદિગ્ધિપેકેણ પૂતં ચવિત્રમ્ । દૂરીકૃતં
દુઃસમ્મયસ્યાકૂતં ચેષ્ટિતં ચેન તત્ તથા । કયોઃ ? શિષ્ય^૧રિગિર્યુ-
પરિમહાપુણ્ડરીચદ્વદાહ્ન્યાત્મલામા પેરાવતમખ્યેન ચેતાદ્યભેદિની
પ્રાગાશા-જ્ઞાપિત્તલાગ્નિની રક્ષાસંસાડસગા । તથા દત્તચત્તદાદ્
વિસર્પણ્યેવ, તેનૈવ તદ્દેવિન્યેવાપરસમુદ્રપાતિની રક્ષોદાડમિધાતા
નિમ્નગા । એતયો રક્ષા-રક્ષોદયોઃ સલિલમિતિ ॥ [૨૨ ॥]

(ત્ર. મ.) અહંતાના અભિપેક્ષી પવિત્ર થયેલું, દુઃખના
સંભવની શિષ્ટાને દૂર કરનારું, રક્ષા અને રક્ષોદા નામની
નદીઓનું સલિલ કલિકાલનાં દરમલ (પાપ) ને દૂર. ૨૨

[શિષ્યરજિરિ ઉપર રહેલા મહાપુંડરીક નામના સ્થંથી
પોતાની પ્રાપ્તિ (ઉત્પત્તિ) મેળવનારી, ઐરાવતની મધ્યમાં થઈને
વૈતાલ્યને લેદનારી, પૂર્વદિશાના સમુદ્રનું અવગાહન કરનારી
રક્ષા નામની નદી, તથા..... સ્થંમાંથી વહેતી (પ્રસરતી)
તે જ માર્ગે થઈને, તેને જ લેદતી, પશ્ચિમસમુદ્રમાં પડતી
રક્ષોદા નામની નદી બાધવી.]

[ગાથા]

અભિપેક્ષારિ હારિ, પ્રમૂતકિઝલ્ક-કલ્ક-પટવાસૈઃ ।

ઉપનયતુ હેમપદ્મૈઃ, પદમા પદમાલયા દેવી ॥ ૨૩

[પં.] સામ્પ્રતં ચતુર્દશનદીકીર્તનાનમ્તરં પદ્માવિમહાહદત્થા
દેવ્યઃ શ્રી-પ્રમૂતયઃ સંકીર્ત્યન્તે ।

પદ્મા શ્રીઃ સા અભિષેકચારિ હરણશીલં મન-આહ્વાદિત્વાત્
 વપનયતુ દ્વૈકયતુ । કૈઃ ? હેમપદ્મોઃ સુવર્ણપદ્મોઃ । કિમ્ભૂતેઃ ? પ્રભૂતો
 યઃ કિંજત્કઃ પદ્મારેણુસ્તસ્ય યઃ કલ્કો રસઃ ॥ એવં પટયાસઃ
 ક્ષોઢપુટપાફાદિર્યેષાં ચેષુ શ્વા । કિમ્ભૂતા ? પદ્મો નામ દ્વિમવત્-
 કુલપર્વતોપરિ હ્રદઃ સપ્પાલયો નિવાસો યત્યાઃ સા તથા ॥ [૨૩] ॥

(ગૂ. અ.) { ૧૪ ચૌદ નદીઓના કીર્તન પછી હવે પદ્મ વગેરે
 મહાહ્રદોમાં રહેલી શ્રી વગેરે દેવીઓનું સંકીર્તન કરવામાં આવે છે. }

દ્વિમવત્ નામના કુલપર્વતના ઉપર રહેલો પદ્મ નામનો હ્રદ
 એ જેનું નિવાસ-સ્થાન છે, તે પદ્મા(શ્રી)દેવી, ધણી પદ્મરજના
 રસરૂપી પટયાસ(સુગંધી)વાળા હેમપદ્મો સાથે, મનોહર અભિષેક
 માટે જળ લાવે (સમીપમાં ઉપસ્થિત કરે.) ૨૩

[ગાથા]

સ્નપયન્તી જિનં જાત-સમ્પ્રમા સમ્પ્રમચ્છિન્નમ્ ।

કરોતુ પૂતમાત્માનં, મહાપદ્ય-નિવાસિની ॥ ૨૪ ॥

[પં.] મહાપદ્ય-નિવાસિની હ્રીસંજ્ઞા દેવી મહાપદ્મો દ્વિમવત્-
 કુલપર્વતોપરિ-મહાહ્રદસ્ત્રિ નિવસતું શીલં નિવાસો યત્યાઃ સા તથા ।
 સા આત્માનં પૂતં પવિત્રં કરોતુ । કિં વિવધતી ? સ્નપયન્તી ।
 કમ્ ? જિનમ્ । કિમ્ભૂતા ? જાતસમ્પ્રમા જાતાદરા । કિમ્ભૂતમ્ ?
 સમ્પ્રમચ્છિદં સમ્પ્રમો મયં તચ્છિન્નતીતિ સા તથા ॥ [૨૪ ॥]

[પં.] કેસરિણેવ કેસરિણા નીલકુલપર્વતોપરિ દ્વદેન સતા
 દેવ્યાઃ કીર્તિસંશયાઃ માતિ શોભતે । કઃ ? મથ એવ યો દ્વિપો હરતી
 તસ્ય મદ્ગઃ પરાજયઃ । કિન્મૂતેન ? સ્ફુટકેસરેણ સ્ફુટાન્તિ કેસરાણિ
 પદ્મકર્ણિકા-^૧દલક્ષણપરાણિ । અન્યત્ર સ્કન્ધકેશ^૨ યસ્ય સ તથા
 તેન કમ્પિતાનિ કમલ્લાનિ પદ્માનિ; અન્યત્ર મૃગા ચેન સ તથા
 તેન । કસ્મિન્ સતિ મથ-દ્વિપ-મદ્ગઃ ? જિનાભિપેષને ।
 કિન્મૂલાયાઃ ? કેસરી દ્વઃ સ જાલયો યસ્યાઃ સા તથા તરયાઃ
 ॥ [૨૬ ॥]

(ગુ.અ.) જિનાભિપેક્ષમાં, નીલ નામના કુલપર્વત ઉપર રહેલ
 કેસરી નામનો જુદ બેટું આલય-સ્થાન છે, તે કીર્તિનામની
 દેવીના સ્ફુટ કેસર (જુદના પદ્મમાં પદ્મ-કર્ણિકા અને સિંહના
 અર્ધમાં કેશવાળી-ખજા ઉપરના કેશો) વાળા, ઠમલો (જુદ અર્ધમાં
 પદ્મો અને સિંહના પદ્મમાં હરણો) ને ઠંપાવનારા એવા કેસરી
 (જુદ અને બીજા પદ્મમાં સિંહ) એ ઠરેલો ભવ (સંસાર) રૂપી
 દ્વિપ (હાથી) નો જાંગ (પરાજય) થોભે છે. ૨૬

[યાયા]

માતિ મવતોઽભિપેકે^૩, વવણદલિકુલ-કિદ્ધિણી-ફલાપેન ।
 રચિરોઽઞ્જવલેન જિન ! પૌન્દરીકિણી પૌન્દરીકેણ ॥૨૭

[પં.] દે જિન ! મવતોઽભિપેકે પૌન્દરી^૪ કિણી બુદ્ધિ-સંશા
 દેવી માતિ શોભતે । કેન ? પૌન્દરીકેણેવ વ્યાગ્રેણેવ, રુક્મિકુલ-

પદ્મવો[વરિ] પૌણ્ડરીકાભિયાનેન દ્વદેન । સ વિદ્યેવ્યંતે- કંબળાન્તો
ચેડન્યસ્તેવાં યાનિ કુલ્યાનિ તાને(ન્યે)ચ કિદ્વિળી-કટ્ટાપઃ ઘણ્ટિકા-
સમૂહસ્તેન । અન્યથ કચગદલિકુલ્યાન્યેવ કિદ્વિળી-કટ્ટાપો યસ્ય ॥
તથા તેન રુચિરોગ્ગચ્છેન રુચિરઃ શોભન કચ્છવલો દીપઃ ॥ [૨૭]]

(ત્ર. અ.) હે જિન ! આપના અભિષેકમાં પૌંડરીકદ્વી બુદ્ધિ
નામની દેવી, રુદ્ધિમ નામના કુલપર્વત ઉપર રહેલા વાઘ જેવા
પૌંડરીક નામના હૃદયકે ચોભે છે; જે(હૃદ), અવાજ કરતા
ભમરાઓના સમૂહરૂપી પુપરીઓના સમૂહવાળો રુચિર(મુશોભિત)
અને ઉગ્ગત્વલ (દેલીખમાન) છે. ૨૭.

રિપુસેના-ચલેચ-કુરજ્ઞ-સંહર્તિ સ્થાપતેય-સસ્યાનામ્ ।

સ્તપયન્તી જગદીશં, જયતિ મહાપૌંડરીકસ્યા ॥ ૨૮

[પં.] જગદીશં જિનં જનયન્તી । કા ? શિખરિકુલપર્વતોપરિ
મહાપૌંડરીકો દ્વદઃ મહાપૌંડરીક इव महाव्याघ्रः, તત્તથા લક્ષ્મ્ય-
મિયાના દેવી તયતિ । રિપૂર્ણં સેના તથા તતો ચા દ્વેશાસ્ય ઇવં કુરજ્ઞ-
સંહર્તિઃ હરિણ-સમૂહઃ ઠામ્ । જયતિ મા । કેવામ્ ? સ્થાપતેયાનિ
દ્રવ્યાણિ તાન્યેવ સસ્યાનિ તેવામ્ । ઇતદુક્તં ભવતિ- યા હ્યામસ્યા
ભવતિ, સા સસ્યોપદ્રવ્યકારિણી કુરજ્ઞ-સંહર્તિ જયતિ । इयं महा-
पुण्डरीकहृदस्य जिनं स्तपयन्ती स्थापतेयोरद्रवान् रिपुद्वेदान्
जयतीति ॥ [૨૮ ॥]

(ત્ર. અ.) શિખરી નામના કુલપર્વતના ઉપર મહાપૌંડરીક
નામનો હૃદ છે; જે ઘોટો વાઘ હોય તેવો જણાય છે; તેના ઉપર
રહેલી લક્ષ્મી નામની દેવી, જગદીશ(જિન)ને સ્નાત્ર કરાવતી
છતી, દ્રવ્યોરૂપી ધાન્યોનો ઉપદ્રવ-વિનાશ કરતી રાત્રમેનાઓ

વિસ્તારેલા કલ્પેશોરૂપી પુરંગો(હરણો)ના સમૂહ પર ન્ય પામે છે
(દ્રવ્યોના ઉપદ્રવોને અને યત્રુઓના કલ્પેશોને દૂર કરે છે). ૨૮.

[ગાથા]

કુર્વન્તુ તેઽભિપેકં, પ્રભાસ-વરદામ-માગધાદીનામ્ ।
તીર્થાનામધિપતયઃ, સત્સલિલૈઃ સાર-સન્મતયઃ ॥ ૨૯

[પં.] હે ભગવન્ ! તે તથાભિપેકં કુર્વન્તુ । કે ? તીર્થા-
નામધિપતયઃ સ્વામિનઃ । કેપામ્ ? પ્રભાસ-વરદામ-માગધાદી-
નામ્ । પ્રભાસં ભારતસ્ય પશ્ચિમસમુદ્રે, માગધં પૂર્વસમુદ્રે, इत्येव-
માદીનિ તીર્થાનિ ગૃહ્યન્તે, તેપામિતિ । કેઃ કુર્વન્તુ ? સત્સલિલૈઃ
સારા સમ્યક્ મતિર્યેષાં તે તથા ॥ [૨૯ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ભગવન્ ! સારી શ્રેષ્ઠ મતિને ધારણ કરનારા,
પ્રભાસ, વરદામ અને માગધ વગેરે તીર્થોના અધિપતિ(સ્વામીઓ)
સારાં શ્રેષ્ઠ પવિત્ર સલિલો(જળ)વડે તમારે અભિપેક કરે.

[પ્રભાસતીર્થ, ભારતના પશ્ચિમ સમુદ્ર પર અને માગધતીર્થ
પૂર્વ સમુદ્ર પર રહેલું છે.] ૨૯.

[ગાથા]

इति शस्त-समस्त-सरित्-समुद्र-तीर्थोदकानि घोषणया ।
स्मरयन् प्रागभिपेकं, छेकश्छेकं विधिं कुर्यात् ॥ ૩૦

[પં.] इति परिसमाप्तौ, प्रक्रान्त-प्रकारे वा । शस्तानि
प्रशस्तानि, सरित्-समुद्र-तीर्थोदकानि वा । आदिशब्दात् तद-
धिपत्यादीनि गृह्यन्ते । तेषां वा घोषणा, तया स्मरयन् । कम् ?

પ્રાગભિષેકં પૂર્વકૃત-જિનાભિષેકમ્ । છેકો દક્ષઃ, છેદં નિપુનં,
વિધિ સ્નાત્રવિધિ કુર્યાદિતિ કર્તવ્યતોપદેશમિતિ ॥ [૩૦ ॥]

इति वादिवेतालीय-पर्वणि तृतीयं पर्वं समाप्तम् । [३१]

(ચૂ. અ.) એ પ્રમાણે (પ્રકારે) પ્રશસ્ત સમસ્ત નદીઓ, સમુદ્રો અને તીર્થોનાં ઉદક (જળ) ની યોગણ વડે, પૂર્વે કરવામાં આવેલ જિનાભિષેકને સ્મરણ કરાવતો દક્ષ (સુર), નિપુણ વિધિ (સ્નાત્ર-વિધિ) ને કરે. ૩૦

[એ પ્રમાણે વાદિવેતાલીય પર્વમાં ત્રીજું પર્વ સમાપ્ત થયું. ૩]

[ચતુર્થ પર્વ]

[ગાથા]

सर्वज्ञितः सर्वविदः, सर्वगुरोः सर्वपूजनीयस्य ।

सर्वसुख-सिद्धिहेतोः, न्याय्यं सर्वोपधि-स्नानम् ॥ ૧

[પં.] નચા[ધ્યા]નનામનન્તરં સર્વોપધ્યાદિ-સ્નાત્રમિતિ તદ્દ
દર્શયતિ સર્વજિત ^૧ ઈત્યાદિ । સર્વસુખ-સિદ્ધિહેતોર્ભગવતઃ સર્વોપધિ-
સ્નાનં ન્યાય્યં ન્યાયાદનપેતં ન્યાયોપવ્રજમિતિ સમ્બન્ધઃ । કિંમૂતસ્ય ?
સર્વજિત, સર્વમશેપમપ્રકારં કર્મ નિર્મૂલતો જયતીતિ સર્વજિ[ત્]
તસ્ય । અત એવ સર્વવિદઃ સર્વં લોકલોકં વેત્તીતિ સર્વવિત્
અશેપાવરણકર્મક્ષયતસ્ય । અત એવ સર્વેષામ્ અવદાતધિયાં ગુરુ-
સ્તત્યાત એવ સર્વેષામિન્દ્રાદીનાં પૂજનીયસ્તસ્ય । કિમર્થે તેષાં
પૂજનીયઃ ? સર્વં યત્ મુક્તિ સિદ્ધિશ્ચ તયોર્હેતુઃ કારણમેવ મગધાન્
વર્ત્તને, અતસ્તેષાં પૂજનીયસ્તસ્યેતિ ॥ [૧ ॥]

ચોથું પર્વ

(ગુ. અ.) [નદીઓ અને હોડોના જલ-સ્નાન પછી સર્વ ઔપધિઓ વગેરે દ્વારા સ્નાન કરાવાય છે, એથી તે દધાવે છે-]

સર્વ(સમસ્ત-આઠ પ્રકારના કર્મને નિર્મૂલ કરતા હોઈ)ને જિતનાર, સર્વ(લોક, અલોક)ને જાણનાર, સર્વ(વિશુદ્ધ બુદ્ધિ-વાળાઓ)ના શુર, સર્વ(ધન્દો વગેરે)ના પૂજનીય, સર્વ પ્રકારનાં સુખ અને સિદ્ધિના હેતુરૂપ એવા ભગવાનને સર્વ ઔપધિઓથી સ્નાન કરાવવું-એ ન્યાયોચિત છે. ૧.

[શાક્તિ]

સ્વામિન્ ! નિત્યં નિર્વ્યલીકસ્ય તસ્ય,

શ્રદ્ધાભાજાં પૂતિદેહાનુપદ્મમ્ ।

જન્મારમ્ભોચ્છેદકત્ સોપયોગો,

યોગઃ સ્નાત્રે ગન્ધ-સૌગન્ધિકૈસ્તં(સ્તે) ॥૨

[પં.] હે સ્વામિન્ ! નિત્યં સદા નિર્વ્યલીકસ્ય નિર્ગતં કયલીકં યસ્માત્ સ તથા, તસ્યૈવમ્ભૂતસ્ય તે તદ સ્નાત્રેઽભિયેકોરસયે । ગન્ધાશ્ચ મુગન્ધિદ્રવ્યકૃતાઃ, સૌગન્ધિકાનિ ચ કુંકુમ-ચન્દનાદીનિ રૈઃ સાર્ધં યો યોગઃ સમ્બન્ધઃ સ સોપયોગઃ સપ્રયોજનઃ । નનુ ચ નિર્વ્યલીકસ્ય કિં ગન્ધ-સૌગન્ધિકૈઃ ? इतीदमाशङ्क्याह- तस्य न क्षिपत्^१कम् ? पूतिः[] दुर्गन्धो यो देहस्तेन सार्द्धं योऽनुपद्मः संबन्धस्तम् । केषाम् ? श्रद्धाभाजां प्राणिनामिति । कुतोऽस्नावेवमभूत इति । यतो जन्मन वत्पत्तेरारम्भस्तस्योच्छेदो विनाशस्तं करोतीति क्षिपति ॥ [૨ ॥]

(ગૂ. અ.) હે સ્વામિન્ ! નિત્ય નિર્મલ(નિર્દોષ-નિષ્પાપ એવા) તમારાં સ્નાત્રમાં (અભિષેકોત્સવમાં), (મુગધિ દ્રવ્યોવડે કરવામાં આવેલા) ગંધો તથા [કુંકુમ, ચંદન વગેરે] સૌગંધિકો સાથે કરાતો યોગ (સંબંધ) સપ્રયોજન (આર્યક) છે. દુર્ગંધી દેહને બદલે ઉચિત સ્થાને કરાતો તે યોગ, શ્રદ્ધાશુ જનોને જન્મના આરંભને ઉચ્છેદ કરનાર થાય છે ૨.

[ગાથા]

સ્વચ્છતયા મુનિ-ગાત્ર-પવિત્રીમાત્રમુપેત્ય જનસ્ય શિરસુ ।
પ્રાપ્તપદાનિ જ્જલાન્યપિ, ભૂયો ભૂરિફલાનિ જયન્તિ જગન્તિ ॥૩

[પં.] હે ભગવન્ ! તથા મજ્જનજ્જલાનિ ભૂયો જગન્તિ જયન્તિ इति સમ્યગ્ન્યઃ । કિમ્મૂતાનિ ? સ્વચ્છતયા કરણમૂતયા મુનેર્જિનસ્ય ગાત્રમ્ બદ્ધં તેન પવિત્રીમાત્રમ્ અપવિત્રાણિ સન્તિ પવિત્રસ્વમુપેત્ય પ્રાપ્ય । કિમ્ ? પ્રાપ્તં પદં ચેત્થાનિ તથા । ■ ? જનસ્ય શિરસુ । એતદુક્તં મયતિ- સ્વચ્છતયા જિન-ઠનુ-સદ્ધ-પવિત્રાણિ જનૈઃ શિરસા વન્દિતાનિ । ભૂયોઽપિ પુનરપિ જગન્તિ જગત્ત્રયં જયન્તિ અભિ-ચક્ષન્તિ । કિમિતિ ? યતો ભૂરિફલાનિ ભૂરિ સ્વર્ગાપવર્ગોદિ ફલં ચેમ્બ્યો વન્દિતેમ્બસ્તાનિ તથા । નહિ તથા ભૂરિફલદર્શનં જગત્સુ અસ્તિ, અતો જગજ્વયસ્તેવામિતિ ॥ [૩ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ભગવન્ ! સ્વચ્છતાવડે, મુનિ(જિન)નાં ગાત્ર-વડે પવિત્રભાવને પ્રાપ્ત કરીને, ફરી પાછાં લોકોનાં મસ્તકો ઉપર સ્થાન પ્રાપ્ત કરનારાં જળી પણ વંદન કરનારાઓને સ્વર્ગ, મોક્ષ વગેરે ફળ આપનારાં યર્ષ ત્રણે જગતને જિતનાર થાય છે. ૩.

[गाय]

कथय कथं प्रशमनिधेरन्तरलब्धावकाश-विवशोऽपि ।
 बहिराविरस्ति रागः^१, कुङ्कुम^२पङ्कच्छलाद् भवतः^३ ॥ [४ ॥]

[पं.] हे भगवन् ! कथय प्रतिपादय । यद्यप्यामन्त्रणपदं
 नोपास्यं तत् तथापि सामर्थ्यादवसीयते । कथमयं रागो माया-लोभ-
 संक्षितो रक्ताक्षो गुणः । कुङ्कुम-पङ्कच्छलात् कुङ्कुमपङ्क-व्याजेन
 भवतस्तव बहिराविर्भवति । किम्भूतः सन् ? अन्तर्मध्ये अलक्ष्यो
 योऽवकाश^४ आज्ञयस्तेन विवशो विह्वलः स कथमेवम्भूतो बहिरा-
 विरस्तीत्येतत् कथय । किम्भूतस्य ? प्रशमनिधेः प्रशमनिधानस्य
 भवत इति ॥ [४ ॥]

(मू. अ.) हे भगवन् ! आप कहो कि शुं प्रशमनिधि मेवा
 आपना अंतरमां अवकाश न भगवाधी विवश धयेत्ते। राग
 (माया-लोभ-संज्ञावाणे), पीला पक्षमां लालाश) कुङ्कुमना पङ्कना
 पङ्कनाधी पङ्काए प्रगट धयेत्ते। हे ? ४.

[गाय]

भवति लघोरपि महिमा, महति यतः कुङ्कुमद्रवः सहसा ।
 हरिचन्दनानुकारं, विभर्ति भवतोऽङ्ग-सङ्गत्वा ॥ ५

[पं.] हे भगवन् ! लघोरप्यल्पस्यापि महिमा महत्त्वं
 भवति । क ? महति महद्विषये महापुरुषममाभयण इत्यर्थः ।
 कुतः ? एतदेव गतमित्याह यतः कारणात् कुङ्कुमद्रवो रसः सहसा

१ ता. राग । २ ता. पाङ्क । ३ ता. भवता । ४ ता. काश ।

(ગ. અ) હે ભગવન્ ! કુંકુમવડે હૃદયને આહ્વાદ કરનારી, તથા ચંદનની ચર્ચા(સ્તબકો-ટપકાં)થી પૂજાયેલી એવી તમારી પ્રતિમા, જાણે 'સંધ્યાસમયનાં શરદઋતુનાં વાદળાંવાણું' આકાશ હોય તેવી જણાય છે, તેને કૃતિજનો(પંડિતો-મુરો) પૂજે છે.

[સંધ્યા-સમયનાં વાદળાં કેટલાંક લાલરંગવાળાં હોય છે, અને શરદઋતુમાં સ્વાભાવિક રીતે કેટલાંક સફેદ(ધોળાં) હોય છે; આથી તેથી સુક્ષ્મ આકાશને કુંકુમથી વિલેપન કરાયેલી અને ચંદનનાં સ્તબકો(તિલકો)થી પૂજાયેલી જિન-પ્રતિમા સરખું જણાવ્યું છે.] ૬.

ઉપનયતુ ^૧મગવંસ્તે શાન્તમત્યન્તકાન્તં,

સર[સ]મુરમિગન્ધ-લીલલીનદ્વિરેફમ્ ।

સકલભુવનવન્ધો^૨ર્ધન્ધ-વિધ્વંસહેતોઃ,

મૃગમદ-મદપટ્ટોદ્ઘાસિ ચક્ત્રારવિન્દમ્ ॥ ૭

[પં.] હે ભગવન્ ! સકલભુવનવન્ધોર્ધવતઃ ચક્ત્રારવિન્દં મુલપદ્મં સંસારોચ્છેદમ્ ઉપનયતુ આનયત(તુ) ' મઠયાનામ્ ' इति શેષઃ । કિંમૂતમ્ ? શાન્તં રાગ-દ્વેપાનુપક્ષિ-દૃષ્ટ્યભાષાત્, અત્યન્ત-કાન્તં નિતાન્ત-કમનીયમત્યન્તરૂપાતિશયાત્ । સરસો યઃ સુરમિ-ગન્ધઃ સ આલીલઃ આસ્વાદિતો યૈસ્તે તથા સરસ^૩-સુરમિગન્ધા-લીલા લીના દ્વિરેફા યસ્મિન્ ચક્ત્રારવિન્દે યત્ તથા । વન્ધસ્ય અષ્ટપ્રકારકર્મ-નિગટસ્ય વિધ્વંસો વિનાશસ્તસ્ય હેતુઃ કારણમ્ । દેતુશબ્દઃ સ્વલિંગ એવ સ્થિતઃ^૪ । અથવા સકલભુવનવન્ધોરિતિ

વિશેષણં પદ્યન્તમેતન્ । મૂગસ્ય મદ્ઃ કતૂરિકા, તેન મદવટો
મળદન-વિશેષઃ, તેનોદ્ધાસિતું શીલં યાવ સ તન્ તથા ॥ [૭ ॥]

(૪. અ.) હે ભગવન્ ! સકળ જીવનના બંધુ એના આપનું,
[કર્મ-] બંધના વિનાશના હેતુમૂલ એવું સુખારવિદ(મુખ-કર્માગ),
તે રાગ-દ્રેષ સાથે સંબંધ ધરાવતી દૃષ્ટિથી સ્થિત હોવાથી યાંત
છે, ફપના અતિશયથી અત્યંત કાંત છે, જેના અરમ સુરભિ
ગંધના આસ્વાદ માટે ભમરાઓ જ્યાં લીન થયા છે, તથા જે,
કતૂરીના મંડન(અલંકાર)વડે દેહીધ્યમાન છે, તે બળ્યોના
અંસારનો(ભવ-અમણનો) ઉગ્રહેદ કરેલ ૭

[ગાથા]

માતિ' મયતો મળાટે, રાક્ષા-ચન્દ્રાર્ધ-વિભ્રમો મ[ન]રન્ । ।
માત્સલ્યો મલયોદ્મવ-સિદ્ધાર્ધક-રોચના - વિગ્રહઃ ॥ ૮

[૫.] મગરન્ ! મયતો મલયોદ્ભવં ચન્દ્રનં, સિદ્ધાર્ધકાઃ
પ્રતીતાઃ, રોચના ગોરોચનાસ્નામિસિતલ્લયો માતિ । કિમૂતઃ ? પ્રાસ-
લ્યઃ પ્રાત્નિલ્લયઃ । કવ ? મળાટે । કિમૂતે ? રાક્ષા વૈર્જ્ઞાસી,
તણાં ચન્દ્ર[ઃ], તસ્યાર્ધમ્, તસ્યેવ વિભ્રમઃ આકારો યસ્ય તન્
તથા ત્વિમત્રિનિ ॥ [૮ ॥]

[૬. અ.] હે ભગવન્ ! પૂર્વિમાના ચંદ્રના અર્ધભાગનો
વિભ્રમ ધરાવતા આપના લલાટ પર સ્થાન પામેલ ચંદ્રન,
શ્વેતચાર્ધ્ય અને ગોરોચના દ્વારા કરવામાં આવેલું તિલક
ચોતે છે. ૮

તવેન્ન ! નિગ્રન્થગણાગ્રગામિનો,

ન યુજ્યતેસ્વાસ્તરતેરલ્લકૃતિઃ ।

તથાપિ તસ્યાં કૃતિનઃ કૃતાદરા-

સ્તરન્તિ મળ્યા મવ-દુઃસ્વ-સાગરમ્ ॥ ૯

[પં.] હે દેશ ! તથ ન યુજ્યતે અલંકૃતિરલ્લકારઃ ।
 કિમ્ભૂતસ્ય ? નિ^૧પ્કિચ્છન્નાનાં તળાસ્તેષામ્ અગ્રગામિનઃ નિ^૧પ્કિચ્છન્નત-
 મસ્યેત્યર્થઃ । અપાસ્તરતેઃ અપાસ્તા રતિવિશેષમુલ્લેચ્છા યેન સ તથા
 તસ્ય । યજ્ઞપ્ત્યેવં, તથાપિ તસ્યામલકૃતૌ કૃતાદરાઃ કૃતિનઃ પળિહતાઃ ।
 કે ? મળ્યા મુક્તિગમનયોગ્યા મવ-દુઃસ્વ-સાગરં સંસાર-દુઃસ્વ-
 સમુદ્રં તરન્તીતિ । एतदुक्तं भवति- भवतः कृतकृत्यस्य सर्वज्ञता-
 गुणालंकृतस्य सकलजगदेक^૨विभूषणस्य, न मानुषोचितैरलंकारै-
 र्ह्यनप्यलंकर्तव्यमस्ति इति, किन्तु अलंकारकर्तुरेव तथामूलालङ्कार-
 दर्शनोत्पन्न-विशिष्टतरपरिणामात् मोक्षावाप्तिरतोऽलङ्काराद्यामितमिति
 ॥ [૯ ॥]

(ગુ. અ.) હે ઈશ ! હે સ્વામિન ! નિર્ધન્યો(નિષ્કિંચનો)ના
 ગણોના અગ્રેસર (અત્યંત નિષ્કિંચન એવા), તથા રાગને નેહો
 દૂર કર્યો છે એવા તમને અલંકાર થોડા લાગતા નથી (ઘટતા
 નથી), તો પણ અલંકાર પર આદર કરનારા અવ્ય સુશો સંસાર-
 સંગાંધી દુઃખ-સાગરને તરી બાંધ છે.

કહેવાનો આશય એ ॥ કે-કૃતકૃત્ય, તથા સર્વજ્ઞતા-ગુણથી
 અલંકૃત અને સકળ જગતના અદિતીય વિભૂષણરૂપ એવા આપને,

[गाय]

तिष्ठतु तावदलङ्कृतिरभिपेको गन्ध-धूप-माल्यादि ।
भवनमपि नाथ ! मा भून्ननुं भवनं त्यक्तसङ्गस्य ॥ ११

[पं.] अथवा किमनेन ? तिष्ठतु भवतु तावदलङ्कृतिर-
लङ्कारः । एतच्च तिष्ठतु, अभिपेकः स्नानम्, गन्धाश्च धूपश्च माल्यानि
च कुसुमानि च तान्यादियस्य विलेपनादेस्तत् तथा । हे नाथ !
भवनमपि गृहमपि मा भून्न यभून्न न प्राप्तं नोचितमित्यर्थः ।
नन्वित्यसूयायाम् । भवतस्तव । किभूतस्य ? त्यक्तसङ्गस्य निरस्त-
सङ्गस्य । एयं हि परमार्थेन त्यक्तसङ्गो भवति । यदि भवनमपि
न भवतीति भावना ॥ [११ ॥]

(गू. अ.) अथवा हे नाथ ! आशी शुं ? अलङ्कारं तो रडो,
संग(संगध) त्याग करनार कोवा आपने अभिपेक(स्नान), गंध,
धूप अने पुष्प वगैरे धोटे नडि, तेम न आपने भवन(गृह-
मंडिर) पण उचित नं गणुंथि. ११.

[गाय]

तद् यदि कृतानुकारं, अद्वाऽतिशयं विशिष्टविनियोगम् ।
आगममविसंवादः, निरपायमहा^१ फलोपलम्भाभ्युदयम् ॥ १२

भवतः पूर्ववत्स्थामास्थाय गुरोर्गुरूपदेशं च ।

कुर्वन्त्यभिपेकादीन्, मद्देषः को विभूषायाम् ? ॥ १३

[પં.] તદિતિ વાક્યોપન્યામાયઃ । તદ્દુ ચદિ ભવતત્ત્વ
પૂર્વાપાયાં મૂલસ્થાવસ્થામાસ્થાય ક્ષત્તરયિત્વા અભિપ્રેક્ષાદીન્
કુર્વન્તિ । આદિમહનાદુ મયન-ગીત-વાદિગ્રાંથીનાં મહનમ્ । ગુરોઃ
સંશન્ધનં ગુરુદષામૌ રૂપદેશઃ સં ચાસ્થાય દૃદિ ક્ષયવાપાત્ય
અભિપ્રેક્ષાદીન્ નિર્દીષ્ટાઃ કુટર્થમિતિ; તત્ત્વત્ત્વેષાં મયંત્રાનિરૂપિતવશાનામ
અર્ધજરતીન્યાવાનુભારિણાં ત્રિમૂળાયાં કઃ પ્રદેષઃ ? इति संशयः ।
કિમૂતમ્ ? ગુરોર્મુરુપદેશમમાગ્યાયેતિ ન વિશિષ્ટયતે- 'ક્ષત્તરયેન્ત્રા-
દિમિરતુકારોડનુકરણમિતિ યથંમૂતો ય વપદેશઃ, અથવા કરણ-
ક્રિયાવિદ્યોપગમ, કુતસ્વાનુકારો યસિન્ કરણ इति । યસોર્દૃશ્યત્વ
ત્રિનિયોગો યસુ-[વિ]નિયોગઃ વિશિષ્ટો દેયપૂજાડડિ-નિમિત્તો યસુ-
નિયોગો યસિન્, રૂપદેશકરણે વા આગમમાગમમૂતમુપદેશમ્ આગમે
વા મયં કરણમિતિ । ન વિશ્યતે અપાયઃ વિસંવાદઃ પુણ્યાનુવન્ધિ-
ત્વેન યત્યેવિ નિરપાયં ચમ્મદાફલં તત્ત્વ ય રૂપહમ્મઃ પ્રાપ્તિસ્ત-
સ્મામ્બુદયો યસિન્ રૂપદેશે કરણે ચેતિ ॥ [૧૨-૧૩ ॥]

(ગુ. અ.) જો, તે આપની પૂર્વ અવસ્થા(મૂલસ્થ-અવસ્થા)ને
કરણીને ઇત્રો વગેરેએ દૃષ્ટ, તેના અનુકરણરૂપે, તથા આગમ
સાથે વિશ્વવાદ ન કરનાર, પુણ્યાનુભવિ નિર્વિધિ મદ્દાક્ષતની
પ્રાપ્તિ, અમુદય કરનાર હોઈ, અર્ધાતિશય-પૂર્વક વિશિષ્ટ
નિનિયોગ દરવામાં આવે છે. શુરુના ઉપદેશને અનુસરીને
અભિપ્રેક્ષ(ભવન, ગીત-વાદિત્ર વગેરે)ને વિના સક્રિયે દૃષ્ટ છે, તો
પછી સર્વ સ્થળે પ્રજ્ઞા-પૂર્વક ન નિરૂપણ કરનાર એવા તેઓને
'અર્ધજરતીન્યાય'ને અનુસરનારાઓને વિદ્યુત્ત્રામાં દેવ શા મારે ?
૧૨-૧૩.

[ગાથા]

જિન-ધરન-વિશ્વ-પૂજા-યાત્રા-સ્નાનાદિ-વિભ્રમે મદ્રમ્ ।

મિધ્યાપ્રરૂપણાકૃત્ કુર્યાદપવગ્મેમાર્ગસ્ય ॥ ૧૪

[પં.] ભયનં ચ વિશ્વં ચ પૂજા ચ સ્નાનાદિ એતિ દ્રઘ્ઘઃ ।
જિનસ્યેમે તે તથા તેષાં વિધમોઽન્યથાપ્રતિષ્ઠાદનં સસ્મિન્ સતિ ।
અપવર્ગમાર્ગસ્ય મોક્ષપથસ્ય મદ્રં વિનાશં કુર્યાત્ । કઃ ? મિધ્યા-
પ્રરૂપણાકૃત્ વિપરીતં પ્રરૂપયન્ ॥ [૧૪ ॥]

(ગૂ. અ.) જિન-ભવન, જિન-ઝિળ, જિન-પૂજા, જિન-
યાત્રા અને જિન-સ્નાન વગેરે સંબંધમાં વિવિધ કરવામાં (અન્યથા
પ્રતિષ્ઠાદન કરવામાં) તેથી મિધ્યા પ્રરૂપણા કરનાર; મોક્ષ-માર્ગનો
ભંગ કરે-વિનાશ કરનાર થાય છે. ૧૪.

[ગાથા]

અભિપેકાદિ-મહોત્સવમુપલભ્ય પરેઽપિ પરમદેવસ્ય ।

પરિપૃચ્છ્ય કુતૂહલિનો, જાયન્તે ગુણવિશેષવિદઃ ॥ ૧૫

[પં.] પરેઽપિ મિધ્યાદૃષ્ટ્યોઽપિ અભિપેકાદિ-મહોત્સવમુપ-
લભ્ય । કસ્ય ? પરમદેવાર્હતઃ ગુણવિશેષવિદો જાયન્તે इति સંવન્ધઃ ।
કિંમૂતાઃ ? કુતૂહલિનઃ ૧ સન્તઃ પરિપૃચ્છ્યાચાર્યાદીન્ તત્-કથના-
નન્તરં ગુણવિશેષવિદો જાયન્તે । અપરતીર્થાધિપા ૨ સમ્ભવિન્
ભગવતિ ગુણવિશેષં વિદન્તીત્યર્થઃ ॥ [૧૫ ॥]

પામે છે; કેટલાક આત્માઓ, ભગવાનના [હંડાં, ભાજૂળાં વગેરે અલંકારો, નેત્ર-પદ્મ, કુસુમો વગેરે દ્વારા કરાયેલા] પૂજાતિશયથી [તેને જોઈને] જોધ પામે છે; કેટલાક આત્માઓ, પ્રતિદિન આચાર્યો વગેરે દ્વારા કરાયેલા, જીવ, અજીવ આદિ તત્ત્વોના વિચારણાત્મક, દુર્ગતિ-દુઃખમય સંસારના ભયોત્પાદક અને પ્રતિ-ક્ષણ વિશુદ્ધમાન(વિશુદ્ધ થતા) પરિણામવાળા ઉપદેશથી જોધ પામે છે. જે કારણથી એવું થાય છે, એથી પૂર્વ(ર્જ)-પૂજાને ચોખ્ખા એવા ભગવાનનું અલંકાર વગેરેવડે પૂજન સ્વ-પરના ઉપકાર-માટે, વૈભવ પ્રમાણે કરવું જોઈએ. ૧૬.

[ગાથા]

ભવતો ભવને વિષ્ણે, પૂજાડતિશયે યથાર્થપ્રપદેશે' ।

યત્તમાનસ્તીર્થકર-નામગોત્રે સમારમતે ॥ ૧૭

[પં.] ચ ઉપદિશતિ, તસ્યાપિ કિં મયતીત્યાહ- હે ભગવન્ ! મયસ્તત્ર ભવને ભવનવિષયે, સથા વિષ્ણે પ્રતિમાયામ્, સથા પૂજાડતિશયે વિષયમૂતે ચ ઉપદેશસ્તરિમન્ યત્તમાનો યત્નં કુર્મ્મન્ । કથમ્ ? યથાર્થમર્થાનતિક્રમેણ યથાવત્ પ્રરૂપયન્તિત્યર્થઃ । 'સ કિં કરોતિ ? તીર્થકરનામગોત્રં સમારમતે સંવચ્ચનાતીત્યર્થઃ ॥ [૧૭ ॥]

(ગુ. અ.) હે ભગવન્ ! આપના ભવનના વિષયમાં, તથા આપના જિભ(પ્રતિમા)ના વિષયમાં, તથા આપના પૂજાતિશય વિષયમાં અને આપના ઉપદેશમાં યથાર્થ(અર્થનું અતિક્રમણ કર્યા વિના) યત્ન કરનાર તીર્થકર-નામગોત્રને સારી રીતે ખાંધે છે. ૧૭.

इति धन-रत्न-सुवर्ण-सङ्ग-वस्त्र-विलेपनाद्यङ्कारैः ।

जनितादरो विजयते, जगद्गुरोर्जन्म-सन्तानम् ॥ १८

[पं.] इति समाप्तावेचनप्रकारे वा । धनं द्विपद-चतुष्पदादि,
रत्नानीन्द्रनील-वैडूर्यादीनि, सुवर्णं प्रतीतम्, अङ्ग पुष्पमाला,
वस्त्रं नेत्र-पट्टादि, विलेपनं कुङ्कुमादि; आदिग्रहणाद् रूपाद्येतान्ये-
वालङ्काराः, तैः कारणभूतैः जनितादरो येन स तथा । तान्ये-
वालङ्कारस्तमिमां जनितादर इति विषयसप्तम्या पाठान्तरम् । कस्य
जनितादरः ? जगद्गुरोः^१ जगदेकनाथस्याहंतः । स किं करोति ?
विजयते अभिमवति । किम् ? जन्मन उत्पत्तः सन्तानोऽविच्छे-
दस्तमिति ॥ [१८ ॥]

श्रीवादिवेताल-पर्वणि तत्त्वादित्यकृतपञ्जिकायां चतुर्थ
पर्वमिति ॥ [४ ॥]

(गू. अ.), ज्येष्ठी, शीते धनं, रत्न (इन्द्रनील, वैडूर्य वगैरे),
सुवर्ण (सोढं), पुष्प-माला, वस्त्र (नेत्र-पट्ट वगैरे), विलेपन
(कुङ्कुम) वगैरे अलङ्कारैरेव जगद्गुरु-प्रत्ये आदरवाणो-आदर
उत्पन्न जन्मात् जन्म-परंपरा पर, विजय भगवे छे (लव-परंपरानो
विच्छेद इति छे). १८.

श्रीवादिवेताल-पर्वणि तत्त्वादित्ये कवेरी पञ्जिकायां चतुर्थ
पर्व आ प्रभाषे समाप्तं ययुः [४]

[पञ्चमं पर्व]

[गाय]

एवं स्नात^१-विलिप्तालङ्कृतं च
तत् जिनविम्बं जात-परितोषः ।

कुर्वीत, बलि-विधानं,
निधानमत्यन्त-सौख्यानाम् ॥ १

[पं.] एवमित्यनन्तर-प्रकारमाह । स्नात^१-विलिप्तालङ्कृतं च तत् जिनविम्बं चेति कर्मधारयः । तेन जातः परितोषो यस्य स तथा । किं कुर्यादित्याह- कुर्वीत बलि-विधानम् । किंभूतम् ? निधानं निधिम् । केयाम् ? अत्यन्तं नित्यं यानि सौख्यानि तेषामिति ॥ [१ ॥]

[भाष्यम् १४९]

(म. अ.) जेची रीते स्नान करावेला, विलेपन करेला अने अलङ्कृत करेला जिन-जिणने जेवाथी जेने आनंद थये छे, तेवा अद्याशु हसजने अत्यंत (नित्य) सुखोनां निधानइप बलि-विधान करुं जेछेअ. १.

[शालिनी]

सर्वैर्धान्यैः सर्वपुष्पैः समस्तेः,
पाकैः शकैः फन्द-मूलैः फलैश्च ।
शुभ्रैर्दधनः पिण्डस्वण्डैः संपृद्धं,
कुर्याद् बल्यारम्भमारम्भहृतः ॥ २

[પં.] કેવલિ-વિધાનં કુર્વાદિત્યાહ- સર્વેઃ ધાન્યૈઃ ગોધૂમ-શાલિ-
પ્રવૃત્તિભિઃ, મત્સ્યૈઃ પુલ્પૈઃ જાત્યાદિભિઃ, સમસ્તૈઃ પાકૈઃ લઢુદુક-
-મુકુમારિકા-^૧ગર્કરાદિભિઃ, ગાકૈઃ 'સમસ્તૈસ્તિયુક્તરાપિ મમ્બપ્યતે'
ટક્ક-યસ્તુલાદિભિઃ । દપ્તો ચે પિષ્ટાસ્તેષાં ધાનિ જળદાનિ, તૈઃ
દુધિઃ જલદાતૈઃ સમૃદ્ધમ્ પૃતૈર્વૈભ્યાર્થમ્ કુર્વાત્ । કિમૂતઃ ?
આરમ્ભ-પ્રવૃત્તો ગૃહીતિ ચાવત્ ॥ [૨ ॥]

(જૂ. અ.) આરંભ-વૃત્તિ(આરંભમાં પ્રવૃત્તિ કરનાર) ગૃહસ્થ
સર્વ ધાન્યો(ધડ, થોખા વગેરે)વડે, સર્વ પુલ્પો(ભાપ્ત વગેરે)વડે,
અમસ્ત પાકો(લાડુ, મુખડી, સાકર વગેરે)વડે, અમસ્ત શાકોવડે,
કંક-મૂલો અને ફળોવડે, તથા ઉનાવલ દહિના પિટાના ખટોવડે
સમૃદ્ધ(ધુજા) જોવા બસિનો આરંભ કરે. ૨.

[ગાથા]

શક્તિત્રિતયાધ્યાસિત-રૂપત્રયવત્ ^૧ત્રિવિષ્ટપાપ્રસ્ય ।

ક્ષત-કલિ ઘલિ-પુણ-ત્રયમુચિતં મુવનત્રયાધિપતેઃ ॥ ૩

[પં] મુવનત્રયસ્યાધિપતિસ્તસ્ય પ્રગવતોડ^૪દ્વિતો ઘલિપુણત્રય-
મુચિતં યોગ્યમ્ । કિમૂતમ્ ? ક્ષત-કલિક્ષતોડ^૫પતીતઃ કલિ-
રવમકાલો દુઃપમાશ્ચયો યેન તત્ તથા । તતકૃત-પાપાપનોદ-
ક્તવાત્ इति માવના । તદ્ ઠલ્લેક્ષ્ય^૬તે । ^૧ત્રિવિષ્ટપસ્ય વેવલોક-
સ્યામં સિદ્ધિશ્ચેત્રં તસ્ય । શક્તિત્રિતયાધ્યાસિત-રૂપત્રયવદિતિ શક્તીનાં
જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાસ્થાનાં^૨ ત્રિતયં શક્તિત્રિતયં તેન કર્તૃભૂતેના-
ધ્યાસિતમ્ । ધર્મ-ધર્મિણોરભેદાત્ કરણભૂતેન વા પતો 'જ્ઞાન-

દર્શન-ચારિત્રૈર્મોક્ષોઽધ્યાપ્યતે ' ઇત્યાગમઃ ' । અથવા 'મનો-ધાત્-
કાય-નિરોધાત્મકં શક્તિ-પ્રિતયમ્' તેન કરણમૂતેનાધ્યાસિતમ્
આક્રાન્તં યદ્ રૂપં સિદ્ધિક્ષેત્રાગ્રયં તસ્ય ત્રયં કલ્પિતત્વાત્ । તેન
તુલ્યં તદ્વદ્ ઇતિ અવદાતત્વાત્, વૃત્તત્વાચેતિ સાદૃશ્યં લોકાગ્રેણ
બલિ-પુણ્નત્રયસ્યેતિ । અથવા લોકાગ્રો ભગવાનેષ 'તાત્પર્યાત્ તદ્-
'વ્યપદેશઃ' તસ્ય । યથા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રારમ્ભેન, શક્તિપ્રિત-
યેનાધ્યાસિતં રૂપત્રયં સમવસરણાવસ્થાયાં દેવકૃતમુચિતં યોગ્યમેયં
બલિપુણ્નત્રયમપીતિ ॥ [૩ ॥]

(ગુ. અ.) ત્રણ ભુવનોના અધિપતિ ભગવાન્ અહર્ન આગળ
બલિના ત્રણ પુંજ કરવા ઉચિત છે; જે બલિ, કલિ (દુઃખમકાલ-
પાપ-દુઃખ)ને દૂર કરનાર છે; જે ત્રણ પુંજ, ત્રણ જગત(લોક)નાં
ત્રણ રૂપો જેવા છે; જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર નામની ત્રણ
શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત છે અથવા મન, વચન અને કાયાના નિર્દોષ-
રૂપ ત્રણ શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત એવા સિદ્ધિક્ષેત્રના ભેદુ છે(વિશુદ્ધ
હોવાથી અને ગોલાકાર હોવાથી લોકાગ્ર સાથે તે બલિનાં ત્રણ
પુંજને કદપી સરખાવ્યો છે.) અથવા લોકાગ્ર ભગવાન્ જ કદી
શકાય. 'ત્યાં રહેતા હોવાથી રહેનારનો વ્યપદેશ થાય છે' તેને;
જેવી રીતે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત
હોય છે, ત્રણ રૂપો સમવસરણની અવસ્થામાં દેવોપડે કરવામાં
આવે છે, તે જેમ ઉચિત હોય છે, એવી રીતે બલિના ત્રણ
પુંજ પણ ઉચિત બાણવા. ૩.

[गाय]

धुन[न]त्रयैकदीपस्य, चारु कुर्वीत योत-विशेषः ।
मङ्गलगीति-सनायं, निर्वर्द्धनकं मदीपेन ॥ ४

[पं.] धुवनत्रयैकदीपस्य भगवतो निर्वर्द्धनकं मदीपेन मङ्गल-
दीपेन कुर्वीत विदध्यात् । किंभूतम् ? चारु शोभनम् । कि-
विशिष्टः ? वीतो ^१विगतो विशेषो व्यामोहो यस्य स तथा ।
मङ्गलगीत्या मङ्गल-पञ्चकेन सनायं युक्तमिति ॥ [४ ॥]

(मू. अ.) विशेष(व्यामोह)धी रहित ध्वने अद्यात् आदे प्रत्यु
धुवनता अद्वितीय दीप सेवा भगवान्त्वं निर्वर्द्धनक, मङ्गलदीप
यो मङ्गलगीति(मङ्गल-पञ्चक) साधे आदी दीते कर्तुं लेख्ये. ४.

[गाय]

मह्लास्फोटन-वल्गन-नान्दी-जयघोष-घूर्णित-दिगन्तम् ।
भारत्रिकावतारणकमस्तु वः श्रेयसे जैनम् ॥ ५

[पं.] वो युष्माकं जैनभारत्रिकावतारणकं श्रेयसे पुण्याय
अस्तु भवतु इति । तद् विशिनष्टि- मह्लानाम् आस्फोटनं बाहु-
ज्जहाऽऽघातो, वल्गनमिति ऊर्ध्वबाहु नृत्यम्, नान्दी मङ्गलनूरं,
जय-घोषो जय-जय-रवः, तेः घूर्णिता दिगन्ता यस्मिन् तत्
तथेति ॥ [५ ॥]

(मू. अ.) मह्लाना आस्फोटन(बाहु, जंघाना आघात),
वल्गन(उर्ध्वा बाहु-करी कर्तात् नृत्य), नान्दी(मङ्गल वाजित्राना

નાદ), અને ‘જય જય’ એવા ઘોષ; તેનાવડે દિગતો પથ ટાલવા
લાગે તેવી રીતે કરવામાં આવતું ‘જિનતું’ આરતી ઉતારવાતું
મંગલ કર્તવ્ય તમારા શ્રેય(કલ્યાણ) માટે આજો. ૫.

[ગાથા]

મૃદ્ધારનાલ-નિર્ઘર-જ્ઞાત્કારૈરાદર્શી હતાત્ તાપમ્ ।
આરત્રિકાનુમાર્ગ-મવર્તિની ચારિધારા ચઃ ॥ ૬

[પં.] અર્હત શ્યમઆર્હતી । કા ? ચારિધારાડસૌ સા યુદ્ધમાકં
હતાદપનયતુ । કિમ્ ? તાપં પીઠામ્ । કિમૂતા ? આરત્રિકાડનુ-
માર્ગે મવર્તિતું શીલં યસ્યાઃ સા તથા । કેઃ ? મૃદ્ધારનાલમેધ
નિર્ઘરસ્તેન જ્ઞાત્કારાઃ સૈરિતિ ॥ [૬ ॥]

(ગુ. અ.) મૃદ્ધાર(ઝારી)ના નાલરૂપી નિર્ઘરજ્ઞાના ઇંદ્રકાવ
વડે, આરતીના માર્ગે મવર્તતી, અર્હત(જિન)-સંબંધી ચારિ-
ધારા, તમારા તાપને દૂર કરે. ૬.

[વૃષ્ટી]

इदं जितजगत्त्रयातिशयिरूपमम्पद्-भव[त्],
मभूततरनिस्त्रयाकुलितमानसैर्दर्शितम् ।
पुरन्दर-पुरःसरैः सुरपुराधिराजैः पुरा,
जिनेन्द्र-लवणावतारणकमस्तु यः श्रेयसे ॥ ७

[પં] જિત-કલ્પમમ્યાર્હતો ન વિધ્નકારણમસ્તીતિ, તથાપિ
મક્તિપ્રવળૈરતત્ત્વાવિલોકિમિરિદમાદત’ જિનેન્દ્ર-લવણાવતારણં વો
યુદ્ધમાકં મેયસે પુણ્યાય અસ્તુ મવતુ । इदं च सुरपुरस्य येऽधि-
राज्ञानः स्वामिनस्तेर्दर्शितम् । किमूतैः ? पुरन्दरः सौधर्माधिपतिः

સ પુરસ્સરોઽપ્રણીર્યેષાં તે તથા તૈરિતિ । પુનરપિ ત ઇયં વિશેષ્યન્તે-
 જિતં જગત્ત્રયં યયા સા, તથા । અતિશયોઽસ્માસ્તીત્યતિશયિની ।
 જિનજગન્ત્રયા વાસૌ અતિશયિન્યેવ મા વાસૌ રૂપસમ્પદ જગત્-
 ત્રયાતિશયિરૂપસમ્પદ્ યસ્માં તથા તતો વા મયન્ યઃ પ્રમૂતતરો
 વિસ્મયઃ આશ્ચર્યે તેનાકુલીકૃતાનિ સમ્પ્રમં નીઠાનિ માનસાન્યન્તઃ-
 કરણાનિ યેવાં તે તથા તૈરિતિ । માઽસ્ય ત્રેલોક્ય-દુર્લભસ્યાયઃ-
 કૃતાશેપરૂપસમ્પદો^૧ ઽસદ્દશઞ્જનદાષ્ટપાતેન સ્ત્ર(ચ્છ)લિતં મા મૂદિત્યે-
 વમાકુલૈ[:] લવણાવતારણકં દર્શિતમિતિ ભાવ ઇતિ ॥ [૭ ॥]

(ગ્ર. અ.) કદમપો(પાપો, વિનો)ના વિનાશ કરનાર અર્હંતને
 (કોઈવડે) વિન કરવાપણું હોતું નથી, તો પણ ભક્તિ-પરાયણ
 અને અતરવ તરફ ન જોનારા લોકોએ આદરેણું જિનેંદને લૂણ
 ઉતારવાનું આ કાર્ય તમારા શ્રેય માટે હો. આ કાર્ય દેવલોકના
 સ્વામીઓએ દર્શાવ્યું છે, જેમાં સૌધર્માધિપતિ અગ્રેસર છે.
 [ત્રણ જગતને જિતનારી અતિશયવાળી રૂપ-સંપત્તિ જોવાથી
 થયેલા અત્યંત આશ્ચર્યવટે જેમનાં મન આકુલ થયાં છે, તે
 ઇન્દ્રોએ ‘ ત્રણે લોકોને દુર્લભ સમસ્ત રૂપ-સંપત્તિને ન્યૂત
 કરનાર આ અર્હંત (જિનેંદ) ને, દુષ્ટજનના દષ્ટિપાતવટે (નજર
 સાગવાથી) છલવાનું ન થાઓ ’ એવી રીતે આકુલ થઈને લૂણ
 ઉતારવાનું દર્શાવ્યું છે.] ૭.

[ગાથા]

યદુવર્ણ-પિટ્ટ-^૨યાતક-પરસ્પરાક્ષેપ^૩-પૂરિતાકાશમ્ ।

શુદ્ધ-ચ્છટાઽમિગમં, ત્રિકૃપાછેમ્બો ચલિ દધાતુ ॥ ૮

[પં.] દિક્પાલેભ્ય इन्द्रादिभ्यो बलिं दद्यादिति સંબન્ધઃ ।
 કિયિશિષ્ટમ્ ? ઘટુવર્ણાનિ યાનિ પિષ્ટ-ચાતકાનિ, તેયઃ પરસ્પરાક્ષેપો-
 ઽન્યોન્યતાદનં તેન પૂરિતમાકાશં યસ્મિન્ ઘલૌ દાને વેતિ । 'શૃકૈઃ
 છટાસ્તાભિરભિરામં રમણીયમિતિ ॥ [૮ ॥]

(ગૂ. અ.) (પછી) બહુવર્ણવાળાં પિષ્ટ-ચાતકો (ખાકળા) વડે
 જે પરસ્પરમાં અફળાવાથી આકાશ ભરાઈ જાય છે, તથા જે
 શૃંગ-ચટાઓ (પીચકારીઓ) વડે અભિરામ (રમણીય) છે, તેવો
 બલિ, [ઈદ્ર વગેરે] દિક્પાલોને આપે. ૮.

[અનુષ્ટુપ]

પુનરાધોષયેચ્છાન્તિ, સર્વદિક્ષુ ક્ષિપન્ બલિમ્ ।

સમાહિતાત્મા^૧ કુર્વાણચૈત્યસદ્ગ-પ્રદક્ષિણામ્ ॥ ૯

[પં.] इन्द्रमग्निमित्वादीनाधोषणमकारि; પુનરપિ તાનેવ^૨
 દિક્પાલાન્ પ્રત્યેકમુદિશય શાન્તિમુદ્ધોષયેદિતિ । કિં કુષન્ ?
 સર્વદિક્ષુ ક્ષિપન્ બલિમ્ । કિમૂતઃ ? સમાહિતો દત્તાયધાન આત્મા
 યસ્ય સ તથા । કુર્વાણઃ કિમ્ ? ચૈત્યં વિન્ધ્યં તસ્ય યત્ સદ્ગ
 મૂદ્ધં તસ્ય પ્રદક્ષિણામિતિ ॥ [૯ ॥]

(ગૂ. અ.) સર્વ દિશાઓમાં બલિ દેંકતો (આપતો), સમાહિત
 (સાવધાન) આત્મા (શ્રાહ) ચૈત્ય-સદ્ગ (જિનગિનના ઘર)ને પ્રદક્ષિણા
 કરતાં ફરી પછી તે જ દિક્પાલોને, પ્રત્યેકને ઉદ્દેશીને] શાંતિની
 ઉદ્ધોષણ કરે. ૯.

શ્રીસહ-જગજનપદ-રાજ્યાધિરાજ્ય-સન્નિવેશનામ્ ।

ગોષ્ઠી-પુર-મુખ્યાનાં, બ્યાહરણેન્યાહરેચ્છાન્તિમ્ ॥ ૧૦

[પં.] શાન્તિ ક્યાહરેત્ । કેષામ્ ? શ્રીમહાદીનામ્ । કથમ્ ? ગોષ્ઠી ચ પુરં ચ તયોર્મુખ્યાત્તે આદિર્યેષાં પ્રામમુખ્યાદીનાં ચે ગોષ્ઠી-પુર-મુખ્યાદયઃ તેષાં બ્યાહરણાનિ શાન્તિમંત્રસ્યે(ત્યે)ર્વં 'શ્રીસહાય' इत्यादि । કિં ચ ચૈત્યાદિ-ચન્દ્ર^૧તેત્યેવં ગમ્મીરમુદ્ધોપયેષ્ઠ ઘણ્ટા-^૨શંલ-નિનાદાદિમિત્તુગતં યુષ્મિતિ । કિયિશિષ્ટઃ ? 'પ્રસ્ફુટન્ સ્પષ્ટો રોમાશ્ચો રોમોદ્ગમો યત્યેતિ સ તથા ॥ [૧૦ ॥]

(ગૃ. અ.) શ્રીસંધ, જગત્, જનપદ, રાજ્યાધિરાજ્ય, સન્નિવેશ, તથા ગોષ્ઠીના અને પુરના મુખ્યો(આદિવડે શ્રામ-મુખ્યો વગેરે)નાં બ્યાહરણો(ઉચ્ચારણો)વડે શાન્તિ ઉચ્ચારે('શાન્તિર્ભવતુ શ્રીસંધાય' એ વગેરે.)

વિશેષમાં ઘંટા, શંખના ધ્વનિ વગેરે સાથે જેનાં રામાંચ અર્થાત્ સ્ફુટ(ખડા) થયાં છે, તેવો[શ્રદ્ધાશુ ભક્ત આવક]^૩ તમે ચૈત્ય વગેરેને વંદન કરો^૪ એવી રીતે ગમ્મીર ઉદ્ધોપયુ કરે. ૧૦.

[પં.] ચૈત્યાદિ-ચન્દ્રનાર્યમાહ્વાન^૫-પ્રકારં વર્ણયતિ-

ચૈત્ય વગેરેના વંદન માટે આહ્વાનનો પ્રકાર દર્શાવે છે—

[વસ્તુતિલ્કમ્]

આયાત કિન્નર-નરામર-સિદ્ધ-સાધ્ય-ગન્ધર્વ-પન્નગ-નિપાદ-નમશ્વરા^૧દ્યાઃ ! !ભૂત્વા પ્રસન્નમનસો મુનિપાદ-^૨પદ્મં,વન્દધ્વમાયત-મવાર્ણવ-યાનપાત્રમ્ ॥ ^૩૧૧

[પં.] આયાત આગચ્છત ચૂચમ્ । કે ? કિન્નરેત્યાદિ ।
 કિન્નરાદીનાં નમશ્વરાન્તાનાં કૃતદ્વન્દ્વાનામ્ આદ્યશબ્દેન સહ પદ્મ-
 ગ્રીહિઃ । આદ્યશબ્દેન પાદેયા ભવનપતિ-જ્યોતિષ્કાદયઃ । કિન્નર-
 સિદ્ધ-સાધ્ય-ગન્ધર્વા વ્યન્તર-વિશેષાઃ, નમશ્વરા વિદ્યાધર-વિશેષાઃ ।
 પન્નગા નાગેન્દ્રાઃ । નિપાદા રાક્ષસાઃ । મોઃ ! સર્વેડ્ય્યામગ્ન્યન્તે ।
 પ્રસન્ન-મનસો ભૂત્વા^૪ મુનિ-પાદ-પદ્મં વન્દધ્વં પ્રણમત ચૂચમ્ ।
 કિંમૂતમ્ ? આયતો વિસ્તીર્ણો યો ભવ દવાર્ણવસ્ત્રાન્ યાનપાત્રં ભવોત્તાર-
 ણસામર્થ્યાદુ, અથવા આયતં ધા મવાર્ણવે યાનપાત્રમ્ ॥ [૧૧]]

(જૂ. અ.) લોઃ કિન્નરો !, નરો !, અમરો !, સિદ્ધો !, સાધ્યો !,
 ગન્ધર્વો ! (અર્થ-તર-વિશેષો), પન્નગો ! (નાગેન્દ્રો !), નિપાદો ! (રાક્ષસો !)
 નલશ્વરો ! (વિદ્યાધર-વિશેષો !) [આદ્યશબ્દથી ભવનપતિઓ !,
 જ્યોતિષ્કો ! વગેરે] તમને સર્વને આમંત્રણ કરવામાં આવે છે
 કે-‘ તમે આવો ’ અને પ્રસન્ન મનવાળા થઈને મુનિ(જિન)ના
 પાદ-પદ્મને વંદન કરો કે જે સંસારથી તારવાનાં સામર્થ્યવાળું
 હોવાથી વિસ્તારવાળા અવરૂપી સમુદ્રમાં વિશાળ યાનપાત્ર(વહાણ)
 જેવું છે. ૧૧.

[ગાથા]

વિહિતાભિષેકમભિષેક-વૃત્ત-વૃત્ત-મટ્ટદ-સંસ્તુતિભિઃ ।

સુરવૃન્દ-વાન્દતાંદ્રેવન્દિતા મગવતો ચિમ્બમ્ ॥ [૧૨]

[અનુક્રમ]

પુનરાધોષણા-પૂર્વ, સમમેવ સમાહિતઃ ।

ચિત્તીર્વન્દેત વન્ધ્યાનાં, દેવકોષ્ઠ-પ્રતિષ્ઠિતાઃ ॥ ૧૧૩

[પં.] મગવતોઽર્હતો વિહિતાભિષેકં વિશ્વં ચન્દિત્વા પુન-
ચિત્તીઃ પ્રતિમા ચન્દેત નમસ્કુર્વાન્, વન્ધ્યાનાં મગવતાં દેવકોષ્ઠે
દેવકોષ્ઠે પ્રતિષ્ઠિતાઃ । કથમ ? ચન્દિત્વા અભિષેકે વૃત્તે વૃત્ત-
પ્રવૃદ્ધા યાઃ સંસ્તુતયસ્તામિરિતિ । અભિષેક-વૃત્તશબ્દયોઃ કમંધારયઃ ।
કિમૂતસ્ય મગવતઃ ? સુરવૃન્દેવન્દિતાવંદી પાશૌ યસ્ય સ તથા ।
કયં ચિત્તીર્વન્દેત ? આધોષણા પૂર્વા યસ્મિન્ વન્દને તત્ તથા ।
સમમેવેતિ સ્નાત્ર-સમ્ભ્રમ-મિલિનઙ્ગનૈઃ સમમેવ મમાહિતો યત્ન-
યાનિતિ ॥ [૧૨-૧૩ ॥]

(૩ અ.) જોમના ચરણે દેવોનાં વંદોશી વંદાયેલા છે, તે
મગવાનના અભિષેક કરાયેલા ગિખ(પ્રતિમા)ને, અભિષેક થઈ
ગયા પછી વૃત્ત-પ્રવૃદ્ધ(વર્ણ, માત્રા વગેરેથી વધતાં મોટા છંદો-
કાવ્યોવાળી) સારી સ્તુતિઓ દ્વારા વંદન કરીને; સમાહિત
(સાવધાન, યતનવાળો-જયજ્વાલાળો) થઈ જી-શ્રાવક સ્નાત્ર-પ્રસંગે
આદરથી મળેલા જનો સાથે જ, દેવકોષ્ઠ(દેવમૃદ)માં પ્રતિષ્ઠિત
ઓવી, વંદો(વંદન કરવા યોગ્ય ભગવંતો)ની ચિતિઓ
(પ્રતિમાઓ)ને, ફરી આધોષણા કરવા પૂર્વક વંદન કરે. ૧૨-૧૩

[शास्त्रिणी]

चेलोत्क्षेपैः पुष्प-धूपादि-दानैः,
सन्मानादीन् दिक्षुपतीनां विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेष-दिव्यावतारान्,
आरात् प्राप्तान् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १४

[पं.] दिक्षुपतीनां दिक्षुपालानां विसर्गं प्रेषणं कृत्वा, सन्मानादीश्च चेलोत्क्षेपैः[ः], पुष्प-धूपादि-दानैः कृत्वा, ततः शेषान् दिक्षुपालेभ्योऽन्धान् शेष-दिव्यावतारान् । आराद् वेगाद् दूराद् षाऽऽसन्नाद् वा प्राप्तान् आगतान् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् स्वकीयानि स्थानानि ॥ [१४]]

(गू. अ.) चेलोत्क्षेपो (वस्त्राणां उज्ज्वला-ध्वजे क्षणकाववा वगेरे) वटे, तथा पुष्प, धूप वगेरे आपेवा वटे दिक्षुपतिभ्यो (दिक्षुपालेभ्यो) ने सन्मानादि (आदि शण्ढथी अस्कार वगेरे) करीने विभर्जन करीने, पाप्मीनां भीमा दिव्यावतारे (देवो) ने ज्ञेयो वेगथी, दूरीथी के पासैथी आवेता होय, तेभने पोताना अधिवासे (स्थाने) तस्मै भोक्तावे-विसर्जन करे. १४

[गाय]

अर्हदभिषेक-दर्शित-सान्निध्य-निरस्त-कल्मषोल्लाघाः ! ।
गच्छन्तु यथाम्यानं, ये केचिदुपागता दिव्याः ! ॥ १५

[पं.] अर्हतोऽभिषेक(के) दर्शितं यत् सान्निध्यं तेन निरस्तं यत् कल्मषं पापं तेन उल्लाघा निर्व्याधयः निराकुला यां गच्छन्तु यथाम्यानं ये केचिदुपागताः समागता दिव्या दिवि भवा इति ॥ [१५]]

(૩૩ અ.) દિવ્ય વિભવવાળા હે દિગ્વેશ ! અર્ધતના અભિ-
પેક્ષમાં દશવિભ સાન્નિધ્યવડે કદમ્બ(પાપ)ને નષ્ટ કરવાથી ઉદ્ભાવ
(નિર્વાધિ, નિરાકુલ) થયેલા આપ, જે કોઈ આ પ્રસંગે અર્ધ
પદાર્થ છો, તે સર્વ યથાર્થાન(પોતપોતાને રથાને) જાઓ-
પરારો. ૧૫

[कानुनद्वय]

ग्रहपीडोपशान्तौ तु, षतिमां स्नपयेद् बृधः ।

नवग्रह-परिचरां, प्रभामण्डल-मण्डिताम् ॥ १६

[पं.] प्रहेज्यो प्रहेर्या पीढा तस्या नपजग्निः, तस्यां तु
कर्तव्यायां प्रतिमां जिनविग्रहं स्नपयेत् । कः ? युधः । किंभूताम् ?
 नय ग्रहा आदित्यादयः पविचरः परिवारो यस्याः सा तथा नाम् ।
 प्रभामण्डलेन^१ मण्डितामिति ॥ [१६ ॥]

(મૂ. અ.) પ્રહોથી અથવા પ્રહો વડે થતી પીડાની ઉપ-
શાંતિ(મદ્દશાંતિ) કરવી હોય ત્યારે, બુધે(વિધિના નાણુકાર
વિદ્વાને) આદિત્ય વગેરે નવપ્રહો-રૂપી ચરિયર(પરિવાર)વાળી,
તથા પ્રભા-મંડલથી મંડિત(વિભૂષિત) એવી પ્રતિમા(ગિન-
બિંમ)ને રનાન(રનાત્ર) કરાવે. ૧૬

[અનુષ્ટુપ]

कृतपूजा बलीयांसः, सातिरेक-बला ग्रहाः ।

भवन्ति दुर्बलाः सौम्याः, मध्यस्या चलशालिनः ॥ '१७

[પં.] ગ્રહપૂજા-ફલમાહ—કૃતા પૂજા ચેષાં મહાણાં તે તથા કૃતપૂજાઃ સન્તો ચલીયાંસો ચલચત્તરાઃ સાતિરેકચલા મવન્તિ, દુર્વજાઞ્ચ પીઠાકારિણઃ સૌમ્યા મવન્તિ, મધ્યસ્થાસ્તુ ચલશાલિનો ચલીયાંસો મવન્તિ ॥ [૧૭ ॥]

(ગૂ. અ.) અહુપૂજનનું ફલ કહે છે— પૂજા કરાયા છતાં મહેા, જે બલવાન-બલવત્તર (પ્રબલ) હોય, તે અત્યંત વધારે બલવાળા થાય છે, દુર્બલ (પીડા કરનારા, દુષ્ટ-અશુભ) હોય, તે સૌમ્ય (શુભ) થાય છે અને મધ્યસ્થ હોય, તે બલશાલી (અધિક બલવાળા) થાય છે. ૧૭

[અનુષ્ટુપ]

તતો યથાસ્વં ચારેષુ, યથાશક્તિ સમાહિતઃ ।

ગ્રહાભિપેકં કુર્વીત, વીત-વ્યામોહ-વિપ્લવઃ ॥ ૧૮

[પં.] તતઃ 'કારણાદ્ યથાસ્વં યથાડડસ્મીયચારેષુ ચો યસ્ય ચાર ઇત્યર્થઃ । યથાશક્તિ શક્ત્યનતિક્રમેણ સમાહિતો ગ્રહાભિપેકં કુર્વીત । વીતો વિગતો વ્યામોહ ઇવ, વ્યામોહેન વા વિપ્લવો યસ્ય સ તથા । વિપ્લવસ્તુ અન્યસ્ય ચારેડન્યસ્ય પૂજાકરણમ્ ॥ [૧૮ ॥]

(ગૂ. અ.) ત્યાર પછી (તે પ્રમાણે કર્યા પછી) પોતપોતાના વારેમાં (જે જેના વાર હોય, તે પ્રમાણે), વ્યામોહ (વ્યાકુલતા) અને વિપ્લવ (બીજાના વારમાં બીજાની પૂજા કરવી તે) થી રહિત થઈને, યથાશક્તિ સમાહિત (સાવધાન-સ્વસ્થ) થઈને મહેાને અભિપેક કરે. ૧૮

[उपवातिः]

कृत्वाऽर्हतः स्नात्रविधिं विधानाद्,

अनन्तकल्याणयुजो यथोक्तम् ।

ततः प्रमामण्डल-मण्डितानां,

कुर्यात् ग्रहाणां क्रमशोऽभिपेक्षम् ॥ १९

प्रहसनान्तर्गत् बलि-पुष्प-दक्षिणादिक्रममाह—

[अनुष्टुप्]

यथावर्ण-बलि-^१स्त्रग्मिः, यथावर्ण-बिलेपनैः ।

यथोक्त-दक्षिणा-दानैः, कृत्वा सानुग्रहान् ग्रहान् ॥ २०

[पं.] यथावर्ण-बलि-^१स्त्रग्मिरिति यो वस्तुः प्रहस्य वर्णस्तस्य तादृग्यर्ण एव बलिः, ^२स्त्रक् च कार्येति; एवं बिलेपनाभ्यपीति^३ । यथोक्तानि योग्यानि यानि दक्षिणा-दानानि तैः सानुग्रहान् सप्रसादान् ग्रहान् कृत्वा । ततश्च यतीन् पूजयेदिति संबन्धः ।

तत्र ठावदादित्यो द्विगुलुकवर्णः । तस्य बली रक्तशालिना कार्यः । साधुभ्यो भोजनं गुहोदन-प्रधानं देयम्, दक्षिणा तु रक्तचन्द्रोदकः ।

सोमः ^४श्वेतः । बलिः ^४श्वेत एव गर्भपष्टिकैः, पुष्पाणि च कुन्दादीनि इति । साधुभ्यो भोजनं घृत-प्रधानं पायसं, दक्षिणा शक्कः ।

(જૂ. અ.) અનંત કદ્યાણેથી યુક્ત એવા અર્હતની સ્નાન-વિધિને કથન પ્રમાણે વિધિથી કરીને ત્યાર પછી પ્રભામંડળથી મંડિત એવા શહેરને કંમથી અભિષેક કરે. ૧૬

[શહેરને સ્નાન કરાવ્યા પછી જલિ, પુષ્પ, દક્ષિણા વગેરેના કંમને કહે છે—

જે શહેરનો જેવો વર્ણ હોય, તેને તેવા વર્ણનો જલિ અને તેવા વર્ણની માલા કરવી જોઈએ; વિલેપનો પણ એવી રીતે કરવાં જોઈએ.] વર્ણ પ્રમાણે જલિ અને માળાઓ વડે, તથા વર્ણ પ્રમાણે વિલેપનો વડે, તથા યથોક્ત (યોગ્ય એવાં) દક્ષિણા-દાનો વડે શહેરને શાનુચ્છ (સપ્રસાદ-પ્રસન્ન) કરીને [‘ત્યાર પછી યતિઓ(સાધુઓ)ને પૂજે.’]

[૧] તેમાં પ્રથમ આદિત્ય હિંગલોક જેવા વર્ણનો છે, તેને જલિ રાતા શાલિ(ચોખા)વડે કરવો. સાધુઓને લોજન શુક(ગોળ) અને ચોદન(ભાત)ની પ્રધાનતાવાળું આપવું, અને દક્ષિણા વક્ત ચંદ્રોદક (રાતા નાણા)ની આપવી.

[૨] રોમ (ચંદ્ર) શ્વેત છે, તેથી તેને જલિ પણ શ્વેત સાડી ચોખાઓનો આપવો, પુષ્પો કુંદ વગેરે ચડાવવાં. સાધુઓને લોજન ઘૃત-પ્રધાન પાચસ(દૂધપાક)નું આપવું. દક્ષિણામાં શંખ આપવો.

अङ्गारको जपाकुसुम-सन्निभः । बलिस्तादृगेव घर्णकैरपि
कार्यः । पुष्पाण्यपि रक्तकण्वीरादी^२नीति । साधु-भोजनं घृत-
प्रधानं घृतपूर्णोदि । दक्षिणा रक्तवसनम् ।

ગુપ્ત : પીતઃ । તતમે ઘટિ-^૧સજૌ તાદશાવેવ । સાધુ-ભોજનં
શીરાશ્રમ્ । દક્ષિણા સુવર્ણમ્ ।

ધૃતસ્પતિરપિ પીતઃ । ભોજનં દધ્યોદનમ્ । દક્ષિણા વસ્ત્રાણિ ।
શુક્ર : ^૨શ્વેતઃ । ઘટિ-પુષ્પાણિ સોમોક્તાનિ । સાધુ-ભોજનં
ધૃતમ્ । દક્ષિણા ડપાનહૌ ।

શનૈશ્વર દંપત્કૃષ્ણઃ । ઘટિ-^૩સજાવપિ તાદશાવેવ । ભોજનં
તિલપિષ્ઠમ્ । દક્ષિણા ધ્વજઃ ।

રાહુરતિકૃષ્ણઃ । ઘટિઃ કૃષ્ણચનકાઃ । પુષ્પાણ્યપિ કૃષ્ણા-
ન્યેવ । ભોજનં કુમરા । દક્ષિણા અયોમયં માણદમ્ ।

કેતુર્ધ્વમ્વર્ણઃ । ઘટિ-સજૌ તાદશાવેવ । ભોજનં નાનાપ્રકાર-
^૪મલમ્ । દક્ષિણા કૃષ્ણકમ્બલઃ । [૨૦]

[ગાથા]

एवं ग्रहोपशान्तिः, कार्या नरेण शान्तिमिच्छतां ॥ इति ।

[૩] અંગારક (મંગલ) જપાનાં કુમુદ(ભામુદ) સરખો
હોય છે. તેને બલિ તેવા જ વર્ષની વર્ષાકે વડે પણ કરાય.
પુષ્પો પણ શતાં દશેર વગેરે. સાધુને ભોજન ઘૃત-પ્રધાન. યેશ્વર
વગેરે. દક્ષિણામાં ચતુર્થ વસ્ત્ર.

[૪] જુધ પીત(પીળા વર્ણવાળો) હોય છે. તેને બલિ
અને માલાઓ તેવા જ વર્ષની. ભોજન શીર-પ્રધાન અથ
દક્ષિણામાં સુવર્ણ.

[૫] બૃહસ્પતિ પણુ પીળો હોય છે. લોજન દક્ષિ-ભાત. દક્ષિણામાં વચ્ચો.

[૬] શુક્ર રવેલ છે. બલિ અને પુષ્પો સોમમાં કદમાં તે. સાધુને લોજન ઘૂત. દક્ષિણામાં ઉપાનહો (પગરખાં).

[૭] રાનૈશ્વર ઇષત્ (થોડો) કૃષ્ણ હોય છે. બલિ અને માલ્લા પણુ તેવી જ. લોજન તિલ-પિષ્ટ (તલ-ચૂર્ણ-ચોટ). દક્ષિણામાં ધ્વજ.

[૮] શકુંબરી કૃષ્ણ હોય છે. બલિ કાળા ચણા. પુષ્પો પણુ કાળાં જ. લોજન કૃષ્ણ (તિલાન્ન), દક્ષિણામાં લોહાનું પાત્ર-વાસણ.

[૯] કેતુ ધૂમાડા જેવા વર્ણવાળો હોય છે. બલિ અને માલ્લા પણુ તેવા જ વર્ણના. લોજન વિવિધ પ્રકારનું અન્ન. દક્ષિણામાં કાળો કામળો. ૨૦

શાંતિને ઇચ્છતા મનુષ્યે એવી રીતે શરદોપશાંતિ કરવી નોઇએ.

[અનુદ્રુપ]

સતશ્ચ સહુ ગચ્છં વા, યથાસમ્મવગમેવ વા ।

વસ્ત્ર-પાત્રાન્ન-પાનાદયૈઃ, પૂજયેત્ પ્રયતો યતીન્ ॥ ૨૧

[પં.] તત્તોડનન્તરમુરસર્ગેણ સહુમ્, અપવાદેન ગચ્છમાત્મીયં, તત્તોડપિ યથાસમ્મવગમિતિ યદ્ યસ્ય સમ્મવતિ, ચો વા સાધુસ્ત્ર સમ્મવતીતિ પૂજયેત્ સપર્યાં વિદધ્યાત્ । પ્રયત આદરવાન્ । કૈઃ ? વસ્ત્ર-પાત્રાન્ન-પાનાદયૈઃ । કાન્ ? યતીન્ ત્યક્ત-ગૃહવાસ-પ્રવચ્છાનિતિ ॥ [૨૧ ॥]

(ગુ. અ.) ત્યાર પછી શરદાણુ આવક આદરવાળો થઇને ઉત્સર્ગથી સંઘને, અપવાદથી પોતાના ભગ્ચને, ત્યાર પછી

સંભવ પ્રમાણે (જેને જે સંભવે, અથવા ત્યાં જે આધુ સંભવે) તેને પૂજે; શુદ્ધવાસ-પ્રપંચને ત્યાગ-કરનારા યતિઓને (સાધુ-ઓને) વસ્ત્ર, પાત્ર, અન્ન-પાન વગેરે દ્વારા પૂજે. ૨૧

સ્નાનાન્તરં સ્નાત્ર-^૧પ્રશંસાદ્વારેણ ધર્મકથામાહ—

[ઉપજાતિઃ]

પ્રશસ્યમાયુષ્યમયો યજસ્યં, જયાસ્પદં સમ્પદમાવદન્તમ્ ।
દેતું સદા સૌમ્ય-પરંપરાણાં, કરોત્યપુણ્યો ન જિનામિપેકમ્ ॥૨૩

[પં.] પ્રશસ્યં પ્રશંસનીયમ્ । આયુષ્યં આયુષે હિતમ્ । અયો નિપાતઃ મમુષ્યાશ્ચર્ધઃ । યજસ્યં યજસે હિતમ્ । જયાન્ત-^૧માસ્પદં ત્યાગ-કારણમિતિ તાત્પર્યમ્ । સમ્પદં મમુદ્ધિમ્ આવદન્તં પ્રાપ્યન્તમ્ । સૌમ્યાન્તો યાઃ પરંપરાઃ ચક્રવર્તીન્ત્ર-મોક્ષાદ્યાઘ્ઘાસાં સદા દેતું નિમિત્તં તમેવમ્ભૂતં જિનામિપેકમ્ અપુણ્યો જનો ન કરોતિ, તસ્ય તથામૂતસમપ્રમામશ્વપ્રાપ્તિરિતિ ॥ [૨૩ ॥]

(ત્ર. અ.) [સ્નાત્ર પછી, સ્નાત્ર-પ્રશંસા દ્વારા ધર્મકથાને કહે છે—] પ્રશસ્ય(પ્રશંસનીય). આયુષ્ય માટે દિનકારો, જ્યોના અસ્પદરૂપ-સ્થાનરૂપ (અર્થાત્ કારણ), સંપદા(મમુદ્ધિ) પ્રાપ્ત કરાવનાર, ચક્રવર્તીનાં, ઈંદ્રનાં અને મોક્ષનાં સુખોની પરંપરાઓના સદા હેતુ(નિમિત્ત)રૂપ એવા પ્રકારના જિનામિપેકને પુણ્ય-રહિત (હીનપુણ્ય) જન કરતો નથી; કારણ કે તેને તેવા પ્રકારની સમગ્ર સામગ્રી પ્રાપ્ત થયેલી હોતી નથી. ૨૩

[અપરવસ્ત્ર^૧=મદિકા]

इति विदित-विपत्पराक्रमं, स्नपनविधिर्मर्हतोऽर्हतो विधिम् ।
 प्रतिसमयमनुस्मरन्ति ये, सकल-सुखास्पदतां व्रजन्ति ते ॥२४

[વં.] ^૧ઈતિ પરિસમાપ્તૌ । ^૨વિદિતઃ વિપદ બાવદઃ પરાક્રમઃ
 સામર્થ્યં યેન સ તથા તમ્ । કમ્ ? સ્નપન-વિધિ સ્નાત્ર-વિધાનમ્ ।
 કસ્ય ? અર્હતઃ । કિંમૂતસ્ય ? વિધિમર્હતઃ સમસ્ત^૩શોભનવિધાન-
 યોગ્યસ્ય । પ્રતિસમયં પ્રતિક્ષણમનુસ્મરન્તિ ધિન્તયન્તિ ચે કૃતિનસ્તે
 સકલ-સુલાસ્યદતાં સમસ્ત-^૪સાતચેદનીય-ભાજનતાં વ્રજન્તીતિ
 ॥ [૨૪ ॥]

શ્રીશાન્તિ(? વાદિ)વેતાલીય-પર્વ-પંક્તિકા સમાપ્તા इति ।
 કૃતિરિયં શ્રીશીલાચાર્યસ્ય ।

(ગૂ. અ.) એ પ્રમાણે, સમસ્ત શોભન વિધિને યોગ્ય એવા
 અર્હતનો સ્નપન(સ્નાત્ર)-વિધિ, જે વિપત્તિના પરાક્રમને વિનષ્ટ
 કરનાર છે, તેને જે ભાગ્યશાળીઓ પ્રતિસમય(પ્રતિક્ષણ) સંભારે
 છે, તેઓ સકલ સુખોનાં સ્થાનને પામે છે. ૨૪

શ્રીશાન્તિ(? વાદિ)વેતાલીય પર્વની પંક્તિકા સમાપ્ત થઈ,
 આ દૃષ્ટિ શ્રીશીલાચાર્યની છે.

॥

परिशिष्टम् [१]

ग्रन्थद्वयस्य मा. सं. पद्यानां
वर्णक्रमेण सूची ।

पद्य-प्राग्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
अद्यापि जन-समाजो	५२	१०
अद्यामिपेकसमये	६३	१५
अन्यदपाकृतपक्षु-	९७	१०
अभिपेकपयोधारा	७४	१२
अभिपेकधारि हारि	८३	२३
[पं.] अभिपेकविधिमुद्गारं	४२	२
अभिपेकादिमहोत्सवम्	१००	१५
[पं.] अर्पितमनर्पितं वस्तु-	४२	१
अर्हदभिपेक-दर्शित-	११४	१५
अर्हदभिपेक-पूतं	८२	२२
अवणिय-कुसुमाहरणं	९	८
अवणेड निरवसेसं	२०	२२
अयत्किस्त्रलिप्पण त्रियं	८	७
अवहरउ मज्जण-अलं	२७	२२
अशेषमुवनान्तराश्रित-	४८	५
[पं.] अशेषाघौघहन्तारं	१	१
अहिअं विलेखणामोय-	३९	५२
अहो ! विविधविस्मया-	६०	१२

[અપરવચ્ચં = મદ્રિકા]

इति विदित-विपत्पराक्रमं, स्नपनविधिर्मर्हतोऽर्हतो विधिम् ।
प्रतिसमयमनुस्मरन्ति ये, सकल-सुखास्पदतां व्रजन्ति ते ॥२४॥

[પં.] ^૧ ઇતિ પરિસમાપ્તૌ । ^૨ વિદિતઃ વિપદ આપદઃ પરાક્રમઃ સામર્થ્ય યેન સ તથા તમ્ । કમ્ ? સ્નપન-વિધિ સ્નાન-વિધાનમ્ । કસ્ય ? અર્હતઃ । કિંમૂત્તસ્ય ? વિધિર્મર્હતઃ સમસ્ત^૧ શોભનવિધાન-યોગ્યસ્ય । પ્રતિસમયં પ્રતિક્ષણમનુસ્મરન્તિ ચિન્તયન્તિ ચે કૃતિનતે સકલ-સુખાસ્પદતાં સમસ્ત-^૨ સાતવેદનીય-ભાજનતાં વ્રજન્તીતિ ॥ [૨૪ ॥]

શ્રીશાન્તિ(? વાદિ)વેતાલીય-પર્વ-પંજિકા સમાપ્તા इति ।
કૃતિરિયં શ્રીશીલાચાર્યસ્ય ।

(ગુ. અ.) એ પ્રમાણે, સમસ્ત શોભન વિધિને યોગ્ય એવા અર્હતનો સ્નપન(સ્નાન)-વિધિ, જે વિપત્તિના પરાક્રમને વિનષ્ટ કરનાર છે, તેને જે આગ્યશાળીઓ પ્રતિસમય(પ્રતિક્ષણ) સંભારે છે, તેઓ સકલ સુખોનાં સ્થાનને પામે છે. ૨૪

શ્રીશાન્તિ(? વાદિ)વેતાલીય પર્વની પંજિકા સમાપ્ત થઈ,
આ કૃતિ શ્રીશીલાચાર્યની છે.

॥

परिशिष्टम् [१]

ग्रन्थद्वयस्य मा. सं. पद्यानां

वर्णक्रमेण सूची ।

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
अद्यापि जन-समाजो	५२	१०
अद्याभिपेक्षसमये	६३	१५
अभ्युदयाकृतपद्य-	९७	१०
अभिपेक्षयोधारा	७४	१२
अभिपेक्षयारि द्वारि	८३	२३
[पं.] अभिपेक्षविधिसुदारं	४२	२
अभिपेक्षादिमहोरसवम्	१००	१५
[पं.] अर्पितमनर्पितं वस्तु-	४२	१
अर्हदभिपेक्ष-दर्शित-	११४	१५
अर्हदभिपेक्ष-पूत	८२	२२
अश्रुणिय-कुसुमाहरणं	९	८
अश्रुणेत निरवसेसं	२०	२२
अदरिक्खलिपण त्रियं	८	७
अवहरत मञ्जण-अलं	२७	२२
अशेषमुत्तमान्तराश्रित-	४८	५
[पं.] अशेषाघौघदन्तारं	१	१
अहिम्नं विलेखणामोय-	३९	५२
अहो ! विविधविस्मया-	६०	१२

पद्य-प्रारम्भः

	पृष्ठे	क्रमांकः
[पं.] आचार्यजीवदेवस्य	१	२
आयण्ण-आयण्ण-विसज्जिया वि	७	५
आयात किन्नर-नरामर-	११२	११
आरत्तिधं निअच्छह	३६	४७
आलिंमिओ बिरायसि	२६	३२
आ स्नात्रपरिसमाप्तेः	६८	४
इति दिग्धिप-कीर्तनाभिरक्षा-	६४	१६
इति धन-रत्न-सुवर्ण-स्रग्-	१०३	१८
इति विहत्त-धिपत्-पराक्रमं	१२२	२४
इति शस्त-समस्त-सरित्-	८८	३०
इदं जितजगत्त्रय-	१०८	७
इन्द्रमग्निं यमं वैव	५५	५
उअह जिणे मल्लअंमि य	२८	३५
उचितमभिपेक्काले	७३	१०
उदाररक्षणागुण-	५९	१०
उपनयसु भगवंस्ते	९४	७
[पं.] उपमानेन यत् तत्त्वम्	३८	
उयह कणअच्छविहरे	१४	१५
उयह पडिभगवत्तर-	३५	४५
उवणेउ मंगलं वो	१६	१७
उवणेउ वो सुहाइं	१०	९
[पं.] उवमाए य संजुत्तं	२९	
एवमाघोपणं छुत्वा	५५	४

एव-प्राग्भातः

दृष्टे

क्रमः

एव स्नात-विलिप्ता-

१०४

१

एव नून णवि जाणइ

१३

१३

कथय कथं प्रशमनिषेः

९२

४

कल्ललमा-कलिका-सुरमीणि

७९

१८

किं लोकनाथ ! भवतो-

६७

३

कुंडुमदृष्टां द्यामिष

९३

६

कुरुतां कल्पमहीरुह-

८१

२०

कुर्वन्तु तेऽभिषेकं

८८

२९

कृतपूजा षलीयांसः

११५

१७

कृत्याऽर्हः स्नात्रविधि

११७

१९

कोसंदि-संठियस ष

३७

४९

गगनगामिगणेशविद्यासिनी-

७७

१६

[पं.] गीतिरेष गीतिका

२४

[पं.] गोमाट्टाचार्य-शिष्येण

४१

३

ग्रह-पीडोपशान्तौ तु

११५

१६

घेलोरक्षेपैः पुष्प-धूपादि-दानैः

११३

१५

घेत्यालयेन केचित्

१०१

१६

छत्रं चामरमुज्ज्वलाः

४६

३

जं देवेहिं सुमेरु-

५

३

जण-मणहरो विरायसि

३३

४३

जह जह य विस्सविज्जइ

३५

४६

जाते जिनाभिषेके

६०

११

जिण-देह-लग्न-मज्जन-

१८

२०

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
जिण-मज्जणपीढ-	२१	२५
जिण-वंदणघण-	६	४
जिण-सरीर-पट्टणुच्छलंत-	१७	१५
जित्त-भयन-विम्प-पूजा-	१८०	१४
णिम्महम्मि परिवज्जिय-	२७	३३
णिठवसिय-मज्जण-	४०	५४
तत्तदथ संपं गच्छं वा	१२०	२१
ततः प्रभृत्येय कृतानुकारं	५१	९
ततो यथास्थं धारेषु	११६	१८
तद् यदि कृतानुकारं	९८	१२
तं नत्थि जं अलंघं	३१	२५
तवेश ! निमग्नगणाप्रणामिनो-	९६	९
तद् यि य तुह जाणंतओ	२४	२९
तिष्ठतु तावदलंकृतिः	९८	११
तुह संतयंग-संगम-	२९	३७
दंसण-यिसुद्ध-तथ-	८	६
देवी तथोपनयताम्	८५	२५
धम्माधम्म-फलमत्थि	१२	१२
धूमावलिं नियच्छह	३२	४०
नागाः कणा-मणि-मयूख-	६३	१४
नानावर्णैर्वेणैर्गन्ध-लुब्ध-	७५	१३
पणमह धणकम्म-सेल-वज्ज-	४	२
पत्तपद्-परिक्रम-क्रम-	६२	१३

पद-श्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
पयइ-सुद्ध-णिष्पंक-	२३	२८
पल्हतिथिञ्जंत-कलम-	१६	१८
पममेड वो भयंतर-	३६	४८
पमरंत-चंद्रपुराम-	३४	२७
पायान् सितध्वमपीक्षित	७२	९
पाधं समष्कुसड वो	२२	२६
पामट्टिएहि सोहसि	३८	५१
पुण्यं पयिप्रमपविद्ध-रजो-विचारम्	६९	५
पुनराघोपणा-पूर्व	११३	१३
पुनराघोपयेच्छान्ति	११०	९
प्रत्युद्ध-समूहापोह-	५८	८
प्रशस्यमायुष्यमथो यज्ञस्यं	१२१	२३
प्राक्-पादधात्याम्भोधि-	७८	१७
प्राग्निग्वधू-वर !	५६	६
प्राप्ते पुनीतां प्रविहाटयन्त्यौ	८२	२१
प्रोद्भूत-मक्ति-भर-	४९	६
करसेहि महिज्जन्तम्म	२०	२४
बहु मण्णइ ताई परं	३३	४२
बहुवर्ण-पिष्ट-यातक-	१०९	८
बहुविह-कुसुमं मुहामिरामं	३७	५०
भवतः पूर्वावस्थामाश्रयाय	९८	१३
भवति लघोरपि महिमा	९२	५
भवतो भवने विम्बे	१०२	१७

पद्य-प्रारम्भः

पृष्ठे

क्रमांकः

भव्यानां भव-सागर-

६६

२

भाति भवतोऽभिपेक्षे

८६

२७

भाति भवतो ललाटे

९५

८

भुवण-बहु-मण्णिथ-गुणो

३२

४१

भुवनत्रयैकदीपस्य

१०७

४

भृङ्गार-नाल-निर्झर-

१०७

६

भो भो ! सुरासुर-नरोरग-

५५

३

मणदर-पालायव-

३९

५३

मन्दरफन्दोत्तरकुरु-

८०

१९

मन्दार-पुष्प-मकरन्द-

७५

१४

मल्लारफोटन-वल्गन-

१०७

५

मसिणं परिअद्दंती

१५

१६

महुमाससस व पेच्छह

३४

४४

महुरं परिणाम-सुदं

११

११

माङ्गल्यमिन्दु-कुन्दावदातं

७३

११

मा मंस्थाः संस्थातो

५९

९

मीन-कुरङ्गमदागुरु-धारं

७१

७

मुक्कलद्धार-विकार-सार-

६६

१

मुणिवद्देहुच्छलियं

२५

३०

मेहावलि व्व गळणंगण-

१९

२१

यथावर्ण-बलि-स्रग्भिः

११८

२१

[पं.] यदवाप्तं मया पुण्यं

४२

५

यो जन्मकाले कनकाद्रिशृङ्गे

५०

८

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	वर्गः
रक्षार्थमाहित-विरोध-	५०	७
रिपुसेना-बलेन-	८७	२८
रूपं धनः परिकरः	४५	२
वयसं धन-कुलुम-रायसं	२८	३६
पहलु मिरि निजस-	१४	१४
विद्वद्-माणस-निषास-	३०	३८
विदिताभिषेकमभिषेक-	११३	१२
शक्तिप्रतयाभ्यामित-	१०५	३
शिवाय शिवयिस्तरत्-	७०	६
आदः स्नातानुलिप्तः	५४	२
[पं.] श्रीग्रीवदेव-सद्योक्तं	४१	२
श्रीमत् पुण्यं पवित्रं	४३	१
श्रीसंघ-जगन्मन्द-	१११	१०
सद्वेद्यां मद्रपीठे	५३	१
[पं.] मध्यक् व्याख्यां समुत्सृज्य	४१	१
मर्वजितः सर्वविदः	८९	१
सर्वेषां न्यैः सर्वपुण्यैः	१०४	२
सर्वोपपद्यः सर्वतीर्थोदकानि	७१	८
सर्वंगिप्रो वि पेच्छद्	२०	२३
सिद्धेहि सिद्ध-जय-मंगल-	१	१

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमिकः
सुरासुर-नरोरग-	४७	४
[पं.] सूक्ष्मान्तरितदूरार्थाः	२	
[पं.] संवत्सरेषु षडधिकेषु	४१	४
स्मरयन्ती जिह्वं जात-	८४	२४
स्फुटकैसरेण कम्पित-	८५	२५
स्पृच्छतया मुनिगात्र-	९१	३
[पं.] श्यामाविकाः कर्मविनाशजाश्च	२३	
श्यामिन् ! नित्यं निर्व्यलीकस्य	९०	२
द्विष्य ता दूरं धिक्	३१	३९
हिमाद्रिशृङ्गान्तरसद्म-पद्म	७६	१५
द्विषयाहं पदन्तं	११	१०

परिशिष्टम् [२]

इतिहासोपयोगि-विशेषनाम-सूची ।

विशेषनाम	पृष्ठे	विशेषनाम	पृष्ठे
अग्नि (हुत्तमुक् दिक्पाल)	५७, ५८	कनकाद्रि	५०-५१
अंपरविवेह	८०, ८१	कीर्ति (देवी)	८६
अपराग्मोधि (पश्चिम समुद्र)	७७-७९, ८३	कुवेर (गुह्यकेदवर, धनद दिक्पाल)	५५-५६, ५९-६३
अभिपेक-बारि	६९-७०, ८३	केसरी (हृद)	८०, ८१, ८५
अभिपेकादि-महोरसव	१००	कोसंबी (कौशाग्नी)	३३
अर्हत्-रनात्र	८०	क्षीरोद (क्षीरोग्मोधि दृक्पाल)	७३, ८६
अर्हदभिपेक	८२, ८३	गंगा (नवी)	७६-७७
अर्हदायतन	१०१	गोमादाचार्य	१, ३, ८१
अर्हद्-वाक्य	६९	घृताग्मोधि	७८
आचार्य-विद्या	३१	चन्द्रकुण्ड	४१
आदिदेव (ऋषभनाथ)	५०-५१	चैत्य-मह	११०
आरत्रिकायतारण	१०७	चैत्यत्रय	१०१
इन्द्र (शक्र दिक्पाल)	५५-५६	चंद्रदेव (चंद्रमाला)	७२
ईशान (दिक्पाल)	५५, ६२	चित्र-पूजा	१००
उत्तरकुण्ड	८०-८१	चित्र-चित्र	
पेरोंवत	८३		
कंचण (कांचन) गिरि	१८, ३२		

विशेषनाम	पृष्ठे	विशेषनाम	पृष्ठे
जिन-यात्रा	१००	पांडुशिला	५
जिन-स्नान	१००	पुं(पौ)ररीक (हृद)	८१, ८२, ८७
जिनाभिषेक	८६-८९	पूर्वविदेह	८०
जीवदेव(आचार्य)	७, ४१	पूर्वाभोधि (पूर्वसमुद्र)	७६-७९, ८८
सत्त्वादित्य	१०३	पौररीकिणी (युद्धिवेधी)	८६
तिगिछि(महाहृद)	७९-८१, ८५	प्रभास तीर्थ	८८
दधि-जलधि	७३, ७४	प्रज्ञा (दिकपाल)	५५, ५६, ६४
दिकपाल	५५, ६४, १०५-११०	पलि-विधान	१०४-१०५, १०९-११०
वैष्णव	८०, ८१	भारत	८८
धवलपुरी	४१	मन्दर(मेरु)	८०
धृति(विधृति)देवी	८५	महापद्म (हृद)	७८, ७९, ८४
नरकान्ता(नदी)	८१, ८२	महापुंररीक (हृद)	८३
नाग(दिकपाल)	५५, ६३	महाहिमवत् (गिरि)	७९
नारीकान्ता(नदी)	८१, ८२	मागध तीर्थ	८८
निर्झर(ति)	५५, ५६, ५९	यम (समवर्तिन दिकपाल)	५५, ५६, ५८
निमन्धगणामगामिनः (अभिषेक,		रक्ता (नदी)	८२, ८३
गन्ध, धूप, मारुत्यादि, भवन.)		रक्तोदा (नदी)	८२, ८३
अलंकृति-समर्थन,	९६-१०३	रम्यक (क्षेत्र)	८१, ८२
निपथ (कुलपर्वत)	७९, ८०, ८५	रुक्मि (कुलपर्वत)	८१, ८२, ८६
नील (कुलपर्वत)	८०, ८१, ८६		
पद्म (महाहृद)	७६, ७७, ८३-८४		
पद्मा(श्री)देवी	८३-८४		
पश्चिमसमुद्र	८८		
पणिनीय प्राकृतलक्षण	२६		

विशेषज्ञान	पृष्ठे	विशेषज्ञान	पृष्ठे
रूप्यकूटा (नदी)	८२	शिशिरि गिरि(कुलपर्वत)	८३, ८७
रोहिता (नदी)	७८	शीता (नदी)	८०, ८१
रोहितांग (नदी)	७८	शीतोदा (नदी)	८०, ८१
लवणायतारणक	१०८	शीन्नाचार्य	१२२
लक्ष्मीदेवी	८७	संगमय(क)	७, ८, ३६
वरदाम तीर्थ	८८	संघ	८, १११
वरुण (दिक्पाल)	५५-६०	समुद्रसूरि(समुद्राचार्य)	८, ४१
वर्धमान तीर्थकृन्	३७	सिन्धु नदी	७७
बादिवेताल		मुनेरु (पर्वत)	५, ४८
४३, ५२, ६५, ८९, १०३		सुवर्णकूटा (नदी)	८२
वायु (दिक्पाल)	५५, ५६, ६०	हरिकान्ता (नदी)	७९
वीतराग-रत्नानकथा	९७	हरित् (नदी)	७९
॥ भवन	९८	हरिवर्ष (क्षेत्र)	७९
वीर जिनेन्द्र	५, ८, १०, १३, १९-२८-३०	हिमवत् (कुलपर्वत)	८४
पैनादय (पर्वत)	८३	हिमाद्रि	७६, ७७
शान्ति (शुद्धयोग्या)	११०	हेरणवत्	८२
		ही देवी	८४

परिशिष्टम् [३] निर्दिष्ट-वृत्त-सूची ।

वृत्त-नाम	पृष्ठे
अनुष्टुप्	५५, ५८, ११०, १११, ११३, १२०
इन्द्रबज्रम्	५०
उपचित्रकम्	२८, २९
उपजाति	५१, ७६, ११७-१२१
औपच्छन्दसिकम्	४
गाथा	६, ११, १२, १४, १६, १८, २०, ३१-३७, ३८-४०, ५२, ५९, ६०, ६८, ७२-७४, ८०-८३, ८८, ९१-९३, ९७-१०९, १११-११४
गीतिका	२४, २७
[वृत्तविलम्बितम्]	७७
द्विपदी (पद्माणा, सौम्या)	१३, १६, १७, २३
पृष्ठी	१०८
रूपकम्	७, १०
सप्ततिलकम्	१, ३, १९, ३०, ४५, ४९-५०, ५५, ५६, ६३, ६७, ६९, ११२
वैतालिकम्	३७, ३८
शालिनी	७१, ७५, ७८, ८२, ९०, १०४, ११४
शार्दूलविक्रीडितम्	५, ४६, ६६
शिखरिणी	५७
	४३, ५३, ५४

परिशिष्टम् [४]

पंजिका-निर्दिष्ट-व्याकरणसूत्रादि-सूची ।

सूत्रादि	पृष्ठे	आधारस्थलम्
अथो यत्	१९	[पाणिनीये ३-१-२७]
अधीगर्धद्वेषां	२९	[पा० २-३-५२]
इदुत्-पूति-	२५	[पा० ५-४-१३५]
इत्पाद-उपय-धौव्य-	१९	[उत्पादसूत्र अ. ५, सू. ३०]
उपमानेन यत् तत्त्वं	३८	[अलंकारे सिष्ट-श्लेष]
उपमापदसंयोगादुपमाने	२६	[पाणिनीये प्रा. ७०]
उपमाय य संजुक्तं	२९	[अलंकार० वत्येक्षा]
गीतिरेव गीतिका	२४	[अयदेव-
गुण-संघातः संपः	९	[आगमः]
गुणो भवेय	६७	[आगमः]
दादुभ्य(दादुमा)भ्याम्	६७	[पा० ४-३-३३]
नमो वरिवः-	६	[पा० ३-३-३३]
प्रहाविभ्यश्च	३०	[पा० ३-३-३३]
शेषाद् विभाषा	१३	[पा० ३-३-३३]
इयदोरल् (अदोरल्)	३३	[पा० ३-३-३३]
साधार आम्नः	३३	[पा० ३-३-३३]
सूक्ष्मान्तरितद्वार्याः	३३	[पा० ३-३-३३]
सौम्यं गणद्वया-	३३	[पा० ३-३-३३]
स्वाभाविकाः कर्मविचारः	३३	[पा० ३-३-३३]

सुः ।

क्षिप्वा

परिशिष्टम् [५]

विक्रमीयचतुर्दशशतान्या उत्तरार्धे

*श्रीजिनप्रभसूरिणोपदक्षिते देवाधिदेव-पूजाविधौ

निर्दिष्टानि प्रस्तुतग्रन्थ-पद्यानि ।

##पूया य दुविहा-[१] निशा, [२] नेमिसिया य । तस्थ निशा
पइदिण-करणिजा सा य भणिया । नेमिसिया पुण अट्ठमि-
चउइसि-कल्लाणतिहि-अट्ठाहिया-संवच्छरियाइ-पणव-भाविणी । सा
य णवण-पहाणा । अओ संपयं णवण-विही दंसिज्जइ । सा य
सकयभासा-वद्ध-गीइ-कव्व-अल्लया-वद्ध-विचवहुल त्ति सकयभामाए
चेव लिहिज्जइ—

तत्र प्रथमं पूर्वोक्तस्नानादिक्रमेण देवगृहं प्रविश्य धौतपोतिकां
परिधाय, देवस्य धूपवेलां धूमावली-मुष्पांजलि-लवण-जलारात्रि-
कायतारण-मंगलदीपोद्भावनारूपां कृत्वा, शक्रस्तवं भणित्वा,
साधून्तमिष्यन्, स्नपन-पीठं प्रक्षाल्य, चन्दनेन तत्र स्वस्तिकं विधाय,
पुष्प-वासादिभिश्च संपूज्य, प्रतिमाया अग्रतः स्थित्वा, मविशेष-
कृत-मुखकोशो 'नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यः' इति
भजन-पूर्वं 'श्रीमत् पुण्यं पवित्रं' [अर्हदभिषेकविधि पृ. ४१-४८]
इत्यादि वृत्त-पंचकं पाठित्वा, स्नपनपीठस्थोपरि कुसुमांजलि स्नपन-
कारः क्षिपेत् । स्नपनकाराश्च द्वयादयो द्वात्रिंशदन्ता अधिकाः

ॐ श्रीजिनप्रभसूरि-परिचयो द्रष्टव्योऽस्मत्संकलिते 'श्रीजिनप्रभसूरि अने
गुरुत्तान महम्मद' संज्ञके ग्रन्थे—छा. म.

स्युः । ततः चलप्रतिमां स्नपनपीठे स्थापयेत्, सृष्ट्या च प्रति-
माया जलधारां भ्रामयेत्, चन्दनेन च पूजयेत् । ततः शक्रास्य-
भजन-साधुचन्दने कुर्यात् । स्थिरप्रतिमानां तु स्थानस्थितानामेव
कुसुमाञ्जल्यादि सर्वं कर्तव्यम् । ततः कुसुमाञ्जलि गृहीत्वा
'प्रोद्भूतमक्तिभर-' [अहं० पृ. ४९-५२] इत्यादि वृत्त-पञ्चकं
भणित्वा प्रतिमायास्तं क्षिपेत् । ततो निर्माल्यमपनीय प्रतिमां
प्रक्षाल्य पूजयेत् । ततः 'सद्बुद्ध्यां भद्रपीठे' [अहं० पृ. ५३, ५४]
इत्यादि वृत्त-द्वयेन कुसुमाञ्जलि क्षिपेत् । ततः सर्वोपधि गृहीत्वा
'मुक्तालङ्कार-' [अहं० पृ. ६६] इत्यादयः पुष्पालङ्कारावगारणे
कृते सर्वोपधि-स्नानं कारयेत् । ततः प्रक्षाल्य, संपूज्य च प्रतिमाया
'भक्त्यानां भव-सागर-' [अहं० पृ. ६६] इति वृत्तेन धूममुत्क्षिरेत् ।
तत एकं पुष्पं समादाय 'किं लोकनाथ !' [अहं० पृ. ६७]
इति वृत्तं भणित्वा उष्णीषदेशे पुष्पमारोपयेत् । ततः कञ्चुकादयं
कलशचतुष्टयादि वा प्रक्षाल्य धूप-पुष्प-चन्दन-वामदेवविवाह्य
कुङ्कुम-कर्पूर-भीक्ष्ण्डादि-संप्रोक्त-सुरभिजलेन भूत्वा दिङ्मनुष्यं
पट्टके चन्दन-कृत-स्वस्तिके संस्थापयेत् । ततः कुसुमाञ्जलि-पञ्चकं
क्रमेण 'बहुलपरिमल-' [] इत्यादि काव्यमन्यपञ्चकं
पठित्वा क्षिपेत् । नवरमाथान्त्यवृत्तयोः 'वन्दे-निदा-'
इत्यादि भजेत् ।

वृत्तान्ते तु शङ्ख-मेरी-साह्यादि-वस्तुनां कर्तुं न युः ।
शास्त्रिकायाः कलशान् भूत्वा कुसुमाञ्जलि-पञ्चकं क्षिपेत्, क्षिपित्वा
वा कलशान् भरेदुभयथाऽप्यक्षयः ।

तत इन्द्र-हस्तान् प्रक्षाल्य, हस्तोपधौ च
कृत्वा, स्नपनक्रियद्रव्यनिक्षिप्ते सकृदप्युच्यते

‘नमोऽर्हत्-सिद्धा-’ इत्यधीत्य ‘जम्ममल्लणि जिणइ वीरम्स’
 [] इत्यादि कलशवृत्तेषु जम्मामिपेककलश-वृत्तान्त-
 रेपु षाऽन्यैः पठितेषु, तदभावे स्वयं वा भणितेषु कुम्भपिधानान्य-
 पनीय, पंचशब्दे वाद्यमाने, आविकासु जिन-जम्मामिपेक-गीतानि
 गायन्तीषु उभयतोऽप्यस्वण्डधारं स्नपनं कुर्वन्ति । द्रष्टारश्च जिन-
 मज्जन-प्रतिपद-हृद्यपद्यानि पठन्ति, मुहुर्मुहुर्मूर्धानं नमयन्ति । * *

ततः छुद्रोदकेन प्रक्षालं कृत्वा धूपितवस्त्रक्षण्डेन प्रतिमां
 कृपित्वा चन्दनेन समभ्यर्च्य समालभ्य वा पुष्पपूजां विधाय
‘मीन-कुरंग-मदा-’ [अर्हद० पृ. ७१] इति वृत्तेन धूपमुद्ग्राहयेत् ।
 तत आहारस्थालं दद्यात् । ततः परिधापनिकां प्रतिलिख्य, कर-
 योरुपरि निवेश्यैकस्मिन् धूपमुद्ग्राहयति सति पुष्प-चन्दन-वासैर-
 धिवास्य ‘नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्यो-’ इत्यादि भणित्वा ‘शक्रो यथा
 जिनपतेः’ [] इति वृत्तद्वयमधीत्य सोत्सर्गं देवस्यो-
 परिष्ठादुभयतो लम्बमानां निवेशयेत् । ततः कुसुमांजलि-वर्ज-
 लवणे-जलारात्रिकायतारणं मङ्गलदीपान् प्राग्वत् कुर्यात्, नयरं
 लवणाद्ययतारणेषु तथैव प्रतिवृत्तं वादित्र-मन्त्रध्वनिं कुर्यात् । ततो
 यथासंभवं गुरु-देशनां श्रुत्वा स्वगृहमेत्य स्नपनकारादि-साधर्मिकान्
 भोजयेद् । इत्योषतः स्नपनविधिः ॥

[तत्रैव छत्रभ्रमणविधौ-‘प्रोद्गमूतभक्ति-’ [अर्हद० पृ. ४९]
 इत्यादिवृत्तेः कुसुमांजलिं क्षिपेत् ततस्तस्याः प्रतिमायाः ‘हिययाई
 पढंतं’ [जिनस्नात्रविधि पृ. ११] इति गायया स्नानं कुर्यात् ।] * *

“ अथ पंचाभूत-स्नात्रविधिः-तच्च छत्रभ्रमणकृते वा ‘जम्म-
 मज्जण’ इति वृत्तपंचकेन प्रथमं गन्धोदक-स्नान-पर्यन्तं विधि

हृत्वा, 'मीन-कुरंग-मदा-' [अहं० पृ. ७१] इति ध्रुवं दद्यात्,
ततो 'नमोऽर्हन्-मिद्धा-' इति भजन-पूर्वं 'महो नमो रो' [
] इति गायया इत्युत्तम-नानां विद्वत्तान् । ततो
'मीन-कुरंग-मदा-' [अहं० पृ. ७१] इति ध्रुवः । एवं हस्त-
माणमर्धतानान्तरेणलेखनेनेव ध्रुवं दद्यात् ।

ततः 'पापान् सिन्धुमयी' [अहं० पृ. ७२] इत्यारंभा ध्रु-
वानाम्, ततः पिष्टादिभिः स्नेहमुच्चार्य 'उनिमनिपेक्षदाष्टे' [
] इत्यारंभा, 'वहइ मिरि नियमगन्त्र-' [त्रि-
नात्रविधि पृ. १४] इति गायया वा दुग्धस्नानम् । ततः
'उदण्डे मंगलं यो' [त्रिनात्रात्र० पृ. १६] इत्यारंभा हस्तद्वये
वधिरनानम् । तत एकोनविंशत्या 'अनिपेक्षदाष्टे' [अहं०
पृ. ७४] इत्यादिमिष्टं, आधानवृत्तयोः 'कुरंग-मिद्धा-'
इत्युच्चारयन् एकोनविंशतिगन्धोदकेन ध्यात् इत्यन्ते दद्यात् ।

ततः पंचधारकं, तत्र प्रथमं 'मर्धद्वि' [अहं० पृ. ८६]
इति वृत्तेन सप्तोपधिरनानम् ।

ततः 'श्यामिन् ! नित्यं' [अहं० पृ. ८७] इति वृत्तेन
आतिफलादि-सौगन्धिकरनानम् ।

ततः 'स्वच्छतया' [अहं० पृ. ८८] इति वृत्तेन शुद्धवृत्त-
नानम् ।

ततः 'कथय कथं' [अहं० पृ. ८९] इति वृत्तेन कथय-
नानम् ।

ततश्च 'मयति लघोरपि' [अर्हद० पृ. ९२] इति वृत्तेन
कुकुम-चन्दन-स्नानम् । इति पंचधारकम् ।

ततः 'कुंकुमद्वयां धामिव' [अर्हद० पृ. ९३] इति वृत्तेन
चन्दनचिलेस्नानम् ।

ततः 'वपनयतु भवान्तं' [अर्हद० पृ. ९४] इति वृत्तेन
कस्तूरिकामयपट्टं कुर्यात् ।

ततो 'माति भवतो छलाटे' [अर्हद० पृ. ९५] इति वृत्तेन
गंगरोचनया संपंपेश्च देवस्य तिलकं कुर्यात् ।

ततो 'मेरौ जग्दन-वारिजास-' [] इत्यादिवृत्त-
सप्तकेन क्रमात् सप्त कुसुमांजलीन् क्षिपेत् ।

ततः पूजाकारोऽधिवासिते कलशचतुष्टये स्नपनकारैर्गृहीते
सत्येकं प्रतिमायाः पुरतः स्थित्वा 'कर्पूरकुटुभिन्न-' []
इत्यादि वृत्तद्वयेन कुसुमांजलिद्वयं प्रक्षिपेत् । पश्चात् कलशचतुष्ट-
येन स्नपनकाराः स्नानं कुर्युः ।

तदनन्तरमाहारस्थालं भगवतः पुरो दध्यात् ।

ततः परिधापनिकां छवण-जलारात्रिकावतारणं मंगलप्रदीपं च
प्राग्धत् कुर्यात् ।

इति पंचामृतस्नानम् ।

[विशेषपर्वसु विघ्नशान्त्यै अष्टाष्टिकागुपयोगिविधौ दिक्-
पालादित्यापने-] 'सद्वेषां भद्रपीठे' [अर्हद० पृ. ५३-५४] इति
वृत्तद्वयेन कुसुमांजलि-प्रक्षेप-पर्यन्तविधिः । दिक्पालादित्यापने-
'देवावत-ममारुह-' [] वृत्तं पठित्वा.....
'भो भोः सुरासुर-' [अर्हद० पृ. ५५] इति वृत्तद्वयेन दिक्पाल-
पट्टकोपरि कुसुमांजलिं क्षिपेत् । तद् 'इन्द्रमग्निं यमं चैव'
[अर्हद० पृ. ५५] इति वृत्तेन क्रमेण दिक्पालान् कुङ्कुम-चन्दन-
टिकाकेषु स्थापयेत् । स्थापना चेदम्-

म०		
इ०	अ०	
कु०	ई०	य०
य०		
वा०	नै०	
ना०		

तेषु दश पूषिका घूपसुरमिता दधि-
दूयांश्छत-पुष्प-युक्ताः 'प्राचीदिग्बधू-या !'
[अर्हद० पृ. ५६] इत्यादिवृत्तदशकं पठित्वा
क्रमेण दद्यात् । एकेकां पूषिकामेकेकेन वृत्तेन
एकेकस्मिन् टिकाके दध्यात् । ×× 'इति
दिग्बधू-' [अर्हद० पृ. ६४] इति वृत्तेन
दिक्पालानामुपरि पुष्पांजलिं प्रक्षिपेत् । ××
अनन्तरं 'मुक्तालंकारविकार-' [अर्हद०
पृ. ६६] इत्यादिविधिः प्रागुक्त एव ।

यावन्मंगलप्रदीपे कृते शंखस्तथानन्तरं मंगलप्रदीपमनुसाध्य
सतो घूपमुत्क्षिपेत् । 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-' इति गृणन् 'चेलोच्छेपैः'
[अर्हद० पृ. ११४] इति वृत्तद्वयेन दिक्पालान् विसर्जयेत् ।
दिक्पालपट्टिकायामीशानविष्पूषिकां मुक्त्वाऽन्या नवदिक्पूषिका
उत्तारयेत्, अंशलं वाऽवतारयेत् ।

एवं 'शक्राद्या लोकपाल-' [

] इति वृत्तेन

गृ(म)ह-पट्टिका-देवतान् विसृज्यां च लावतारणं कुर्यात् । केचित् प्रथममेतान् विसृज्य, पश्चाद् दिक्पालान् विसृजन्ति । "XXX

ततो द्वौ धौतपोतिकौ आचकेन्द्रौ कलशोदकेन भृंगारह्वं भृत्योभयतस्तिष्ठेताम् । एकः स्थालके दृष्ट्वा पुष्प-चन्दन-वासान् गृहीयाद्, अपरश्च धूपायनं पाणिप्रणयीकुर्यात् । ततस्त एव आचकाः सप्त नमस्कारान् पठित्वा सप्त धाराः कलशे निक्षिप्य 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-' इत्युच्चार्य, आदौ 'अजिघं जियसठ्ठभयं' इति स्तवे-नान्यैः स्तव्यं वा पठितेन शान्तिं घोषयेयुः । सर्पपणानां प्रान्ते एकैकां धारां कलशे भृंगारमादिनौ समकालं दद्याताम् । एकश्च पुष्पादीन् क्षिपेद्, अपरश्च धूपं दद्यात् ।

तव-समाप्तौ पुनर्भृंगारौ दृष्ट्वा 'वह्नासिक्कम-' स्तोत्रेण शान्तिं घोषयेयुः ।

तथैव पुनर्भयहर-स्तवेन, ततः 'तं जवड जये तित्थं' तद्वत् 'भयरहियं' इति स्तवेन, तदनन्तरं 'सिग्घमवहरड विग्घं' इति स्तवेन शान्तिं घोषयेयुः ॥

सर्वत्र पद्य-समाप्तौ कलशे धारादान-पुष्पादि-क्षेपाः प्राग्वत्, नपरं स्तवानामन्त्यवृत्तं त्रिर्भणेयुः । ततश्च सप्तकृत्व उपसर्गहर-स्तोत्रं भगित्वा धारादान-पुष्पादिक्षेपविधिना शान्तिं घोषयेयुः । शान्तौ च घोष्यमाणायां साधु-साध्वी-आचक-आविका उपयुक्तास्तुमुक्तं निवार्य शान्तिं शृणुयुः ।

इति शान्ति-घोषणं कृत्वा, मंगलदीपमनुज्ञाप्य प्रागुक्तं दिक्पाल-
महादीन् त्रिसुख्य, प्रक्षाल्य, ततः प्रथमं कलशमाहिण्यै शान्त्युदकं
पूजकञ्चादि च समर्प्य, ऋमात् सकलसंपाद्य समर्पयेयुः । तत्र
मर्चेषु वक्तमाङ्गायज्ञेषु लगायेयुः, गृहादि च तेनाभिषिचयेयुः ।
इति शान्तिपर्य-विधिः ।

देवादिदेव-पूजा-विही इमो मयिचणुमाहृष्टाय ।

वपदर्शितो त्रिनमस्तुरिभिद्यग्मायतः सुगुणेः ॥”

[विशेष भाटे लुभो श्रीजिनप्रभत्सरिणी विधिभागप्रपा
साभाभारी श्रीजिनविजय-संघादित, श्रीजिनहत्तसरि-प्राचीन
पुस्तकोद्धार इ'ड (सूत्रत) प्र. अं. ४३ नुं परिसिष्ट-देवपूजाविधि]

शुद्धिपत्रकम्

[विषय-प्रदर्शने]

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
४	२२	-मृष्टो	-मृष्टं
५	२१	-विधि-	-विधि-
७	१६	-घोषयेत्	-घोषयेत्
"	१८	गोष्ठी	गोष्ठी
<hr/>			
२	१	-स्तर्जित-	-स्तर्जित-
४	२२	अयदोरल्	[अयदोरप्]
५	२	मोहित्य-	मो ^१ हित्य-
"	१५	जं पाषणं	^३ जं पाषणं
१४	३	सिरि	सिरि
१५	१६	मसृण	मसृणं
१७	२२	दितु	दितु
१९	१५	वत्पाद्	वत्पाद्
"	१६	३०	२९
२७	५	कयह	कह
"	१९	माह	मोह
८	५	चंदणु	चंदण
०	६	मीकखं	मीकखं

पृष्ठे	पंक्तौ	अनुसूच्यम्	उद्देशः
३८	६	इत्ययः	इत्ययः
"	८	शंसि लो	शंसितो
४४	१		[पं.]
४३, ४८	८, १		[पृष्ठी]
५०	१९	शुद्धे	शुद्धे
५४	१६	श्रीलसम्	श्रीलसन्
५९, ६०	१४, १९		[पृष्ठी]
६१	९	ऽप्याहयः	ऽप्याहयः
"	२०	हारिश्च	हारिश्च
६२, ७०	१, १		[पृष्ठी]
६७	४	दादुभ्यभ्या	[दादुभाभ्या]
७०	१	कोलमत्	कोलमन्
७५	१५	धृष्ट	धृष्ट
७६	४	गात्र	गात्रं
७७	५		[द्रुवविलम्बितम्]
७८	१२	वत्कलि	वत्कलि
७९	३		[तरंगम्=शेषम्]
८०	१८	कुडु मेडु	कुडु
८१	४	शीलाथी	शीलाथी
"	२३	कान्त	कान्ता
८३	११	शिषर	शिषरि
८९	१३	-हानाम-	-हाना-

[१४६]

शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
९४	१०	भगवंस्ते	[भवांतं]
९९	७	-शममा-	-शमा-
९९	१८	श्रद्धा	श्रद्धा
१००	३	-वमा-	-वर्मा
१०१	१९	विधेय-	विधेय
१०५	१६	-कलिक्षतो	-कलि क्षतो
१३१	१०	क्षीरोन्मोधि	क्षीरान्मोधि
॥	१८	-शा कार	शास्त्रकार
१३५	२	व्याकरण	व्याकरण
१३८	२२	-ध्रमण-	-ध्रमण-

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

[૧] પ્રતિકભણસૂત્ર-પ્રત્યોધટીકા (ભાગ-૧લો)

—પ્રતિકભણનાં સૂત્રોના અષ્ટાંગ વિવરણને સમાવતા આ પુસ્તકના ત્રણ ભાગો પૈકી આ પ્રથમ ભાગમાં ‘અરિહંત-ચેત્યાણુ’ સુધીનાં સૂત્રો સામેલ કરવામાં આવ્યાં છે.

—કાષીસર્ગ ઉપર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે. ‘ઉવસગ્ગહર’ના અર્થ-ગીરવમાં વંધારો કરવામાં આવ્યો છે. આલંબન-યોગનું રહસ્ય સમજાવવામાં આવ્યું છે. આ ભાગનાં પાંચે પરિશિષ્ટો ફરી ફરીને ધ્યાન પૂર્વક વાંચવા યોગ્ય છે. આવૃત્તિ બીજી—મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

*[૨] પ્રતિકભણસૂત્ર-પ્રત્યોધટીકા (ભાગ-૨જો)

—આ ભાગમાં ‘લગવાનુ હ’ થી આરંભી ‘ભરહેસર’ સુધીનાં સૂત્રો સમાવિષ્ટ કરાયાં છે.

પંચાચાર અને શ્રાવકધર્મ પર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

—‘લણ્યાંતિ’ પર ૧૦૦ પાનાનું વિવેચન કરી, તેનાં પદો પદનું રહસ્ય સમજાવી, તેમાં રહેલો મંત્રોનો ગૂઢાર્થ પ્રકાશમાં આવવામાં આવ્યો છે. —મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

[૩] પ્રતિક્રમણસૂત્ર-પ્રબોધટીકા (ભાગ-૩જો)

—‘મજ્જહિમ્’ની આરંભી પ્રતિક્રમણનાં અવશિષ્ટ સર્વ સૂત્રો આમાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત અનેક મહત્વના વિષયો આમાં ચર્ચવામાં આવ્યા છે. ખાસ કરીને ‘અનિતયાંતિસ્તવ’ પર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

—પ્રાચીનમાં પ્રાચીન પ્રતિના આધારે ‘સંતિકર’ સ્તવનનો પાઠ સુધારીને આપવામાં આવ્યો છે.

પાંચે પ્રતિક્રમણના વિધિ તથા હેતુઓ, સ્તવનાદિસંબંધે, અનેક પરિશીલો સમુચિત રીતે અપાયા છે.

૨૪૦૦ પૃષ્ઠ-પ્રમાણ આ ૩ અંશે એક ચાદમાર કૃતિ-સમા છે.

પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રોનું આટલું સર્વાંગ-શુદ્ધ સંસ્કરણ અન્ય કોઈ જોવામાં આવતું નથી. —મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

*[૪] પ્રતિક્રમણની પવિત્રતા

—પ્રતિક્રમણ સૂત્રના રચયિતા, પ્રતિક્રમણ સૂત્રનું અધ્યયન પ્રથમ કેમ ? પ્રતિક્રમણની આવશ્યકતા, પ્રતિક્રમણની ચારિત્ર ઉપર અસર વગેરે વિષયોની વિશદ્ધ મીમાંસા કરી અનેક શંકાઓનાં શાસ્ત્રીય સમાધાન આપવામાં આવ્યાં છે. આવૃત્તિ બીજી—મૂલ્ય રૂ. ૦-૬૨

*[૫] પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર (પ્રબોધટીકાનુસારી) શુબ્રસતી આવૃત્તિ

—શબ્દાર્થ, અર્થ-સંકલના તથા સૂત્ર-પરિચય સાથે વિધિઓ, ઉપયોગી વિષયો, વિધિના હેતુઓ, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સ્તુતિઓ વગેરેનો સમાવેશ કરતું આ સર્વાંગ શુદ્ધ પ્રકાશન છે. ૬૪૦ પાનાનો દળદાર અન્ય.

—મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

#[૬] પંચપ્રતિકભજસૂત્ર (પ્રત્યેકપીઠનુસાર) પ્રિ-નં કરવું.
—શબ્દાર્થ, અર્થ-સંકલન તથા સુત્ર-રૂપે સૂત્રો ઉપયુક્ત પ્રાચીન આ કિન્નીયા પ્રાચીન છે.

#[૭] સચિત્ર સાધં સામાયિક ચૈત્યવંદન (સિદ્ધિ-સૂત્ર)
—સામાયિક તથા ચૈત્યવંદનનું સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો સરળ ભાષામાં વિવેચન કરી, કોઈ-કોઈ સૂત્રો પ્રમજૂતિ આપવામાં આવી છે. —સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો

[૮] શાગપ્રદીપ
—શગભગ દોઢસો શ્લોક-પ્રમજૂતિ આપવામાં આવી છે જેવા મહાન વિષય ઉપર નોંધી રાખેલો દોઢે શ્લોક પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાપ્રત્યેક દરેક-દરેક વિશિષ્ટ વિવેચન કરવામાં આવેલ છે.

#[૯] ધ્યાન-વિધાર (સચિત્ર)
—આ ગ્રંથ જેનદશને જાણેલ સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો પર અનેરો પ્રકાર પાધર છે અને તે સૂત્ર પ્રકટ કરે છે.

ધ્યાનના વિષય પર આરોપેલ સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો આજ સુધી પ્રાપ્ત થયેલ નથી અને તે સૂત્ર ઉચ્છતા સાધકોને આ સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો પ્રાપ્ત છે.

[૧૦] તત્ત્વાનુશાસન-નાગમેદન-સૂત્ર
—ધ્યાનના પ્રત્યેક સૂત્ર-રૂપે સૂત્રો આપવામાં આવેલ છે; વ્યક્તિ-રૂપે સૂત્રો પ્રાપ્ત છે.

[૧૫૦] જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

આમાં સુંદરતમ વર્ણન છે. ધ્યાનના વિષયની સંપૂર્ણ છલાવટ કરતો આ ગ્રંથ ગ્રંથકારની અપૂર્વ પ્રતિભાશક્તિને સ્વયં પ્રદર્શિત કરે છે. મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

*[૧૧] નમસ્કાર-સ્વાધ્યાય (સચિત્ર પ્રાકૃત વિભાગ)

—અર્થિત્ય ચિન્તામણિ, સર્વ મહામંત્રો તથા પ્રવર-વિદ્યાઓના પરમ બીજ તરીકે વર્ણવાયેલ શ્રીપંચમંગલ મહાશ્રુતસ્કંધની યથાર્થ સ્વરૂપમાં વ્યવસ્થિત સમજ અનેક પ્રાકૃત સ્તોત્રો, યંત્રો, મંત્રો તથા ચિત્રો દ્વારા આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવી છે.

—પ્રાકૃતભાષામાં રચાયેલા, નમસ્કાર વિષયક પ્રાપ્ત થયેલ પ્રાચીન શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનો આમાં સુંદર સંગ્રહ તેના ગુજરાતી અનુવાદ સાથે આપેલ છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૦૦

[૧૨] ઋષિમંડલસ્તવ-યંત્રાલેખન

—મન્ત્ર-સાહિત્યમાં અદ્ભુત નિષ્ણાત, ઔદ્ભીશતાબ્દીના સમયે માંત્રિક આચાર્ય સિંહતિલકસૂરિની આ અદ્ભુત કૃતિ છે.

—આમાં ઋષિમંડલયંત્રનું આલેખન કેવી રીતે કરવું ? તેની સરળતાથી સમજૂતિ આપવામાં આવી છે. ૧૧ પરિશિષ્ટો તથા સરળ અનુવાદ સાથેનો આ ગ્રંથ સાધકોને અતિ ઉપયોગી છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૩-૦૦

[૧૩] ઋષિમંડલયંત્ર (ત્રિરંગી આદિ પેપર પર)

—આચાર્ય શ્રીસિંહતિલકસૂરિએ નિર્દિષ્ટ કરેલ આમ્નાયને ધ્યાનમાં રાખીને દોરાયેલ આ લઘુ ચિત્ર, અનેક યંત્રો સાથે રાખીને સર્વાંગ શુદ્ધ રીતે છાપવામાં આવેલ છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

[૧૪] નમસ્કાર-સ્વાધ્યાય (સચિત્ર સંસ્કૃત વિભાગ)

—શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર અંગેનાં ૪૩ પ્રાચીન સંસ્કૃત સ્તોત્રો તથા સંદર્ભોને આ ગ્રંથમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યાં છે.

—નમસ્કાર મહામંત્રની વિવિધ વિશેષતાઓ અને તે સંબંધી વિપુલ સાહિત્યનો એક જ સ્થળે સમાવેશ કરતો આ ગ્રંથ અભ્યાસીઓ માટે અતિ ઉપયોગી છે.

મૂલ્ય રૂા. ૧૫-૦૦

[૧૫] A Comparative study of the Jaina Theories of Reality and Knowledge.

By—Y. J. Padmarajiah

—જૈનદર્શન ઉપર વિશદ વિવેચન કરતો આ થીસીસ (નિબંધ) ડા. વાઇ. જી. પદ્મરાજેયાએ અંગ્રેજીમાં લખેલ. અને તે થીસીસ પર તેમને ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી દ્વારા એમ.એ.ડી.ફીલ(M.A.D.Phil.)ની પદવી એનાયત થયેલ. જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળને આ નિબંધ અતિ ઉપયોગી લાગવાથી તેનું પ્રકાશન કરવામાં આવેલ છે.

—આ ગ્રંથ માટે પરદેશથી અતિ સુંદર અભિપ્રાયો સાંપડેલ છે.

—મૂલ્ય Rs. 15-00

[૧૬] સર્વસિદ્ધાન્ત-પ્રવેશક

—છએ દર્શનોનાં દ્વંકું પણ સચોટ વિવેચન કરતો આ ગ્રંથ ૧૧મી શતાબ્દીમાં ચિરંતન જૈન મુનિએ રચેલ છે, છ દર્શનોના જ્ઞાનના ઇન્કુકો માટે બાળપોથી જોવો છે.

—ગ્રંથ મનોરમ સરળ સંસ્કૃત ભાષામાં છે.

—મૂલ્ય રૂા. ૧-૦૦

[૧૫૨] જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

[૧૭] જિનરેનાવવિધિ (પ્રા.) અને અર્હદ્વિષેકવિધિ (સં.)
—લગભગ એક હજાર વર્ષો પહેલાં થયેલા આચાર્ય
જીવદેવસૂરિની પ્રાકૃત કૃતિ, સમુદ્રસૂરિની સં. પંજિકા
સાથે તથા (૨) વાદિવેતાલની સં. કૃતિ, શીલાચાર્ય
(તત્ત્વાદિત્ય)ની સં. પંજિકા સાથે. બંને પ્રંયો
પં. લાલચન્દ્ર બગવાન ગાંધીના જૂજશતી અનુવાદ,
વિસ્તૃત પ્રસ્તાવના, વિષય-પ્રદર્શન તથા ઉપયોગી ૫
પરિશિષ્ટો સાથે મુસંપાદિત છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

—: હવે પછી પ્રકાશિત થનારા ગ્રન્થો :—

[૧૮] Pramana Naya Tattvalokalanakar
with English Translation

[૧૯] સૂરિમન્ત્ર-કલ્પ-સમુચ્ચય

[૨૦] માતૃકા-પ્રકરણ

[૨૧] લોગરસ સૂત્ર-સ્વાધ્યાય

: પ્રાપ્તિસ્થાન :

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ
૧૧૨, સ્વામી વિવેકાનંદ મોર્ગ,
વીલોપારલે, મુંબઈ-૫૬ [AS]

卐

* આ નિશાનીવાળા ગ્રન્થો અપ્રાપ્ય છે.

